KAZIM TAŞKENT KLASİK YAPITLAR DİZİSİ

Fuzulî

LEYLÂ VE MECNUN

Metin, Düzyazıya Çeviri, Notlar ve Açıklamalar

Hazırlayan: Muhammet Nur Doğan

YKY

Aslında bir Arap çöl efsanesi olan Leylâ ve Mecnun hikâyesi, Arap edebiyatında bedevî geleneklerini yansıtan derinlikli bir gelişme çizgisi izler. Bu acılı aşk serüveni, Arap edebiyatından daha çok İran ve Türk edebiyatlarında hayat bulmuş; en güzel ve en görkemli meyvesini Fuzulî'nin kaleminden vermiştir.

Türk edebiyatının önde gelen eserlerinden biri olan Fuzulî'nin *Leylâ ve Mecnun*'undaki üslûp ve ifade güzelliği, bir çöl menkıbesini tasavvufun duyguları coşturan ve insan ruhunu kanatlandıran açılımları ile yoğurup bir lirizm çağlayanı haline getirmiştir. *Leylâ ve Mecnun,* insanî özü korumasındaki başarısı, insanı derinden etkileyen içtenliği ve yazıldığı dönemin birçok sosyal, kültürel, estetik, dinî ve tasavvufî bilgi unsurunu yansıtması ile dünya edebiyatının şaheserleri arasında anılmayı hak etmiştir.

Fuzulî

LEYLÂ VE MECNUN

Metin, Nesre Çeviri,

Notlar ve Açıklamalar

Fuzulî

LEYLÂ VE MECNUN

Metin, Düzyazıya Çeviri, Notlar ve Açıklamalar

Hazırlayan:
Muhammet Nur Doğan

İSTANBUL

Yapı Kredi Yayınları - 1350
Kâzım Taşkent
Klasik Yapıtlar Dizisi - 38

Leylâ ve Mecnun / Fuzulî
Hazırlayan: Prof. Dr. Muhammet Nur Doğan

Kitap Editörü: M. Sabri Koz
Redaksiyon: Mustafa Koç
Düzelti: Alev Özgüner

Kapak Tasarımı: Mehmet Ulusel
Baskı: Altan Matbaacılık Ltd. Şti.

1. Baskı: İstanbul, Temmuz 2000
ISBN 975-08-0198-9

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 285 Beyoğlu 80050 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
http://www.shop.superonline.com/yky
e-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr

Eserleriyle bize ölümsüz güzellikler sunan büyük şâir
FUZULÎ'nin aziz ruhuna

İçindekiler

KİTABA ÖNSÖZ

Aslında bir Arap çöl efsanesi olan Leylâ-Mecnun Hikâyesi, Arap edebiyatında bedevî geleneklerine uygun bir gelişme çizgisi takip eder.

Bu acılı aşk ve ıstırap serüveni, Arap edebiyatından daha ziyade İran ve Türk edebiyatlarında akis bulmuş ve nihayet en güzel ve muhteşem meyvesini büyük şairimiz Fuzulî'nin kaleminden vermiştir.

İran edebiyatında "Leylâ-Mecnun" konusunu işleyen şairlerin en önemlileri Genceli Nizamî (ölm. 1204), Emir Hüsrev-i Dehlevî (ölm. 1325), Abdurrahman-ı Camî (1414-1493) ve Atifî'dir (ölm. 1521). Bu şairler, *Leylâ ve Mecnun* yazan Türk şairlerinin de ilham aldıkları üstatlardır.

Türk edebiyatında da bu konu XV. yüzyıldan itibaren işlenmeye başlamıştır. Önceleri İranlı büyük üstatların *Leylâ ve Mecnun* vadisinde açtıkları yolu takip ederek mesnevîlerini kaleme alan şairlerimiz, zamanla kendi şahsî çizgilerini yakalamayı bilmişler ve yerli edayı yansıtan güzel eserler vermişlerdir.

Türk edebiyatında ismi geçen *Leylâ ve Mecnun* sayısı otuzu bulmakla beraber, kütüphanelerde ve özel ellerde nüshalarına tesadüf edilenlerin sayısı yirmiyi geçmemektedir. Bunların en eskileri; Osmanlı sahasında Edirneli Şahidî'nin, Çağatay sahasında ise Ali Şir Nevayî'nin *Leylâ ve Mecnun*'larıdır.

Türk dilinde *Leylâ ve Mecnun* mesnevîsi yazanlar arasında ismi tespit edilen şairler şunlardır: Şahidî, Nevayî, Bihiştî, Hamdullah Hamdî, Ahmed Rıdvan, Kadimî, Celilî, Sevdayî, Hakirî, Fuzulî, Lârendeli Hamdî, Halife, Atayî, Faizî, Örfî, Andelîb ve Nâkâm.

Hiç şüphe yok ki, "Leylâ ve Mecnun" konusunda yazılmış mesnevîlerin en eşsiz örneği, Fuzulî'nin eseridir. Türk edebiyatının en büyük şaheserlerinden biri olan Fuzulî'nin *Leylâ ve Mecnun*'u, üslûp ve ifade özelliği, bir çöl menkıbesini tasavvufun duyguları coşturan ve insan ruhunu kanatlandıran açılımları ile yoğurup bambaşka bir güzellikle takdim ederken beşerî özü korumasındaki başarısı ve insanı gerçekten etkileyen samimiyeti ile bütün dünya edebiyatlarının şaheserleri arasında ilk sırada yer almayı hak etmiştir denebilir.

Bütün hayatı boyunca, melânkolik duyguların gelişmesine çok uygun bir mekân durumundaki Irak-ı Arap'tan hiç ayrılmayan, sürekli olarak dünyanın bütün gamlarına ve meşakkatlerine gönüllü talip olma hâlini yaşayan ve belâlara müptelâ olma eğilimini taşıyan şair, bu ruh hâli ile, basit bir aşk serüvenini, dünyanın en etkili duygu ve ıstırap anıtına dönüştürmeyi başarmıştır. Esasen bu psikoloji Fuzulî'nin başta *Dîvân*'ı olmak üzere, hemen her eserinde kendini hissettirir.

Fuzulî'nin bu eseri, "Leylâ ve Mecnun" hikâyesinin geleneksel kalıpları içerisinde vahdetivücut (varlığın birliği) akidesini ve plâtonik aşk anlayışını yansıtacak tarzda kaleme alınmış; bununla birlikte, satırları ve beyitleri arasında bütün yanları ile beşerî hayatın, insanî ilişkilerin en canlı tezahürlerini sergileme başarısını göstermiştir.

Fuzulî, *Leylâ ve Mecnun*'unu hangi duygularla kaleme aldığını eserinin girişine koyduğu kıt'aların ikincisinde açıkça ifade eder:

Dutsam taleb-i hakîkate râh-ı mecâz
Efsâne behânesiyle arz etsem râz
Leylî sebebiyle vasfun etsem âğâz
Mecnun dili ile etsem izhâr-ı niyâz

"(Ey Tanrı), hakikat arzusu ile, mecaz yolunu tutup da, hikâye söylemek bahanesiyle sırları açıkladığımda; Leylâ vasıtasıyla senin sıfatlarını anlatmaya başlayıp, Mecnun'un dili ile, sana olan ihtiyacımı ortaya koyup yalvardığımda..." (Bkz. Bu kitabın 24.-25. sayfaları).

Görüldüğü gibi, Fuzulî, eserinde "mecaz yolu" dediği edebiyat vasıtası ile, ilahî hakikatleri ve sırları açıklamak istediğini söylüyor ve "Leylâ" ismi altında "Allah'ın sıfatlarını", "Mecnun" kimliği ile de "Allah'ı arayan ve O'na ulaşma yolunda meşakkatlere katlanan insanı" anlatmak istediğini ifade ediyor.

Ayrıca yine Fuzulî, dibacenin bu manzum girişinin hemen arkasından gelen mensur bölümün ilk cümlesinde, "Leylâ'yı, hakikat sırrının; Mecnun'u da insan ruhunun sembolü olarak kullandığını" açıkça söyler:

"İlâhî! Leylî-i sırr-ı hakîkat serâ-perde-i vahdetten iktizâ-yı zuhûr edip tecellî-i cemâliyle fezâ-yı sûreti müzeyyen etdükde ve Mecnun-ı rûh, sergeşte-i bâdiye-i gaflet iken, ol şa'şa'a-i cemâli görüp inân-ı ihtiyârı elden getdükde..." (Bkz. s. 24)

Leylâ ve Mecnun mesnevîsinin içerisinde, yani vak'anın hikâye edilişinde de esere hakim olan ruh, vahdetivücut inancı ve plâtonik aşk anlayışıdır. Bu anlayış, duyuş ve idrak sistemi, sütün şeker içerisinde dağılışı gibi eserin her yanında kendini hissettirir.

Ancak, Fuzulî'nin *Leylâ ve Mecnun*'u, tasavvuf öğretisini kuru kuruya sunan didaktik bir eser değil; fakat, beşerî bir aşk macerasının bütün canlı tezahürleri arasına ilahî aşkın, coşkun panteist duyguların lirizmi doğuran ruhunu büyük bir ustalıkla yerleştiren bir şaheserdir.

Evet, tekraren ifade edelim ki; büyük boyutlara varan felsefî derinliği ve tasavvufî enginliğine karşılık, Fuzulî'nin *Leylâ ve Mecnun*'u, didaktik hiçbir husussiyet taşımamakta, aksine eserde sanat endişesi ve estetik arayış en ön plânda gözükmektedir.

Zaten Fuzulî, eserinde bu hususa temas etmekte ve niyetinin, önceki üstatların açtığı nazım ve sanat vadisinde yürümek ve kendisinde bulunduğuna inanılan güzel söz söyleme kabiliyeti ile dünyaya gizli bir hazine çıkarmak; Acemlerde çokça rastlanan *Leylâ ve Mecnun* hikâyesinin Türkler arasında hiç bulunmaması sebebiyle*, bu destanı yeniden yazıp, böylelikle eski bir bahçeyi tazelemek olduğunu açıkça söylemektedir (Bkz. 417-422. beyitler). Yine Fuzulî, eserinin son bölümlerinde aynı konuya bir kez daha temas etmekte ve "âdeta söz ile ölüleri dirilttiğini; böylelikle Mecnun ile Leylâ'nın ruhlarını şâd ettiğini" ifade ile, "eğer bir alıcı bulunsaydı, daha nice böylesi hazineler ortaya çıkarabileceğini" ileri sürmektedir (Bkz. 3035.-3098. beyitler).

Denebilir ki; Fuzulî, özellikle tasavvufun âlem ve insan telâkkisini mecaz yolu ile anlatmak için eserini kaleme almamış; fakat, şairimiz, Mecnun ve Leylâ adındaki iki âşık arasında geçen bu dramatik aşk, ayrılık, ıstırap ve çile ile dolu maceranın, tasavvuftaki asıl vatandan (vahdet) kopuşu ve gurbete (kesret âlemi) düşüşü (seyr-i nüzûl) ve bu andan itibaren, ayrı düşülen varlığa (Allah'a) ulaşma (fenâfillâh) yolunda (seyr-i urûc) duyulan iştiyak ve hasreti (aşk-ı hakikî), bu uğurda verilen nefsî mücahedeyi ve çekilen sıkıntıları ifade eden "devir nazariyesi" yaklaşımına çok uygun düşmesi sebebiyle bu formu seçmiş ve böylelikle eser, gerçek hayatın insan ruhunu yakan tezahürleri ile varlığın tasavvufî yorumunu birlikte yansıtacak şekilde bu dâhi sanatkârın estetik heyecanlarla zenginleşen ruhunun bahçesinde nadide bir çiçek gibi açmıştır

Eserdeki bu tasavvufî yönelişe karşılık, hikâyenin sunuluşu sırasında zaman zaman öyle tasvirlere, anlatımlara, insan ve mekân tanımlamalarına tesadüf edilir ki, bunlardaki beşerî ve tabiî öz, derin psikolojik ve sosyolojik tahlil ve maddî hayata yönelik gözlem, *Leylâ ve Mecnun*'a beşerî bir aşk hikâyesinin bütün unsurlarını ihtiva eden bir özellik de kazandırmıştır.

* Fuzulî, "Leylâ ve Mecnun, Türkler arasında hiç yoktur" derken, kendinden önce Türkçe olarak *Leylâ ve Mecnun*'lar yazılmış olduğundan tamamen habersiz gözükmektedir. Halbuki, bu hikâyeyi Türkçede ilk defa, XV. yüzyılda Ali Şir Nevayî yazmış; aynı efsane Fuzulî'den önce Celilî ve Sevdaî tarafından da Türkçe olarak kaleme alınmıştır.

Edebiyat tarihimizde çok müstesna bir yeri olan Fuzulî'nin *Leylâ ve Mecnun*'u üzerinde gerek yurtiçinde ve gerekse yurtdışında sayısız araştırmalar yapılmış, mesnevî birçok dile tercüme edilmiştir.

Leylâ ve Mecnun'un yurtiçi ve yurtdışı kütüphanelerde birçok güzel yazma nüshası mevcuttur. Eski harflerle basılmış *Külliyât-ı Dîvân-ı Fuzulî*'ler içerisinde *Leylâ ve Mecnun* metinlerine de tesadüf edilmektedir. Ayrıca yine bu mesnevînin Tebriz'de ve Taşkent'te yapılmış baskıları da vardır.

Türkiye'de *Leylâ ve Mecnun*'un yeni harflerle ilk baskısı, Prof. Necmettin Halil Onan tarafından yapılmıştır. Üçü yurtdışındaki kütüphanelerde olmak üzere on dört yazma nüshanın gözden geçirilip, aralarındaki farklar karşılaştırılarak elde edilmiş olan bu transkripsiyonlu *Leylâ ve Mecnun* metni, başında üç adet kıt'a nazım şekliyle yazılmış şiir bulunan bir mensur dibace ile 3096 beyitten ibarettir. Prof. Necmettin Halil Onan'ın, özenle hazırladığı bu *Leylâ ve Mecnun* metni Maarif Vekâleti kültür eserleri serisinin 1. kitabı olarak 1959'da İstanbul'da yayımlanmıştır.

Metni oluşturma sırasında en çok yararlandığımız bu neşir, Azerî şivesinin hususiyetlerini yansıtmaktadır.

Leylâ ve Mecnun'un yeni harflerle basılmış şekilleri dışında, bazı müellifler bu büyük edebiyat şaheserini nesre de çevirmişlerdir.

Bu çevirilerin en başarılısı, Vasfi Mahir Kocatürk'ün 1943'te yayımladığı kitaptır. Cumhuriyet'in 20. yıldönümü için hazırlanan eser genel olarak başarılıdır. *Leylâ ve Mecnun*'un ruhuna sadık kalınmaya özen gösterilerek yapılan bu çeviride zaman zaman anlama hatalarına da rastlanmaktadır. Vasfi Mahir Kocatürk'ün bahsi geçen *Leylâ ve Mecnun* çevirisinde manzum metin yoktur.

Türkiye'de gerçekleştirilen *Leylâ ve Mecnun* çevirilerinden biri de, Prof. Dr. Hüseyin Ayan tarafından yapılan ve Dergâh Yayınları arasında 1981 yılında yayımlanan *Leylâ ve Mecnun Fuzulî* isimli çalışmadır. Kitapta manzum metnin tamamı yeni harflerle de verilmiştir.

Elinizdeki kitap da büyük şair Fuzulî'nin Türk dili ve ede-

biyatına bıraktığı bu en büyük armağanın yeni harflerle metnini ve çevirisini ihtiva etmektedir.

Leylâ ve Mecnun'un metin kısmı, başta Necmettin Halil Onan'ın yeni harflerle neşrettiği nüsha olmak üzere, eserin kütüphanelerde mevcut yazma nüshalarının ve H.1308 tarihli Ahter Matbaası'nda yapılan eski harflerle baskısının (*Külliyât-ı Dîvân-ı Fuzulî* içerisinde) gözden geçirilmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu arada, Necmettin Halil Onan'ın, kitabında varlığından hiç bahsetmediği Süleymaniye Kütüphanesi, Lâleli 1912 numarada kayıtlı H.990 tarihli nüsha baştan sona kadar okunmuş, mukayese yapılmış ve gerekli görüldüğü yerlerde bu nüshadan yararlanılmıştır.

Fuzulî'nin *Leylâ ve Mecnun*'u, dil olarak nisbeten sade olmasına karşılık, içerisindeki birçok estetik, semantik, kültürel ve tarihî hususiyetler bakımından kolay anlaşılabilir bir metin değildir. Yüksek kültür ve bilgiye dayalı bir sanatçı kimliğinin ürünü olan bu eserde kelimeler, mısralar, beyitler ve bölümler arasında bu gelişmiş kültür, edebiyat geleneğine ve dil unsurlarına dayalı ilişkiler kurulmuştur ve bu ilişkilerin dayandığı hususlar açığa kavuşturulmadan bütünü ile doğru bir şekilde anlaşılması mümkün değildir. Bu gerçek, kitabın sonundaki "Metin ile İlgili Notlar ve Açıklamalar" bölümünün tetkikinden sonra daha iyi görülebilir. İşte biz bu sebeple metni bütün bu özellikleri göz önünde bulundurarak, dikkatli ve titiz bir şekilde bugünkü dile çevirdik.

Biz bu kitapta okuyucunun metinle çeviriyi kolay ve rahat bir şekilde karşılıklı takip edebilmesi için pratik bir yola başvurduk ve aynı bölümlerin metinleri ile çevirilerini karşılıklı sayfalarda verdik. Böylelikle soldaki sayfalar arka arkaya manzum metne, sağdaki sayfalar da arka arkaya mensur çeviriye ayrılmış oldu. Dileyenin sol sayfalarda manzum metni, dileyenin de sağ sayfalarda çeviriyi okumasına imkân hazırlanmış oldu.

Çeviri yapılırken metnin bütünlüğünün korunmasına özen gösterildi. Bunun için kimi beyitlerin üzerinde onların doğru anlaşılabilmesi için saatlerce hatta günlerce düşünüldüğü oldu. Fuzulî'nin şiirde kelimelerle oynayan, sözü anlam katmanları içerisinde gizlemeyi seven karakteri göz önünde

bulundurulduğunda, onun şiirini eksiksiz anlamanın ve gerçeğe uygun bir şekilde nesre aktarmanın ne kadar zor bir iş olduğu anlaşılır.

Yine çeviride özen gösterilen bir husus da, beyitleri nesre çevirirken ifadelerin şiirsel güzelliğini nesir diliyle de yansıtabilmekti. Bu sebeple zaman zaman devrik cümle kullanma yoluna gidildi.

Bu kitabın bir başka özelliği de metin içinde yer alan 24 gazel ve 2 murabbanın çevirisinin tarafımızdan nazmen yapılmış olmasıdır. Bunlar kitapta italik harflerle dizilmiştir.

Çok zengin bir kültürel geçmişi bulunan ve sayısız kaynaklardan ilham almış bir edebiyat geleneğinin ürünü olan Divan şiiri metinlerinin doğru anlaşılması, bu kaynakların bilinmesi ve metinlerde geçenlerinin doğru tespit edilmesi şartına sıkı sıkıya bağlıdır. Aksi hâlde bu kaynaklara dayalı olarak yapılan söz ve anlam sanatlarını; mecazları, istiareleri, teşbih, teşhis ve telmihleri, tevriye, iham ve hüsnütalilleri anlamak mümkün olmaz ve edebî metinler karşımızda büyük çoğunluğuyla bir muammalar yığını olarak kalır.

İşte *Leylâ ve Mecnun* da, bu söz ve anlam sanatları ile, dinî ve tasavvufî bilgilerle, halkın o dönemde yaşadığı hayatın kültür değerleri, yani yüzlerce yıllık bir birikimin zengin maddî ve manevî ürünleri ile sıkı sıkıya irtibatlıdır ve ancak bu unsurlar doğru tespit edilip hesaba katıldığı taktirde ruhuna nüfuz edilme imkânı vardır.

Bu sebeple metinlerde geçen bu gibi meseleler 170 not hâlinde ele alınmış ve izaha kavuşturulmuştur. Kitabımızın sonundaki bu "Metin ile İlgili Notlar ve Açıklamalar" bölümünde zaman zaman yukarıda yazarları ve isimlerinden bahsedilen *Leylâ ve Mecnun* çevirilerinin okuma ve anlama hatalarına da temas edilmiş ve yapılan bazı yanlışlıklardan örnekler verilmiştir.

Elinizdeki kitap, ilki 1996 yılında tarafımızdan yapılan yayımın, gözden geçirilmiş ikinci baskısıdır. Bu ikinci baskıda çeviri (eksiklikleri giderilmek suretiyle) büyük oranda değişmiş; kitabın sonunda bulunan metin ile ilgili notlar ve açıklamaların bir kısmı kaldırılırken, bir kısmı da genişletilmiş ve bunlara yeni bazı notlar ve açıklamalar ilâve edilmiştir.

Kitabımızın sonunda, hikâyenin çeşitli safhalarını dramatik sahneler halinde aksettiren, yazma kitaplardan diyaları alınarak renkli basımları yapılmış 22 adet minyatür yer almaktadır. Hikâye içerisindeki önemli sahneleri göz önünde canlandıran bu minyatürlerin hangi yazmadan alındığı ve hikâyenin hangi safhasına ait olduğu da sayfaların altında kaydedilmiştir. Bunların, hikâyeyi daha iyi anlamaya yardımcı olacağı şüphesizdir.

Uzun ve yorucu bir çabanın sonucunda ortaya koyduğum bu çalışmayı milletimizin büyük evlâdı Muhammet Fuzulî'nin aziz ruhuna armağan ediyorum.

Kültürüne, öz değerlerine, tarihine ve edebiyatına yabancılaşma tehlikesi ile karşı karşıya bulunan genç nesillerimizin büyük bir kültür hazinesinin kapısını aralamalarında ve ondan istifade edebilmelerinde küçük bir hizmetim oldu ise, kendimi gerçekten mutlu sayacağım.

Prof. Dr. Muhammet Nur DOĞAN

KAYNAKÇA

Hüseyin Ayan, *Fuzulî-Leylâ vü Mecnun*, İstanbul, 1981.

Nihad Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C. I, İstanbul, 1971.

Muhammed Nur Doğan, *Fuzulî'nin Poetikası*, İstanbul, 1997.

Sabir Eliyef, *Mehemmed Fuzulî-Leylî ve Mecnun*, Bakû, 1991.

İbrahim Hakkı (Erzurumlu), *Mârifetnâme*, Osmanlıcadan Sadeleştiren: Faruk Meyan, İstanbul, 1980.

Mehmet Kanar, *Büyük Farsça-Türkçe Sözlük*, İstanbul, 1993.

Abdülkadir Karahan, *Eski Türk Edebiyatı İncelemeleri*, İstanbul, 1980.

Vasfi Mahir Kocatürk, *Fuzulî-Leylâ ve Mecnun* (Çeviri), İstanbul, 1943.

M. Fuad Köprülü, "Fuzulî", *İslâm Ansiklopedisi*, C. IV, s. 686-699 (s. 694).

Cemal Kurnaz, *Hayâlî Bey Dîvânı Tahlîli*, Ankara, 1987.

Külliyât-ı Dîvân-ı Fuzulî, Ahter Matbaası, İstanbul, 1308.

Agâh Sırrı Levend, *Dîvan Edebiyatı-Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar*, İstanbul, 1984.

Necmettin Halil Onan, *Fuzulî, Leylâ ile Mecnûn*, İstanbul, 1956.

Ahmet Talat Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Hazırlayan: Doç. Dr. Cemal Kurnaz, Ankara, 1992.

M. Nejat Sefercioğlu, *Nev'î Dîvânının Tahlîli*, Ankara, 1990.

Süleyman Nazif, *Fuzulî*, İstanbul, 1343 (1925).

Ziyâ Şükûn, *Farsça-Türkçe Lugat-Gencîne-i Güftâr-Ferheng-i Ziyâ*, İstanbul, 1984.

Ali Nihad Tarlan, *İslâm Edebiyatında Leylâ ve Mecnun Mesnevîsi*, Edebiyat Fakültesi Doktora Tezi, No. 1, İstanbul, 1922.

Süleyman Uludağ, "Fark" maddesi, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 12, İstanbul, 1995. s. 171-172.

DÂSTÂN-I
LEYLÎ VÜ MECNÛN

(LEYLÂ VE MECNUN HİKÂYESİ)

Dîbâce

Ey neş'et-i hüsni aşka te'sîr kılan
Aşkıyla binâ-yı kevni ta'mîr kılan
Leylî ser-i zülfini girih-gîr kılan
Mecnûn-ı hazîn boynına zencîr kılan

Dutsam taleb-i hakîkate râh-ı mecâz
Efsâne behânesiyle arz etsem râz
Leylî sebebiyle vasfun etsem âgâz
Mecnûn dili ile etsem izhâr-ı niyâz

Lutf ile şeb-i ümmîdümi rûz eyle
İkbâlümi tevfîk ile fîrûz eyle
Leylî kimi lafzumı dil-efrûz eyle
Mecnûn kimi nazmumı ciger-sûz eyle

İlâhî Leylî-i sırr-ı hakîkat serâ-perde-i vahdetten iktizâ-yı zuhûr edüp tecellî-i cemâliyle fezâ-yı sûreti müzeyyen etdükde ve Mecnûn-ı rûh ser-geşte-i bâdiye-i gaflet iken ol şa'şa'a-i cemâli görüp inân-ı ihtiyârı elden getdükde, eger alâka-i âbâ-ı ulvî ve râbıta-i ümmehât-ı süflî ol lezzet-i cân-fezâya ve meserret-i dil-küşâya vâkıf olmayıp firîb-i mevâız-gûne ve hîle-i nesâyih-nümûne ile müharrik-i silsile-i inkıtâ-ı peyvend-i visâl ve müdebbir-i vesîle-i infisâl-i akd-i ittisâl olmak

Önsöz

Ey güzelliğinin ortaya çıkışı aşka sebep olan (ve) aşkı ile kâinat binasını ömürlü kılan!

Ey Leylâ'nın zülfünü kıvrım kıvrım eyleyip de, kederli Mecnun'un boynuna zincir kılan (Tanrı)!

Gerçeğe ulaşmak arzusu ile, mecaz yolunu tutup da, hikâye (söylemek) bahanesiyle sırları açıkladığımda;

Leylâ vasıtası ile (ey Tanrı), senin sıfatlarını anlatmaya başladığımda ve Mecnun'un dili ile sana olan ihtiyacımı ortaya koyup yalvardığımda;

Lütuf ile, ümidimin gecesini gündüze çevir; talihimi yardımın ile kutlu eyle!

Sözümü Leylâ'nınki gibi gönül aydınlatıcı, nazmımı da Mecnun'un (şiirleri) gibi yürek yakıcı kıl!

İlâhî! Hakikat sırrı Leylâ'sı, vahdet (birlik) perdesi arkasından görünmesi gerekip, güzelliğinin tecellisiyle suretler fezasını süslediğinde ve ruh Mecnun'u, gaflet çöllerinde şaşkın bir hâlde dolaşmakta iken, o güzelliğin parlak ışıklarını görüp, iradesinin dizginleri elinden gittiğinde; eğer âbâ-ı ulvî alâkası ve ümmehât-ı süflî[1] bağı o cana can katan lezzetten ve gönül açan sevinçten habersiz olarak, öğüde benzer oyunlar ve nasihat yollu hileler ile vuslata engel olan zincirleri harekete geçirseler ve kavuşma

etseler, tevakku‘ oldur ki ne ol Leylî-i âlem-ârâya bu takrîr ref‘-i hicâb-ı cismânîde mûcib-i te'hîr ola ve ne ol Mecnûn-ı cihân-peymâya bu tezvîr nefy-i sûret-i nefsânîde bâis-i taksîr. Ve eger behâne-i fesâne ile aşk-ı hakîkî ve hüsn-i ezelîden fudalâ-yı belâgat-pîşe ve bulegâ-yı fesâhat-endîşe cevâhir-i esrârı rişte-i izhâra çeküp ve semere-i agmâzı şecere-i ibâretde gösterüp nikâb-ı hafâ ve hicâb-ı anâ ref‘ etmek etseler, terakkub oldur ki, hüsn-i müsâadet-i Sübhânî ve lutf-ı muâvenet-i Rabbânî husûl-i mertebe-i vusûle ve huzûr-ı derece-i zuhûra mümidd olup Leylî-i tehayyülât-ı hâslarına ve Mecnûn-ı hüsn-i ihlâslarına ihânet-i teşnî‘-i süfehâdan ve zillet-i i‘tirâz-ı bülehâdan, ki ıtlâk-ı ta‘arruzları eş‘âra ve tasavvur-ı meâyibleri güftara mesâbe-i ta‘n-ı bîhûde-i Leylî ve menzile-i men‘-i bî-fâide-i Mecnûndur, mümteni'üt-te'sîr ola ve eger bu fakîr-i müstehâm Fuzûlî-i bî-ser-encâm gâyet kıllet-i bidâat ve nihâyet-i naks-i emtia-i fesâhat ile istid‘â-yı indirâc-ı silk-i erbâb-ı hakâyık ve temennâ-yı inhırât-ı silsile-i ashâb-ı dekâyık edüp hizâne-i hüsn-i Leylî teshîri ve harâbe-i aşk-ı Mecnûn ta‘mîrine âzim olur. Tarassud oldur ki, ol tarz-ı hâme ve nakş-i nâme ahsen-i vech ile müyesser olup hikâyet-i Leylî kimi âlem-gîr ve mahabbet-i Mecnûn kimi bekâ-pezîr ola... V'Allahü'l-mu‘în ve bihi't-tevfîk.

düğümünü koparma yolunda tedbirler alsalar; umulur ki, ne o, âlemi süsleyen Leylâ'ya bu ifade, cismanî perdenin kaldırılmasında bir gecikme sebebi olur; ne de o cihan gezgini Mecnun'a bu hileler, nefse ait görünüşleri gidermede bir kusur sebebi (olur). Ve eğer belâgat peşinde koşan ustalar ve fesahata önem veren edebiyatçılar gizli sır incilerini görüntü ipine çekip, sanat meyvelerini söz ve yazı ağacında göstererek gizlilik peçesini ve zahmet ve meşakkat perdesini kaldırsalar; umulur ki, Allah'ın güzel müsaadeleri ve Rabbımın lütufkâr yardımları, vuslat mertebesinin ortaya çıkışına ve zuhur derecesinin meydana gelişine yardımcı olup, kendisi ile ilgili hayaller Leylâ'sına (Leylâ sembolü ile anlatılmasına) ve kendilerine güzel bir şekilde bağlanma Mecnun'una akılsızların kınama ihaneti ve ahmakların itirazları zilletinin (ki, şiire uluorta saldırıları ve söze kusur isnatları, Leylâ'yı faydasız yere ayıplamada bulunma ve Mecnun'u boşuna engellemeye çalışma anlamındadır) tesir etmesini imkânsız eylesin. Ve eğer bu şaşkın fakir, sefil Fuzulî, bilgi sermayesi yoksunluğunun son haddinde ve fesahat emtiası noksanlığının en son ucunda hakikat erbabı arasına girme talebinde bulunup, ince nükte sahipleri dizisinin arasına sokulma cüretinde bulunarak Leylâ'nın güzelliği hikâyesini yazma işinin üstesinden gelmeye ve Mecnun'un aşkı harabesinin tamirine gayret ediyorsa; beklenti odur ki; o kalem üslûbu ve yazı tarzı en güzel bir şekilde gerçekleşip, Leylâ hikâyesi gibi cihanı tutsun ve Mecnun'un aşkı gibi sonsuzluğa ulaşsın... Allah yardımcıdır ve onun yardımı ve inayetine kavuşma ümidi ile (başlıyorum).[2]

Bu Hazret-i İzzet'den izhâr-ı hamd ile istimdâd-ı husûl-i metâlibdür ve Âsâr-ı şükr ile istid'â-yı setr-i Meâyibdür

1 Elhamdü li-vâhibi'l-mekârim
Ve'ş-şükrü li-sâhibi'l-merâhim

2 Veh've'l-ezeliyyü fi'l-bidâye
Veh've'l-ebediyyü fi'n-nihâye

3 Kad şâ'a bi-sun'ihi beyâneh
Mâ a'zamu fi'l-bakâi şâneh

4 Sübhânallah zihî hudâvend
Bî-şibh ü şerîk ü misl ü mânend

5 Meşşâta-i nev arûs-i âlem
Gevher-keş-i silk-i nesl-i Âdem

6 Sarrâf-ı cevâhir-i hakâyık
Keşşâf-ı gavâmız-ı dekâyık

7 Peydâ-kün-i her nihan ki bâşed
Pinhân-kün-i her iyan ki bâşed

8 Mi'mâr-ı binâ-yı âferîniş
Sîr-âb-kün-i riyâz-ı bîniş

9 Yâ Rab mededî ki derd-mendem
Âşüfte vü zâr ü müst-mendem

10 Ez feyz-i huner haber ne-dârem
Cuz bî-hunerî huner ne-dârem

Yüce Allah'tan, Hamt Ederek, Arzuların Gerçekleşmesini Dileme ve Şükür ile Kusurların Örtülmesini İsteme

1 Cömertlikler bağışlayan ve merhametler sahibi olan (Allah)a hamt ve şükür olsun.

2 O, başlangıç olarak ezelî ve sonuç bakımından ebedîdir.

3 Bakilik hususunda şanı çok yüce olan (Allah)ın beyanı, kudretinin eseri olarak cihana yayıldı.

4 Suphanallah! Benzeri, ortağı, misli ve menendi bulunmayan ne yüce bir efendi!

5 (O), âlemin taze gelininin yüzünü süsleyen, Âdem'in nesli ipliğine inciler dizen(dir);

6 Değişmez gerçekler cevahirinin sarrafı; ince nükte sırlarının çözücüsü(dür);

7 Gizli olan her şeyi açığa çıkaran, her açık olan şeyi de gizleyen(dir);

8 Yaratılış binasını kuran; düşünce çimenini sulayandır.

9 Ya Rab, elimden tut; çünkü, dertliyim, düşkünüm; ağlayıp inliyorum, kederliyim!

10 Hüner coşkusundan habersizim; hünersizlikten başka yok bir hünerim.

11 Şugl-i acebî girifteem pîş
Pîş u pes-i û tamâm teşvîş

12 Sengîst be-râhem uftâde
Bahrîst merâ hirâs dâde

13 Tevfîk-i tuem eger ne-bâşed
V'er lutf-ı tu râhber ne-bâşed

14 Muşkil ki der in girîve-i teng
La'lî beder ârem ez dil-i seng

15 Müşkil ki mûrad ruh numâyed
Zin bahr durî be-destem âred

16 An kün ki dilem furûg- gîred
Levham rakam-ı safâ pezîred

17 Âyîne-i hâtıram şeved pâk
Rûşen gerded çerâg-ı idrâk

18 Kufl-i der-i ârzû bitâbem
Her çîz taleb künem biyâbem

19 Bahşed be-riyâz-ı devletem âb
Ebr-i kerem-i Rasûl u ashâb

Bu şükûfe-i gül-zâr-ı tevhîddür
ve
Nev bâve-i bûstân-ı temcîddür

20 Ey mûnis-i ehl-i zevk yâdun
Ebvâb-ı emel kilîdi adun

21 Ey genc-i atâ tılısmı ismün
Sen genc-i nihân cihân tılısmun

11 (Öyle) şaşılacak bir işe giriştim ki; başı, sonu bütünü ile sıkıntı ve endişe...

12 (Sanki) yolumun üzerine bir taş düşmüş; yahut karşıma korku veren bir deniz çıkmıştır.

13-15 Eğer senden bir yardım gelmez ve eğer senin lütfun bana yol gösterici olmazsa; o taşın bağrından bir lâl çıkarabilmem güç; muradımın yüzünün görünüp de, bu denizden elime bir inci geçmesi müşküldür.

16 (Ya Rabbi), içimi aydınlatan ve gönül levhamı parlatan şeyi lütfet!

17-19 (Böylelikle) gönlümün aynası temizlensin ve anlayışımın çerağı aydınlansın da; arzu kapımın kilidini açayım ve ne istersem elde edeyim; bahtımın bahçesini Peygamber'in ve ashabının cömertlikleri bulutu sulasın.

Tevhit Bahçesinin Çiçeği ve Allah'ı Ululama Bostanının Taze Yemişi

20 Ey zikri zevk sahiplerinin yoldaşı ve adı emel kapılarının kilidi olan (Tanrı)!

21 Ey ismi bağış hazinesinin tılsım(lı anahtar)ı olan (Tanrı); sen, gizli bir hazinesin; cihan da o hazinenin göz aldatan yansımasıdır.[3]

22 Ey cûd-ı vücûdı kevne vâhib
Zâtı kimi i'tirâfı vâcib

23 Ey silsile-i vücûda nâzım
Rezzâk-ı erâzil ü e'âzım

24 Ey perde-keş-i rümûz-ı mübhem
Müstahfız-ı intizâm-ı âlem

25 Ey mûnis-i hâtır-ı perîşân
Bî-cân olana mahabbetün cân

26 Ey nakş-tırâz-ı safha-i hâk
Sâhib-rakam-ı hutût-ı eflâk

27 Ey muhtesib-i cihât-ı erkân
Kân-ı güher-i vücûb ü imkân

28 Ey mebde-i feyz-i âferîniş
Senden rûşen çerâg-ı bîniş

29 Ey perde-i mâsivâ nikâbun
Senden özge senün hicâbun

30 Ey sırr-ı vücûdun emr-i ma'lûm
Mevcûd hemîn sen özge ma'dûm

31 Ey yeddi gül ü tokuz gülistân
Feyz-i keremünle sebz ü handân

32 Ey varı yoh eyleyen yohı var
Yoh varlıgunda zann ü inkâr

33 Ey şâhid-i gayb perde-dârı
Fikrün güli ma'rifet bahârı

22 Ey evrene varlık lütfunu bağışlayan ve zatı gibi, varlığının itirafı da vacip olan (Tanrı)!

23 Ey varlık sistemini düzenleyen ve hem en aşağılıklara hem de yüksek ruhlu insanlara rızık veren (Tanrı)!

24 Ey örtülü remizler perdesini çekip âlemin nizamını koruyan!

25 Ey perişan gönlün yakını! Ey muhabbeti cansızlara can olan!

26 Ey yeryüzünü nakışlarla süsleyen ve göklerin sayfasına yazılar yazan!

27 Ey dört yönün hesabını tutan (ve ey) vücup ve imkân cevherinin maden ocağı!

28 Ey yaratılış feyzinin kaynağı! İdrak çerağı, senin nurundan tutuşmuştur.

29 Ey masiva perdesi, yüzünün peçesi olan! Senden gayri olanlar, seni gizleyen bir örtüdür.

30 Ey varlığının sırrı bilinen bir şey olan! Var olan, yalnız sensin; senden başkası ise (aslında) yoktur.

31 Ey yedi (göğün) gülünü ve dokuz (semanın) gülistanını cömertliğinin feyzi ile yeşerten ve güldüren!

32 Ey var olanı yok eyleyen, yoğu da var! Yok asla varlığın hususunda ne zan ne inkâr.

33 Ey gizlilikler güzelinin yüzünden perdeyi kaldıran! Ey fikir (bahçesi)nin gülü ve irfan (baharı)nın çiçeği!

34 Ey âleme feyz-i cûd senden
Halka şeref-i vücûd senden

35 Ey cümle cihân sana rızâ-cû
Senden hâlî senünle memlû

36 Ey şem'-i ezel fetîle-sûzı
Bezm-i ebed encümen-fürûzı

37 Ey şirk ü şerîkden münezzeh
Sırr-ı ezel ü ebedden âgeh

38 Ey bâr-ı Hudâ-yı âlem-ârây
Tahsîn işüne hemîn ola rây

39 Ahsent zihî hakîm-i kâmil
Ne şükr ola sun'una mukâbil

40 Fıtrat rakamın çeken zamanda
Hakkâ ki bu emr-i *kün fe kân*da

41 Hükm etdün kim ne ola ahvâl
Ne vaz' ile çizgine meh ü sâl

42 Devrân ne zamanda ola âhir
Her devrinde ne ola zâhir

43 Nişe ola ferd-i nesl-i Âdem
Her ferdi anun ne ede her dem

44 Eşyâya çoh etmezem tehayyür
Senden yanadur hemîn tefekkür

45 Eşyâ aceb olmaz olsa zâhir
Kim var senün kimi muzâhir

34 Ey âleme cömertlik feyzi ve halka varoluş şerefi bağışlayan!

35 Ey bütün cihanın rızasını aradığı! Evren baştan başa seninle dolu.

36 Ey ezel lâmbasının fitilini yakan ve ebediyet meclisini aydınlatan!

37 Ey şirkten ve şerikten münezzeh (bulunan) ve (ey) ezel ve ebet sırrından haberdar olan!

38 Ey âlemi süsleyen Tanrı! İşlerinin karşısında, hayran olmaktan başka ne düşüncem olabilir?

39 Övgüler sana (ey) en güzel ve en yüce hakîm! Senin yaptığına karşılık, sana nasıl şükredilsin?

40 Yaratma yazısını yazdığında, (yani, her şeyin) senin, "Ol!" emrinle olduğu zaman, doğrusu bu ki;

41 İşlerin nasıl olacağına, ayların ve yılların nasıl devredeceğine;

42 Devranın ne zaman son bulacağına; her dönüşünde nelerin ortaya çıkacağına;

43 Âdem oğullarının her birinin nasıl olacağına ve her an ne yapacağına sen hükmettin.

44 Varlığa çok hayret etmiyorum; çünkü bütün (bunları izah eden) düşünce, senden yanadır.

45 Eşya, eğer (varlık sahnesinde) görünüyorsa buna şaşılmaz; çünkü senin gibi bir koruyucusu var.

46 Ammâ çü sana kadîmdür zât
İdrâk sana yeter mi heyhât

47 İdrâkümüze kemâl-i hayret
Tevhîdüne besdürür delâlet

48 Endîşe-i zât kılmak olmaz
Bilmek bu yeter ki bilmek olmaz

49 Ol dem ki urup binâyı muhkem
Çekdün rakam-ı nizâm-ı âlem

50 Hakkâ ki hoş intizâm verdün
Ârâyişini tamâm verdün

51 Etdün geregin ger az ger çoh
Bir nesne gereklü yoh ki ol yoh

52 Bir nev‘ ile eyledün müheyyâ
Kim geldi kusûrdan müberrâ

53 Eşyâda egerçi râz çohdur
Ol kim ola râzun anda yohdur

54 Eşyâ nişe senden olsun âgâh
El kudretu ve'l-bekâu li'llâh

Bu münâcât deryâsından bir cevherdür
ve
Tazarru‘ ma‘deninden bir gevherdür

55 Yâ Rab kerem et ki hâr ü zârem
Dergâha besî ümîd-vârem

56 Toprag idüm eyledün bir insân
Müstevcib-i akl ü kâbil-i cân

46 Ama senin zatın kadim (öncesiz) olunca, akıl seni idrak edebilir mi? Heyhat!

47 (Seni idrak etmedeki) şaşkınlığımızın büyüklüğü, senden başka ilâh olmadığına yeterli delildir.

48 Senin zatın hakkında düşünmek mümkün değildir. (İnsana) bilgi olarak, (senin) zatının hakikatini bilmenin imkânsızlığını bilmek yeterlidir.

49 Binayı sağlam bir şekilde kurup, âlemin nizamı yazısını yazdığında;

50 Gerçekten, (ona) hoş bir düzen verdin; süsünü, bezeğini tam tuttun;

51-52 Az olsun çok olsun, gereğini yaptın. Gerekli olup da var olmayan ne varsa, (onu) öyle bir şekilde hazırladın ki, kusurlardan tamamen uzak olarak (vücuda) geldi.

53 Gerçi eşyada sır çoktur, fakat (içinde) senin sırrının bulunduğu hiçbir şey yoktur.

54 Eşya senden nasıl haberdar olsun ki? "Kudret ve kalıcılık yalnızca Allah'a aittir."

Allah'a Yakarma Deryasından Bir İnci
ve
Niyaz Madeninden Bir Mücevher

55 Ya Rabbi! Yardım et, çünkü hor ve hakir bir hâlde ağlayıp inliyorum, fakat, dergâhına fazlası ile ümit bağlamışım.

56 Ben topraktım, beni akla lâyık ve can taşımaya kabiliyetli bir insan yaptın.

57 Ger cân ise hâk-i dergehündür
V'er akl ise sâlik-i rehündür

58 Men gülşen-i cân içinde hârem
Âyîne-i akla bir gubârem

59 Nem var ki lâf edem özümden
Mahv eyle meni menüm gözümden

60 Ol gün ki yoh idi mende kudret
Kıldun mana gaybetümde şefkat

61 Cân verdün ü sâhib-i dil etdün
İdrâk-i umûra kâbil etdün

62 Ger safha-ı sûrete misâlüm
Çekmezdi kazâ n'olurdı hâlüm

63 Hâlâ ki havâlegâh-ı cûdem
Makbûl-ı sa'âdet-i vücûdem

64 Yüz şükr ki yoh sana hilâfum
İnsâfum var ü i'tirâfum

65 Eyle degülem ki bu arada
Sedd ola sülûküm i'tikâda

66 Her lahza akîdem ola zâil
Tevhîdüne isteyem delâil

67 Râh-i talebünde bî-karârem
Ammâ talebümde şerm-sârem

68 Dogrı yola getmedüm ne hâsıl
Bir menzile yetmedüm ne hâsıl

57 Eğer can (dersen); senin dergâhının tozu toprağı; akıl ise, senin yolunun yolcusudur.

58 Ben can gülşeni içinde dikenim ve akıl aynası üzerinde bir tozum.

59 Neyim var ki, söz edeyim özümden?.. (Rabbim), mahvet beni benim gözümden!

60 Bende hiçbir kudretin bulunmadığı o günde, gıyabımda bana şefkat eyledin;

61 Can verdin (bana) ve beni gönül sahibi yaptın; olan biteni kavramaya yetenekli kıldın.

62 Eğer kaza, suretler sayfasına benim temsilimi çizmeseydi, ne olurdu hâlim?

63 Şu an, üzerine cömertliğin bol bol yağdığı biriyim; varlık saadetine kavuşmuşum.

64 Yüzlerce şükür olsun ki, sana karşı inkânm yok; insaf sahibiyim, (varlığını ve nimetlerini) itiraf ediyorum;

65 (Şükrolsun), şu durumda gönülden inanmaya götüren yolum kapalı değil;

66 Ve, her an inancım zayıflayıp, senin birliğine sürekli deliller arama durumunda da kalmıyorum.

67 Seni arzulama yolunda kararsız hâldeyim; ama, (dünyayı) talep ettiğimden dolayı da utanıyorum.

68 Ne fayda, doğru yola gidemedim! Bir menzile ulaşamadım, ne çare!

69 Bu arsada her eser ki gördüm
Sensen dedüm ol eser yögürdüm

70 Çün verdi hayâl ana ham ü pîç
Men münfa'il oldum ol eser hîç

71 Men akldan isterem delâlet
Aklum mana gösterür dalâlet

72 Tahkîk yolında akl n'etsün
A'mâ vü garîb handa getsün

73 Tevfîk edesen meger refîkum
Tâ sehl ola şiddet-i tarîkum

74 Gör hırsumı istegünce ver kâm
Senden ikbâl ü menden ikdâm

75 İlmünde ıyândur i'tikâdum
Sensen senden hemîn murâdum

76 Dünyâ nedür ü ta'allukâtı
Endîşe-i mevtdür hayâtı

77 Ammâ demezem yamandur ol hem
Ser-menzil-i imtihândur ol hem

78 Bi'llâh ki bu dil-firîb menzil
Eyle mana verdi râhat-i dil

79 Kim eski makâmumı unutdum
Sandum vatanum makâm dutdum

80 Müşkil gelür imdi terkin etmek
Bir özge makâma dahi getmek

69 Bu arsada hangi eseri gördümse; o, sensin diyerek ona koştum.

70 Hayal ona eğrilik, dolaşıklık verdiğinde, ben üzüldüm; o eser ise bir hiç oldu.

71 Ben, akıldan yol göstermesini istiyorum; aklım bana yoldan çıkmayı öğütlüyor.

72 (Senin hakikatini) araştırma yolunda akıl ne yapsın?.. Âmâ ve garip biridir, nereye gitsin?

73 Eğer yardımını benim yoldaşım yaparsan; işte o zaman, yolumun zorlukları kolaylaşır.

74 Seni istemedeki hırsımı gör ve beni emelime kavuştur. Talihimi yâr etmek senden; gayret ve sebat benden.

75 Sana olan imanımı bilmektesin.. Sensin, (yine) senden her zaman muradım.

76 Dünya ve içindekiler nedir?.. Bütün hayatı, ölüm düşüncesinden ibarettir.

77 Fakat, ona da kötüdür demiyorum. Çünkü aynı zamanda o bir imtihan yeridir.

78 Allah için, bu gönül aldatan yer bana o kadar kalp huzuru verdi ki;

79 Artık eski makamımı unuttum; sandım ki, (asıl) vatanımı makam tutmuşum.

80 Zor geliyor şimdi onu terk edip de bir başka diyara gitmek.

81 Men beyle kılurdum i'tibârı
Kim munda olur gönül karârı

82 Mundan özge makâm olmaz
Zevki bu yerün tamâm olmaz

83 Ammâ çü senündürür bu güftâr
Kim dünyeden özge âhiret var

84 Oldur ki makâm-ı câvidândur
Kâm-ı dil ü râhat-ı revândur

85 Güftâruna i'tikâd kıldum
Ol yahşırag oldugını bildüm

86 Bildüm ki budur senün murâdun
Kim ehl-i kemâl ola ibâdun

87 Munda yete rütbe-i kemâle
Anda yete devlet-i visâle

88 Farz oldı bu azmi cezm kılmak
Mi'râc-ı kemâle azm kılmak

89 Bu râhdan etmek olmaz ikrâh
Hoş râhdürür sana geden râh

90 Evvelde çü lutfun oldı ma'lûm
Âhir günde hem etme mahrûm

91 Çün yâd-ı visâl edüp revânum
Azm-i reh-i kurbün ede cânum

92 Ol lahza hem etme şefkatün kem
Tevfîki refîkum eyle bir dem

93 Çün akl ile dil emânetündür
Mende eser-i inâyetündür

81-82 Ben öyle zannederdim ki; gönlün rahat ve huzuru yalnız burada olur; bundan başka makam olmaz ve buradan başka bir yerin zevki tam değildir.

83-84 Ama, madem ki, "Dünyadan başka ahiret var; o, ebedîlik makamıdır, gönlün lezzeti ve bitmeyen bir rahatlıktır" sözü sana aittir;

85 Sözüne iman ettim ve onun en doğru söz olduğunu anladım.

86-87 Bildim ki; kullarının kemal sahibi olmalarını, burada (dünyada) olgunlaşıp, orada (ahirette) vuslat saadetine kavuşmalarını istiyorsun.

88 (Benim için) bu niyette kesin karar kılmak ve olgunluk miracına yükselmeye gayret etmek (artık) farz oldu.

89 Bu yoldan uzak durmak olmaz; çünkü en güzel yoldur sana giden yol.

90 Madem ki başlangıçta lütfettin; ahiret gününde de, ne olursun, mahrum etme!

91 Ruhuma kavuşma arzusu düşüp, canım sana yakınlık yoluna revan olduğunda;

92 O an şefkatini esirgeme de, yardımını bana yoldaş eyle!

93 Madem ki akıl ile can senin emanetindir ve bunlar bende yardımının eserleridir;

94 Munları menümle zâr kılma
Bir niçe azîzi hâr kılma

95 Tâ kim bu makâmı terk edende
Senden yana azm edüp gedende

96 Menden âzürde getmesünler
Dergâha şikâyet etmesünler

97 Şûm olmasun anlara visâlüm
Olmasun olardan infi'âlüm

Bu Kasîde Hazret-i Bârî şânındadur

98 Âferîn ey sâni'-i ten-perver-i cân-âferîn
Hâliku'l-eşyâ İlâhu'l-halk Rabbu'l-âlemîn

99 Mübdi'-i âsâr-ı kudret akd-peyvend-i vücûd
Zâbit-i erkân-ı fıtrat nakş-bend-i mâ' ü tîn

100 Ey semûm-ı satvetün te'sîri nîrân-ı cahîm
V'ey sehâb-ı rahmetün sîr-âbı Firdevs-i berîn

101 Kudretün gül-zârına bir sebze Sidrü'l-müntehâ
Hikmetün şem'ine bir pervâne Cibrîl-i emîn

102 Sun'un eyvânında bir kandîldür nüh âsmân
San'atun dîbâcesinden bir varak rûy-i zemîn

103 Dergeh-i ta'zîm ü tekrîmünden âlem kâm-cûy
Hırmen-i ihsân ü eltâfundan âdem hûşe-çîn

94 Bunları benimle birlikte ağlayıp inletme, bu azizleri hor ve hakir kılma!

95-97 Ta ki, bu diyarı terk edip de senden yana yola düşüp gittiğimde, benden incinmiş olarak ayrılmasınlar ve (ilâhî) dergâha (beni) şikâyet etmesinler; (ahirete) kavuşmam onlara uğursuzluk (sebebi) olmasın da, onlara gücenmeyeyim.

Bu Kaside Yüce Yaratıcı Allah'ın Şanında Söylenmiştir

98 En yüksek övgüler senin içindir, ey tenlere şekil veren ve onlara can bağışlayan kudretli Tanrı! Ey eşyanın yaratıcısı, halkın ilâhı ve âlemlerin Rabbi!

99 Kudret ve iktidar alâmetlerini ortaya çıkaran, varlık bağını düğümleyen, yaratılışın esaslarını elinde tutan, su ve topraktan şekil çıkaransın.

100 Ey ezici kudretinin yakıcı rüzgârı, cehennemin nârını alevlendiren ve ey rahmetinin bulutu yüksek Firdevs cennetlerini sulayan Tanrı!

101 Sidretü'l-müntehâ,[4] senin kudretinin gül bahçesinde bir yeşillik; Cebrail ise, senin hikmetinin lâmbasına bir pervanedir.

102 Dokuz kat gök, kudretinin köşkünde bir kandil; yeryüzü ise, senin sanat kitabının önsözünden bir yapraktır.

103 Âlem, senin kerem ve yüceliğinin kapısında muradını arar; insanoğlu ise, senin ihsan ve lütuf harmanından başak toplayıcıdır.

104 Arsa-i idrâk-i fevz-i re'fetün dârül-emân
Rişte-i ümmîd-i feyz-i rahmetün hablü'l-metîn

105 Hâkdan her zerre te'yîdünle bir cism-i latîf
Âbdan her katra tevfîkünle bir dürr-i semîn

106 Ol amîmü'l-feyz mün'imsen ki feyz-i şâmilün
Rızk taksîminde kılmaz imtiyâz-ı küfr ü dîn

107 Vâdî-i derkündedür ser-geşte fehm-i tünd-seyr
Mülk-i tevhîdündedür mahsûr akl-ı dûr-bîn

108 İlm-i irfânunda her kim bir yakîn bulmuş velî
Hîç şek yohdur kim ol idrâki hasr etmez yakîn

109 İktizâ-yı hikmetün izhâr-ı kudret kılmaga
İhtilâf-ı tab' ile ezdâdı etmiş hem-nişîn

110 Hâdisât-ı ihtilâf-ı devrden görmez halel
Kime kim ma'mûre-i hıfzun olur hısn-ı hasîn

111 Hîç kim cürm ile dergâhundan olmaz nâ-ümîd
Senden ister kâm eger rüsvâ vü ger halvet-nişîn

112 Sensen izhâr eyleyen ma'şûka âşık şevkini
Âşıkı sensen kılan ma'şûk şevkiyle hazîn

113 Neş'e-i aşkunladur Mecnûn sürûdı sûz-nâk
Pertev-i hüsnünledür Leylî cemâli nâzenîn

104 Senin esirgemenin selâmet arsası, bizim sığınağımız; rahmet yağmurunun ümit ipi ise, en sağlam tutanağımızdır.

105 Her zerre toprak, senin kudretinle lâtif bir cisim olur ve her damla su, senin yardımınla kıymetli bir inci hâline gelir.

106 Sen öyle bağışı bol ve yaygın bir nimet sahibisin ki, her şeyi kuşatan rahmetin, rızık dağıtımında kâfir ve mümin ayırımı yapmaz.

107 Çabuk yürüyüşlü anlayış, senin gerçeğini kavrama vadisinde şaşkındır; uzak görüşlü akıl ise, seni birleme mülkünde, kuşatılmış hâldedir.[5]

108 Senin gerçeğini öğrenme yolunda herkes bir yakin (güvenilir bilgi) elde etmiş olabilir; lâkin, hiç şek ve şüphe yoktur ki, yakin[6] bile o idraki asla kuşatamaz.

109 Hikmetinin gereği, senin kudretini ortaya koymak için, huyları, tabiatları farklı farklı kılmış ve zıtları bir araya getirmiştir.

110 Kim senin koruyuşunun sağlam kalesine sığınırsa, zamanın ihtilâflı hadiselerinden zarar görmez.

111 Hiç kimse, suç ve günah sebebi ile senin kapından ümidini kesmez; ister tanınan-bilinen biri olsun, ister tenhalarda yaşayan biri... Herkes yalnız senden muradını ister.

112 Sensin maşuka âşığın arzusunu gösteren ve âşığı maşuk arzusu ile hüzünlendiren.

113 Mecnun'un şarkıları senin aşkının neşesi ile böylesine yakıcıdır; Leylâ'nın yüzünün böyle zarif oluşu ise, senin güzelliğinin şavkıyladır.

114 Pâdişâhâ iktizâ-yı hikmetün tenbîh edüp
Gerçi havrâ ravza-i tâ'âta konmışdır rehîn

115 Tâ'atun eyler Fuzûlî tâkat oldukça velî
Hırs ile ne ravza-i Rıdvan diler ne hûr-i 'în

116 Hûr-i 'în ü ravza-i Rıdvan havâyîlikdürür
Nefsden geçmişdür ol senden rızâ ister hemîn

Bu Vâcibü'l-vücûd İsbâtına Bürhân-ı Kâtı'dur ve Bekâ-i Sâir-i Mevcûdâta Delîl-i Mâni'dür.

117 Etmek gerek ehl-i feyz ü bîniş
Tahkîk-i vücûd-ı âferîniş

118 Bilmek gerek anı kim cevâhir
Ne genc-i nihândan oldı zâhir

119 Ne dâiredür bu devr-i eflâk
Ne zâbıtadur bu merkez-i hâk

120 Cisme arazı kim etdi kâim
Nâra neden oldı nûr lâzım

121 Her hilkate gerçi bir sebep var
Âyâ sebebi kim etdi izhâr

122 Ger *kâf* ile *nûn*dan oldı âlem
Âyâ neden oldı *kâf* ü *nûn* hem

123 Bî-hûde degül bu kâr-hâne
Bî-fâide gerdiş-i zemâne

114-115 Ey Padişah! Gerçi, hikmetin gereği, huriler tenbih edilerek taat (kulluk) cennetine rehin olarak konmuştur; ve Fuzulî de gücü yettiğince sana kullukta bulunmaktadır; ama, hırs ile ne rıza cennetini ister, ne de güzel gözlü hurileri!..

116 Güzel gözlü huriler ve rıza cenneti (bir çeşit) havaîliktir; hâlbuki o (Fuzulî), nefisten geçmiştir ve senden sadece rıza istemektedir.

Allah'ın Varlığının Zorunlu Olduğu Yolunda Su Götürmez Kanıt ve Diğer Varlıkların Baki Olmadığı ile İlgili Kesin Delil

117 Aydın görüş sahiplerinin varlık ve yaratılış(ın hikmetleri) üzerinde düşünmeleri gerekir.

118 Bilmeleri gerekir; cevherler hangi gizli hazineden ortaya çıktı?..

119 Bu feleklerin dönüşü nasıl bir dairedir, dünya nasıl bir merkezdir?[7]

120 Cisme, arazı kim yerleştirdi; ışık, ateş için neden gerekli oldu?

121 Gerçi her yaratılışa bir sebep vardır; peki, sebebi ortaya koyan kim?

122 Evet, âlem *kâf* ile *nûn*'dan[8] oldu; peki ama, *kâf* ve *nûn* (*kün* emri) neden verildi?

123 Bu iş güç (amel) yeri[9] boşuna yaratılmış değildir. Zamanın dönüşü de beyhude değil.

124 Hâşâ ki bu turfe nakş-ı garrâ
Nakkâşından ola müberrâ

125 Hâşâ ki bu bârgâh-ı âli
Bir dem eyesinden ola hâlî

126 Fikr eyle vü gör nedür bu üslûb
Ne sâni'edür bu sun' mensûb

127 Her zerre-i zâhirün zuhûrı
Bir özgeye bagludur zarûrî

128 Ger gâyete eylesen teemmül
Zâhir olur anda mazhar-ı kül

129 Versen özüne fenâ-yı mutlak
İsbât olur ol fenâ ile Hak

130 Ger var ise ma'rifet mezâkı
Fânî sana bes delîl-i bâkî

131 Hakkâ ki hemîn vücûd birdür
Bir zâta vücûd münhasırdur

132 Aksidür anun vücûd-i agyâr
Ma'nîde yoh i'tibâr ile var

133 Var olanı halk yoh sanurlar
Yoh varlıgına aldanurlar

134 Yohdur bu vücûdun i'tibârı
Hak âyînedür cihân gubârı

135 Ey akl edeb ri'âyet eyle
Bu bilmek ile kifâyet eyle

124 Hâşâ ki, bu muhteşem ve benzersiz nakış, bir nakkaşsız olsun!

125 Hâşâ ki, bu yüce kat, bir an sahibinden boş bulunsun!

126 Düşün de gör; nedir (yaratılıştaki) bu yol yordam; bu eser hangi yaratıcıya ait olabilir?

127 Her görünen zerrenin ortaya çıkışı; zorunlu olarak, bir başkasına bağlıdır.

128 Eğer sonluluk üzerinde iyice düşünürsen, her şeyin tecellisi onda ortaya çıkar.

129 Özüne mutlak yokluğu versen, o yok oluş ile Hakk'ın varlığı ispat olur.

130 Eğer sende marifet zevki varsa, fânilik, senin için bir bakilik delilidir.

131-132 Doğrusu (şu ki), bütün varlık birdir; (gerçek) varoluş, yalnız bir şahsa mahsustur. Diğerlerinin varlığı, onun yansımasıdır. Aslında onlar yokturlar, ama var sayılmaktalar.

133 İnsanlar, var olanı yok zannederler; yok olanın varlığına aldanırlar.

134 Bu varlığın bir değer ve itibarı yoktur... Hak, bir aynadır, cihan ise (o aynanın) tozudur.

135 Ey akıl, edebini gözet de, bu kadar bilmekle yetin!

136 Tahkîk-i sıfâta kâni' olgıl
Endîşe-i zâta mâni' olgıl

137 Ol perdeye kimse râh bulmaz
Tahkîk bil anı bilmek olmaz

138 Ger yetse idi bu sırra idrâk
Demezdi Resûl *mâ arefnâk*

139 Halk oldı bu bahr-ı hayrete gark
Tâ halkdan ola Hâlika fark

140 Her rişte ki Hak ıyân edüpdür
Ser-riştesini nihân edüpdür

141 Bir kimse eger olaydı âgâh
Kim halkı nişe yaradur Allâh

142 Mümkin ki irâdetiyle ol hem
Halk edebileydi özge âlem

143 Vermez çü kemâl-i hikmet-i Hak
Tahkîk-i rümûza râh-ı mutlak

144 Fâş oldı ki sırr-ı Hak nihândur
Âlemde nişânı bî-nişândur

Bu izhâr-ı i'tirâf-ı cehâletdür
ve
İkrâr-ı isrâf-ı ma'siyetdür

145 Ey hikmete bahmayan nazarsuz
Ahvâl-i zemâneden habersüz

136 (Allah'ın) sıfatlarını öğrenmenin gereğine inan da, zatı ile ilgili düşüncelere engel ol!

137 O perdeyi (açma)ya kimse yol bulamaz. Şunu kesin olarak bil ki; (onun zatının) hakikatini bilmek mümkün değildir.

138 Eğer akıl ile bu sır anlaşılabilseydi, Hz. Peygamber, "Seni hakkı ile bilemedik (ey Tanrı!)"[10] demezdi.

139 Halk, bu hayret deryasına gark oldu ki, yaratılanla yaratan arasındaki fark anlaşılsın.[11]

140 Allah, hangi ipi açığa çıkarmışsa, onun ucunu saklayıp gizlemiştir.

141-142 Bir kimse eğer Allah'ın halkı nasıl yarattığından haberdar olsaydı; onun da iradesiyle bir başka âlem yaratması mümkün olabilirdi.

143 Bu yüzden, Hakk'ın yüce hikmeti, gizli sırların ve sembollerin gerçeğinin araştırılmasına asla müsaade etmez.

144 Anlaşıldı ki; Hakk'ın sırrı gizlidir ve dünyada onun nişanı, nişansızlıktır.

Cahilliği İtiraf ve Günah Taşkınlığını Kabullenme

145 Ey hikmete bakmayan kör ve ey zamanın hâllerinden habersiz olan!

146 Ta'n etme ki çerh bî-vefâdur
Dâim işi cevr ile cefâdur

147 Şerh eyle mana ki çerh n'etdi
Andan ne cefâ zuhûra yetdi

148 Nen var idi kim elünden aldı
Ne mertebeden aşaga saldı

149 Devrâna getürdi mihr ü mâhı
Anc'etdi sipîdi vü siyâhı

150 Geh âteşe zecr-i âb verdi
Geh bâda gam-ı türâb verdi

151 Şem'-i emelün münevver etdi
Her ne diledün müyesser etdi

152 Kıldı seni hîçden bir âdem
Esbâb-ı tena''umun ferâhem

153 Çerhun hod işi senünle böyle
Sen n'eyledün anun ile söyle

154 Her dem anı bî-vefâ ohursen
Dönsün deyü min du'â ohursen

155 Çün ol sana kıldı mihr-bânlıg
Yahşılıga eyleme yamanlıg

156 Ey rûh ki câm-ı cehl edüp nûş
Hubb-i vatan eyledün ferâmûş

157 Kim saldı seni bu teng râha
Handan düşdün bu dâm-gâha

146-147 Vefasızdır ve daima işi cevr ile cefadır, diyerek feleği kınama da, bana söyle; felek ne yaptı ve ondan (sana) ne eziyet dokundu?

148 Neyin vardı ki, elinden aldı? Seni hangi mertebeden aşağıya yuvarladı?

149 Güneşe ve Ay'a dönme emri verdi ve böylelikle akı ve karayı ortaya çıkardı.[12]

150 Bazen ateşe su ile eziyet verdi; bazen rüzgârı toz-toprak ile kederlendirdi.

151 Ümidinin lâmbasını aydınlattı; her ne diledin ise onu gerçekleştirdi.

152 Seni, bir hiç iken, insan yaptı; bolluk içinde yaşaman için gerekli şeyleri bir araya getirdi.

153-154 İşte feleğin seninle işi böyle... Peki, söyle bakalım sen onun için ne yaptın ki, her an ona (vefasız) deyip, (tersine) dönsün diye binlerce beddua okuyorsun?

155 Madem ki o sana şefkat ve merhametle davrandı; öyleyse sen de iyiliğe kötülükle karşılık verme!

156 Ey ruh! Belli ki, cahillik kadehini içip, vatan sevgisini unutmuşsun...

157 Kim saldı seni bu dar yola?.. Neden düştün bu tuzağa?

158 Sen terk kılup adem diyârın
Buldukda vücûd-ı i'tibârın

159 Kılmışdı senünle hikmetullâh
Ecnâs-ı havâs u aklı hem-râh

160 Tâ âleme geldügün zamanda
Bâzâr-ı tereddüd-i cihânda

161 Sermâyeleründen edesen sûd
Ol sûd nedür rızâ-yı Ma'bûd

162 Hâlâ ki hasâret oldı vâki'
Sermâyelerün tamâm zâyi'

163 Hayrân ü mükedder ü tehî-dest
Ahvâli harâb ü rütbesi pest

164 Dönsen yine geldügün makâma
Kâbil mi düşersen ihtirâma

165 Elbetde zelil ü hâr olursen
Bu fi'l ile şerm-sâr olursen

166 Ey nefs-perest ü cism-perver
Olma gam-ı hırs ile mükedder

167 Cehd ile azâb-ı gûr yıgma
Sa'y eyle metâ'-ı mûr yıgma

168 Alma ele sâgar-ı mey-i nâb
Kim garka eder seni bu girdâb

169 Olma nigerân-ı sebze-i beng
K'âyîne-i dînüne salur jeng

170 Def kimi gögüsde lehv koyma
Ney kimi hevâ-yı nefse uyma

158-161 Sen yokluk diyarını terk edip de geçici varlığını bulduğunda, Allah'ın hikmeti sana çeşit çeşit duyguları ve aklı yoldaş etti ki; dünyaya geldiğinde, cihanın kararsızlık pazarında sermayelerinden kâr edesin... O kâr nedir?.. Allah'ın rızası...

162 Şimdi ise zarar ve ziyan ortada; sermayelerin tamamen zayi olmuş.

163-164 Şaşkın, kederli ve eli boş bir şekilde, harap ve alçalmış bir hâlde geldiğin makama dönsen; yine saygı ve hürmet görmen mümkün müdür?

165 Elbette hor ve hakir olur, bu fiil ile utanca yuvarlanırsın.

166 Ey nefsine tapan ve kendini seven! Hırs gamı ile kalbini karartma!

167 Çalışıp çabalayarak kabir azabı kazanma; gayret et de, karınca malı[13] biriktirme!

168 Eline şarap kadehi alma! Yoksa bu girdap seni boğar.

169 Haşhaş bitkisine sakın gözünü dikme! Çünkü dininin aynasını paslandırır.

170 Def gibi, oyun ve eğlenceyi göğsüne (kalbine) yerleştirme; ney gibi de nefsinin hevasına (arzusuna) uyma!

171 Dâmân-ı tarîk-i şer' dutgıl
Her ne ki hilâf-ı şer' unutgıl

172 Tahkîk-i vesîle-i vusûl et
Taklîd-i şerîat-i Resûl et

Bu ser-defter-i enbiyânın kitâb-ı evsâfından bir varakdur ve Server-i asfiyânun gül-zâr-ı eltâfından bir tabakdur

173 Ey pâdişeh-i serîr-i *levlâk*
Maksûd-ı vücûd-ı hâk ü eflâk

174 Olmış eflâk hâk-i râhun
Çekmiş eflâke hâk câhun

175 Ey râkım-ı nüsha-i me'ânî
Ma'mûre-i ilm-i dîne bânî

176 Şâhenşeh-i mesned-i risâlet
Ressâm-ı kavâ'id-i adâlet

177 Ey arş-nevâz ü ferş-perver
Defterdâr-ı hisâb-ı mahşer

178 Ser-defter-i enbiyâ-yı mürsel
Anlara hem âhir ü hem evvel

179 Ey vâzı'-ı ıstılâh-ı îmân
Hakdan sebeb-i nüzûl-i Fürkân

180 Sensen sultân ü gayr haylün
Senden özge senün tufeylün

171 Şeriat yolunun eteğine yapış ve şeriata aykırı ne varsa onu unut!

172 (Allah'a) ulaşmanın yollarını araştır ve Hz. Muhammed'in şeriatını izle!

Nebiler Önderinin Sıfatları Kitabından Bir Yaprak ve Azizler Kafilesinin Öncüsünün Lütufları Gül Bahçesinden Bir Tabak

173 Ey *levlâk*[14] tahtının padişahı, yerin ve göklerin varoluş sebebi!

174 Felekler senin yolunun tozu toprağı olmuş; makamının yüceliği, feleklerin üzerine toprak saçmıştır.

175 Ey manâlar kitabının yazarı ve din binasının kurucusu!

176 (Ey) elçilik tahtının şahlar şahı ve adalet kurallarının koyucusu!

177 Ey arş'ın gönlünü okşayan ve ferşin yolunu yordamını gösteren;[15] mahşer gününün hesap defterini tutan!

178 (Ey) mürsel nebiler defterinin baş sayfası; onların hem sonrası, hem öncesi![16]

179 Ey iman ilkelerini koyan ve hakla batılı ayıran kitabın Allah'tan inişine sebep olan!

180 Sen sultansın, diğer insanlar senin tebaandır. Senden başka herkes sana muhtaçtır.

181 Ey halvet-i kudse şem'-i mahfil
Cibrîl tereddüdine menzil

182 Hak emri senünle halka cârî
Kavlünle ol emrün i'tibârı

183 Ey kıble-nümâ-yı ehl-i tâ'at
Gencîne-i gevher-i şefâ'at

184 Tâc-ı ser-i arş hâk-i pâyun
Şem'-i şeb-i Kadr nûr-ı râyun

185 Ey vâsıta-i nizâm-ı âlem
Dîvân-ı Haka vezîr-i a'zam

186 İrfân-ı sıfât u zâta ârif
Keyfiyyet-i kâinâta vâkıf

187 Ey zâtun içün beşer vücûdı
Âdemde sana melek sücûdı

188 Yâsîn sadef-i dür-i sıfâtun
Tâhâ gül-i bûstân-ı zâtun

189 Ey mekteb-i dânişe mu'allim
Mahrûse-i hükm-i şer'e hâkim

190 Dergâhuna enbiyâ rücû'ı
Ta'zîmüne âsman rükû'ı

191 Tahsîn sana ey huceste-fercâm
Kim vaz' kılup tarîk-ı İslâm

192 Keyfiyyet-i hâli rûşen etdün
Hayr ü şer işin mu'ayyen etdün

193 Ahvâl-i evâmir ü nevâhî
Ma'lûm etdün bize ke-mâhî

181 Ey Cebrail'in yaklaşamadığı ilâhî halvet meclisinin parlak mumu![17]

182 Allah'ın emri seninle halka ulaştı; o emrin geçerliliği senin sözünledir.

183 Ey Allah'a kulluk edenlerin yol göstereni ve ey şefaat cevherinin hazinesi!

184 Ayağının tozu, arş'ın başına taçtır; fikrinin nuru, kadir gecesinin ışığıdır.

185 Ey âlemin düzenine sebep olan ve Hak divanının başveziri!

186 (Ey) zat ve sıfat bilgisinin âlimi, ey evrenin niteliğinden haberdar olan!

187 Ey insanın varlığı, zatı için vücuda getirilen! Meleklerin Âdem'e ettikleri secde, (aslında) senin içindir.

188 *Yâsîn*, sıfatının incisine sadef; *Tâhâ*, zatının bahçesine gül(dür).[18]

189 Ey bilgi mektebine öğretmen, şeriat hükmünün şehrine hâkim!

190 Nebilerin ricası kapınadır, göklerin rükûu senin saygın içindir.

191-192 Övgüler olsun sana ey akıbeti uğurlu olan (Peygamber)! İslâm yolunu kurup, hayatın anlamını bildirdin; hayır ve şer işini apaçık ortaya koydun.

193 Emirler ve yasaklamaların durumunu bize olduğu gibi açıkladın.

194 Sen bildürdün ki kimdür Allâh
Sensüz kim olurdı andan âgâh

195 Güm-râhları tarîka saldun
Üftâdelerün elini aldun

196 Fâş oldı nasîhatün cihâna
Sen koymadun ortada behâne

197 Ammâ bize yohdur ol sa'âdet
Kim hıfz-ı tarîkun ola âdet

198 İhmâl ederüz itâ'atünde
Taksîr edâ-yı hidmetünde

199 Her niçe ki hâr ü şerm-sâruz
Bu cürm ile hem ümîd-vâruz

200 Kim feyz-i avâtıf-ı amîmün
Şad eyleye gönlin ehl-i bîmün

201 Âsîlerün olasen penâhı
Nevmîdlerün ümîd-gâhı

202 Sensen çü şefî'-i her me'âsî
Ne gam eger olsa kimse âsî

203 Ger bende ola tamâm-ı tâ'at
İzhâr neden bulur şefâ'at

204 Sensen bu serîr pâdişâhı
Bu mülkde olanun penâhı

194 Allah'ın kim olduğunu sen bildirdin... Sen olmasaydın, ondan kim haberdar olurdu?

195 Yolunu şaşıranları sen yola getirdin; düşkünlerin elinden de sen tuttun.

196 Öğütlerin tüm cihana yayıldı; ortada hiçbir bahane bırakmadın.

197 Ama, yolunda gitmeyi huy edinme saadeti bize nasip olmadı.

198 Sana uymada hep ihmalkârlık gösteriyoruz; hizmetini gerçekleştirmede de kusurlarımız oluyor.

199-201 Her ne kadar hor, hakir ve utanç dolu isek de; bu suç ve günahlarımızla bile, iyiliklerinin yaygın feyzinin akıbetlerinden korkanların gönlünü şâd eyleyeceğinden; isyankârların sığınağı, ümitlerini kaybetmişlerin kapısı olacağını umuyoruz.

202 Madem ki sen her günaha şefaatçisin; (artık) insanlar isyankâr olsa da ne gam!

203 Eğer itaat etmekte kusurum olmazsa, şefaatin neden ortaya çıksın?

204 Sensin bu tahtın padişahı ve bu (yeryüzü) ülkesinin sığınağı...

205 Her asrda bir nebî zuhûrı
Her devrede bir resûl nûrı

206 Fıtrat yolını müzeyyen etdi
Yüz min şem‘ ile rûşen etdi

207 Tâ gelmege rûşen ola râhun
Budur reh ü resmi pâdişâhun

208 Hâb-ı adem içre şah-ı âlem
Görmişdi vücûdını mukaddem

209 Kim lem‘a-i nûrdan bir efser
Geymiş vermiş özine zîver

210 Bîdâr olanda ol yuhudan
Getmişdi karârı ârzûdan

211 Çün istedi ol menâma ta‘bîr
Senden ana müjde verdi takdîr

212 Dünyâya peyâm-ı feyz-i nûrun
Tenbîh-i sa‘âdet-i zuhûrun

213 Halka verüp intizâr-ı makdem
Ol dem geldi ki geldi Âdem

214 Dünyâ talebünde oldı kâim
Devr ile seni dilerdi dâim

215 Bir bir yetüp özge enbiyâya
Mi‘râca çıhardı pâye pâye

216 Gezmezdi senünle sâye hem-râh
Gûyâ ki nihâl-i kaddün ey mâh

217 Bu âleme vermiş idi vâye
Ol âleme salmış idi sâye

205-207 Her asırda bir peygamberin ortaya çıkışı, her devirde bir elçinin nuru fıtrat yolunu süsledi, onu yüz binlerce lâmba ile ışıldattı ki, senin geliş yolun aydınlansın... İşte budur padişahların yolu ve usûlü.

208-209 Âlem şahı, daha varlık sahnesine çıkmadan, yokluk uykusunda kendini nur parıltısından bir taç giyinmiş ve süslenmiş bir vaziyette gördü;

210 O uykudan uyandığında, arzudan, bütün rahatı ve huzuru kaçmıştı.

211 Gördüğü rüyayı tabir etmek istediğinde, takdir, ona seni müjdeledi.

212-213 Dünyayı nurlandıracağının coşkulu haberi ve ortaya çıkışının kutlu müjdesi, yaratılmışları senin gelişinin özlemine düşürdü... Zamanı geldi, Âdem de dünyaya geldi.

214 Dünya, arzu ve isteğinde ısrarlı idi; döne döne daima seni diliyordu;

215 Her gün bir peygambere yetişip, adım adım miraca çıkıyordu.

216-217 Gölge seninle yoldaş olarak gezmezdi; ey ay (yüzlü), sanki, boyunun fidanı meyveyi bu âlemde vermiş, gölgeyi de öbür âleme salmıştı.

Bu şeb-i mi'râc şânıdur
ve
Tulû'-i âfitâb-ı âsmânî dâstânıdur

218 Çün feyz-i vücûdun ile ey pâk
Reşk-i felek oldı arsa-i hâk

219 Dîdârunı görmegi melekler
Pâ-bûsuna yetmegi felekler

220 Çoh eyleyüp ıztırâb peydâ
Allâh'dan etdiler temennâ

221 Bir yahşı zaman şereflü sâ'at
Ref'oldı du'âlara icâbet

222 Cibrîl yetüp yetürdi fermân
K'ey serv-i riyâz-ı ilm ü irfân

223 Ey kadri bülend pâdişeh dur
Lutf et şeb-i Kadr kadrin artur

224 Hurşîdüni arşa sâye kılgıl
Mi'râcı bülend-pâye kılgıl

225 Ref' eyle hicâb-ı mâsivânı
Seyr eyle mekân-ı lâmekânı

226 Müştâk-ı cemâldür melekler
Muhtâc-ı visâldür felekler

227 Eyvân-ı sipihrde sitâre
Min min göz açupdur intizâra

228 Hoş ol ki minüp Burâka hoş-hâl
Buldun derecât-ı izz ü ikbâl

Miraç Gecesinin Şanı ve Gökyüzü Güneşinin Doğuşunun Destanı

218 Ey temiz ruhlu (insan)! Varlığının feyzi ve bereketi ile yeryüzü, gökyüzünün kıskançlığına sebep oldu.

219-220 Melekler (senin) güzel yüzünü görmeyi, felekler de ayağına baş koymayı, çok ıstıraplar çekerek, Allah'tan dilediler.

221 Bir iyi zamanda ve şerefli bir saatte, duaların kabulü perdesi aralandı;

222-223 Cebrail gelip şu fermanı ulaştırdı: "Ey ilim ve irfan bahçesinin servisi, ey kadri yüce padişah, kalk; lütfet de Kadir gecesinin değerini artır!"

224 "Güneşini arşa gölge eyle! Miracın değerini yücelt!"

225 "Masiva perdesini kaldır, mekânsızlık mekânını seyret!"

226 "Melekler güzel yüzünü özlüyorlar, felekler sana kavuşmaya muhtaçlar."

227 "Gökyüzünün eyvanında yıldızlar seni beklemeye binlerce göz açmışlar."

228 Ne hoş bir andı ki, saadetle Burak'a bindin de, üstün derecelere yükseldin.

229 Basdun ayagun bu çâr-tâka
Çıhdun derecât-ı nüh-revâka

230 Na'leynüne sürdi yüz meh-i nev
Hurşîd ruhünden aldı pertev

231 Gösterdi Utârid ihtirâmun
Hat verdi ki men senün gulâmun

232 Nahîd'ün edüp füzûn neşâtın
Bezm-i tarab eyledün bisâtın

233 İkbâlün olup karîn-i hurşîd
Ögretdi Mesîh'e resm-i tecrîd

234 Tîgunda bulup nizâm eyyâm
Ta'lîm-i şecâ'at aldı Behrâm

235 Bircîs'e müsâ'id oldı ikbâl
Feyz-i kademünden oldı hoş-hâl

236 Keyvân şeb-i Kadrin eyledün rûz
Oldun ana şem'-i meclis-efrûz

237 Râyet sâf-ı sâbitâta çekdün
Ol mezra'a mihr tohmın ekdün

238 Kıldun felek atlasını rengîn
Ol mahfile verdün özge âyîn

239 Levh u kalemi müzeyyen etdün
Kürsî ile arşı rûşen etdün

240 Cibrîl'i koyup Burâk'ı saldun
Tevhîd yolında ferd kaldun

241 Ref' oldı sana hicâb-ı mâbeyn
Nüzhet-gehün oldı *Kābe kavseyn*

229 Ayağını bu çardağa (dünyaya) bastın ve göklerin dokuz katına yükseldin.

230 Yeni Ay senin pabuçlarına yüz sürdü; Güneş ise, ışığını senin yüzünden aldı.

231 Utarit[19] sana sonsuz hürmet gösterdi ve "Ben senin hizmetçinim" diye yazı verdi.

232 Zühre yıldızının neşesini artırarak, sathını eğlence meclisine döndürdün.[20]

233 Talihin güneşe yaklaşıp, Mesih'e tecrit yolunu öğretti.[21]

234 Zaman senin kılıcın ile düzen buldu. Merih yıldızı da (kılıcından) kahramanlık dersi aldı.[22]

235 Talih Müşteri'ye[23] uygun düşünce, senin ayağının uğurundan ötürü işleri yoluna girdi.

236 Satürn'ün Kadir gecesini gündüze çevirdin; onun meclisini aydınlatan ışık oldun.

237 Sabit yıldızlar safına bayrak çektin; o tarlaya sevgi tohumunu ektin.

238 Felek atlasını renklendirdin; o mahfile bir başka şekil verdin.[24]

239 Levh'i ve Kalem'i süsledin; Kürsî'yi ve arşı aydınlattın.

240 Cebrail'i (Sidre'de) bırakıp Burak'ı koşturdun; tevhit yolunda tek başına kaldın.[25]

241 Aradaki perde senin için kaldırıldı; *Kābe kavseyn*[26] senin seyrangâhın oldu.

242 Getdün oraya ki getmek olmaz
Yetdün oraya ki yetmek olmaz

243 Bizden Hak'a arzlar yetürdün
Hak'dan bize müjdeler getürdün

244 Lutf etdi sana inâyet-i Hak
Tevfîk-ı nefâz-ı emr-i mutlak

245 Hem mahzen-i ma'rifet kilîdi
Hem ni'met-i merhamet ümîdi

246 Deryâda olup ganî güherden
Zevk ile dönende ol seferden

247 Germ idi henüz hâb-gâhun
Cünbişde gubâr-ı hâk-i râhun

248 İnsâf hemîn ola siyâhat
Beyle sefer ile istirâhat

249 Oldı sana munca feyz hâsıl
Bu vâkı'adan zemâne gâfil

250 Gâfilleri eyledün haberdâr
Esrâr-ı nihânı etdün izhâr

251 Açdun der-i iltifât u in'âm
Verdün geregince her kime kâm

252 Çün şefkat-i âmun oldı maksûm
Lutf eyle meni hem etme mahrûm

253 Bî-çâre Fuzûlîyem ki zârem
Züll-i güneh ile hâk-sârem

254 Tedbîrde süstem ü sebük-rây
Sen bir meded etmesen mana vay

242 Öyle bir yere gittin ki, gidilmesi mümkün değil; öyle bir yere ulaştın ki, ulaşılması mümkün değil.

243 Bizden Hakk'a dilekler ulaştırdın; Hak'tan ise bize müjdeler getirdin.[27]

244 Hakk'ın inayeti, sana görevini tam olarak yerine getirme gücünü lütfetti.

245 Hem marifet mahzeninin kilidini, hem merhamet nimeti ümidini (bahşetti).

246-247 Deryada (eteğini) inci ile doldurup, zevk ile o seferden döndüğünde, yatağın henüz sıcaktı ve yolunun tozu toprağı daha uçuşmakta idi.

248 İnsafla söyleyelim ki, yolculuk ve yolculukta rahata ve huzura ermek işte böyle olur.

249 Sen bunca feyz ve bereketler elde ettin; fakat insanlar bu olaydan habersiz idiler.

250 Gafilleri haberdar eyledin ve gizli sırları açığa vurdun.

251 İltifat ve nimetler kapısını açtın ve herkese gereğince saadetler dağıttın.

252 Herkesi kuşatan şefkatin insanlara dağıtıldığında, lütfet de, beni mahrum etme!

253 Bîçare Fuzulî'yim; ağlayıp inliyorum; günah zilleti yüzünden perişanım.

254 Tedbirde gevşek ve iradesizim; sen yardım etmezsen, vay hâlime!

255 Ey meş'ale-i tarîk-ı târîk
V'ey râh-nümâ-yı râh-ı bârîk

256 İhsânunı hâdî-i tarîk et
Bir feyz-i nazar mana refîk et

257 K'âlâyiş-i ihtilâfdan pâk
Pey-revligün eyleyem tarab-nâk

258 Gül-zâr-ı vücûdum ede sîr-âb
Bârân-ı rızâ-yı âl ü ashâb

Bu Kasîde Hazret-i Muhammed Aleyhisselâm Şânındadır

259 Yâ menba'a'l-mekârim u yâ ma'dine'l-vefâ
Yâ mecma'a'l-mahâsin u yâ mazhara'l-atâ

260 Ente'llezî bui'ste ileynâ mubeşşiran
V'ahtâreke'l-ilâhu ani'l-halki v'astafâ

261 Ente'llezî tafaddalahu'l-kurbu ve'l-kabûl
V'ente'llezî tefarradahü'l-izz ü ve'l-ulâ

262 Men irtecâ bi-lutfike mâhâbe v'entefâ
Men iktedâ bi-şer'ike mâdâa v'ehtedâ

263 Yâ avne men tefakkadehû inde şiddetin
Yâ kehfe men tehassene fî'd-darri v'eltecâ

264 Îsî ne-mîresed be tu der kadr u menzilet
Ber çerh eger nihed zi ser-i iktidâr pâ

265 Mi'râc yâftî tu vü ber Tûr şüd Kelîm
Fark ez tu tâ Kelîm zi arzest tâ semâ

255 Ey karanlık yolların meş'alesi ve ey dar geçitlerin kılavuzu!

256-258 İhsanını yol gösterici eyle; lütufkâr bakışını bana yoldaş kıl ki, ihtilâf bulaşığından kurtulmuş olarak, coşkun bir sevinçle izinden gideyim; (böylelikle) âl ve ashabının rızasının yağmuru, varlığımın gül bahçesini suya kandırsın.

Hz. Muhammed Aleyhisselâm'ın Şanında Kaside

259 Ey cömertlikler kaynağı ve ey vefa madeni! Ey güzellikler kavşağı ve ey bağışlara mazhar olan!

260 Sen bize bir müjdeci olarak gönderildin. Allah seni halkın içinden seçti ve üstün kıldı.

261 Sen Allah'a yakınlık ve kabul ile üstün kılındın; ululuk ve yücelikte de tekliğe lâyık görüldün.

262 Senin lütfunu dileyen, ümitsizliğe düşmez ve kazançlı çıkar; şeriatına uyan, yokluğa yuvarlanmaz ve doğru yolu bulur.

263 Ey şiddet zamanında yardım arayanların yardımcısı! Ey sıkıntı anında sığınak arayanların barınağı!

264 İsa, kudretle çarha ayak bassa da, değer ve rütbece sana erişemez.

265 Sen miraç yaptın; Musa (Kelim), Tûr'a çıktı... Seninle Musa arasındaki fark, yerle gök kadardır.

266 Âb-ı tu bûd k'âteş-i Nemrûd-râ nişând
Rûzî ki kerde bûd der âteş Halîl câ

267 İkrâr-ı kâfirîst zi şer'-i tu inhirâf
Burhân-ı güm-rehîst be gayr-i tu iktidâ

268 Tâ munkatı' ne-gerded ez âsîb-i ihtilâf
Şüd beste ber tu silsile-i silk-i enbiyâ

269 Bâ enbiyâst nisbet-i zât-ı tu çun elif
Hem ibtidâ tuî be hakîkat hem intihâ

270 Takdîr cuz rizâ-yı to kârî ne-mîküned
Peyveste tâ'at-i tu edâ mîküned kazâ

271 Ey âftâb-ı zâtuna her zerre bir nebî
Min şer' ü dîn diyârına her zerreden ziyâ

272 Sen gâyet-i vücûdsen ü özgeler tufeyl
Sen pâdişâh-ı mülksen ü özgeler gedâ

273 Cârûb-i gerd-i reh-güzerün bâl-i Cebreîl
Tâk-ı revâk-ı dergehün eyvân-ı Kibriyâ

274 Dârü'ş-şifâ-yı haşrde bîmâr-ı ma'siyet
Şehd-i şefâ'atünden umar şerbet-i şifâ

275 Ey çâr-yâr-ı kâmilün a'yân-ı mülk-i dîn
Erbâb-ı sıdk u ma'dilet ü re'fet ü hayâ

276 Devrün bu dört fasıl ile bir mu'tedil zamân
Şer'ün bu dört rükün ile bir mu'teber binâ

277 Yâ Mustafâ Fuzûlî-i muhtâca rahm edüp
İzhâr-ı iltifât ile kıl hâcetin revâ

266 İbrahim Halilullah'ın ateşe düştüğü gün; o ateşi söndüren, senin suyundu.

267 Senin şeriatından (yolundan) sapmak, kâfirliğin ikrarıdır ve senden gayrisine uymak, yoldan çıkmanın işaretidir.

268 İhtilâf belâsı yüzünden kopmasın diye, peygamberler kuşağı zinciri sana bağlanmıştır.

269 Senin zatının enbiya içindeki durumu, elif harfi gibidir; çünkü, gerçekte sen hem baş, hem sonsun.[28]

270 Kader, senin hoşnutluğunu kazanmaktan başka bir iş yapmıyor; kaza ise daima sana boyun eğmeye devam ediyor.

271 Ey zatının güneşine her zerre bir haberci olan (ve ey) bin şeriat ve din ülkesine her zerreden düşen ışık!

272 Sen, varlığın gayesisin ve senden başkaları sana muhtaç. Sen mülkün padişahısın ve senden gayriler ise dilencidir.

273 Yolunun tozunun süpürgesi, Cebrail'in kanadıdır. Dergâhının çardağının kubbesi, Allah'ın yüce arşıdır.

274 Günah hastaları, mahşer hastahanesinde senin şefaatinin balından şifa şerbeti umarlar.

275 Ey doğruluk, adalet, merhamet ve haya sahibi dört olgun dostun, din ülkesinin gözdeleri olan![29]

276 Zamanın, bu dört mevsim ile ılıman bir zamandır ve şeriatın, bu dört direk ile sağlam bir binadır.

277 Ey Muhammed Mustafa! Bu muhtaç Fuzulî'ye merhamet buyur da, iltifat gösterip, talebini yerine getir.

Bu arz-ı adem-i kudretdür
ve
Özr-i fakd-i kuvvetdür

278 Ârâyiş-i sohbet eyle sâkî
Ver bâde mürüvvet eyle sâkî

279 Bir câm ile kıl dimâgumı ter
Lutf eyle bir iltifât göster

280 Gam merhalesinde kalmışam ferd
Ne yâr u ne hem-nişîn ne hem-derd

281 Hem-cinslerüm tamâm getmiş
Söz mülkinden nizâm getmiş

282 Bir bezmde sen kalupsen ü men
Bu bezmi gel edelüm müzeyyen

283 Sen ver bâde men eyleyem nûş
Men nazm ohuyam sen ana dut gûş

284 Bir devrdeem ki nazm olup hâr
Eş'âr bulup kesâd-ı bâzâr

285 Ol rütbede kadr-i nazmdur dûn
Kim küfr ohunur kelâm-ı mevzûn

286 Bir mülkdeem ki ger yudup kan
Mazmûn-i ibârete çeküp cân

287 Min rişteye turfe la'l çeksem
Min ravzaya nâzenîn gül eksem

288 Kılmaz ana hîç kimse nezâre
Derler güle hâr ü la'le hâre

Kudretsizliği Arz ve Kuvvet Yoksunluğundan Dolayı Özür Dileme

278 Ey saki! Sohbeti süsle; bir iyilik et, şarap sun!

279 Bir kadeh ile dimağımı tazele; lütfet, bir iltifat göster!

280 Gam merhalesinde yapayalnız kalmışım; ne yârim, ne arkadaşım, ne de dert ortağım var.

281 Hemcinslerimin hepsi kayboldu; söz ülkesinden düzen gitti.

282 Mecliste bir seninle ben kaldık; gel bu meclisi şenlendirelim.

283 Sen şarap ver, ben içeyim; ben şiir okuyayım, sen dinle.

284 Öyle bir zamandayım ki, nazım horlandı; şiirin, pazarda sürümü azaldı.

285 Nazmın değeri o kadar düştü ki; ölçülü söz küfür sayılıyor.

286-288 Öyle bir diyardayım ki; eğer kan yutarak, sözün mazmununa can verip bin ipliğe taze lâller dizsem, bin bahçeye nazlı güller diksem; hiç kimse onlara bakmaz; güle diken, lâle ise taş derler.

289 Ancak demezem ki hâk-i Bagdâd
Alâyiş-i nazmdandır âzâd

290 Yohdur bir mülk bu zamanda
Kim nazm revâcı ola anda

291 Ne Hind ü ne Fürs ü Horâsân
Ne Rûm ü Acem ne Şâm ü Şirvân

292 Olsaydı birinde bir sühan-senc
Elbette ıyân olurdı ol genc

293 Gencîne-i nazm gizlü kalmaz
Sanman güneş olsa nûr salmaz

294 Kânı niçe kim nihan dutar daş
Eyler anı la'l âleme fâş

295 Hâlâ meger iktizâ-yı devrân
Oldur ki ola bu genc pinhân

296 Devrân ile men nakîz-seyrem
Devr ehlinden meger ki gayrem

297 Devrân ister ki hâr ola nazm
Bî-izzet ü i'tibâr ola nazm

298 Men muntazıram verem revâcın
Bîmâr ise eyleyem ilâcın

299 Ol nefy-i kemâl-i hikmet eyler
Lâzım bilürem hasâret eyler

300 Ta'mîr-i harâba tâlibem men
İnşâallâh gâlibem men

301 Sâkî meded et ki derd-mendem
Gam silsilesine pây-bendem

289 Sadece Bağdat toprağının nazım bulaşığından[30] azade olduğunu söylemiyorum;

290 Bu zamanda hiçbir memleket yoktur ki, orada nazma değer verilsin.

291 Ne Hindistan, ne İran, ne Horasan, ne Rum ne Acem ne Şam ve ne Şirvan...

292 Onların birinde bir söz ustası olsaydı, elbette o hazine ortaya çıkardı.

293 Nazım hazinesi gizli kalmaz; sanmayın ki, güneş olur da ışığı görülmez.

294 Taş, maden ocağını gizler, ama lâl onu âleme faş eder.

295 Bugün de zamanın icabı, bu hazinenin açığa çıkmamasıdır.

296 (Fakat) benim gidişim, dünyanınkine terstir. Sanki ben bu devrin insanlarından başkayım.

297 Zaman istiyor ki, nazım hor hakir kalıp, izzet ve itibardan düşsün.

298 Ben onun değer ve kıymetini kazandırmaya, hasta ise ilacını vermeye hazırım.

299 Zaman, en üstün hikmeti[31] yok sayıyor; fakat doğrusu bu işte zarar ediyor.

300 Ben bir harabeyi tamir etmeye talibim; Allah'ın izni ile bunu başaracağım.

301 Saki! Yardım et; dertliyim; gam zincirine bağlanmışım.

302 Gam def'ine câm-ı mey devâdur
Tedbîr-i gam eylemek revâdur

303 Senden ne inâyet olsa vâki'
Fikr etme ki menden ola zâyi'

304 Men bir sadefem sen ebr-i nîsân
Ver katra vü al dürr-i galtân

305 Sensen hurşîd ü men siyeh hâk
Ver âteş ü al cevher-i pâk

306 Rahm et ki garîb ü hâk-sârem
Bî-mûnis ü yâr u gam-güsârem

307 Ol bir niçe hem-dem-i muvâfık
Ya'nî şu'arâ-yı devr-i sâbık

308 Tedrîc ile geldiler cihâna
Ta'zîm ile oldılar revâne

309 Devrân oları mu'azzam etdi
Her devr birin mükerrem etdi

310 Her birine hâmî oldı bir şâh
Zevk-ı sühaninden oldı âgâh

311 Türk ü Arab ü Acemde eyyâm
Her şâire vermiş idi bir kâm

312 Şâd etmiş idi Ebî Nuvâsı
Hârûn Halîfe'nün atâsı

313 Bulmışdı safâ-yı dil Nizâmî
Şirvan Şâh'a düşüp girâmî

314 Olmışdı Nevâyî-i sühan-dân
Manzûr-ı şehenşeh-i Horâsân

302 Gamın giderilmesi için ilaç, şaraptır. Gam için tedbir almak uygun olur.

303 Senden (bana) gelecek hiçbir iyiliğin benim tarafımdan karşılıksız bırakılacağını düşünme!..

304 (Ey saki), ben bir sadefim, sen nisan bulutusun; bana damlayı ver, inci tanesini al...[32]

305 Sen güneşsin, ben ise kara toprak... Ver ateşi ve al saf cevheri...[33]

306 Merhamet et; çünkü, garibim ve yerle bir olmuşum; kimsesizim, bir dostum ve gam ortağım yok!

307-308 Bir kısım şanslı dostlar, yani geçmiş devirlerin şairleri birer birer cihana geldiler ve hürmet görerek bu dünyadan gittiler.

309 Kader onları yüceltti; her devirde birini şeref ve itibar sahibi yaptı.

310 Her birini bir padişah himayesine aldı ve şiirlerinin zevkinden haberdar oldu.

311 Türk, Arap ve Acem diyarlarında, zaman her şaire bir mutluluk tattırmıştı:

312 Halife Harun'un bağışları, Ebu Nevâs'ı mutlu etmiş idi.

313 Nizamî, Şirvan Şah katında saygı görerek, gönül rahatlığı buldu.

314 Söz üstadı Nevayî, Horasan şahının gözdesi olmuştu.

315 Söz gevherine nazar salanlar
Gencîne verüp güher alanlar

316 Çün kalmadı kalmadı fesâhat
Erbâb-ı fesâhat içre râhat

317 Ol tâife çekdi hırkaya baş
Hâletlerin etmez oldılar fâş

318 Tâ olmaya resm-i şi'r mefkûd
Ebvâb-ı fünûn-ı nazm mesdûd

319 Lâzım mana oldı hıfz-ı kânûn
Zabt-ı nesak-ı kelâm-ı mevzûn

320 Nâçâr dutup tarîk-i nâmûs
Râhatdan olup müdâm me'yûs

321 Ahdi söze üstüvâr kıldum
Eş'âr demek şi'âr kıldum

322 Çün halka hilâf-ı müdde'âyem
Anlar zu'mınca süst-râyem

323 Her söz ki gelür zuhûra menden
Min ta'ne bulur her encümenden

324 Eyler hased ehli baglayup kîn
Tahsîn ivâzına nefy ü nefrîn

325 Ümmîd ki ref' olup küdûret
Tagyîr-pezîr ola bu sûret

315-316 Söz incisine itibar edenler, hazine verip cevher satın alanlar görülmeyince, ne fasihlik kaldı, ne de fesahat sahipleri arasında rahat.

317 O topluluk da, başlarını hırkalarına çektiler ve hâllerini dile getirmez oldular.

318-319 Şiirin yolu yordamı unutulmasın ve nazım sanatlarının kapıları kapanmasın diye, kanunu korumak ve ölçülü söz üslûbuna yeniden düzen vermek işi bana düştü.

320-321 Çaresiz, namus yolunu tutarak ve artık rahattan tamamıyla ümidi keserek, yemini söze temel yaptım ve şiirler söylemeyi şiar edindim.

322 İnsanların iddialarına karşı çıktığım için, onların nazarında yanlış düşünen birisiyim.

323 Benden doğan hiçbir söz yoktur ki, her topluluktan binlerce kınamaya uğramamış olsun.

324 Kıskançlar, kin tutarak, takdir yerine inkâr ve lânet yağdırırlar.

325 Ümit ediyorum ki, sıkıntılar ortadan kalkar da, bu vaziyet değişir.

326 Ol kavm bu gülşene girende
Bu gülşen içinde gül derende

327 Gül tâze idi vü gonca nev-hîz
Depretdükçe nesîm-i gül-rîz

328 Anlar güli derdiler men-i zâr
Hâlâ dilerem derem has ü hâr

329 Bu bezme olar verende tezyîn
Mey sâf idi bezm hem nev-âyin

330 Mey sâfı olara oldı rûzî
Kaldı mana dâg-ı derd sûzı

331 Bu dürde men olmışam hevâ-hâh
Bir neş'e verür mi bilmezem âh

Bu pâdişâh-ı İslâmun du'â-yı devletidür
ve
Kahramân-ı enâmun senâ-yı şevketidür

332 Sâkî kerem eyle câm gezdür
Dutma kadehi müdâm gezdür

333 Devrâna çok i'tibâr kılma
Gezdür kadehi karâr kılma

334 Tök alup ele gümüş sürâhî
Zer sâgara rûh-bahş râhı

335 Sarf eyle ri'âyetümde eltâf
Tenhâlıgumı gör eyle insâf

336 Şuglüm bu bisât içinde çohdur
Senden özge mededci yohdur

326-328 O (eski şairler) topluluğu bu bahçeye girdikleri ve bu gülşen içinde gül derdiklerinde; gül, taze idi ve gonca henüz yetişmişti. Gül saçan meltem estikçe, onlar gülü topladılar; ben zavallının ise şimdi gözü çer çöp dermekte...

329 Onlar bu meclise süs verdiklerinde, hem şarap saf idi, hem de meclis yeni kurulmuştu.

330 Onlara saf şarap içmek kısmet oldu; bana ise sıkıntı yarasının harareti kaldı.[34]

331 Ben de bu tortuya heves bağladım; ama bir neşe verir mi, ah işte onu bilmiyorum!

İslâm Padişahının Devletinin Devamına Dua ve İnsanların En Kahramanının Heybetine Övgü

332 Saki; kerem eyle, kadehi dolaştır; elinde tutma, boyuna gezdir!

333 Dünyaya fazla değer verme; gezdir kadehi, durma!

334 Al ele gümüş sürahiyi ve doldur altın kadehe ruh bahşeden şarabı!

335 Beni gözet de, bana lütuflarda bulun; yalnızlığımı gör, bana insaf eyle!

336 Bu yerde dertlerim, sıkıntılarım çoktur; senden başka yardımcım ise yoktur.

337 Hem-demligüm eyle âr kılma
Menden nefret şi'âr kılma

338 Ger bilmez isen ki men ne zâtem
Ne zulmet-i çeşme-i hayâtem

339 Feyz-i hünerüm şarâbdan sor
Sûz-ı cigerüm kebâbdan sor

340 Dutsan elini men-i fakîrün
Hak ola hemîşe dest-gîrün

341 Men şâir-i Mûsevî-kelâmem
Sâhirlere mu'ciz-i tamâmem

342 Men sâhir-i Bâbilî-nijâdem
Hârûta bu işde üstâdem

343 Söz derkine sarf edüp fîrâset
Emlâkine bulmışam riyâset

344 Geh tarz-ı kasîde eylerem sâz
Şeh-bâzum olur bülend-pervâz

345 Geh de'b-i gazel olur şi'ârum
Ol de'be revân verür karârum

346 Geh mesnevîye olup heves-nâk
Ol bahrden isterem dür-i pâk

347 Her dilde ki var ehl–i râzem
Mecmû'-ı fünûna aşk-bâzem

348 Bir kâr-gerem hezâr-pîşe
Cânlar çeküp isterem hemîşe

349 Dükkânum ola revâc-ı bâzâr
Her istedügin bula hırîdâr

337 Bana arkadaş ol, utanma; benden nefret etmeyi bir iş belleme!

338-339 Eğer benim nasıl bir kişi olduğumu, nasıl bir hayat suyunun fışkırığı karanlıklar ülkesi olduğumu[35] bilmiyorsan, hünerimin feyz ve bereketini şaraptan sor; yüreğimin yanıklığını da kebaptan öğren.

340 Ben fakirin elinden tutarsan, Hak da her zaman senin yardımcın olur.

341 Ben, Musa (gibi mucize) kelâmlı bir şairim, sihirbazlara karşı tam bir mucizeyim.

342 Ben, Babil soylu bir sihirbazım; Harut'a bu işte üstatlık ederim.[36]

343 Ferasetimi, sözü anlamaya harcayıp, söz (ve şiir) ülkesinin reisliğine yükselmişim.

344 Zaman olur, kaside tarzını uygun bulurum, tabiatımın şahini yükseklerde uçar;

345 Zaman olur, gazel yolunu tutarım, kararım o tarza can verir;

346 Kâh mesnevîye heves ederek, o denizden pak inciler çıkarmak isterim.

347 Her gönülde bulunan sırra aşinayım; bütün şiir fenlerine vurgunum.

348-349 Bin sanatlı bir mücevher işçisiyim. Candan ve gönülden isterim ki; dükkânım pazarın en rağbet edileni olsun da, müşteri her aradığını bulsun.

Bu bir tarîk ile kesr-i nefsdür ve Mukaddime-i medh-i pâdişâh-ı asrdur

350 Sâkî ne idi bu câm-ı gül-gûn
Kim eyledi hâlümi diger-gûn

351 Ser-mest olubem sözüm hebâdur
Her lâf ki eylerem hatâdur

352 Te'sîr salup dimâgâ teşvîr
Teşvîr mizâcum etdi tagyîr

353 Men handan ü lâf-ı lutf-ı güftâr
Kim söz demege olam sezâ-vâr

354 Olsaydı menüm sözümde bir hâl
Elbette olurdum ehl-i ikbâl

355 Müstevcib-i izz ü câh olurdum
Şâyeste-i bârgâh olurdum

356 Makbûl düşerdüm âstâna
Manzûr-ı şehenşeh-i zamâna

357 Ol pâdişeh-i bülend-bîniş
Kim hâk-i rehidür âferîniş

358 Müstahfız-ı dîn penâh-ı İslâm
Mahdûm-ı zaman melâz-ı eyyâm

359 Ebr-istihsân ü berk-kîne
Şâhenşeh-i Mekke vü Medîne

360 Müstakdim-i hak muhill-i bâtıl
Sultan-ı murâd-bahş-ı âdil

Bir Yolla Nefsin İsteklerini Kırma ve Asrın Padişahını Övmeye Başlangıç

350 Ey saki; bu gül renkli kadeh neydi ki, beni böyle bambaşka bir hâle koydu?

351 Sarhoş olmuşum, sözlerim boş ve nafiledir; ettiğim her lâf hatadır.

352 Gösteriş merakı, dimağıma tesir ederek, saf ve temiz mizacımı bozdu.

353 Ben nerede, güzel söz nerede? Kaldı ki, şiir söylemeye lâyık olayım!

354-356 Eğer benim sözümde bir tat olsaydı, elbette bahtım yâver giderdi de, hürmet ve itibara hak kazanır, yüce divana lâyık olurdum; sarayda kabul görerek, zamanın padişahının ilgisini çekerdim.

357 O yüksek görüşlü padişah ki, yaratılmışlar, onun ayağının tozudur;

358 Dinin koruyucusu, İslâm (milletinin) sığıncı, zamanın efendisi, kudret ve iktidarın barınağıdır.

359 İhsanı bulut, kini ise şimşek gibi olan, Mekke ve Medine'nin padişahıdır.

360 Hakkı ayakta tutan, batılı yok eden ve muratlar bağışlayan adaletli sultandır.

361 Erbâb-ı hüner ümîd-gâhı
Türk ü Arab ü Acem penâhı

362 Deryâ kimi eyleyen demâdem
Endîşe-i kurb ü bu'd-ı âlem

363 Lutf ile veren yahına lû'lû
Ebr ile yıraga gönderen su

364 Lû'lûsını eyleyen cihân-tâb
Leb-teşneleri dür ile sîr-âb

365 Gerdûn kimi lutf edende zâhir
Dâmen dâmen töken cevâhir

366 Gün kimi olanda cûdâ mazhar
Hırmen hırmen nisâr eden zer

367 Tugrâ-yı misâl-i Âl-i Osmân
Sultân-ı sipeh-şiken Süleymân

368 Yerde düşer olsa feyzi hâke
Ta'n eyleye hâk ruh-ı pâke

369 Gökde nazar etse bir hümâya
Hurşîde salur hümây sâye

370 Ger şarka urur sinân-ı ser-keş
Gün kimi çıhar sipihre âteş

371 V'er garba çalarsa tîg-i bürrân
Gerdûna yeter şafak kimi kan

372 Dün çerh yana nigâh kıldum
Nezzâre-i levh-ı mâh kıldum

373 Gördüm bu hatı ki hâme-i hûr
Ol levhde eylemişdi mastûr

361 Sanat ve hüner sahiplerinin ümit kapısı, Türkün, Arabın ve Acemin sığınağıdır.

362-363 Derya gibi, her zaman dünyanın yakını ve uzağının kaygısını çekip, lütfu ile yakına inci dağıtan, uzağa ise bulutla su gönderendir.

364 İncisi ile cihanı süsleyen; suyu ile de, susamışları suya kandırandır.

365-366 Gökler gibi, lütfunu gösterdiğinde, etekler dolusu cevahir döken; güneş gibi, cömertliğin kaynağı olduğunda, harmanlar dolusu altın saçandır.[37]

367 Osmanoğullarının fermanının tuğrası, asker kıran Sultan Süleyman'dır.

368 Yerde, onun feyzi toprağa düşecek olsa; toprak, temiz ruhu (bile) beğenmez olur;

369 Gökte ise (o), bir hüma kuşuna bakar olsa; hüma, Güneş'e bile gölge salacak hâle gelir.

370 Eğer dik başlı mızrağını doğuya vursa, güneş gibi gökyüzüne ateş saçar;

371 Ve eğer keskin kılıcını batıya çalsa, şafak gibi kırmızı kan göğe sıçrar.

372 Dün gökyüzüne doğru yüzümü çevirdim ve Ay'ın levhasına bir baktım;

373 Gördüm ki, hurilerin kalemi o levhaya şu yazıyı nakşetmiştir:

Bu kasîde Hazret-i Pâdişâh şânındadur

374 Zihî kâmil ki akl-ı nükte-dân derkinde hayrândur
Vücud-ı bî-misâli intihâb-ı nev'-i insândur

375 Felek bir dürc anun zât-ı şerîfi gevher-i yektâ
Cihân bir cism anun hükm-i revânı fi'l-mesel cândur

376 Tarîk-i tâ'ati hem mezhebe hem millete nâfi'
Hilâf-ı meşrebi hem devlete hem dîne noksândur

377 İki kısm eylemiş küfr ile îman yeddi iklîmi
Anun hükmindedür ba'zı vü ba'zı kâfiristândur

378 Esâs-ı hükmidür ma'nîde bir sedd-i Sikender kim
Anun Ye'cûcdur bir yanı vü bir yanı insândur

379 Binâ-yı kadridür ma'nîde bir âlî imâret kim
Mukarnes tâk-i gerdûn ol imâretden bir eyvândur

380 Muzaffer dâimâ Sultân Süleymân Hân-ı âdil-dil
Ki her kim tâbi'-i fermânı olmaz nâ-müselmândur

381 Cihân-gîrî ki gün tek mülk teshîrine azm etse
Muhakkar cilve-gâhı arsa-i Îrân ü Tûrândur

382 Sahî-tab' u mürüvvet-pîşedür kim bahr-ı eltâfı
Temevvüc kılsa mevci fakr bünyâdına tûfândur

Padişah Hazretlerinin Övgüsünde Kaside

374 Bu ne yüce bir zattır ki, inceliklere vâkıf akıl bile onu idrak etmekte yaya kalmıştır. Çünkü onun benzersiz varlığı insanoğulları arasından seçilmiştir.

375 Felek, bir mücevher kutusu; onun yüce zâtı da eşsiz bir cevherdir. Cihan bir cisim ise, onun yürüyen hükmü de âdeta can yerindedir.

376 Ona hizmet etme yolu, hem mezhep, hem de millet için faydalar getirir; meşrebinin hilâfına hareket ise, hem devlete, hem dine eksiklik demektir.

377 Küfür ile iman, yedi iklimi iki kısma ayırmıştır: Bir kısmı, onun hakimiyeti altındaki topraklardır; bir kısmı ise kâfiristandır.

378 Saltanatının temeli, aslında bir İskender seddidir; onun bir yanı Yecüc, öbür yanı ise insandır.[38]

379 Kadir ve kıymetinin binası, gerçekte yüce bir imarettir. Öyle ki, gök kubbenin tavanı ancak o imaretin bir eyvanıdır.

380 Her zaman muzaffer olan, kalbi adaletle dolu Sultan Süleyman... Her kim onun buyruğuna baş eğmez ise, Müslüman değildir.

381 (Öyle kudretli bir) cihan hükümdarı ki; güneş gibi, ülkeler elde etmeye niyet etse, at oynatacağı arsaların en değersizi İran ve Turan olur.

382 (O öyle) cömert tabiatlı ve iyiliği huy edinmiş (bir padişahtır) ki; lütuflarının denizi coşup taşsa; dalgaları, fakirlik binasını yıkan bir tufan olur.

383 Kemîne kimseye kemter atâsı hâsıl-ı deryâ
Muhakkar meclise bezl-i hakîri behre-i kândur

384 Vücûd-ı pâki-le Hak rahmetidür âleme nâzil
İtâ'at ehline gösterdügi adl ile ihsândur

385 Süleymân bârgâhıdur yakîn heybetlü dergâhı
Kim anda dîvler tâbi' perîler bende-fermândur

386 Mu'azzam leşkeridür bir bulut kim düşmene andan
Firengîler sadâsı ra'd toplar daşı bârandur

387 Semendi segridende lâmi' olmış ahter-i sâkıb
Sipâhı deprenende mevce gelmiş bahr-ı ummândur

388 Seferde çekmek içün haşmet ü ikbâl esbâbın
Arâbe arş levhi ordusı gerdûn-ı gerdândur

389 Zamânında yetüp cem'iyyet-i esbâba ârifler
Olup derhem hemîn mahbûblar zülfi perîşândur

390 Halâyık subh-tek handân olup mihr-i cemâlinden
Dil-i sûzân ile devrinde ancak şem' giryândur

391 Havâdisden mizâc-ı mülk tagyîrine imkân yoh
Kemâl-i adl ile tâ mülke Osmân oglı sultândur

392 Bi-hamdi'llâh bugün havf ü hatâdan şer' nâmûsın
Bulup tevfîk-ı nusret sahlayan Sultân Süleymândur

383 Zavallı bir kimseye en önemsiz bağışı, deryalar hasılatıdır; en değersiz bir topluluğa dağıttığı en önemsiz ihsanı, maden ocağından bir pay gibidir.

384 Tertemiz varlığı ile, âleme inen Hakk'ın rahmetidir; itaat sahiplerine gösterdiği de adalet ve ihsandır.

385 Heybetli katı, Hz. Süleyman'ın sarayı gibidir; öyle ki, orada cinler ve şeytanlar itaat edici; periler ise emir kullarıdır.

386 Muazzam ordusu bir buluta benzer... Öyle ki; kâfirlerin feryat ve figanları, (ondan kopan) gök gürültüsü; toplarının gülleleri ise, (ondan yağan) yağmurdur.

387 Onun atı, koştuğu zaman, parlayan bir Zühal yıldızı; askeri, harekete geçtiğinde, coşmuş bir ummandır.

388 Arş levhası, savaşta (onun) ululuk ve kutluluğunun araç gereçlerini taşımak için bir araba; dönüp duran felek ise, ordusudur.[39]

389 Arifler, (onun saltanatı) zamanında zihin ve hatırlarını yalnız Allah ile meşgul etmenin saadetini tattılar; bu yüzden bütün mahbupların üzüntüden zülüfleri darmadağınıktır.[40]

390 Varlıklar, (onun) cemalinin güneşinden, sabah gibi güler yüzlü olmuştur. Devrinde, gönül ateşi ile yanıp ağlayan, sadece mumdur.

391 Olayların gelişiminden dolayı ülkenin düzeninde bir bozulma ihtimali yoktur; çünkü ülkede eksiksiz bir adalet ile hükümran olan, Osmanoğludur.

392 Allah'a hamt olsun ki, bugün Sultan Süleyman, Allah'ın yardımını kazanarak şeriatın namusunu korkudan ve hatadan korumaktadır.

393 Nişân-ı feyzidür ol nusret ü ikbâl kim hâlâ
Ne yan kim azm kılsa rehberi te'yîd-i Yezdândur

394 Dil ü cândan Fuzûlî izz ü ikbâline ol şâhun
Rızâ-yı Hakk içün dâim du'â-gûy ü senâ-hândur

395 Çü oldur hâmî-i İslâm vâcibdür anun medhi
Ne kim medhinden özge söz demiş andan peşîmândur

396 İlâhî bâkî olsun dâim insan-perver ikbâli
Cihân-ı fânî içre tâ binâ-yı nev'-i insândur

397 Yâ Rab ki muzaffer ola dâim
Zâtiyle binâ-yı adl kâim

398 Şâyeste ana serîr ü efser
Âlemlere adli sâye-güster

Bu sebeb-i nazm-ı kitâbdur
ve
Bâis-i irtikâb-ı azâbdur

399 Sâkî dut elüm ki haste-hâlem
Gam reh-güzerinde pây-mâlem

400 Sensen men-i mübtelâya gam-hâr
Senden özge dahi kimüm var

401 Müşkil işe düşmişem meded kıl
Mey hırziyle belâmı red kıl

402 Hall eyleye gör bu müşkilâtı
Kemm etme kulundan iltifâtı

393 O yardım, zafer ve saadet, onun feyzinin işaretidir. Öyle ki; şu an ne tarafa doğru yönelmeye niyetlense, yol göstericisi, Allah'ın yardımı ve desteğidir.

394 Fuzulî Allah rızası için o şahın izzet ve ikbaline candan ve gönülden daima duacı ve onu övücüdür.

395 O, İslâmın koruyucusu olduğu için, onun övülmesi gereklidir. (Fuzulî) onun övgüsünden başka ne söz söylemişse, ondan pişmandır.

396 İlâhî! (Onun) insanı koruyup gözeten saltanatı dünya durdukça kalıcı olsun; çünkü o (saltanat), fâni olan cihanın içinde insanoğlunun binasıdır.

397 Ya Rabbi! O, daima muzaffer olsun; çünkü adalet binası onun varlığı ile ayakta durmaktadır.

398 Taht ve taç ona hakkı ile lâyıktır. Çünkü onun adaleti, âlemlere gölge salmaktadır.

Kitabın Nazmedilmesinin Nedeni ve Azabı Hak Etmenin Sebebi

399 Saki, elimden tut! Hastayım; gam yolunun üzerinde ayaklar altında kalmışım...

400 Sensin, benim gibi bir düşkünün kederini gideren... Benim senden başka kimim var?

401 Zor bir işe düşmüşüm; yardım et! Şarabın koruyuculuğu ile belâmı benden uzaklaştır!

402 Bu güçlükleri halletmeye bak; ben kulundan iltifatını esirgeme!

403 Bir gün ki mey-i Süheyl-te'sîr
Vermişdi mizâc-ı pâke tagyîr

404 Hem-reng-i bahâr olup hazânum
Dönmişdi akîke za'ferânum

405 Cem' idi yanumda ittifâkî
Sâz ü meze vü şarâb ü sâkî

406 Peyveste lebâleb ü peyâpey
Nûş eyler idüm kadeh kadeh mey

407 Zevk üzre mey arturardı zevküm
Şevk üzre ziyâd olurdı şevküm

408 Ol bezm idi âfiyet bahârı
Men bülbül-i zâr ü bî-karârı

409 Bir hadde erişdi neş'e-i câm
Kim kalmadı ehl-i bezme ârâm

410 Esrâr-ı dil oldı âşikârâ
Mesdûd oluben der-i müdârâ

411 Olmışdı refîk ü hem-zebânum
Âyîne-i tûti-i revânum

412 Bir niçe zarîf-i hıtta-i Rûm
Rûmî ki dedük kaziyye ma'lûm

413 Ya'nî ki kamu dekâyık ehli
Her mes'elede hakâyık ehli

414 Hem ilm feninde nükte-dânlar
Hem söz revişinde dür-feşânlar

415 Kim eyler idi dekâyık-i râz
Şeyhîden ü Ahmedîden âgâz

403 Bir gün, Süheyl tesirli şarap,[41] saf ve temiz mizacımı değiştirmişti:

404 Sohbaharım, bahara dönmüş; safran (gibi sarı yüz)üm, akik taşına benzemişti.

405 Yanımda saz, meze, şarap ve saki, tesadüfen bir araya gelmişti;

406 Boyuna dolu dolu ve peşpeşe kadehlerce şarap içiyordum;

407 Şarap, zevkimin üstüne zevk koyuyor, neşem gittikçe artıyordu;

408 O meclis, bir afiyet baharı idi ve ben (o meclisin) ağlayıp inleyen kararsız bülbülü idim.

409 Şarabın neşesi öyle bir dereceye vardı ki; mecliste bulunanların sessizlikleri bitti;

410 İkiyüzlülük kapıları kapanıp, gönüldeki sırlar açığa vuruldu.

411-412 Rum (Anadolu) ülkesinin birkaç zarif insanı; arkadaşım, dildaşım ve ruh papağanımın aynası olmuşlardı... Anadolulu dedik ya, mesele anlaşılıyor...

413 Yani, tamamı inceliklerden haberdardılar ve her konuda gerçek bilgiye ulaşmış insanlardı.

414 Hem, ilim sahasında ince anlamlara vâkıftılar, hem de söz söyleme yolunda inciler saçmakta idiler.

415 Kimi sırlardan nükteler çıkarıyor, Şeyhî'den ve Ahmedî'den söze başlıyor;

416 Kim söyler idi ögüp kelâmı
Evsâf-ı Celîlî vü Nizâmî

417 Bilmişler idi ki hüsn-i güftâr
Kadrüm kaderince mende hem var

418 Çün var idi mestlikde lâfum
Kim anlana sıdkum ü hilâfum

419 Men hasteni etdiler nişâne
Bir reng ile tîr-i imtihâna

420 Lutf ile dediler ey sühan-senc
Fâş eyle cihâna bir nihân genc

421 Leylî Mecnûn Acemde çohdur
Etrâkde ol fesâne yohdur

422 Takrîre getür bu dâstânı
Kıl tâze bu eski bûstânı

423 Bildüm bu kaziyye imtihândur
Zîrâ ki bu bir belâ-yı cândur

424 Sevdâsı dırâz ü bahrı kûtâh
Mazmûnı figân ü nâle vü âh

425 Bir bezm-i musîbet ü belâdur
Kim evveli gam sonı fenâdur

426 Ne bâdesine neşâtdan reng
Ne nagmesine ferahdan âheng

427 İdrâke verür hayâli âzâr
Efkârı eder melâli efgâr

428 Olsaydı teveccühi münâsib
Tevcîhine çoh olurdı râgıb

416 Kimi Celilî ve Nizamî'nin vasıflarını övüp duruyordu.

417 Anlamışlardı ki, güzel söz söyleme kabiliyeti, kudretim oranında bende de var.

418-419 Yalanım ve gerçeğim meydana çıkacak derecede sarhoş olduğumda, ben hastayı bir oyun ile imtihan okuna hedef yaptılar;

420 Nazikçe dediler ki: "Ey söz ustası; dünyaya gizli bir hazinenin kapılarını açsana!"

421 "Leylâ-Mecnun, Acemlerde çoktur, lâkin Türkler arasında bu hikâye bulunmuyor."

422 "Gel, bu hikâyeyi yaz da, bu eski bahçeyi tazeleyiver!"

423 Anladım ki, bu teklif bir imtihandır; zira böyle bir iş, (aslında) can belâsıdır.

424 Sevdası uzun, bahrı kısadır[42]; mazmunu da figan, feryat ve ahtır.

425 (Bu) bir felâket ve belâ meclisidir ki; başlangıcı gam, sonu yokluktur.

426 Ne şarabında, neşeden bir renk; ne de nağmesinde, sevinçten bir ahenk var...

427 Hayal edilmesi, insan idrakini incitir; düşünmesi, hüznü (bile) yaralar.

428 Eğer, niyetlenmesi (her önüne gelen için) uygun olsaydı, çok kişi teşebbüs etmeye istekli olurdu.

429 Olsaydı tasarrufında râhat
Çoh kâmil ana kılurdı ragbet

430 Bi'llâh ki ne hoş demiş Nizâmî
Bu bâbda hatm edüp kelâmı

431 Esbâb-ı sühan neşât u nâzest
Z'in her dü sühan behâne-sâzest

432 Meydân-ı sühan ferâh bâyed
Tâ tab' süvariî nümâyed

433 Der-germî-i rîk u sahtî-i kûh
Tâ çend sühan reved be-enbûh

434 Bir iş ki kılur şikâyet üstâd
Şâgirde olur rücû'ı bî-dâd

435 Gerçi bilürem bu bir sitemdür
Teklîfi munun gam üzre gamdur

436 Ammâ niçe etmek olur ikrâh
Bir vâkı'adur ki düşdi nâgâh

437 Yegdür yine özrden şürûum
Bu işde tevekküle rücû'um

438 Ey tâb'-ı latîf ü akl-ı vâlâ
İdrâk-i bülend ü nutk-ı gûyâ

439 Düşdi seferüm diyâr-ı derde
Kimdür mana yâr bu seferde

440 Her kimde ki vardur istitâ'at
Derd ü gam ü mihnete kanâ'at

441 Oldur bu müsâferetde yârum
Zevk ehline yohdur i'tibârum

429 Eğer rahatlıkla başarılabilir bir iş olsaydı, birçok kâmil insan ona rağbet ederdi.

430 Allah için, Nizamî bu hususta sözün en güzelini söylemiş ve ne güzel demiştir:

431 "Sözün söylenme sebebi, neşe ve nazdır. Söz bu ikisinden doğar."

432 "Söz meydanı geniş olmalı ki, (şairlik) tabiatı orada binicilikteki ustalığını göstersin."

433 "Kumun sıcaklığı ve dağın sarplığı arasında söz ne zamana kadar sıkışıklık içinde gitsin?"

434 Üstadın şikâyet eylediği bir işi çırağa yüklemek adaletsizlik olur.

435 Gerçi, ben bunun bir zulüm, hatta böyle bir şeyin teklifinin bile gam üstüne gam olduğunu bilmekteyim;

436 Ama artık bundan kaçmak mümkün mü? . Bir kâbustur ki, ansızın başıma geliverdi.

437 Bahaneler ileri sürmektense, başlamak ve tevekküle sarılmak daha iyidir.

438 Ey nazik tabiat ve üstün akıl; (ey), yüksek anlayış ve konuşan natıka!

439 Yolum dert diyarına düştü... Kimdir bana bu seferde yoldaş?

440-441 Kimde dert, gam ve mihnete dayanma gücü varsa, bu yolculukta arkadaşım odur. Zevk sahiplerine itibar etmem...

442 Merkeb gerek olsa azm-i râha
Besdür bize hâme vü siyâhe

443 V'er tûşe-i râh olursa matlûb
Mazmûn-ı hoş u ibâret-i hûb

444 Azm eyleyelüm te'allül etmen
Menzil keselüm tegâfül etmen

445 Ey baht vefâsuz olma sen hem
Hem-râhlıg et bizümle bir dem

Bu sa'âdetlü Beg hazretlerinün medhidür

446 Ey hâme-i ser-keş ü sebük-hîz
Vakt oldı ki olasen güher-rîz

447 Men âcizem ü bu emr müşkil
İmdâd demidür olma gâfil

448 Âsâr-ı mürüvvet eyle izhâr
Tez depren eger mürüvvetün var

449 Sen kıl hüneri men eyleyem ad
Sen çek elemi men olayum şâd

450 Çün nahl-i hadîka-i hünersen
Miftâh-ı hizâne-i gühersen

451 Cehd eyle çıhar cevâhir-i pâk
Fikr etme ki yohdur ehl-i idrâk

452 Deme ki bulup kesâdı bâzâr
Bulmaz bu metâ'ımuz hırîdâr

442 Yola çıkmak için binek lâzım olsa; bize kalem ve kâğıt yeter;

443 Ve eğer yol azığı istenirse; o da, hoş anlamlar ve güzel ibarelerdir.

444 Gayret edelim; ağır davranmayın! Menzil keselim; vakit kaybetmeyin!

445 Ey talih, sen de vefasız olma; bir kerecik olsun bizimle yoldaşlık yap!

Saadetli Beg Hazretlerinin Övgüsü

446 Ey dik başlı ve tez ayaklı kalem! İnciler saçma vaktidir...

447 Ben, âcizim ve bu iş çok çetin... İmdat zamanıdır, anlamazlık etme!

448 Cömertliğinin eserlerini göster! Eğer yiğit isen, çabuk ol!

449 Sen hüner göster, ben şöhret kazanayım; sen elemi çek, ben sevineyim...

450 Madem sen hüner bahçesinin fidanı ve mücevher hazinesinin anahtarısın;

451 Gayret et de, parlak mücevherler çıkar! Sakın, anlayış sahipleri yoktur diye düşünme!

452 Sakın, pazarın değeri düştüğü için bu malımız alıcı bulmaz deme!

453 Yetmez mi sana emîr-i kâmil
Serdâr-ı zemâne Veys-i âdil

454 Ol bahr-i atâ vü kân-ı eltâf
Kim şânına geldi adl ü insâf

455 Serdâr-ı mu'azzam ü mükerrem
Cânâne-i mülk ü cân-ı âlem

456 Zâtında anun hemîşe mevcûd
Adl ü edeb ü şecâ'at ü cûd

457 Adlinden eger terâne-i çeng
Fâş eylese bezmde bir âheng

458 Yel şem'e dahî ta'arruz etmez
Pervâneye şem' zulmi yetmez

459 Hüsn-i edeb ile eyle mu'tâd
Kim nûrı yanında kılsalar yâd

460 Ol söz dilemez ki ola tekrâr
Tâ yetmeye sâyesine âzâr

461 Üslûb-ı şecâ'at içre mâhir
Hurşîd-sıfat cihânda zâhir

462 Hem hâs anı söylemekde hem âm
Hem Rûm dolu adı ile hem Şâm

463 Ger cûdına kimse olsa tâlib
Mümkin ola kahrı lutfa gâlib

464 Ya'nî mana ögredüp sahâvet
Bir hâceti istemek ne hâcet

453 Yüce emir, zamanın başkumandanı, adalet sahibi Veys (Paşa) sana yetmez mi?[43]

454 O (öyle bir) bağışlar denizi ve lütuflar madenidir ki; adalet ve insaf, onun şanı için gelmiştir.

455 Yüce ve saygıdeğer bir kumandan, ülkenin sevgilisi ve âlemin canı(dır).

456 Onun şahsında daima adalet, edep, cesaret ve cömertlik bulunmaktadır.

457-458 Eğer çengin nağmesi mecliste onun adaletinden bir ahenk ortaya koysa; rüzgâr, muma bile sataşmaz; mum ise pervaneye zulmedemez (olur).

459-460 Edebi öyle huy edinmiştir ki; yanında ışıktan bahsetseler, o sözün tekrar edilmesini istemez ki, gölgesine bir zarar getirmesin.

461 Cesaret ve kahramanlık yolunda ustadır. (Bu husus) cihanda güneş gibi apaşikârdır.

462 Onu hem seçkin insanlar konuşmakta, hem de halk... Hem Anadolu ve hem de Şam, onun adı ile dopdoludur.

463-464 Eğer bir kimse ondan, cömertliğine sığınarak bir şey talep etse, mümkündür ki, "Bana cömertlik öğreterek bir istekte bulunmanın ne gereği var?" diyerek kahrı lütfuna üstün gelir.

465 Olmış ana hâne-i emâret
Bu dört binâ ile imâret

466 Ey dûst-nevâz ü düşmen-endâz
Şâhin-reviş ü bülend-pervâz

467 Düzdüm sana turfe âşiyâne
Ya'ni ebedî neşât-hâne

468 Ma'mûr edübem binâ-yi âlî
Cennet sıfatı İrem misâli

469 Tâ rûz-i ebed munı makâm et
Bî-dagdaga işret-i müdâm et

470 Bi'llâh ki degül yaman eser bu
Ger ad ise müdde'â yeter bu

471 Men kim sana olmışam senâ-hân
Sultan Veyis'e niçük ki Selmân

472 Budur garazum ki câvidânî
Adun duta arsa-i cihânı

473 Tâ bâkî ola bu sebz gülşen
Hem men olam ehl-i zikr hem sen

Bu tugrâ-yı misâl-i mahabbetdür
ve
Dîbâce-i dîvân-ı mihnetdür

474 Dihkân-ı hadîka-i hikâyet
Sarrâf-ı cevâhir-i rivâyet

475 Ma'nî çemenine gül tikende
Söz riştesine güher çekende

465 Beğlik evi, bu dört bina[44] ile ona bir imaret olmuştur.

466 Ey dostun gönlünü okşayan ve düşmanı ezen; şahin gidişli ve yüksek uçuşlu!

467 Senin için yeni bir yuva kurdum; yani sonsuza kadar yaşayacak bir sevinç ve neşe evi (yaptım);

468 Cennet benzeri, İrem misali yüksek bir bina imar ettim...

469 Kıyamete kadar bunu makam edin; gürültüsüz, patırtısız ebedîyen ömür sür!

470 Allah için (söylemek gerekirse), bu kötü bir eser değildir. Eğer dava şöhret ise; bu, yeter de artar bile...

471-472 Selman'ın Sultan Veys'e[45] (duacı) olduğu gibi, senin duacın olan benim de maksadım, adının ebedîyen dünyayı tutmasıdır.

473 Ta ki; bu taze gül bahçesi sonsuza kadar yaşasın ve (böylece) hem benim adım dillerde dolaşsın, hem de senin adın...

Sevgi Fermanının Tuğrası ve Meşakkat Divanının Önsözü

474-475 Hikâye bahçesinin bahçıvanı, anlam çimenine gül (fidanı) diktiğinde ve rivayet cevherlerinin sarrafı, söz ipliğine inci dizdiğinde;

476 Kılmış bu revişde nükte-dânlıg
Gül-rîzlig ü güher-feşânlıg

477 Kim hayl-i Arabda bir cevân-merd
Cem'iyyet-i izz ü câh ile ferd

478 Müstecmi'-i cümle-i fezâil
Bulmışdı riyâset-i kabâil

479 Emrine Arab mutî' ü münkâd
Geh Basra makâmı gâh Bagdâd

480 Bir buk'ada olmayup karârı
Gezmekde geçerdi rüzgârı

481 Her lahza ururdı ol yegâne
Ser-çeşmelere siyâh hâne

482 Seyr eyler idi sürüp tena''um
Gözler üzere misâl-i merdüm

483 Evzâ'-ı hıyâm-ı müşg-fâmı
Halka şeb-i Kadr tek girâmî

484 Her menzile kim güzâr ederdi
Sahrânı benefşe-zâr ederdi

485 Gül-zârlar içre lâle çagı
Benzerdi evine lâle dâgı

486 Emvâli cemî'-i cinsden çoh
Ammâ bu cihânda vârisi yoh

487 Ger kılsa anı telef havâdis
Yoh bir halefi ki ola vâris

488 Ferzendsüz âdemî telefdür
Bâkî eden âdemi halefdür

476 Şöylece nükteler sarf etmiş, güller saçmış ve inciler dağıtmış:

477-478 Vaktiyle, Arap kavminden şeref ve itibar sahibi olmada eşsiz, bütün faziletleri şahsında toplamış asil bir insan kabilelere başkan olmuştu.

479 Bütün Araplar onun emrine itaatle baş eğmişlerdi... Bazen Basra'yı, bazen Bağdad'ı karargâh tutardı.

480 Bir yerde karar kılmaz; zamanı, gezmekle geçerdi.

481 O biricik, her an su kenarlarına kara konaklar kurar;

482-483 (Oralarda) sefalar sürerek, gözler içinde göz bebeği misali ve halk içinde Kadir gecesi gibi değerli olan misk (siyah) renkli çadırların görünümünü seyrederdi.

484 Her nereye yolu düşse, sahraları (siyah çadırlarla) menekşe bahçesi hâline getirirdi.

485 Lâle çağında, gül bahçesi içindeki evi, gelinciğin üzerindeki siyah beneğe benzemekteydi.[46]

486 Her cinsten malı mülkü çoktu, ama bu dünyada vârisi yoktu.

487 Hadiseler kendisini ortadan kaldırsa; bir halefi yoktu ki, vârisi olsun.

488 Oğulsuz insan, telef olmuş sayılır. İnsanı ölümsüz kılan, halefidir.

489 Nesl ile olur bekâ-yı insân
Nazm-ı beşer ü nizâm-ı devrân

490 Cân cevherine bedeldür evlâd
Evlâd koyan koyar hemîn ad

491 Hoş ol ki halefden ola hoş-dil
Dünyâda bir oglı ola kâbil

492 Pîrâyesi ola dest-gâha
Sermâyesi ola izz ü câha

493 Ah er ola bir sefîh ü ser-keş
Etvârı kerîh ü hulkı nâ-hoş

494 Teşnî' ohına olup nişâne
Bîzâr ola andan ata ane

495 El kıssa ol efdal-i kabâil
Ol pîr-i hamîdetü'l-hasâil

496 Ferzende olup hemîşe tâlib
Tahsîl-i bekâ-yı nesle râgıb

497 Çoh mâh-likâ sanemler aldı
Çoh turfe zemîne tohm saldı

498 Çoh nezrler etdi her mezâra
Çoh kıldı niyâz Kirdgâra

499 Te'sîr kılup figân ü âhı
Avn etdi inâyet-i İlâhî

500 Bir gece açıldı bâb-ı rahmet
Buldı eser-i du'â icâbet

501 Maksad şem'i münevver oldı
Sandûk-ı emel dür ile doldı

489 İnsanlığın devamı, beşeriyetin ve dünyanın düzeni, soy ile olur.

490 Evlât, can mücevherine bedeldir. Dünyada evlât bırakan, adını ebedîleştirir.

491 Ne mutludur o kişi ki; dünyada kabiliyetli bir oğlu vardır ve de haleften yana gönlü rahattır;

492 (Bu oğul), onun tezgâhına süs, şeref ve itibarın(ın dükkânın)a sermaye olur.

493 Fakat, eğer akılsız ve serkeş, hareketleri çirkin ve ahlâkı nahoş olursa, ne yazıktır!..

494 Ana babası sürekli ayıplama oklarına hedef olduklarından, ondan bıkıp usanırlar...

495-497 Özetle; o kabilelerin en erdemli insanı ve en iyi huylusu olan o reis, devamlı çocuk sahibi olmayı isteyerek ve soyunun devam etmesini sağlamaya çalışarak birçok ay yüzlü güzeller aldı ve çok taze zeminlere tohum saldı.

498 Her önüne gelen türbeye sayısız adaklar adadı ve Allah'a pek çok yalvardı.

499 (Sonunda) feryat ve figanı sonuç verdi de, Allah'ın inayeti imdada yetişti.

500 Bir gece rahmet kapısı açıldı ve duanın kabulü gerçekleşti.

501 Arzusunun mumu yandı ve emel sandığı inci ile doldu.

502 Tedrîc ile kıldı kilk-i takdîr
Nakş-ı garazı rahimde tasvîr

503 Ber verdi nihâl-i bâg-ı maksûd
Açıldı gül-i hadîka-i cûd

504 Çün va'de erişdi dogdı bir ay
Hurşîd ruhıyla âlem-ârây

505 Şâd oldılar andan ata ane
Şükrâne verildi çoh hizâne

506 El kıssa ademden oldı peydâ
Bir tıfl-ı müzekker ü müzekkâ

507 Hurşîd kimi kemâle kâbil
İsâ kimi tıfllıkda kâmil

508 Ol dem ki bu hâk-dâna düşdi
Hâlini bilüp figâna düşdi

509 Âhir günine evvel eyleyüp yâd
Ahıtdı sirişk kıldı feryâd

510 Ya'nî ki vücûd dâm-ı gamdur
Âzâdelerün yeri ademdür

511 Her kim ki esîr olur bu dâma
Sabr etse gerek gam-ı müdâma

512 Olmışdı zebân-ı hâli gûyâ
Söylerdi ki ey cefâcı dünyâ

513 Bildüm gamunı senün ki çohdur
Gam çekmege bir harîf yohdur

502 Takdir kalemi, arzusunun nakşını rahimde yavaş yavaş şekillendirdi.

503 İstek bahçesinin fidanı yemiş verdi ve cömertlik bahçesinin gülü açıldı.

504 Vade erişince, öyle bir ay doğdu ki; güneş onun yanağından aldığı ışıkla âlemi süslemekte...

505 Anne baba ondan dolayı pek sevindiler ve şükür olarak hazineler dağıttılar.

506 Velhasıl, yokluktan bir kusursuz erkek çocuk vücuda geldi;

507 Güneş gibi yükselmeye kabiliyetli, İsa gibi, daha bebekliğinde olgun (idi).

508 Yeryüzüne düşer düşmez, başına gelecekleri bilerek feryat etmeye başladı.

509 Son gününü önceden düşünerek gözyaşı döktü ve ağlayıp inledi.

510-511 Sanki şöyle diyordu: "Varlık, gam tuzağıdır; hürlerin yeri ise yokluktur. Kim bu tuzağa düşerse, artık sonsuza kadar sıkıntılara katlansa gerektir."

512-513 Hâl dili konuşur olmuştu... Diyordu ki: "Ey cefacı dünya! Anladım ki senin gamın çoktur ve bu gamları çekmek için bir usta yoktur."

514 Geldüm ki olam gamun harîfi
Gel tecribe kıl men-i za'îfi

515 Her handa gam olsa kılma ihmâl
Cem' eyle dil-i hazînüme sal

516 Hem ver mana gam yemek kemâli
Hem âlemi gamdan eyle hâlî

517 Peyveste meni esîr-i gam kıl
Kem kılma nasîbümi kerem kıl

518 Zevk ile geçürme rûzgârum
Fânî olana yoh i'tibârum

519 Ey aşk garîb-i âlem oldum
Âvâre-i vâdî-i gam oldum

520 Tedbîr-i gam etmek olmaz oldı
Geldüm gerü getmek olmaz oldı

521 Senden dilerem meded ki dâim
Temkînüm ola senünle kâim

522 Bir bezmde kim şarâbı kandur
Sâkî cellâd-ı bî-emândur

523 Bir mey mana sun ki mest ü medhûş
Dâim özümi kılam ferâmûş

524 Ne geldügümi bilem cihâna
Ne anı ki nişedür zemâne

525 Âlem gözüme görünmeye hîç
Bu riştede bulmayam ham u pîç

526 Dâye anı pâk kıldı kandan
Kaldurdı bu tîre hâk-dândan

514 "Geldim ki, gam çekmenin ustası olayım. Gel, ben zayıfın görgüsünü artır!"

515 "Her nerede gam bulunursa; ihmal etme, topla, hepsini benim dertli gönlüme sal!"

516 "Hem bana gam çekme olgunluğunu bağışla, hem de (böylece) âlemi gamdan kurtar!"

517 "Beni daima gam esiri kıl! Kerem eyle, (gamdan) nasibimi az eyleme!"

518 "Zamanımı zevk ile geçirtme; (çünkü) geçici olana değer vermem."

519 "Ey aşk! Âlemin garibi, gam vadisinin avaresi oldum."

520 "Gama çare bulmanın imkânı kalmadı; (bu dünyaya) geldim; artık geri dönmek mümkün değil."

521 "Senden daima bana yardım etmeni istiyorum ki, rahatım ve huzurum hep seninle birlikte olsun."

522-523 "Şarabı kan ve sakisi amansız cellat olan bu mecliste bir şarap sun ki, başı hoş ve şaşkın bir hâlde daima kendimi unutayım;"

524 "Ne cihana geldiğimi bileyim, ne de zamanın ne olduğunu anlayayım!"

525 "Âlem hiç gözüme görünmesin ve bu (hayat) ipinde hiç kıvrım ve düğüm bulmayayım!"

526 Dadısı onu kandan temizleyerek bu kara yerden kaldırdı.

527 Guslin verüp âb-ı çeşm-i terden
Süt yerine verdi kan cigerden

528 Akvâm u kabâili olup şâd
Ol nev-rese Kays koydılar ad

529 Cân ile kılurdı dâye i'zâz
Esbâb-ı kemâl-i terbiyet sâz

530 Lâkin o edüp hemîşe nâle
Hoşnûd degüldi hîç hâle

531 A'zâsın edüp eliyle efgâr
Eylerdi müdâm nâle-i zâr

532 Süt içse sanurdı kim içer kan
Emcek görünürdi ana peykân

533 Yoh idi firîb ile karârı
Yanında firîbün i'tibârı

534 Bir gün anı gezdürürdi dâye
Derdini yetürmege devâya

535 Bir evde meger ki bir perî-veş
Ol tıflı görüp besî müşevveş

536 Rahm etdi eline aldı bir dem
Tıfl anı görünce oldı hurrem

537 Hüsnine bahup karâr dutdı
Feryâd ü figânını unutdı

538 Oldukça elinde oldı handân
Düşdükde elinden etdi efgân

539 Mâhiyyetini çü dâye bildi
Ol mâhı ana enîs kıldı

527 Onu taze gözyaşı ile yıkayarak, süt yerine, ciğerinden kan verdi.

528 Kavim ve kabilesi sevinerek o küçüğe Kays adını verdiler.

529 Dadı, canla başla ona özen gösteriyor, en güzel şekilde büyümesi için ne lâzımsa yapıyordu.

530 Lâkin, o boyuna feryat ediyordu. Hâlinden hiç hoşnut değildi.

531 Uzuvlarını elleriyle yaralıyor, sürekli olarak ağlayıp inliyordu.

532 Süt içse, kan içti sanıyor; meme ona ok gibi görünüyordu.

533 Oyun ile avunmuyor, oyuncağa bakmıyordu.

534 Bir gün dadısı, derdine deva bulmak için (çocuğu) gezmeye çıkarmıştı;

535 O sırada, evin birinde peri gibi bir güzel, bu çocuğu çok üzgün ve şaşkın gördü;

536 Acıyıp, onu bir an için kucağına aldı. Çocuk onu görünce sevinçle doldu;

537 Güzelliğine bakıp sustu; feryat ve figanını unuttu;

538 Onun ellerinde bulundukça hep güldü, kucağından uzaklaştığında da ağlamaya başladı;

539 Dadı durumu kavrayınca, o ay yüzlüyü çocuğa yoldaş eyledi.

540 Oldı bu dahi anunla mu'tâd
Ne dâye ne ane eyledi yâd

541 Zâtında çü var idi mahabbet
Mahbûb görünce dutdı ülfet

542 Aşk idi ki oldı hüsne mâil
Hüsni ne bilürdi tıfl-ı gâfil

543 Ma'lûm idi ehl-i hâle ol hâl
Kim nüsha-i aşkdur bu timsâl

544 Elbette bu tıflı zâr eder aşk
Âşüfte-i rûzgâr eder aşk

545 Elbette kılur bu subh te'sîr
Hurşîd çıhup olur cihân-gîr

546 Çün terbiyeti edip o dâye
Verdi eser-i tamâm ol aya

547 Gün günden edüp kemâl hâsıl
Ol mâh-ı nev oldı bedr-i kâmil

548 Geldükçe mey-i vefâdan eyyâm
Her devrede sundı ana bir câm

549 Tâ kıldı anı tamâm ser-mest
Tedrîc ile dâm-ı aşka pâ-best

550 Çün sür'at ile dönüp zemâne
On yaşına yetdi ol yegâne

551 Babasına mukteza-yı âdet
Farz oldı ki anı ede sünnet

552 Cem' etdi ehâlî-i diyârı
Her sâhib-i izz ü i'tibârı

540 Çocuk da ona bağlanarak, ne dadı aradı ne ana...

541 Kendinde muhabbet olduğu için, (o) güzeli gördüğünde alışıp kaynaştı.

542 Aşk idi aslında güzelliğe meyleden; yoksa zavallı bir çocuk, güzelliği ne bilirdi?

543-544 Hâl ehli insanlar bu durumun bir aşk örneği olduğunu, bu çocuğu da elbette sadece aşkın ağlatıp inlettiğini, onu böyle dünyanın en düşkünü hâline getirenin aşk olduğunu biliyorlardı.

545 Elbette bu sabah, tesirini gösterecek; Güneş doğacak ve dünyayı tutacaktır.

546-547 Dadı, çocuğu güzelce yetiştirip, o aya tam bir eser hüviyeti verdikten sonra, o yeni ay her gün biraz daha gelişerek tam bir dolunay hâline geldi.

548 Zaman, günler geçtikçe, her devirde ona vefa şarabından bir kadeh verdi.

549 Nihayet, onu tam anlamı ile mest ederek yavaş yavaş ayağını aşk tuzağına bağladı.

550-551 Zaman hızla geçerek o biricik on yaşına ulaştığında, âdet gereği, babasına onu sünnet ettirmek gerekli oldu.

552 Memleket ahalisini, bütün şeref ve itibar sahiplerini topladı.

553 Bezl eyledi ol kadar zer ü sîm
Kim yetdi kıyâsa fakrdan bîm

554 Halk anda görende kesret-i mâl
Bîm oldı ki mün'akis ola hâl

555 Ol sâf-zamîr ü pâk-meşreb
Bir bezm-geh eyledi müretteb

556 Kim görmedi anı çeşm-i sâgar
Cemşîdden özgeye müyesser

557 İtmâma yetüp tarîk-i sünnet
Ta'lîm-i ulûma yetdi nevbet

558 Esbâb ana eyleyüp müretteb
Verdiler anunla zîb-i mekteb

Bu bünyâd-ı binâ-yı belâdur
ve
Mukaddime-i elem-i ibtilâdur

559 Mektebde anunla oldı hem-dem
Bir niçe melek-misâl kız hem

560 Bir saf kız oturdı bir saf oglan
Cem' oldı behişte hûr ü gılmân

561 Oglanlara kızlar olsalar yâr
Aşka bulunur revâc-ı bâzâr

562 Kız nergis-i mest edüp füsûn-sâz
Oglana satanda işve vü nâz

563 Oglan niçe sabr pîşe kılsun
Ve sabrı hem olsa nişe kılsun

553 O kadar altın ve gümüş harcadı kı, fakirlik korkusu son haddini buldu.

554 Halk orada bu kadar çok mal görünce, durumun tersine döneceğinden endişe edilmeye başlandı.

555-556 O saf gönüllü ve temiz tabiatlı adam öyle bir meclis düzenledi ki; kadehin gözü böyle bir meclisin şimdiye kadar Cemşid'den[47] başkasına nasip olduğunu görmemişti.

557 Sünnet işi bittikten sonra, sıra ilim öğretilmesine geldi.

558 Çocuğa ders levazımatı hazırladılar ve onunla mektebe süs verdiler.

Belâ Binasının Temeli ve Tutku Sancısının Başlangıcı

559 Mektepte birçok melek gibi kız onunla arkadaş oldu.

560 Bir sıra kız oturdu, bir sıra oğlan... Sanki cennette huriler ve gılmanlar toplanmıştı.

561 Kızlar oğlanlara yâr olsalar, aşkın pazarda değeri artar.

562-563 Kızlar mest gözleri ile büyüler yaparak oğlanlara işve ve naz satarlarsa, oğlanlar nasıl sabırlı davransınlar; sabırları bile olsa ne yapsınlar?..

564 Ol kızlar içinde bir perî-zâd
Kays ile mahabbet etdi bünyâd

565 Bir turfe sanem ki akl-ı kâmil
Gördükde anı olurdı zâil

566 Zülfeyn-i müselseli girih-gîr
Cân boynına bir belâlu zencîr

567 Ebrû-yı hamı belâ-yı uşşâk
Hem cüft letâfet içre hem tâk

568 Her kirpügi bir hadeng-i hûn-rîz
Peykân-ı hadengi gamze-i tîz

569 Deryâ-yı belâ cebîn-i pâki
Çîn cünbişi mevc-i sehm-nâki

570 Çeşm-i siyehine sürmeden âr
Hindûsına sürme hem giriftâr

571 Ruhsârına reng-i gâzeden neng
Hergiz ana gâze vermemiş reng

572 Göz merdümeginden olsa hâlî
Göz merdümegi olurdı hâli

573 La'l ü düri gösterürdi her dem
Evrâk-ı gül içre ıkd-i şeb-nem

574 Ebvâb-ı tekellüm etse meftûh
Emvâta verürdi müjde-i rûh

575 Şimşâd-ı latîfine mürekkeb
Sîb-i zenah u türünc-i gabgab

576 Endâmı latîfe-i ilâhî
Deryâ-yı letâfet içre mâhî

564 O kızlar içinde peri kızı gibi birisi, Kays ile muhabbet kurdu.

565 Öyle put (gibi) benzersiz bir güzeldi ki; olgun akıl onu görse (baştan) giderdi.

566 Dalgalı zülüfleri, canın boynuna (dolanmış) halka halka belâlı bir zincir gibiydi.

567 Yay gibi kaşları, âşıkların belâsı idi. Bir çiftti, ama, güzellikte tekti.

568 Her kirpiği bir kan dökücü ok; keskin gamzesi ise, o okun temreni idi.

569 Temiz alnı, belâ deryası; alın kırışıklığı ise, (o denizin) korkunç dalgaları idi.

570 Siyah gözü için sürme, bir arlanma (vesilesi) idi ve sürme, kara benine tutkundu.

571 Yanağı için allığın rengi bir utanma (sebebi) idi ve allık asla ona aldatıcı bir renk vermemişti.

572 Eğer göz, bebeğinden mahrum kalsa, onun yüzündeki ben, (insanın) göz bebeği olurdu.

573 Lâl dudakları ve inci dişleri, her an gül yaprakları üzerinde bir dizi şebnem manzarası gösterirdi.

574 Dudaklarını açsa,[48] ölülere ruh (can) müjdesi verirdi.

575 Çenesinin elması ve gerdanının turuncu, güzel boyunun şimşirine meyve olmuştu.

576 Endamı, Allah'ın lâtif bir (eseri) idi; sanki güzellik denizinde bir balıktı.

577 Şehbâz bahışlu âhu gözlü
Şîrîn hareketlü şehd sözlü

578 Râh u revişi müdâm gamze
Başdan ayaga tamâm gamze

579 Ayruhsıca-şekl ü hoşça-peyker
Yahşice sanem güzelce dilber

580 Âlem ser-i mûyınun tufeyli
Mahbûbe-i âlem adı Leylî

581 Kays anı görüp helâki oldı
Min şevk ile derd-nâki oldı

582 Ol nâdire hem ki Kaysi gördü
Min zevk bulup özin itürdi

583 Gördi ki bir âfet-i zemâne
Misli dahi gelmemiş cihâna

Bu sıfat-ı Mecnûndur
ve
İbtidâ-yı mihnet-i füzûndur

584 Bir dilber-i serv-kadd ü gül-rûy
Serv-i hoş u gül-ruh u semen-bûy

585 Şîrîn lebi menşe'-i letâfet
Ra'nâ kadi durdugiyle âfet

586 Evsâf-ı letâfetinde söz çoh
Eltâf-ı melâhatinde söz yoh

587 Şehlâ gözi nergis-i pür-efsûn
Zîbâ kaşı nergis üzreki nûn

577 Şahin bakışlı, ahu gözlü, şirin davranışlı ve tatlı sözlü idi.

578 İşi gücü daima süzgün süzgün bakmaktı; âdeta baştan ayağa süzgün bakış kesilmişti.

579 Apayrı biçimli, hoşça yüzlüydü. Güzellikte sanki bir puttu ve gönül çekiciydi.

580 Âlem, zülfü telinin tutkunuydu ve herkesin sevgilisi idi. Adı Leylâ idi.

581 Kays onu görerek mahvoldu; bin arzu ile derdine düştü.

582 O emsalsiz (güzel) de Kays'ı gördüğünde bin zevk bulup kendisini kaybetti.

583 Baktı ki; benzeri daha dünyaya gelmemiş, zamanın bir afeti...

Mecnun'un Sıfatı ve Gitgide Artan Belânın Başlangıcı

584 Servi boylu ve gül yanaklı bir dilberdi; hoş bir servi, gül yüzlü ve yasemin kokulu bir güzeldi.

585 Şirin dudağı, tatlılık kaynağı; güzel boyu, olduğu gibi afetti.

586 Hoşluğunu anlatma yolunda çok söz söylenebilirdi, ama yüzünün güzelliğine söz yoktu.

587 Şehlâ gözü, efsun dolu bir nergis; süslü kaşı, sanki "nergis"in üzerindeki *nûn*'du.[49]

588 Hüsni güli lâle-i şafak-fâm
Zülfi hamı lâle üzreki lâm

589 Agzı sıfatı hod etmek olmaz
Esrâr-ı nihâna yetmek olmaz

590 Zülfi sözi zikr-i halka-i râz
La'l-i lebi âb-ı çeşme-i nâz

591 Devr-i meh-i rûyi çeşme-i nûr
Hâk-i kef-i pâyı sürme-i hûr

592 Bir gâyet ile şemâili hûb
Kim Leylî olanda ana matlûb

593 Bir gözgüye ger açup gözini
Gözgüde göreydi öz yüzini

594 Öz ârızına olurdı meyli
Kılmazdı hevâ-yı hüsn-i Leylî

595 Ol iki semen-ber ü sehî-kad
Bir birine oldılar mukayyed

596 Bir câmdan içdiler mey-i zevk
Ol iki harâb-ı bâde-i şevk

597 Girdâb-ı belâya oldılar gark
Kalmadı aralarında bir fark

598 Evzâ-ı muhâlif oldı yek-sân
Gûyâ iki tende idi bir cân

599 Her kim sorar olsa Kaysa bir râz
Leylîden ana gelürdi âvâz

588 Güzelliğinin gülü (kırmızı yanağı), şafak renkli bir lâle; zülfünün kıvrımı, sanki "lâle"nin üstündeki *lâm* harfiydi.[50]

589 Ağzının tarifini yapmak mümkün değildi; çünkü gizli sırlara vâkıf olunamazdı.

590 Zülfünün bahsi, gizli sırlar halkasının zikri; lâl renkli dudağı, naz çeşmesinin suyu idi.

591 Ay gibi yuvarlak yüzü, nur çeşmesi; ayağının altındaki toprak, hurilerin gözlerinin sürmesi idi.

592-594 Şekli şemaili öyle güzeldi ki, Leylâ ona arzu duyduğu zaman, eğer bir aynaya bakıp kendi yüzünü görseydi, (Mecnun) öz yanağının sevdasına düşer, Leylâ'nın güzelliğine heves etmezdi.

595 Bu iki yasemin göğüslü ve fidan boylu, birbirlerine tutuldular.

596-597 O iki arzu sarhoşu, bir kadehten zevk şarabı içerek belâ girdabına battılar ve aralarında ayrılık gayrılık kalmadı.

598 Birbirinden farklı hâlleri bir oldu; sanki iki bedende bir can vardı...

599 Her kim Kays'a bir sırdan sorsa, Leylâ'dan ona ses gelirdi;

600 Kim Leylîye kılsa bir hitâbı
Kays idi ana veren cevâbı

601 Eylerler idi hat-ı vefâ meşk
Artardı demâdem anlara aşk

602 Leylîde ohumak ıztırâbı
Olsa ruh-i Kays idi kitâbı

603 Meşk etmege Kays alsa her hat
Leylî kaşı idi ana ser-hat

604 Hat üzre kılurdı ol güzeller
Min nâz ile bahsler cedeller

605 Ammâ ne cedel kemâl-i ülfet
Ne bahs nihâyet-i mahabbet

606 Çün bir niçe müddet ol iki pâk
Evkât geçürdiler tarab-nâk

607 Aşk oldugu yerde mahfî olmaz
Aşk içre olan karâr bulmaz

608 Aşk âteşine budur alâmet
Kim baş çeke şu'le-i melâmet

609 Hüsn âfet-i aşk olup demâdem
Geldükçe irâdet oldı muhkem

610 Bir gâyete yetdi neş'e-i hâl
Kim oldı havâs-ı akl pâ-mâl

611 Kalmadı zebâna tâb-i güftâr
Kim eyleyeler mahabbet izhâr

612 Keyfiyyet-i hâl kılmaga fâş
Gelmişdi tekellüme göz ü kaş

600 Ve kim de Leylâ'ya bir hitapta bulunsa, ona cevabı Kays verirdi.

601 Vefa yazısını birlikte meşk ediyorlar ve aşkları gittikçe artıyordu.

602 Leylâ'da okumak arzusu baş gösterse; kitabı, Kays'ın yüzü olurdu;

603 Kays, meşk etmek için eline bir yazı alsa, ona en güzel örnek, Leylâ'nın kaşı olurdu.

604 O güzeller, yazı üzerinde binlerce nazla iddialara girişir, tartışma yaparlardı.

605 Ama ne iddialaşma! Tam bir ülfet... Tartışmaları ise muhabbetin son haddi...

606 O iki temiz ruhlu (insan) bir nice müddet böylece neşeli günler geçirdiler.

607 (Fakat), bir yerde aşk bulundu mu, gizli kalmaz ve aşka düşenin (artık) rahatı ve huzuru kaçar.

608 Aşk ateşinin belirtisi, kınama ve ayıplama alevlerinin baş göstermesidir...

609 Güzellik, aşkın afeti olarak, arttıkça (o yoldaki) iradeleri güçlendi.

610 Aşk hâlinin neşesi öyle bir hâle vardı ki, aklın telkinlerinin artık kıymeti kalmadı.

611 Dillerinde söz söylemeye takatları yoktu ki (birbirlerine) sevgilerini açıklasınlar.

612 Hâllerini (birbirlerine) anlatmak için (artık) gözleri ve kaşları dile gelmişti;

613 Eylerdi göziyle bu hitâbı
Kaşiyle verürdi ol cevâbı

614 Kaş ü göz ilen olan tekellüm
Hem kılmadı def'-i zann-ı merdüm

615 Merdümden edem deme kenâre
Merdüm göz içindedür ne çâre

616 Hem-râz iken ol iki vefâ-dâr
Dem-sâz iken ol iki ciger-bâr

617 Ref' oldı hicâb-ı şâhid-i râz
Aşk oldı melâmet ile dem-sâz

618 Âşıklara gizlü kalmadı hâl
Ma'lûm oldı cemî'-i ahvâl

619 Gerd âyîne-i neşâta düşdi
Min-ba'd iş ihtiyâta düşdi

620 Söyleşmege ol iki yegâne
Kalmadı sebep meger behâne

621 Tâ olmaya râz âşikârâ
Devrân ile kıldılar müdârâ

622 Bir nev'-i behâne ile her dem
Gönlini kılurdu Kays hurrem

623 Kasden unudurdı dersin ol zâr
Leylîye der idi ey vefâ-dâr

624 Hıfz-ı sebak etdi bagrumı hûn
Menden bilürem bilürsen efzûn

625 Men bilmedügüm mana ohutgıl
Dersüm ohuyam kulag dutgıl

613 Birisi gözü ile hitap ediyor, diğeri kaşıyla cevap veriyordu.

614 Fakat kaş ve göz yardımı ile konuşma, insanların şüphelerini gidermedi...

615 İnsandan uzak durabilirim zannetme! Çünkü, ne çare ki, insan göz içindedir.[51]

616 O iki vefalı (insan), birbirinin sırdaşı iken ve o iki bağrı yanık, dostluk hâlini yaşıyorken;

617 Gizli sırlar güzelinin yüzünden perde kalktı ve aşk, ayıplama ve kınama ile arkadaş oldu.

618 Bu durum âşıklara gizli kalmadı; bütün hâllerden haberdar oldular.

619 Neşe ve sevinç aynasına toz düştü ve artık ihtiyata önem verildi.

620 O biriciklerin konuşmalarına, bahanelerden başka imkân kalmadı.

621 Sırları açığa çıkmasın diye, herkese oyunlar yapmak zorunda kaldılar.

622 Kays her an başka bir bahane ile gönlünü tazeliyordu;

623-625 O zavallı, dersini unutmuş gibi yaparak Leylâ'ya derdi ki: "Ey vefalı! Ders ezberlemek beni perişan etti... (Dersi) benden fazla bildiğini biliyorum. Gel, şu bilmediğimi bana öğret! Ben okuyayım da sen bir dinle!"

626 Çün levhler üzre hat yazardı
Amden hatını galat yazardı

627 Ya'nî ki hatâ tevehhüm ede
Ol gül açılup tebessüm ede

628 Güftâra gele ki bu galatdur
Terk et ki hilâf-ı resm-i hatdur

629 Ola sebeb-i tekellüm-i yâr
Fehm etmeye müdde'ânı agyâr

630 Etfâl kılanda devr bünyâd
Varı bile eyleyende feryâd

631 Ol yârına arz-ı hâl ederdi
Özge devrin hayâl ederdi

632 Kılmazlar idi sözini ma'lûm
Bilmezler idi sözine mefhûm

633 Mektebden olan zamanlar âzâd
Vasl içün ederdi hîle bünyâd

634 Kasd ile nihân edüp kitâbın
Hadden aşururdı ıztırâbın

635 Leylî yolını dutup dururdı
Sen gördün ola deyüp sorurdı

636 Ya'nî bu behâne ile bir dem
Yârın göre ola şâd ü hurrem

637 İlm-i hata ömrin eyleyüp sarf
Meşk etmiş idi hemîn iki harf

626-629 Levhalar üzerine yazı yazdığı zaman, bile bile yanlış yazardı ki, o gül, hata zannederek açılıp tebessüm etsin ve dile gelip "Bu yanlıştır, yazı usulüne aykındır, yapma!" desin de bu, sevgili ile konuşmaya sebep olsun, ama başkaları maksadı anlamasın.

630-631 Çocuklar derslerini okuyarak hepsi birden bağırıp çağırmaya başladığında o, sevgilisine durumunu anlatır, başka bir dersi hayal ederdi.

632 (Diğerleri) onun sözünü anlamazlar, ne dediğinin farkında olmazlardı.

633 Mektepten çıktıkları zaman, sevgilisi ile buluşmak için hile kurardı.

634-635 Kitabını kasten gizleyip, çok fazla üzülüyormuş gibi yapar ve Leylâ'nın yolunu bekleyerek, "Acaba sen (kitabımı) gördün mü?" diye sorardı.

636 Yani, bu bahane ile, bir an için bile olsa sevgilisini görsün de içi sevinçle dolsun (isterdi).

637 Ömrünü yazı ilmine harcadığı hâlde sadece iki harf öğrenmişti;

638 Bir safhada *lâm* ü *yâ* mükerrer
Yazardı anı kılurdı ezber

639 Kim bu iki harfdür murâdum
Rûşen bular iledür sevâdum

Bu Leylîye anası itâb etdügidür ve Bahâr-ı vasla hazân yetdügidür

640 Çün mekr ile Kays-i bî-ser-encâm
Bir niçe zaman geçürdi eyyâm

641 Tedbîr ile aşk zevk vermez
Tedbîr diyâr-ı aşka girmez

642 Aşk ile riyâ degül muvâfık
Rüsvây gerek hemîşe âşık

643 Dilden dile düşdi bu fesâne
Fâş oldı bu mâcerâ cihâna

644 Kim Kays oluben esîr-i Leylî
Leylî dahi salmış ana meyli

645 Tedrîc-i mesâvî ile nâgâh
Leylînün anası oldı âgâh

646 Odlara dutuşdı yasa batdı
Ol gonca-dehâna dil uzatdı

647 K'ey şûh nedür bu güft ü gûlar
Kılmak sana ta'ne ayb-cûlar

648 Niçün özüne ziyân edersen
Yahşi adunı yaman edersen

638-639 Arka arkaya *lâm* ve *yâ* harflerini yazar, onu ezberlerdi.[52] Demek isterdi ki: "Muradım, bu iki harftir (Leylâ'dır); karanlıklarım bunlar ile aydınlanır."

Annesinin Leylâ'yı Azarlaması ve Vuslat Baharının Hazana Dönüşmesi

640 Talihsiz Kays, hayli zaman böyle hileler kurarak günlerini geçirdi...

641 Aşk, tedbir ile zevk vermez; aşk diyarına tedbir giremez.

642 Aşk ile ikiyüzlülük birbirleriyle uyuşmaz, çünkü âşık daima açık olmalıdır.

643-644 Böylece bu efsane dilden dile dolaşmaya başladı ve macera bütün cihana şöyle yayıldı: "Kays, Leylâ'nın esiri olmuş; Leylâ da ona gönlünü kaptırmış!"

645 Kötü dedikoduların giderek artması sebebi ile, Leylâ'nın annesi ansızın durumdan haberdar oldu.

646 Ateşlere tutuştu, yasa battı ve o gonca ağızlıya dil uzattı:

647 "Ey hoppa! –dedi–, nedir bu dedikodular? Bu ayıp arayanların seni kınamaları ne demek oluyor?"

648 "Niçin kendine yazık ediyorsun da iyi adını kötüye çıkarıyorsun?"

649 Niçün sana ta'ne ede bed-gû
Nâmûsa ta'alluk iş midür bu

650 Nâzük beden ile berg-i gülsen
Ammâ ne deyem igen yögülsen

651 Lâle kimi sende lutf çohdur
Ammâ ne deyem yüzün açuhdur

652 Temkîni cünûna kılma tebdîl
Kızsen ucuz olma kadrüni bil

653 Her sûrete aks kimi bahma
Her gördügüne su kimi ahma

654 Mey gerçi safâ verür dimâga
Ahdugı içün düşer ayaga

655 Gözgü kimi katı yüzlü olma
Nergis kimi hîre gözlü olma

656 Gözden gerek olasen nihan sen
Tâ demek ola sana ki cânsen

657 Sen şem'sen uymagıl hevâya
Kim şem'i hevâ verür fenâya

658 Lu'bet kimi özüni bezetme
Revzen kimi kûçeler gözetme

659 Sâgar kimi gezmegi harâm et
Nagme kimi perdede makâm et

660 Sâye kimi her yere yüz urma
Hiç kimse ile oturma durma

661 Sen sâdesen özge ehl-i nîreng
Cehd eyle verilmesün sana reng

649 "Niçin kötü dilliler seni kınasın?.. Namusa uygun bir iş midir bu?"

650 "Nazik bedeninle bir gül yaprağısın ama, ne diyeyim, çok hafiflik yapıyorsun!"

651 "Lâle gibi lütfun çok ama, nasıl söyleyeyim, yüzün gözün açılmış!"

652 "Ağırbaşlılığı, çılgınlığa değişme!.. Sen kızsın, ucuz olma, değerini bil!"

653 "Her görüntüye aksinmiş gibi bakma!.. Her gördüğüne su gibi de akma!"

654 "Şarap gerçi dimağa neşe verir ama, aktığı için de ayağa düşer."[53]

655 "Ayna gibi donuk yüzlü olma ama, nergis gibi de baygın gözlü olma!"

656 "Gözlerden gizli kalmalısın ki, sana 'cansın' demek mümkün olsun!"

657 "Sen bir mumsun, gel havaya uyma; çünkü hava, mumu söndürür!"[54]

658 "Kendini oyuncak bebek gibi süsleme! Pencere gibi de sokakları gözetleme!"

659 "Kadeh gibi ellerde dolaşmaktan sakın; nağme gibi perde arasında yer tut!"

660 "Gölge gibi her yere yüz sürme! Hiç kimse ile oturup kalma!"

661 "Sen safsın, diğerleri düzenbazdır; uyanık ol da sana hile ile bir leke bulaştırmasınlar!"

662 Derler seni aşka mübtelâsen
Bîgâneler ile âşinâsen

663 Sen handan ü aşk zevki handan
Sen handan ü dûst şevki handan

664 Oglan aceb olmaz olsa âşık
Âşıklıg işi kıza ne lâyık

665 Ey iki gözüm yaman olur âr
Nâmûsumuzı itürme zinhâr

666 Biz âlem içinde nîk-nâmuz
Ma'rûf-ı tamâm-ı hâs u âmuz

667 Ne neng ile dahi edelüm lâf
Biz demeyelüm sen eyle insâf

668 Dut kim sana kızmazem ben zâr
Menden ulu bir müdebbirün var

669 N'eylersen eger atan eşitse
Kahr ile sana siyâset etse

670 Min-ba'd gel eyle terk-i mekteb
Bil mektebüni hemîn ced ü eb

671 Etme kalem ile meşkden yâd
Sûzen dut ü nakş eyle bünyâd

672 Etfâlden eyle kat'-ı ülfet
Hem-râz yeter yanunda lu'bet

673 Büt kimi bir evde eyle menzil
Olma dahi her yanaya mâil

662 “Senin aşka tutulmuş olduğunu, yabancılarla düşüp kalktığını söylüyorlar!”

663 “Sen neredesin, aşk heyecanı nerede?.. Sen nesin, sevgili heyecanı ne?”

664 “Oğlan âşık olsa şaşılmaz; ama, âşık olmak işi kıza lâyık mıdır?”

665 “Ey iki gözüm, utanmak kötüdür; sakın namusumuzu lekeleme!”

666 “Biz dünya âlem içinde iyi adlıyız, herkes bizi tanır.”

667 “Bundan sonra artık hangi addan şandan söz ederiz? Biz söylemeyelim, sen insaf et!”

668 “Tut ki, ben zavallı (annen) sana kıyamaz; fakat senin, benden büyük bir düşünenin var!”

669 “Eğer baban işitir ve seni kızgınlıkla cezalandırırsa ne yaparsın?”

670 “Gel, bundan böyle artık mektebi bırak da, atanı babanı mektebin bil!”

671 “Artık kalemle meşkten söz etme; iğne tut ve nakış yap!”

672 “Çocuklarla görüşmeyi kes! Sana sırdaş olarak oyuncak bebek yeter!”

673 “Put gibi, bir yerde konak kıl, her yana gitmeye meyletme!”

674 Ankâ kimi uzlet eyle pîşe
Eyle reviş eyle kim hemîşe

675 Gerçi adun ola dilde mezkûr
Görmek seni ola gayr-i makdûr

676 Hoş ol ki kızı hemîşe gizler
Hod gizlü gerek hemîşe kızlar

Bu inkâr ile Leylî anasına cevâb verdügidür
ve
Fezâ-yı işretden çıhup serây-ı üsrete girdügidür

677 Leylî bu itâbı çün eşitdi
Öz gönlinde mukarrer etdi

678 Kim şu'bede-i sipihr-i zâlim
Tarh eyledi nakş-ı nâ-mülâyim

679 Eyyâm-ı visâle yetdi hicrân
Vakt oldı cigerler ola büryân

680 Ammâ ne desün ne çâre kılsun
Tedbîr ne oldugın ne bilsün

681 Naçâr dutup tarîk-i inkâr
Âsâr-ı tecâhül etdi izhâr

682 Gül-zâr-ı itâba âb verdi
Giryân giryân cevâb verdi

683 K'ey mûnis-i rûzgârum ane
Dürc-i dür-i şâh-vârum ane

684 Sözler dersen ki bilmezem men
Mazmûnını fehm kılmazam men

674-675 “Anka kuşu gibi yalnızlığı âdet edin! Öyle hareket et ki, adın daima dillerde dolaşsın ama, seni görmek mümkün olmasın.”

676 “Kızını daima gizleyen kimse ne mutludur! Zaten kızların da hep gizli olması gerekir.”

Leylâ'nın Annesine İnkâr ile Cevap Vermesi ve Neşe Sahasından Sıkıntı Sarayına Girmesi

677-679 Leylâ bu azarlamayı işitince, gönlünden geçirdi ki; zalim feleğin hilesi uygunsuz bir oyun düzenlemiş; vuslat günlerine ayrılık gelip çatmış ve ciğerlerin yanma zamanı başlamıştır.

680 Ama ne desin, ne çareye başvursun; tedbirin ne olduğunu nereden bilsin?

681 Çaresiz, inkâr yolunu tutup hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi davrandı.

682-683 Azarlama bahçesini sular gibi, ağlaya ağlaya (şöyle) cevap verdi: “Ey hayat yoldaşım anne, ey varlık incimin hokkası!”

684 “Bilmediğim ve manâsını anlamadığım sözler söylüyorsun!”

685 Dersen ma‘şûk u aşk u âşık
Men sâde-zamîr tıfl-ı sâdık

686 Bilmem nedür ol hadîse mazmûn
Söyle nişe olmayam diger-gûn

687 Aşkun kılmazdı kimse yâdın
Ha senden eşitdüm imdi adın

688 Bi'llâh nedür ane aşka mefhûm
Bu sırr-ı nihânı eyle ma‘lûm

689 Hâdî-i reh-i murâdum olgıl
Bu şîvede üstâdum olgıl

690 Men mektebe re'yüm ile getmen
Bir şugl hilâf-ı re'yün etmen

691 Hem sen dersen ki mektebe var
Hem dersen sen ki getme zinhâr

692 Hansı söze i‘tikâdum olsun
Sana nişe i‘timâdum olsun

693 Men hem degülem bu zecre kâil
Kim her dem olup çerâg-ı mahfil

694 Nâ-cinsler ile hem-dem olam
Bir yerde mukayyed-i gam olam

695 Her dîdeden ede ede perhîz
Evkât geçe küdûret-âmîz

696 Peyveste mu‘allim eyleyüp cevr
Gâhi sebak ohuda gehî devr

697 Bi'llâh mana hem bu idi maksûd
Mektebden olur mı tıfl hoşnûd

685-686 “Maşuk, aşk ve âşıktan söz ediyorsun. Saf kalpli temiz bir çocuk olan ben, bu sözün söylenilmesine neyin sebep olduğunu anlamıyorum. Söyle, nasıl karma karışık olmayayım?..”

687 “Kimse bana aşktan bahsetmedi; işte şimdi senden işittim adını!”

688 “Allah aşkına anne, nedir bu aşkın anlamı?.. Bu gizli sırrı bana öğret!”

689 “Muradımın yolunu göster, bu işte bana üstat ol!”

690 “Ben mektebe kendi isteğimle gitmiyorum ve senin arzunun hilâfına bir iş görmüyorum.”

691 “Sen hem, ‘Mektebe git’ diyorsun, hem de, ‘Sakın gitme’ diyorsun!”

692 “Hangi söze inanayım ve sana nasıl güveneyim?..”

693-696 “Zaten ben de her dem mahfil mumu gibi, ne idüğü belirsiz kişilerle birlikte olup, bir mekânda gam zincirine bağlanıp kalmanın sıkıntısına katlanmaya hevesli değilim! Gözlerden sakına sakına sıkıntılar içinde vakit geçirmek, kâh ders yapıp kâh eski dersleri okutan öğretmenin bitmez tükenmez eziyetlerine katlanmak istemiyorum.”

697 “Vallahi zaten benim de isteğim buydu! Hiç çocuk mektepten hoşlanır mı?”

698 Ayruk bu sözi mükerrer etme
Lutf eyle meni mükedder etme

699 Çün ane eşitdi ol cevâbı
Terk etdi şikâyet ü itâbı

700 Şeksüz ana rûşen oldı k'ol meh
Âşıklıgından degüldür âgeh

701 Bî-hûdedür ol kamu fesâne
Kim âşıkdur fülan fülâna

702 Çün vâkı'a şek mahalli oldı
Ol vâkı'adan tesellî oldı

703 Leylî hem oturdı evde nâ-çâr
Döndi sadefine dürr-i şeh-vâr

704 Bir bürcde sâbit oldı ahter
Mahbûs-i hizâne oldı gevher

705 La'l oldı esîr-i sîne-i seng
Habs oldı gül-âba şîşe-i teng

706 Gamdan tebeh oldı rûzgârı
Nevmîd dil-i ümîd-vârı

707 Âh eyler idi velî ne hâsıl
Ol yel açamazdı gonca-i dil

708 Göz yaşı tökerdi lîk ne sûd
Bitmezdi anunla nahl-i maksûd

709 Zülfi kimi pîç ü tâba düşdi
Hayrân kalup ıztırâba düşdi

710 Agzı kimi hulkın etdi gam dar
Çeşmi kimi cismi oldı bîmâr

698 "Artık bu sözü bir daha tekrar etme ve lütfen beni üzme!"

699 Anne bu sözü işittikten sonra, şikâyeti ve azarlamayı bıraktı.

700-701 O, açıkça kanaat getirdi ki; ay parçası kızı âşıklıktan haberdar değildir ve bütün o, falana filâna âşık olduğuna dair söylentilerin aslı astarı yoktur.

702 İşe (böylece) şüphe karışınca, bu durumdan teselli buldu.

703 Leylâ da çaresiz, evde oturdu... (Sanki) kıymetli inci, sadefine geri dönmüştü...

704-705 (Sanki), yıldız bir burçta sabit kalmıştı; mücevher, hazine içinde mahpus düşmüştü; lâl, taşın sinesinde esir olmuştu ve (sanki) dar şişe, gül suyuna bir hapishane oluvermişti.

706 Kederden, dünyası yıkıldı; ümit dolu gönlü umutsuzlaştı.

707 Ah edip duruyordu, ama ne fayda?.. Bu rüzgâr gönlünün goncasını açmıyordu ki!

708 (Sürekli) gözyaşı döküyordu, fakat ne çıkar?.. Onunla muradının ağacı yemiş vermiyordu ki!

709 Zülfü gibi kıvrım kıvrım oldu; ne yapacağını şaşırıp ıstıraba düştü.

710 Gam, ağzı gibi ruhunu da daralttı; gözü gibi, cismi de hastalandı.

711 Ne derdini sahlasa karârı
Ne şerh-i gam etse gam-güsârı

712 Fânûs-ı hayâle girdi ol şem'
Gönlini kılup hayâl ile cem'

713 Her dem çeküp ol gam içre min âh
Sabr etdi zarûret ile ol mâh

714 Derd ile düzüp terâne-i gam
Bu bir gazeli ohurdı her dem

Bu gazel Leylî dilindendür

715 *Felek ayırdı meni cevr ile cânânumdan*
Hazer etmez mi aceb nâle vü efgânumdan

716 *Oda yandurmasa bir şu'le ile nüh felegi*
Ne biter âteş-i âh-ı dil-i sûzânumdan

717 *Gam-ı pinhân meni öldürdi bu hem bir gam kim*
Gül-ruhum olmadı âgeh gam-ı pinhânumdan

718 *Âh idi hem-nefesüm âh ki ol hem âhir*
Çıhdı ikrâh kılup külbe-i ahzânumdan

719 *Men ne hâcet ki kılam dâg-ı nihânum şerhin*
Âkıbet zâhir olur çâk-i girîbânumdan

720 *Hak bilür yâr degül cân ü dilümden gâib*
N'ola ger gâib ise dîde-i giryânumdan

721 *Cân eger çıhsa tenümden eser-i mihri ile*
Eser-i mihri sagınman ki çıhar cânumdan

711 Ne derdini saklasa rahatı ve huzuru (kalıyor); ne de kederini anlatsa, bir dert ortağı (bulabiliyordu)...

712 O mum (gibi parlak güzel), gönlünü hayallerle süsleyip bir hayal fenerine[55] döndü.

713 O ay (yüzlü), her dem bu keder içerisinde binlerce ah çekerek mecburen sabretti;

714 Dertli dertli gam teraneleri mırıldanarak devamlı şu gazeli okuyordu:

Leylâ Dilinden Gazel

715 *Felek haksızca ayırdı beni cananımdan;*
Hiç sakınmaz mı acep feryat ve figanımdan?

716 *Bir alevle yakıvermezse dokuz kat feleği,*
Ne çıkar yanık gönlümün ateş gibi ahından?

717 *Gizli gamlar beni öldürdü; bu da bir dert ki;*
Gül yanaklım da haberdar değil gizli gamımdan.

718 *Yoldaşım ah idi; ah ki o da en sonunda,*
Usanıp çıktı benim külbe-i ahzanımdan.[56]

719 *İçimin gizli dertlerini ne diye anlatayım?*
Sonunda görünecek zaten yakamın yırtığından...

720 *Sevgili, yaşlı gözümden uzak olmuş, ne çıkar?*
Hak bilir ki, ayrı değil zaten ne dilimden, ne canımdan...

721 *Aşkı yüzünden çıksa da canım bedenimden*
Aşkının izi sanmayın ki çıkar bu canımdan...

722 *Lutf edüpsen meger ey bâd bu günden beyle*
Veresen bir haber ol serv-i hırâmânumdan

723 *Ey Fuzûlî gam-ı hecr ile perîşândur hâl*
Kimse âgâh degül hâl-i perîşânumdan

Tamâmî-i sühan

724 Sâkî getür ol mey-i mugânı
Kim unudalum gam-ı cihânı

725 Rahm eyle ki kasd-ı cân eder gam
Bagrum sitem ile kan eder gam

726 Kıl aklumı bâde ile zâil
Çerhün siteminden eyle gâfil

727 Feryâd ki çerh bî-vefâdur
Dâim işi cevr ile cefâdur

728 Bir âdet ile medârı yohdur
Devrânınun i'tibârı yohdur

729 Ger hem-nefes etse iki yârı
Bir yere getürse iki zârı

730 Elbette sebeb salup araya
Anları esîr eder belâya

731 Bi'llâh ne yamandur âşinâlıg
Çün vâki' olur yine cüdâlıg

732 Gül-zâr-ı kelâm bag-bânı
Beyle bezemiş bu bûstânı

722 *Lütfedersin ey rüzgâr, bugünden sonra*
Verirsen bir haber, o servi boylumdan.

Ey Fuzulî, ayrılık derdi ile çok gamlıyım,
Kimsenin hiç haberi yok bu perişan hâlimden.

Söz Sonu

724 Saki, getir o ateş gibi şarabı da, unutalım dünya gamını!

725 Bana acı; çünkü gam canıma kastetmekte ve bağrımı zulümle kan eylemekte...

726 Aklımı şarap ile gider de, beni feleğin siteminden habersiz kıl!

727 Bana imdat eyle; çünkü felek çok vefasızdır ve işi gücü daima eziyet ile cefadır;

728 Bir usûl üzere dönmez; hareketine güven olmaz;

729-730 İki dostu yakınlaştırsa, iki zavallıyı bir araya getirse; elbette araya bir sebep salar ve onları belâ tutsağı yapar.

731 Vallahi, ne yaman şeydir şu aşina oluş?.. Çünkü eninde sonunda yine ayrılık başa gelmekte!

732 Söz gülistanının bahçıvanı, bu bostanı şöyle bezemiş:

733 Kim serv-i riyâz-ı mihnet ü derd
Sevdâ-zede Kays-i derd-perverd

734 Her subh gederdi mektebe şâd
Mektebde olurdı gamdan âzâd

735 Meşk-i hat-ı hüsn-i yâr ederdi
Def'-i gam-ı rûzgâr ederdi

736 Zevk ile dutup tarîk-ı sâbık
Âdet üzerine subh-ı sâdık

737 Geldi yine mektebe ferah-nâk
Tâ kim kıla zevk-ı vaslı idrâk

738 Gördi ki behişte hûr gelmez
Gün çıhdı henüz nûr gelmez

739 Hurşîdsüz oldı rûz tâ şeb
Oldı başına karanu mekteb

740 Bildi ki sipihr-i şu'bede-bâz
Bir şu'bede eyleyüpdür âgâz

741 Elbette cefâ-yı ta'n-ı agyâr
Ol gün yolına bırahdı bir hâr

742 Nevmîd olup etdi nâle bünyâd
Dedi nedür ey felek bu bî-dâd

743 N'etdüm sana kasd-ı cânum etdün
Kat'-ı reh-i dil-sitânum etdün

744 Kesdün taleb-i garazda râhum
Bildür mana kim nedür günâhum

745 Evvel meni eyledün mükerrem
Vasl-ı sanem ile şâd ü hurrem

733-734 Çile ve dert bahçesinin servisi, sevdaya düşmüş dertli Kays her sabah mektebe sevinçle gider, mektepte gamdan kurtulurdu;

735 Sevgilisinin güzellik yazısını meşk edince dünyanın sıkıntı ve kederini başından atardı.

736-737 Âdeti olduğu üzere sabah erkenden zevkle her günlük yolunu tutarak, sevgilisi ile buluşma zevkini tatmak için neşeli bir hâlde yine mektebe geldi.

738 Gördü ki; cennete huri gelmiyor; güneş doğmuş, ama henüz ışık yok!

739 Gün, güneşsiz kalmış, sanki gece olmuştu... Mektep gözüne zindan kesildi.

740 Anladı ki, düzenbaz felek bir oyuna niyetlenmiştir;

741 Ve mutlaka, yabancıların ayıplama cefası o gülün yoluna bir diken bırakmıştır...

742 Ümitsizliğe kapılıp inlemeye başladı. Dedi ki: "Ey felek, nedir bu zulüm?"

743 "Sana ne yaptım ki, benim canıma kastettin de, sevgilimin yolunu kestin? ."

744 "Muradıma ulaşma yolunda bana engel oldun. Söyle bana, nedir günahım?"

745 "Önce beni yücelttin, sevgilime kavuşturarak mutlu ettin;"

746 Döndün yine beyle cevr edersen
Ol devre nakîz devr edersen

747 Vehm eylemedün mi kim çeküp âh
Sûz-ı ciger ile bir seher-gâh

748 Yanduram oda tokuz revâkun
Sûzın sana bildürem firâkun

749 Tedbîr kıl ey mu'allim-i pîr
Et sihr ile ol perîni teshîr

750 Ancak mana sanma yetdi bu gam
Kim yetdi mana yeten sana hem

751 Düş ey elif istikâmetünden
Şerm eyle bu kadd ü kâmetünden

752 Kaddi hevesiyle dem urursen
Ol getdi aceb ki sen durursen

753 Ey nûn çü nihândur ebrû-yi yâr
Sen dahi nazarda durma zinhâr

754 Ey mîm çü agzı oldı gâib
Oldı sana hem adem münâsib

755 Olsan nola ey devât dil-teng
Âyîne-i hâtırun dutup jeng

756 Ol turra-i müşg-bûdan ayru
Hicrân kara bagrun eylemiş su

757 Ey hâme sirişk-bâr olupsen
Ser-geşte vü bî-karâr olupsen

758 Gûya bu gün etmemiş müyesser
Devrân sana dest-bûs-i dilber

746 "Döndün, şimdi böyle eziyet ediyorsun ve önceki hâline ters bir şekilde davranıyorsun."

747-748 "Bir sehervakti gönlümün ateşi ile ah çekip dokuz katlı kubbeni yakmamdan ve ayrılığın ne yaman bir yangın olduğunu sana bildirmemden hiç korkmadın mı?.."

749 "Ey yaşlı öğretmen, tedbirini al, o periyi büyü ile ele geçir!"

750 "Bu gamın sadece bana dokunduğunu sanma; çünkü bana dokunan, aynı zamanda sana da ulaşmıştır!"

751 "Ey elif, bu düzgünlüğünü terk et, bu boyundan posundan utan!"

752 "Onun boyunun hevesinden dem vuruyorsun. O gitti, acaba sen niye durmaktasın?"

753 "Ey *nûn* (harfi), madem ki yârin kaşı (artık bana) gizlidir; öyleyse artık sen de göz önünde bulunma!"

754 "Ey *mîm* (harfi), madem ki onun ağzı kayboldu; sana da artık yokluk uygundur!"

755-756 "Ey hokka, gönlünün aynası tozlanıp için daralsa yeridir; çünkü o misk kokulu zülüften uzak düşünce, ayrılık, kara bağrını su hâline getirmiştir."

757-758 "Ey kalem, gözyaşı döküp duruyorsun; şaşkın ve kararsız bir hâldesin... Sanki devran sana bugün o sevgilinin elini öpmeyi nasip etmemiş gibi!"

759 Ey levh hatınun eyle yâdın
Kıl sînede nakş gam sevâdın

760 Bir niçe gün ol esîr-i hicrân
Mektebde gezüp kılurdı efgân

761 Her rûz figânı ile tâ şeb
Ta'zîb çekerdi ehl-i mekteb

762 Şeb hem kıluben figân ü zârı
Eylerdi muhâtab ol nigârı

763 K'ey göz nûrı gönül sürûrı
Sensüz gözümün yoh oldı nûrı

764 Evvel ne idi bu âşinâlıg
Âhir nişe eyledün cüdâlıg

765 Evvel nişe eyledün meni mest
İzhâr-ı mahabbet ile pâ-best

766 Âhir ne içün humâra saldun
Bu mihnet-i intizâra saldun

767 Saldun dil-i zâra nâr-ı fürkat
Kıldun gözümi pür-âb-ı hasret

768 Gönlüm odı kıldı yana yana
Âheng şafak tek âsmâna

769 Yaşum suyı oldı vara vara
Bir bahr ki yoh ana kenâre

770 Men istemezem bu günde hem-dem
Yanumdan ilet hayâlüni hem

771 Olmaya düşüp hayâlün ey meh
Oda yana suya bata nâgeh

759 "Ey kâğıt, onun zülfünün güzelliğini hatırla da, göğsüne gam yazısını nakşet!"

760 O hicran tutsağı günlerce mektepte gezerek feryat ediyordu.

761 Mekteptekiler her gün onun akşama kadar süren feryat ve figanından azap çekiyorlardı.

762-763 Geceleyin yine ağlayıp inleyerek o sevgiliye şöyle sesleniyordu: "Ey gözümün nuru, gönlümün neşesi; sensiz, gözümün ışığı yok oldu!"

764 "Önceden bu ahbaplık ne idi; sonra neden ayrılığa kalktın? ."

765-766 "Önce niçin beni mest eyledin, muhabbet göstererek tuzağına düşürdün de, sonra neden baş ağrısına salıp bu bekleme sıkıntısı içinde bıraktın?.."

767 "Zavallı gönlüme ayrılık ateşi saldın, gözümü hasret gözyaşı ile doldurdun;"

768 "Gönlümün ateşi, yana yana gökyüzüne şafak gibi kırmızı bir renk verdi;"

769 "Gözyaşlarım aka aka uçsuz bucaksız bir deniz oldu..."

770-771 "Ben bugün arkadaş istemiyorum; hayalini de yanımdan uzaklaştır! (Çünkü), ey ay yüzlü; olur ki, ansızın (gönlüme) düşüp de ateşe yanar veya suya batıverir."

772 Ser-mest-i şarâb-ı iştiyâkem
Medhûş-i tehayyür-i firâkem

773 Koyma gamunı menümle hem-râh
Fâş eylerem anı halka nâgâh

774 Ser-mestde ihtiyâr olmaz
Medhûşda i'tibâr olmaz

775 Cân oldı gamun gelende ber-bâd
Teşvîş-i fenâdan oldum âzâd

776 Gösterdi mana gamun mezâkı
Ayş-ı ebedî neşât-ı bâkî

777 Ger gelse ecel menüm nem ala
Cân hod yohdur meger gam ala

778 Şem'-i şeb-i mihnet ü belâyem
Âşüfte-i cünbiş-i hevâyem

779 Sûz-ı dil ile tökülse yaşum
Tîg-i gam ile kesilse başum

780 Cândan çıharıp hevâ-yı aşkı
Terk eylemezem belâ-yı aşkı

781 Bu günleri kim gam içre zârem
Hicrân elemiyle bî-karârem

782 Ger nâme-i ömre kilk-i takdîr
Gündür deyüben kılursa tahrîr

783 Eyler meni ol hisâb magbûn
Kim sûret-i hâldür diger-gûn

772-774 “Arzu şarabı ile sarhoş olmuşum; ayrılığın hayreti ile şaşırmış hâldeyim; gamını bana yoldaş yapma; olur ki onu bir anda halka ifşa ediveririm. (Çünkü) sarhoşun iradesi kendi elinde değildir ve şaşırmış insana güven olmaz.”

775 “Gamın gelir gelmez canım tenden çıktı ve yokluk kargaşalığından kurtuldum.”

776 “Senin gamının zevki bana sonsuz bir hayat ve bitmez tükenmez bir neşe bahşetti.”

777 “Ecel gelse, benim neyimi alacak?.. Can zaten yok; alsa alsa ancak gam alır.”

778 “Mihnet ve belâ gecesinin mumuyum; arzu ve aşk rüzgârının sarsıntısına tutulmuşum.”

779-780 “Gönül ateşi ile yaşlarım aksa, gam kılıcı ile başım kesilse; canımdan aşk hevesini çıkarır, aşk belâsını terk etmem!”

781-783 “Takdir kalemi, gam içinde ağlayıp inlediğim, ayrılık acısıyla huzursuz olduğum bu günleri gün diye yazacak olursa, o hesap beni şaşırtır. Çünkü gerçek vaziyet başkadır.”

784 Gün şartı deyerler âftâbı
Bi'llâh ki bu nüktedür hisâbî

785 Her gün ki görünmez âftâbum
Men gün demezem budur hisâbum

786 Yoh kimse bu derd-i dilden âgâh
Bu derd-i dil ile neyleyem âh

787 Derdüm söze geldügince artar
Oddur yel ile zebâne dartar

788 Eyyâm-ı visâli eyleyüp yâd
Ol haste bu şi'ri etdi bünyâd

Bu gazel Mecnûn dilindendür

789 *Ey hoş ol günler ki men hem-râz idüm cânân ile*
Ni'met-i vaslın görüp nâzın çekerdüm cân ile

790 *Görmemişdi gülşen-i ayşum hazân-ı tefrika*
Olmamışdı tîre eyyâmum şeb-i hicrân ile

791 *Meh-veşümden dûstlar devrân cüdâ ister meni*
Düşmenümdür hîç bilmen n'etmişem devrân ile

792 *Yetse ger âşıklarun eflâke efgânı ne sûd*
Yetmek olmaz mâh-veşler vaslına efgân ile

793 *Yaşurup sahlardum elden dâg-ı hicrânın eger*
Etmek olsaydı müdârâ dîde-i giryân ile

794 *Zevkden dîbâce baglandı kitâb-ı ömrüme*
Koymadı devrân geçe evkâtum ol unvân ile

795 *Ey Fuzûlî ahter-i bahtum müsâ'id olmadı*
Kim olam bir dem mukârin ol meh-i tâbân ile

784-785 "Gün, güneşin doğması ile başlar, diyorlar... Vallahi bu, (astronomik) hesaplara göre söylenmiş bir sözdür... Güneş yüzlü sevgilimin görünmediği hiçbir güne ben gün demem; benim hesabım da budur!"

786 "Bu gönül derdinden anlayan kimse yok! Ah, ben bu gönül derdi ile ne yapayım?"

787 "Derdim, dile geldikçe artıyor. Sanki bir ateştir; rüzgâr estikçe alevleri yükselmekte..."

788 O (ayrılık) hastası, vuslat günlerini hatırlayarak bu şiiri söyledi:

Mecnun Dilinden Gazel

789 *Ah ne hoş günlerdi onlar; sırdaş idim canan ile;*
Vuslatı nimetini görüp, nazını çekerdim can ile...

790 *Görmemişti ömrümün gül bahçesi, ayrılık sonbaharını,*
Olmamıştı günlerim zindan, henüz, hicran gecesi ile...

791 *Dostlarım! Devran, beni ay yüzlümden ayırmak istiyor...*
Düşmanım mıdır ki, bilmem, n'etmişim devran ile?..

792 *Yetse de âşıkların feryadı göklere, ne çıkar?*
Kavuşmak mümkün olmaz güzellere feryat ve figan ile...

793 *Gizleyip saklardım ellerden ayrılığın yarasını;*
Anlaşabilmek mümkün olsaydı eğer ağlayan gözlerim ile.

794 *Ömrümün kitabına zevkten önsöz yazıldı;*
Koymadı devran ki, geçsin günlerim o unvan ile.

795 *Ey Fuzulî; bahtımın yıldızı hiç uygun düşmedi ki,*
Olayım bir dem beraber, o parlak ay ile...

796 *Söz muhtasar ol esîr-i sevdâ*
Bir nev' ile oldı halka rüsvâ

797 *Kim Kays iken adı oldı Mecnûn*
Ahvâlini etdi gam diger-gûn

Bu Leylîye Mecnûn güzerde mukâbil oldugıdur
ve
Gün mukâbelesinde hilâl-i mihri bedr-i kâmil
Oldugıdur

798 Bir gün ki bahâr-ı âlem-efrûz
Vermişdi cihâna feyz-i nevrûz

799 Salmışdı nikâb çehreden gül
Çekmişdi sürûd-ı nâle bülbül

800 Şeb-nem mey-i nâbı ile lâle
Doldurmış idi kızıl piyâle

801 Olmışdı gül ile sebze-i ter
Firûze-fürûz ü la'l-perver

802 Bir niçe musâhib-i vefâ-dâr
Mecnûn-ı şikesteni görüp zâr

803 Her yan dediler ki ey belâ-keş
Gül çagıdur olmagıl müşevveş

804 Bu faslda âdemî gerek şâd
Endûh ü belâ vü gamdan azâd

805 Çün ebr degülsen olma giryân
Çün seyl degülsen etme efgân

806 Gül kimi bırahma sîneye çâk
Sebze kimi etme bisterün hâk

796-797 *Sözün kısası; o sevda tutsağı halk içinde öyle bir dillere düştü ki; adı "Kays" iken "Mecnun" oldu ve ayrılık acısı, hâlini tamamen değiştirdi.*

Mecnun'un Yolda Leylâ'ya Rastlaması ve Aşk Hilâlinin Güneş Karşısında Dolunay Olması

798 Âlemi(n gözünü) aydınlatan baharın cihana Nevruz neşesi verdiği bir gündü...

799 Gül, yüzünden örtüyü atmış; bülbül, inleyen şarkılar söylemeye başlamıştı...

800 Lâle, saf şebnem şarabı ile kıpkırmızı bir kadeh doldurmuştu...

801 Gül, yeşil çimen firuzesine parlaklık veriyor; yeşil çimen, gül lâlelerini yetiştiriyordu.

802-803 Birkaç vefalı arkadaş, zavallı Mecnun'un ağlayıp inlediğini görerek her yandan dediler ki: "Ey belâ çekip duran; gül zamanı geldi; böyle perişan olma!"

804 "Bu mevsimde insanın sevinmesi, sıkıntı, belâ ve gamdan uzak olması gerekir."

805 "Bulut olmadığına göre, ağlama; sel olmadığına göre feryat ve figan eyleme!"

806 "Gül gibi sineni yırtma; çimen gibi, topraklara serilme!"

807 Ancak özüni esîr-i gam kıl
Lutf eyle hırâma gel kerem kıl

808 Sahrâ dutalum mey içelüm şâd
Endûh ile olma beyle mu'tâd

809 Ey gonca-dehân ü serv-kâmet
Gül oyna zamânı kıl ferâgat

810 Pâkize vücûda hayfdur gam
Beyle dahi kalmaya bu âlem

811 Şâyed açıla gül-i murâdun
Muhkem kıl esâs-ı i'tikâdun

812 Seyr üzre bu nevbahâr faslı
Şâyed bulına nigâr vaslı

813 Mecnûn-ı hazîn ayaga durdı
Sahrâlara seyr içün yüz urdı

814 Giryân giryân kılurdı seyrân
Hayrân hayrân gezerdi her yan

815 Geh sebzeye arz-ı râz ederdi
Geh lâleye min niyâz ederdi

816 Çeşmine sürerdi lâle dâgın
Âşık sagınup öpüp ayagın

817 Nergis gözine nigâh ederdi
Yârı gözin anup âh ederdi

818 Söylerdi benefşeye gam-ı dil
Kim söyleye olsa yâra vâsıl

819 Bülbüllere şerh ederdi hâlin
Kumrîlere mihnet ü melâlin

807 "Bari sadece ruhunu gam esiri eyle de; lütfet, kerem kıl, biraz çık dolaş!"

808 "Kırlara yayılalım, keyifle şarap içelim; böyle, üzüntü ve sıkıntıları âdet edinme!"

809 "Ey gonca ağızlı ve servi boylu; gül, oyna; zamanı unut!"[57]

810 "Güzel vücuduna gam (çekmek) yazıktır; bu âlem elbette böyle kalmaz."

811 "Bakarsın, arzunun gülü açılır... İnancını sağlam tut!"

812 "Bu ilkbahar mevsimi sürüyor; bakarsın sevgili ile kavuşma imkânı da bulunur."

813 Kederli Mecnun ayağa kalktı; dolaşmak için kırlara çıktı.

814 Ağlaya ağlaya geziyor, şaşkın şaşkın her yanı dolaşıyordu.

815 Bazen çimenlere sırrını açıyor, bazen lâlelere binlerce niyazda bulunuyordu.

816 Lâlenin dağını (beneğini) yüzüne gözüne sürüyor, onu kendisi gibi âşık sanıp ayağını öpüyordu.

817 Nergisin gözüne bakıyor; sevgilisinin gözünü hatırlayarak ah ediyordu.

818 Yârine rastlarsa ona söylesin diye, gönlünün sıkıntısını menekşeye anlatıyordu.

819 Bülbüllere hâlini açıyor, kumrulara hüznünü ve derdini döküyordu.

820 Her turfe çiçek görüp çeküp âh
Menzil menzil gezerdi nâgâh

821 Bir menzile düşdi reh-güzârı
Kim seyrde idi anda yârı

822 Bir niçe perî-ruh ile hem-dem
Mecnûn-ı şikesteden mukaddem

823 Leylî güzer etmiş ol fezâya
Salmış gül ü lâle üzre sâye

824 Bir sebzeye sebz har-geh urmış
Meh sahn-ı felekde hâle kurmış

825 Gonca kimi ol latîf har-gâh
Gül berki kimi içinde ol mâh

826 Mecnûna mukâbil oldı Leylî
Bahr-ı gama yetdi derd seyli

827 Leylî deme şem'-i meclis-efrûz
Mecnûn deme âteş-i ciger-sûz

828 Leylî deme cennet içre bir hûr
Mecnûn deme zulmet içre bir nûr

829 Leylî deme evc–i hüsne bir mâh
Mecnûn deme mülk-i aşka bir şâh

830 Leylî deme bir yegâne-i dehr
Mecnûn deme bir fesâne-i şehr

831 Leylî çemen-i belâ nihâli
Mecnûn felek-i vefâ hilâli

832 Leylî meh-i âsmân-ı haşmet
Mecnûn şeh-i kişver-i melâmet

820-821 Her yeni çiçeği gördükçe ah çekerek konak konak gezerken, ansızın yolu sevgilisinin dolaşmakta olduğu bir yere düştü.

822-823 Leylâ, birkaç peri yüzlü güzelle birlikte zavallı Mecnun'dan önce o yere gelmiş; gül ve lâlenin üzerine gölge salmıştı.

824 Bir çimenliğe yeşil çadır kurmuştu... Sanki ay, gökyüzünde haleye bürünmüştü.

825 O güzel çadır bir gonca gibiydi ve o ay (yüzlü Leylâ) da, sanki içinde bir gül yaprağı...

826 Mecnun, Leylâ ile karşılaşınca, dert seli gam denizine kavuştu.

827 Leylâ değildi, meclis aydınlatan bir mumdu; Mecnun değildi, yürek yakan bir ateşti...

828 Leylâ değildi, sanki cennetin içerisinde bir huriydi; Mecnun değildi, sanki karanlığın içinde bir ışıktı...

829 Leylâ değildi, güzellik göğüne bir aydı; Mecnun değildi, aşk ülkesine bir şahtı...

830 Leylâ değildi, dünyanın biriciği idi; Mecnun değildi, şehirlerde dolaşan bir efsaneydi...

831 Leylâ, belâ çimenliğinin fidanı; Mecnun, vefa göğünün hilâli...

832 Leylâ, nezâket semasının ayı; Mecnun, kınama ülkesinin padişahı...

833 Leylî saf-ı ehl-i hüsn emîri
Mecnûn ser-i kûy-ı gam fakîri

834 Leylî işi işve vü kirişme
Mecnûn gözi yaşı çeşme çeşme

835 Leylî vü neşât-ı hüsn kâmı
Mecnûn ü belâ-yı aşk dâmı

836 Leylî vü letâfet-i dil-ârây
Mecnûn ü melâmet-i gam-efzây

837 Leylîde kemâl-i hüsn ile zevk
Mecnûnda cemâl-i Leylîye şevk

838 Leylî sadef-i hayâya bir dür
Mecnûna anunla min tefâhür

839 Leylîde visâl-i dûst meyli
Mecnûnda hem ârzû-yı Leylî

840 Ol iki sehî-kad ü semen-ber
Birbirine oldılar berâber

841 Fûlâda sataşdı seng-i hâre
Od düşdi karâr ü ihtiyâra

842 Bir sâza düzildi ol iki târ
Germ oldı revâc-ı nâle-i zâr

843 Ol bahtı muna neşât buldı
Bu gördi anı mukayyed oldı

844 Mecnûnda karâr dutmayup hûş
Deryâ-yı tehayyür eyledi cûş

833 Leylâ, güzeller safının reisi; Mecnun, gam diyarının baş fakiri...

834 Leylâ'nın işi naz ve işve; Mecnun'un gözü yaşı çeşme çeşme...

835 Leylâ ve güzellik neşesinin zevki (beraber); Mecnun da aşk belâsının tuzağında...

836 Leylâ ve gönül süsleyen incelik (birlikte); Mecnun da gam artıran kınama ile (baş başa)...

837 Leylâ'da eşsiz güzelliği sebebi ile zevk; Mecnun'da ise Leylâ'nın cemaline duyduğu şiddetli arzu...

838 Leylâ, hayâ istiridyesinde bir inci (idi); Mecnun'a ise, sadece onunla binlerce kez övünmek (düşüyordu)...

839 Leylâ'da dosta kavuşma meyli (vardı); Mecnun'da ise sadece Leylâ arzusu...

840 Bu iki servi boylu ve yasemin göğüslü (sevgili) birbirleri ile beraber oldular.

841 Sert taş çeliğe değince, rahata, huzura ve irade gücüne ateş düştü.

842 Bir saza çekilince o iki tel; ağlayıp inleme meclisi de kızışıverdi...

843 O, buna bakınca neşe buldu; bu da onu görünce tutuldu kaldı.

844 Mecnun'un aklı (başından) gidip, hayranlık denizi coştu;

845 Bir dem bahabilmedi ol aya
Düşdi yüzi üzre misl-i sâye

846 Leylî hem itürdi ihtiyârın
Bir dem görebilmedi nigârın

847 Hayrânlıgı ol makâma yetdi
Kim düşdi ayakdan ussı getdi

848 Gül suyu sepüp revân yüzine
Leylîni getürdiler özine

849 Her yan dediler ana ki ey mâh
Nâgeh olur atan anan âgâh

850 Kim gayr ile âşinâ olupsen
Bir dilbere mübtelâ olupsen

851 Vermez bu reviş netîce-i hûb
Şâyeste degül sana bu üslûb

852 Yahşi nazar eylesen yamandur
Hem bize vü hem sana ziyandur

853 Andan götürüp bisât ü har-gâh
Ol mâh-likânı hâh ü nâ-hâh

854 Öz bürcine kıldılar revâne
Tâ olmaya vâkıf ata ane

855 Söz demediler bu mâcerâdan
Ne gencden ü ne ejderhâdan

856 Mecnûnı hem etdi çeşm-i hûn-bâr
Sular saçuben yüzine bîdâr

845 O ay (yüzlü Leylâ)ya bir an bile bakamadı da, gölge gibi yüzü üstü yere düştü.

846 Leylâ da iradesini kaybetti ve bir an bile olsun, sevgilisini göremedi.

847 Hayranlığı o dereceye vardı ki; yere düştü ve kendinden geçti.

848 Hemen yüzüne gül suyu seperek Leylâ'yı ayılttılar.

849-850 Her bir taraftan ona dediler ki; "Ey ay (yüzlü)! Anan baban başkaları ile aşina olduğunu ve bir dilbere bağlandığını neredeyse duyacak!"

851 "Bu gidiş iyi sonuç vermez; bu hareket sana yakışmıyor!"

852 "İyi düşünecek olursan, (bunun) kötü olduğunu, hem bize ve hem de sana zarar vereceğini (anlarsın)..."

853-854 Oradan yaygıyı toplayıp çadırı kaldırarak, o ay yüzlüyü, babası ve annesi durumdan haberdar olmasın diye, zor şer kendi evine götürdüler.

855 Hiç kimseye bu maceradan söz etmediler; ne defineden, ne ejderhadan bahis açtılar...[58]

856 Mecnun'u da, kanlar döken gözü, yüzüne sular saçıp uyandırdı.

857 Gördi ki nigârdan nişan yoh
Bir cism-i füsürde var cân yoh

858 Dîvâne kalup perî gedüpdür
Salup anı dil beri gedüpdür

859 Çâk eyledi câme kıldı nâle
Hâli bedel oldı özge hâle

860 Terk etdi libâs-ı lâle-gûnı
Raht oldı tenine eşk-i hûnı

861 Ger mâtem içün misâl-i hâme
Sarmışdı başa siyeh imâme

862 Çizgindi başına dûd-ı âhı
Yandurdı imâme-i siyâhı

863 İkrâh ile çıhdı pîrehenden
Âr etdi şehîd-i gam kefenden

864 Na'leyni bırahdı ol belâ-cû
Kim âşıka pây-benddür bu

865 Hem-demlere özr kıldı âgâz
K'ey bir niçe hem-nişîn ü hem-râz

866 Seylâb-ı hücûm-ı aşk yetdi
Men şîfte-hâli garka etdi

867 Olman men-i haste ile hem-dem
Tâ batmayasuz bu suya siz hem

868 Men reng-i melâmete boyandum
Sevdâ-zedelig odına yandum

869 Elbette bir od ki düşdi câna
Âhir dutuşup çeker zebâne

857-858 Gördü ki; sevgiliden eser yok... (Sanki) donmuş bir cisim var, ama can yok; dîvane yerinde duruyor, peri ise kaybolmuş... (Sanki) ruhu kendisini terk edip bir başka tarafa gitmiş...[59]

859 Üstünü başını yırttı, feryat etti, hâli bir başka hâl oldu.

860 Lâle renkli (kırmızı) elbisesini çıkardı... Kanlı gözyaşları, bedenine kaftan oldu.

861-862 Matem için, kalem gibi, başına siyah sarık sarmıştı ama, ahının dumanı başına dolaşarak siyah sarığını yaktı.

863 Nefretle gömleğinden soyundu; (sanki), gam şehidi kefene bürünmeyi ar saymıştı...

864 O belâ düşkünü, âşığa ayak bağıdır, diye ayakkabılarını çıkardı.

865 Arkadaşlarından özür dilemeye başladı: "Ey benim yoldaşlarım ve sırdaşlarım!"

866 "Aşk bir sel gibi üzerime hücum etti ve ben düşkünü boğdu..."

867 "Benim gibi bir (aşk) hastası ile birlikte bulunmayın ki, bu suya siz de batmayasınız!"

868 "Ben, melâmet (kınama, ayıplama) rengine boyandım, aşk ateşine yandım..."

869 "Elbette cana düşen ateş, sonunda tutuşup alevlenecektir!"

870 Düşvâr belâmı sehl sanman
Siz dahi menüm oduma yanman

871 Menden size düşmesün bir ahker
Çün degmedi hayr degmesün şer

872 Sevdâ siyeh etdi rûzgârum
Aşk aldı inân-ı ihtiyârum

873 Men bir kuşem uçdum âşiyandan
Men handan ü meyl-i hâne handan

874 Kılman mana ev hikâyetin çoh
Dahi menüm anda varmagum yoh

875 Sizden sorar olsa ata hâlüm
Keyfiyyet-i mihnet ü melâlüm

876 Söylen ki fenâya verdi rahtın
Eyyâm siyâh kıldı bahtın

877 Ey pîr-i şikeste-hâl ü nâ-şâd
Tanrı'yçün elümden eyleme dâd

878 Deme ki nedür bu mâcerâlar
Senden mana yetdi bu belâlar

879 Men bilmez idüm gam-ı cihânı
Teşvîş-i zemîn ü âsmânı

880 Âsûde serâçe-i ademde
Ne gussada idüm ü ne gamda

881 Bilmezlig ile hem-râz idi hâlüm
Ne hüsn ü ne aşk idi hayâlüm

882 Sen vâsıta-i vücûdum oldun
Sen mâni'-i feyz-i cûdum oldun

870 "Benim müşkül belâmı kolay (bir şey) sanmayın da, aşk ateşi sizi de yakmasın!"

871 "Benden size bir kıvılcım düşmesin! Madem size bir hayrım geçmedi; bari şerrim dokunmasın!"

872 "Sevda, talihimi kararttı; aşk, irademin dizginlerini eline aldı."

873 "Ben bir kuşum; uçtum yuvadan... (Artık) ben nerede, eve dönme arzusu nerede? ."

874 "Bana ev hikâyesinden bahsetmeyin. Artık benim oraya gideceğim yok!"

875-876 "Babam sizden hâlimi, sıkıntı ve kederlerimi soracak olursa; deyin ki: Varını yokluğa verdi; günler talihini kararttı..."

877 "Ey bedbaht ve perişan ihtiyar! Allah için benden bir medet umma!"

878 "Deme ki, nedir bu maceralar ve senin yüzünden başıma gelen belâlar? ."

879 "Çünkü ben (önceden) dünya gamından, yer ve göğün kargaşalığından haberdar değildim;"

880 "Yokluk evinde rahat ve huzur içindeydim; ne kaygı bilirdim, ne gam;"

881 "Bilmezlik ile hâlim hoştu; hayalimde ne güzellik, ne de aşk vardı;"

882 "Sen benim varlığıma sebep oldun; (böylelikle) cömertlikten bol bol nasiplenmeme engel oldun."

883 Umdun ki menümle olasen şâd
Derdâ ki ümîdün oldı ber-bâd

884 Men yoh olubem sen imdi var ol
Özge halefe ümîd-vâr ol

885 Ma'zûr dut ey azîz ma'zûr
Men kasd ile senden olmadum dûr

886 Çoh sıdk ile eyledüm ana azm
Kim devlet-i vasluna yetem cezm

887 Su saldı yoluna eşk-i hasret
Dâmânumı dutdı hâr-ı mihnet

888 Tahrîr kılup münâsib-i hâl
Bu şi'ri hem etdi ana irsâl

Bu gazel Mecnûn dilindendür

889 *Fesâd-ı aşkı tâ gördüm salâh-ı akldan dûrem*
Meni rüsvâ görüp ayb etme ey nâsih ki ma'zûrem

890 *Eger çâk-i girîbân eylesem men' eylemen çün men*
Metâ'-ı nengden ârî libâs-ı ârdan ûrem

891 *Men ü sahrâ-yi vahşet menzil etmen âfiyet küncin*
Esir-i dâm-ı zulmet olmazem çün tâlib-i nûrem

892 *Temerrüd akl fermânından etsem dûstlar bi'llâh*
Meni re'yümle sanman aşk sultânına me'mûrem

883 “Benimle mutlu olacağını ummuştun. Yazıklar olsun ki, ümitlerin hep boşa gitti!”

884 “Ben yok olmuşum, sen şimdi var ol; artık bir başka oğul için ümit besle!’

885 “Mazur gör beni ey aziz (babam), mazur gör; çünkü ben isteyerek senden uzaklaşmış değilim.”

886 “Sana kavuşmak saadetini elde etmeye karar vereyim diye, gerçekten çok çaba sarf ettim;”

887 “Ama, hasret gözyaşları yolumu kesti ve mihnet dikenleri eteğimi tuttu...”

888 Böylece, durumu izah eden bir mektup yazdı ve bu şiiri ona gönderdi:

Mecnun Dilinden Gazel

889 *Aşk fesadına uğradığımdan beri yok aklımda huzurum;*
Beni rüsva görüp ayıplama ey öğütçü; çünkü mazurum.

890 *Eğer yakamı yırtarsam, engellemeyin; çünkü ben,*
Utanma duygusundan arınmış ve ar libasından soyunmuşum.

891 *Ben yalnızlık sahrasını seçtim; artık afiyet köşesini konak edinmem;*
Zulmet tuzağının tutsağı olamam; çünkü ben nura talip olmuşum.

892 *Aklın fermanını dinlemiyorsam dostlar, billâhi*
Beni, iradem elimde sanmayın; aşk sultanına memurum.

893 *Mana kim ta'ne eyler kim nasîhat ehl-i âlemden*
Hoşem kim i'tibar-ı aşk ile her dilde mezkûrem

894 *Belâ-yı aşk u derd-i dûst terkin kılmazem zâhid*
Ne müştâk-ı behiştem sen kimi ne tâlib-i hûrem

895 *Hayâl-i çîn-i zülf ü tâk-ı ebrûsiyle zevküm gör*
Sanasen haşmet ile Kisrîyem kadr ile Fagfûrem

896 *Garaz bir ad imiş âlemde men hem eyledüm bir ad*
Bi-hamdi'llâh Fuzûlî rind ü rüsvâlıkda meşhûrem

Bu Mecnûnun cünûnunun sıfatıdur
ve
Vâdî-i aşk sevdâsının keyfiyyetidür

897 Ol şîve-i aşk içinde mâhir
Kıldukda vasiyyetini âhir

898 Kıldı gözedüp tarîk-i vahşet
Eshâbdan inkıtâ'-ı ülfet

899 Sahrâya düşüp güneş misâli
Tenhâ yürür oldı lâübâlî

900 Her daşa ki yetdi tökdi yaşın
La'l eyledi kûh ü deşt daşın

901 Göz yaşını bes ki tökdi her sû
Her merhaleden ahıtdı min cû

902 Bir ebr-i belâ idi güvâhı
Bârân sirişk ü berk âhı

893 *Bana kimi insan nasihat verir, kimi de ayıplar;*
Âşıklık şerefi ile her dilde böyle anılmaktan memnunum.

894 *Ben aşk belâsını ve dost derdini terk etmem ey zahit;*
Ne hurilere talibim senin gibi, ne de cennete can atıyorum!

895 *Onun kıvrım kıvrım saçı ve hilâl kaşının hayaliyle ne keyifteyim gör!*
Sanırsın ki; haşmet içinde bir kisrayım, değer ve kıymetçe fağfurum.[60]

896 *Maksat dünyada bir ad sahibi olmaksa; ben de bir ad sahibiyim;*
Ey Fuzulî, hamt olsun, artık rintlikle ve rüsvalıkla meşhurum.

Mecnun'un Çılgınlığının Tarifi ve Aşk Vadisi Sevdasının Niteliği

897-898 O aşk yolunun üstadı, vasiyetini bitirdikten sonra, vahşet (yalnızlık) yolunu tutarak, arkadaşları ile ilgisini kesti.

899 Güneş gibi, sahraya düşüp, yalnız başına ve kayıtsızca dolaşmaya başladı.

900 Rastladığı her taşa gözyaşlarını döküp, dağın ve çölün taşlarını lâl taşına döndürdü.

901 Gözyaşlarını her yana öyle saçtı ki, her taraftan bin ırmak akıttı.

902 Tanığı yalnızca belâ bulutuydu... (O bulutun) yağmuru, gözünün yaşı; şimşeği ise, ahıydı.

903 Bârân ile berki cism ü cândan
Bir mertebede ki mundan andan

904 Deryâlara yetse lem'a-i tâb
Sahrâlara düşse katra-i âb

905 Deryâlar olurdı cümle sahrâ
Sahrâlar olurdı cümle deryâ

906 Feryâd ile doldurup bu deyri
Feryâda getürdi vahş ü tayrı

907 Efgânı yetürdi âsmâna
Efgân ile âsmânı câna

Bu Mecnûnun atası vâkıf-ı hâl oldugıdur
ve
Anı beyâbân-ı mihnetde buldugıdur

908 Gencîne-küşâ-yı genc-i güftâr
Olmış bu edâ ile güher-bâr

909 K'ol bir niçe bî-karâr ü mahzûn
Nâ-çâr kılup vedâ'-ı Mecnûn

910 Nevmîd dönüp şikeste vü hâr
Kıldılar atasını haberdâr

911 Ol pîr çü vâkıf oldı hâle
Mecnûn kimi etdi âh ü nâle

912 Sahrâlara dutdı seyl tek yüz
Vâdîlere açdı çeşme tek göz

913 Çoh aradı gezdi her mekânı
Bulınmadı oglınun nişânı

903-905 Cisminden ve canından kopan (gözyaşı) yağmuru ve (ah) şimşeği öyle bir derecede idi ki, ahından deryalara bir ateş kıvılcımı ulaşsa ve gözyaşından da sahralara bir damla düşse; bütün deryalar sahra olur, bütün sahralar da deryaya dönerdi.

906 Feryat ile doldurup bu dünyayı; feryada getirdi bütün vahşî hayvanları ve kuşları.

907 Efganını göklere ulaştırdı ve efgan ile gökyüzünü cana getirdi.

Mecnun'un Babasının Durumundan Haberdar Olması ve Onu Mihnet Çölünde Bulması

908-910 Söz (mücevherlerinin bulunduğu) hazinenin (kapısını) açan, inci saçmaya şöyle devam etti: O birkaç huzuru kaçmış ve hüzünlü (arkadaşı), çaresiz kalıp Mecnun'dan ayrılarak, ümitsiz, kırgın ve perişan bir hâlde, dönüp babasını haberdar ettiler.

911 İhtiyar, vaziyeti anlayınca, çılgın gibi ah çekip feryat etmeye başladı.

912 Yüzünü sel gibi, sahralara tuttu; gözünü çeşme gibi, vadilere açtı.

913 Çok aradı, her yeri dolaştı; lâkin oğlundan bir eser bulunmadı.

914 Tâ âkıbet ol şikeste-hâli
Bir gûşede gördi lâübâlî

915 Düşmiş yere hâk-sâr ü gam-nâk
Ahvâli harâb ü sînesi çâk

916 Dönmiş gül-i sürhi zagferâna
Şimşâd-ı latîfi hîzrâna

917 Âyînesini gubâr dutmış
Jeng-i gam-ı rûzgâr dutmış

918 Etmiş elifin sitem yüki dâl
Kılmış kalemin felek gamı nâl

919 Hem-sohbeti mûr u hem-demi mâr
Tekye-gehi hâk ü bisteri hâr

920 Hâr üzre ana delük delük ten
Açmış gam evine dürlü revzen

921 Ol pîr çü gördi sûret-i hâl
Sûret kimi kaldı bir zaman lâl

922 Bir lahza anı tehayyür aldı
Hayret gözi ile bahakaldı

923 Sonra yaha yırtup etdi feryâd
K'ey bülbül-i bûstân-ı bî-dâd

924 Hâl-i dilüni mana beyân et
Esrâr-ı nihânunı ıyân et

925 Kim aldı elünden ihtiyârun
Kim eyledi tîre rûzgârun

914 Nihayet, o perişan oğlunu bir köşede, kendisinden geçmiş bir hâlde gördü...

915 Yere düşmüş; toz toprak içinde, kederlere batmış; hâli harap ve sinesi yaralı...

916 Kırmızı gül (gibi yüzü), safrana ve şimşir (gibi düzgün boyu), hezâren ağacına dönmüş...

917 (Gönlünün) aynası tozlanmış; feleğin yüklediği gamların pası (o aynáyı) bütünüyle kapatmış...

918 Sitem yükü, (boyunun) elifini *dâl* (harfi gibi iki büklüm) etmiş; feleğin gamı da kalem (gibi mevzun bedenini) nâl[61] gibi inceltmiş...

919 Karıncalarla konuşuyor, yılanlarla arkadaşlık ediyor... Sığınağı toprak, yastığı diken...

920 Dikenler üzerindeki delik delik vücudu, onun için gam evine türlü türlü pencere açmıştı.

921 O ihtiyar (baba) bu durumu görünce, resim gibi, bir zaman donup kaldı.

922 Bir an şaşkınlık içine düştü ve hayretten açılmış gözleri ile öylece bakakaldı.

923-924 Sonra yakasını yırtıp şöyle feryat etti: "Ey eziyet bahçesinin bülbülü! Gönlünün hâlini bana anlat, gizli sırlarını bana aç!"

925 "Kim aldı elinden iradeni?.. Kim zindan eyledi (böyle) günlerini?"

926 Bi'llâh nişe bî-karâr olupsen
Âşüfte-i rûzgâr olupsen

927 Ne seyrdesen sana taleb ne
Bu nâle vü zâruna sebeb ne

928 Deryâda ise sana dür-i kâm
Sen söyle men eyleyem ser-encâm

929 Zulmâtda ise şem'-i maksûd
Rûşen kıl ü menden iste mevcûd

930 Mecnûn dedi ey mana veren pend
Dânâ-yı sühan-ver ü hıred-mend

931 Kimsen nedürür bu güft ü gûlar
Bî-fâide bâtıl ârzûlar

932 Get derdüme sen devâ degülsen
Bîgânesen âşinâ degülsen

933 Men beyle kelâma dutmazem gûş
Leylî sözi söyle yohsa hâmûş

934 Dedi menem atan ey belâ-keş
Men seng-i nedâmetem sen âteş

935 Dedi nedür ata yohsa ane
Leylî gerek özgedür fesâne

936 Çün gördi itâ'atinde ihmâl
Bildi ki fakîre özgedür hâl

937 Verdi bu firîb ile tesellî
Kim dur gedelüm çagırdı Leylî

938 Leylî bize geldi mihmândur
La'li talebünde dür-feşândur

926 "Allah aşkına, neden bu kadar huzursuzsun, niçin böyle, dünyanın en düşkünü olmuşsun?"

927 "Ne yoldasın, ne istiyorsun?.. Bu ağlayıp inlemene sebep ne?"

928 "Saadetinin incisi eğer denizlerde bile olsa; sen söyle, ben (o inciyi getirip, saadetini) tamamlayayım!"

929 "Arzunun mumu eğer karanlıklar içerisinde bile olsa, açıkla da, benden olmasını iste!"

930 Mecnun dedi ki: "Ey bana öğüt veren güzel sözlü, akıllı ve bilgin kişi!"

931 "Kimsin? . Nedir bu sözler, sohbetler?.. Nedir bu faydasız ve boşuna arzular?"

932 "Git; sen derdime deva değilsin; yabancısın, tanıdık bildik değilsin!"

933 "Ben böyle sözleri dinlemem! Ya Leylâ'dan bahset ya da sus!"

934 (Babası) dedi ki: "Ben babanım, ey dertli! Ben pişmanlık taşıyım; sen ise (o taştan sıçrayan) ateşsin!"

935 (Mecnun) dedi ki: "Ana baba nedir?.. (Bana) Leylâ gerek, gerisi hikâye!"

936 (Babası Mecnun'un) kendisine itaat etmediğini görünce, zavallının durumunun başka olduğunu anladı.

937-938 Şöyle bir hile ile (ona) teselli verdi; (dedi ki): "Kalk gidelim, Leylâ seni çağırıyor... Leylâ bize misafir geldi; lâl dudakları, senin arzun ile ilgili olarak inciler saçıyor..."

939 Mecnûn ki eşitdi Leylî adın
Sandı ki felek verür murâdın

940 Lebbeyk deyüp ayaga durdı
Ol ka'be-i maksâda yüz urdı

941 Pîr ile cevân-ı dil-şikeste
Geldi eve dil-figâr ü haste

942 Başında hevâ-yı vasl-ı Leylî
Ne ata gamı ne ana meyli

943 Geh ata nasîhat etdi âgâz
Geh anesi oldı pend-perdâz

Bu Mecnûna anası pend verdügidür
ve
Bûstân-ı melâmetden hâr-ı nedâmet derdügidür

944 K'ey râhat-ı cân ü nûr-ı dîde
Ferzend-i yegâne-i güzîde

945 Şânunda riyâset-i Arab var
Mîrâs-ı şecâ'at ü edeb var

946 Etvâr-ı mülûk dut hemîşe
Âyîn-i şecâ'at eyle pîşe

947 Ebrû-yı ham ise ger murâdun
Süst etme kemân-ı i'tikâdun

948 Müjgân-ı siyâhdan götür dil
Ol nâveng-i cân-sitâna mâil

949 Olsan nigerân-ı kadd ü kâmet
Kıl nîze-i hûn-feşâna ragbet

939 Mecnun, Leylâ adını işittiğinde, felek kendisini muradına kavuşturuyor sandı;

940 "Lebbeyk!" diyerek ayağa kalktı ve maksadının kâbesine yüzünü gözünü sürdü.

941 O ihtiyar ile gönlü kırık genç, içleri yaralı ve hasta hâlde eve geldiler.

942 Başında sadece Leylâ'ya kavuşmanın şiddetli arzusu vardı; ne baba kederi, ne ana sevgisi (duyuyordu).

943 Kâh babası nasihate başladı, kâh anası öğütten dem vurdu.

Mecnun'a Anasının Öğüt Vermesi ve Kınama Bahçesinden Pişmanlık Dikeni Dermesi

944 (Anası şöyle dedi): "Ey canımın dinlencesi ve gözümün nuru; biricik ve sevgili oğlum!"

945 "Senin şanında Araplara reislik etmek, kahramanlık ve edep mirasının sahibi olmak var;"

946 "Daima hükümdarların yolunu tut ve kahramanlığı âdet eyle!"

947 "(Hilâl gibi) eğri bir kaşı arzulasan bile, inancının yayını gevşetme!"

948 "Gönlünü siyah kirpiklerden uzak tut da, can alıcı oka meylet!"

949 "Gözün (güzellerin) boyuna posuna takılacak olursa, hemen kan saçan kılıca sarıl!"

950 Ger zülf ile görmek istesen hâl
Gör hey'et-i nokta peyker-i dâl

951 Gönlün göz ü kaşa olsa meftûn
Gör dîde-i *ayn* ü ebru-yı *nûn*

952 Sen servsen olmagıl girân-bâr
Âzâd olagör ne kim giriftâr

953 Sen la'lsen olmagıl sebük seng
Döndürme güneş görüp revân reng

954 Etme özüni habâb-mânend
Başunda olan hevâya hursend

955 Kim yohdurur ol hevâya bünyâd
Başun olur ol hevâda ber-bâd

956 Ser-germlig etme şem'-nisbet
Sûz-ı gam-ı aşk ile mürüvvet

957 Gör şem'i nişe düşer belâya
Başındakiden geder fenâya

958 Zevk-ı dil ü dîde kılma âdet
Salma mey ü şâhide irâdet

959 Mahbûb ü mey ile besleyen cân
Sanma olur ehl-i akl ü îmân

960 Aklı mı olur müdâm mestün
Îmânı olur mı mey-perestün

961 Şi're heves etme kim yamandur
Yahşi deseler ana yalandur

962 Hâlâ kılagör kemâl hâsıl
Fevt etme kemâli gezme gâfil

950 "Eğer zülüf ile ben görmek istersen, noktanın hâline ve *dâl* harfinin şekline bak!"

951 "Gönlün göz ve kaşa tutulursa, *ayn* harfinin gözünü ve *nûn*'un eğriliğini gör!"

952 "Sen bir servisin, ağır yükler yüklenme! Hür ol, esir değil!"

953 "Sen lâlsin, kıymetsiz bir taş olma; güneş görüp hemen rengini bozma!"

954-955 "Kendini, sudaki kabarcık gibi, başında bulunan havaya (aşka) bağlama! Çünkü o havanın esası yoktur; yoksa başın o yolda yok olur gider."

956 "Mum gibi başını ateşlere yakıp da aşk gamının harareti ile yiğitlik satma!"

957 "Muma bak, nasıl düşüyor belâya; başındaki (ateş) yüzünden nasıl da gidiyor yok oluşa?"

958 "Gönül ve göz zevkini âdet edinme, güzel sevmeye ve içki içmeye kendini kaptırma!"

959 "Ruhunu güzeller ve içki ile besleyen kişi akıl ve iman sahibi olur sanma!"

960 "Sürekli sarhoş olanın aklı mı olur?.. Şarap düşkününde iman mı kalır? ."

961 "Şiire heves etme; çünkü kötü şeydir. Eğer ona 'iyi' derlerse, yalandır!"[62]

962 "(Sen) şimdi olgunluklar dermeye bak; değerini düşürüp şaşkın şaşkın gezme!"

963 Ey bâg-ı ümîdümün nihâli
Kılma bizi neng pâymâli

964 Mahbûb hem istesen kem olmaz
Biz kim senünüz sana gam olmaz

965 Vardur bu haşemde min kabîle
Her tâife içre min cemîle

966 Bir bir kılalum kamu sana arz
Yetsün yerine bize olan farz

967 Bir serv-i sehî-kad ü semen-ber
Tezvîcüne edelüm mukarrer

968 Ta'yîn edelüm sana meh ü sâl
Sarf eyleyebildügünce emvâl

969 Sen dutma hemîn tarîk-ı vahşet
Kat'-ı neseb eyleme emânet

970 Bizden bu nasîhati kabûl et
Her lahza yeter bizi melûlet

971 Uşşâk sefâhetin kılup yâd
Bu şi'ri ne hoş demiş bir üstâd

Gazel-i üstâd

972 *Cân verme gam-ı aşka ki aşk âfet-i cândur*
Aşk âfet-i cân oldugı meşhûr-ı cihândur

973 *Sûd isteme sevdâ-yı gam-ı aşkda hergiz*
Kim hâsıl-ı sevdâ-yı gam-ı aşk ziyandur

974 *Her ebru-yı ham katlüne bir hancer-i hûn-rîz*
Her zülf-i siyeh kasduna bir ef'î yılandur

963 "Ey ümit bahçemin fidanı; bizi utancın ayakları altında bırakma!"

964 "Elbette sevgili istemen kötü bir şey değildir, madem biz senin için varız; o hâlde artık gam çekme!"

965 "Yönetimimiz altında bin kabile ve her kabilede de bin güzel var;"

966 "Hepsini sana tek tek gösterelim de, üzerimize farz olan (görev) yerine gelsin."

967 "Sana bir servi boylu ve yasemin göğüslüyü almaya karar verelim."

968 "(Düğünün) ayını gününü belirleyelim de, sana harcayabileceğin kadar mal mülk verelim."

969-970 "Sen yeter ki yaban yolunu tutma, soyun sopunla ilişkini kesme; bizim bu öğüdümüzü bir emanet olarak kabul et. Artık her an bizi üzüp kahrettiğin yeter!"

971 Bir üstat, âşıkların akılsızlığını anarak bu şiiri ne güzel söylemiş:

Üstadın Gazeli

972 *Aşk derdine can verme; çünkü aşk cana ziyandır.*
Aşkın can afeti olduğu, cihanda herkese ayandır.

973 *Aşk derdi sevdasından asla fayda bekleme;*
Çünkü, aşk derdi alış verişinin sonu ziyandır.

974 *Her hilâl kaş, katlin için kan dökücü bir hançer;*
Her siyah zülüf, canına kasteden engerek cinsi bir yılandır.

975 *Yahşi görinür sûreti meh-veşlerün ammâ*
Yahşi nazar etdükde ser-encâmı yamandur

976 *Aşk içre azâb oldugın andan bilürem kim*
Her kimse ki âşıkdur işi âh u figândur

977 *Yâd etme kara gözlülerün merdüm-i çeşmin*
Merdüm deyüp aldanma ki içdükleri kandur

978 *Ger derse Fuzûlî ki güzellerde vefâ var*
Aldanma ki şâir sözi elbette yalandur

Bu Mecnûnun nasîhat kabûl etmedügidür ve Atasının derdi dermâna yetmedügidür

979 Mecnûn ki eşitdi ol hitâbı
Verdi bu tarîk ile cevâbı

980 K'ey rûh-ı revânum ata ane
Kâm-ı dil ü cânum ata ane

981 Tahkîk edübem işüm hatâdur
Her ne desenüz mana revâdur

982 Âlûde-i reng-i dûd-ı âhem
Züll-i güneh ile rû-siyâhem

983 Men hem olubem bu işden âgâh
Ammâ ne deyem ne söyleyem âh

984 Yohdur bu işümde ihtiyârum
Zabtumda inân-ı iktidârum

985 Akl oldı za'îf ü aşk gâlib
Hâtır nigerân nigâr câzib

975 *Ay yüzlülerin çehreleri güzel görünür ama;*
İyi düşünülürse, işin sonu yamandır.[63]

976 *Aşkta azap olduğunu şundan bilirim ki;*
Her kim âşık olduysa, işi ah ve figandır.

977 *Kara gözlülerin göz bebeklerini sakın anma!*
"Bebek" deyip de aldanma; çünkü içtikleri hep kandır.

978 *Eğer Fuzulî "güzellerde vefa var" derse, aldanma;*
Çünkü şair sözüdür bu, elbette yalandır.[64]

Mecnun'un Öğüt Kabul Etmemesi ve Babasının Derdine Derman Bulunmaması

979 Mecnun bu hitabı işittiğinde şöyle cevap verdi:

980 "Ey benim ruhum olan anam babam! Ey benim gönlümün ve canımın arzusu olan anam babam!"

981 "Yaptığımın hata olduğunu biliyorum; bana ne deseniz lâyıktır!.."

982 "Ahların dumanının rengine bürünmüşüm. Günahımın gölgesi ile yüzüm simsiyah..."

983-984 "Ben de bu işten haberdarım. Ama ne diyeyim, ne söyleyeyim; ah, iradem yok oldu ve kudretimin dizginleri elimden çıktı!"

985 "Akıl zayıf düştü ve aşk galip geldi... Zihnim donakalmış bir hâlde; sevgili ise beni kendine çekiyor..."

986 Dutdı ten ü cânumı gam-ı yâr
Gayri'l-mahbûbi leyse fi'd-dâr

987 Mende dahi nişe menlig olsun
Mende meni isteyen ne bulsun

988 Takdîr çü beyledür ne tedbîr
Takdîri eder mi kimse tagyîr

989 Olsaydı mana neşât rûzî
İster mi idüm bu derd ü sûzı

990 Ger sıhhate kâdir olsa bîmâr
Derde özin eylemez giriftâr

991 Elverse gedâya pâdişâlıg
Sanman ki kılur dahi gedâlıg

992 Fıtratda ne hâlet olsa maksûm
Ref' olmadugıdur emr-i ma'lûm

993 Islâhuma eylemen teemmül
Kim gül tiken olmaz ü tiken gül

994 Keyfiyyet-i âb ü cevher-i hâk
Demek ola mı kabûl-i idrâk

995 Su sifleliginden ayrılur mı
Od yandurabilmeyebilür mi

996 Ol gün ki rahimde kilk-i kudret
Îcâduma verdi zîb sûret

997 Doldurdı hevâ ile dimâgum
Sevdâ ile bagladı ayagum

986 "Sevgili gamı tenimi ve canımı kapladı. (Benim için, artık) dünyada sevgiliden başkası yok!"

987 "Artık bende nasıl benlik olsun? Benden beni isteyen ne bulacak?"

988 "Madem ki takdir böyle imiş, tedbire ne hacet? Takdiri kimse değiştirebilir mi?"

989 "Eğer kısmetime sevinç ve neşe düşseydi, ister miydim bu derdi ve ateşi?"

990 "İyi olmak hastanın elinde olsa, kendini derde düşürür mü?.."

991 "Dilenci için padişah olmak mümkün olsa, sanır mısınız ki artık dilenmeye devam eder? ."

992 "Yaratılışta kısmet olan bir hâlin değişmeyeceği, bilinen bir gerçektir."

993 "Beni yola getirmek için düşünüp durmayın! Çünkü gül, diken olmaz; diken de gül..."

994 "Suyun niteliğinin ve toprağın cevherinin değişebileceğini söylemek mümkün mü? ."

995 "Su akmadan durabilir mi; ateş yakmayabilir mi? ."

996-997 "Kudret kalemi ana rahminde bana güzel bir şekil verdiğinde, dimağımı aşk ile doldurdu ve ayağımı sevda ile bağladı;"

998 Doldı bedenümdeki rek ü pûst
Başdan ayaga mahabbet-i dûst

999 Mülk eyledi gönlümi belâya
Vakf eyledi cânumı cefâya

1000 Yoh mende bu hükmden tehallüf
Ol mülk ile vakfa bir tasarruf

1001 Derd-i ezelî devâ bulur mı
Mihr-i ebedî fenâ bulur mı

1002 Men şem'-i serâçe-i firâkem
Sûz-ı ciger ile hoş-mezâkem

1003 Menden dileyen bu sûzı zâil
Bî-dâduma olmış ola mâil

1004 Şem'ün ki hayâtı oldı âteş
Hâli anun âteş iledür hoş

1005 Oddan dileyen anun necâtın
Fânî dilemiş ola hayâtın

1006 Düşmenlige dûstlıg kılup ad
Tedbîr-i necâtum eylemen yâd

1007 Men garka-i bahr-ı şevk-i yârem
Berhem-zede-i gam-ı nigârem

1008 Ancak sebeb-i karârum oldur
Ârâm-ı dil-i figârum oldur

1009 Anunla edün bu derde merhem
Urman dahi andan özgeden dem

1010 Dersüz mana var dil-rübâlar
Leylî kimi çoh perî-likâlar

988 "Vücudumun derisi ve damarlarım baştan başa dost muhabbeti ile doldu."

999 "(Kudret kalemi) gönlümü belâya mülk edip, canımı da cefaya vakfeyledi."

1000 "Benim bu hükme karşı gelmem imkânsız; çünkü o mülk ve vakıf üzerinde kullanım hakkım yok..."

1001 "Ezelî derde deva bulunur mu?.. Ebedî sevgi son bulur mu?.."

1002 "Ben ayrılık sarayının mumuyum; içimin ateşi ile başım hoştur."

1003 "Bu ateşin benden gitmesini isteyen kişi, bana zulmetmeye niyetlenmiş olur."

1004 "Mumun hayatı ateş olunca, hâli de ancak ateşle hoş olur."

1005 "Onun ateşten kurtulmasını isteyen, hayatının yok olmasını dilemiş olur."

1006 "Düşmanlığa dostluk adını verip (bu aşktan) kurtulmamın çarelerini aramayın!"

1007 "Ben dost arzusu denizine gark olmuşum, sevgili gamı ile alt üstüm."

1008 "Benim rahatımın sebebi ancak odur; yaralı gönlümün huzuru da ancak ondadır."

1009 "Bu derdime (ancak) onunla merhem bulun! Ondan başkasından bahsetmeyin bile!"

1010 "Bana diyorsunuz ki; daha birçok güzeller, Leylâ gibi nice ay yüzlüler var..."

1011 Bi'llâh demenüz bu harfi zinhâr
Âlemde bir andan özge kim var

1012 Bülbül gül içün kılanda nâle
Derdine devâ olur mı lâle

1013 Husrev degülem ki mana dilber
Şîrîn ola gâh gâh Şekker

1014 Men yek-cihetem tarîkatümde
Tagyîr işi yoh cibilletümde

1015 Özrini beyân edüp hem ol dem
Takrîre getürdi bir gazel hem

Bu gazel Mecnûn dilindendir

1016 *Aşk derdi ey muâlic kâbil-i dermân degül*
Cevherinden eylemek cismi cüdâ âsân degül

1017 *Devr cevrinden şikâyet edene âşık demen*
Aşk mesti vâkıf-ı keyfiyyet-i devrân degül

1018 *Şehrden sahrâya bir fark oldugın her kim bilür*
Bilmiş ol kim aşk sahrâsında ser-gerdân degül

1019 *Her kim idrâk eyler öz keyfiyyet-i hâlin henüz*
Dûst ruhsârına ayn-ı şevk ile hayrân degül

1020 *Cânı cânân ittihâdı fârig eyler cismden*
Cismden âgâh olan cân vâsıl-ı cânân degül

1021 *Der imiş düşmen ki hem-demdür Fuzûlî yâr ile*
Her sözi bühtân ise hakkâ bu söz bühtân degül

1011 "Allah için, bu sözü bir daha sakın söylemeyin! Âlemde ondan başka kim var? ."

1012 "Bülbül, gül için ağlayıp inlerken, lâle onun derdine derman olur mu? ."

1013 "Ben Hüsrev değilim ki sevgilim bazen Şîrîn olsun, bazen Şeker!"

1014 "Ben yolumu tek yöne doğrultmuşum; yaratılışımda döneklik yoktur!"

1015 Böylece özrünü ortaya koyarak, ardından bir gazel dile getirdi:

Mecnun Dilinden Gazel

1016 *Ey tabip!.. Aşk derdi derman kabul eder değil;*
Cismi, cevherinden ayırmak kolay değil.

1017 *Dünyanın cefasından şikâyet edene sakın âşık demeyin!*
Çünkü, aşk sarhoşu, aslında devranın keyfiyetinden haberdar değil.

1018 *Şehirle çöl arasında bir fark olduğunu düşünen kişi,*
Bilmiş ol ki, aşk çölünde kendinden geçmiş değil.

1019 *Hâlâ kendi hâlinin keyfiyetini idrak eden kişi,*
Arzu gözü ile sevgilinin yüzünün hayranı olmuş değil.

1020 *Canan ile bir olmak, canı cisimden ayırır...*
Hâlâ cisimden haberdar olan can ise, canana kavuşmuş değil.

1021 *Düşman, "Fuzulî yâr ile beraberdir" dermiş;*
Her sözü bühtan ise de, doğrusu bu söz bühtan değil.

Bu Mecnûn atasınun Leylîye hâstârlıgıdır
ve
Leylî atasının Mecnûndan bîzârlıgıdur

1022 Sâkî getür ol şarâb-ı nâbı
Kim yetdi nisâba gam hisâbı

1023 Gam düşmen-i cân-ı mübtelâdur
Def' eyleye gör ki bir belâdur

1024 Söz cevherine olan hırîdâr
Bu nev' ile germ kıldı bâzâr

1025 Kim âciz olup gam içre ol pîr
Mecnûnına kıldı fikr-i zencir

1026 Bildi ger olmaz olsa Leylî
Mümkin degül olmagı tesellî

1027 Kıldı talebin özine lâzım
Cem' etdi e'âlî vü e'âzım

1028 Ümmîd ile bagladı umup kâm
Ol ka'be-i ârzûya ihrâm

1029 Çün Leylî atası bildi hâli
Üydürdi ekâbir ü ehâlî

1030 Karşularına olup revâne
Kıldı olarunla azm-i hâne

1031 Ehlen sehlen deyüp demâdem
Min kez dedi ola hayr makdem

1032 Çün şem'-sıfat olar oturdı
Bu serv kimi ayaga durdı

Mecnun'un Babasının Leylâ'yı İstemesi ve Leylâ'nın Babasının Mecnun'dan Rahatsız Olduğunu Bildirmesi

1022 Ey saki! Getir o saf şarabı; çünkü gam artık son hadde vardı.

1023 Gam, (aşka) tutulmuş canın düşmanıdır; onu defeyleyiver; çünkü bir belâdır.

1024 Söz mücevherinin alıcısı, (sözlerine) şöyle (devam ederek) pazarı kızıştırdı:

1025 O ihtiyar (baba), gamlar içinde âciz kalıp, aklına, Mecnun'unu(n başını) bağlama fikri düştü.

1026 Anladı ki; eğer Leylâ olmazsa, (Mecnun'un) teselli bulması mümkün değil.

1027 Leylâ'yı istemeyi kendine görev bilerek eşrafı ve büyükleri topladı.

1028 Emeline nail olacağını umarak, o arzu kâbesi için ümitle ihram bağladı.

1029 Leylâ'nın babası, durumun farkına varınca, ileri gelenler ile ahaliyi çağırdı;

1030 Onları karşılayarak, birlikte eve doğru yürüdü.

1031 Durmadan merhaba ederek, binlerce kez, "Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz!" dedi.

1032 Onlar, mum gibi oturduğunda; bu, servi gibi ayakta durdu.

1033 Ortaya bırahdı dürlü hânlar
Tâ kâm-ı dil ala mihmânlar

1034 Olmışdı dolup kebâb ile hân
Cedy ü hamel ile âsman-sân

1035 Ammâ aceb er kıla hıred-mend
Ol hânları âsmâna mânend

1036 Her kim garazın bulurdı hândan
Bu mümkin olur mı âsmandan

1037 Hânlar götürildüginde ol pîr
Takrîb ile derdin etdi takrîr

1038 K'ey kadr ile kıble-i kabâil
Senden kamunun murâdı hâsıl

1039 Asl ü nesebüm sana ıyândur
Hükmüm niçe min eve revândur

1040 Meşhûr-ı kabâilem sahâda
Ma'rûf-ı tavâifem atâda

1041 Hem var mahabbetümde te'sîr
Hem var adâvetümde teşvîr

1042 Ser-defter-i ehl-i rûzgârem
Her niçe desem yüz anca varem

1043 Nahl-i emelüm semer verüpdür
Îzed mana bir güher verüpdür

1044 Hâlâ dilerem bu turfe lû'lû
Bir la'l ile ola hem-terâzû

1045 Tâ lû'lû olanda la'le vâsıl
Terkîb kılam müferrih-i dil

1033 Konuklar gönüllerince doysun diye ortaya türlü türlü sofralar açtı.

1034 Sofra öylesine kebapla dolmuştu ki; Oğlak'ı ve Koç'u[65] ile gökyüzüne benzemişti.

1035-1036 Ama akıllı bir insan o sofraları gökyüzü ile nasıl bir tutardı ki? Çünkü, sofrada kim ne ararsa bulurdu... Bu mümkün olur mu gökyüzünden?

1037 Sofralar kaldırıldıktan sona, o ihtiyar (baba), derdini bir bahane ile (Leylâ'nın babasına) şöyle dile getirdi:

1038 "Ey değer ve kıymette kabilelerin kıblesi olan ve herkesi muradına kavuşturan!"

1039 "Soyum sopum sence bilinmektedir; sözüm binlerce eve geçer."

1040 "Cömertlikte kabilelerin en şöhretlisiyim; bağışta ise kavimlerin en tanınmışıyım."

1041 "Dostluğum etkili olduğu gibi, düşmanlığım da insanı mahcup eder."

1042 "Bu devir insanlarının en ileri geleniyim; (kendim için) ne desem, onun yüz katı kadar değerim vardır."

1043 "Emelimin fidanı meyve verdi ve Tanrı bana bir mücevher bağışladı."

1044-1045 "Şimdi de istiyorum ki; bu taze inci bir lâl ile tartılsın da, inci, lâl ile birleştiğinde, kalbi ferahlatan ilacı elde etmiş olayım."

1046 Çoh kânlara tîşe-veş yüz urdum
Çoh la'l hakîkatini sordum

1047 Her kânda egerçi la'l çohdur
Bir la'l ki lâyık ola yohdur

1048 Bir la'lün eşitmişem senün var
Kim lû'lûme oldurur sezâ-vâr

1049 Lutf eyle inâyet et kerem kıl
Ol la'l ile dürri muhterem kıl

1050 Kılsun güli serv sâye-perver
Olsun güle serv sâye-güster

1051 Fehm et sözümi tegâfül etme
Hayr işdür bu te'allül etme

1052 Ger hâsıl olur bu kâm senden
Her ne diler isen iste menden

1053 Anca kılayum sana revân genc
Kim yer yüzin eyleye nihân genc

1054 Anca güher eyleyem revâne
Kim bulmayasen ana hizâne

1055 Ol serv-i semen-berün atası
Ol genc-i nihânun ejdehâsı

1056 Lutf ile dedi ki ey hıred-mend
Men kimi esîr-i dâm-ı ferzend

1057 Sen hoş geldün safâ getürdün
Topraklardan bizi götürdün

1058 Müşkilce hitâbdur hitâbun
Bilmen nişe vereyüm cevâbun

1046 "Külünk gibi, birçok maden ocağına başvurdum, birçok lâlin aslını araştırdım;"

1047 "Gerçi her ocakta lâl çok; ama, (bize) lâyık olan yok..."

1048 "İşittim ki, senin bir lâlin varmış... İşte benim incime en uygun lâl odur."

1049 "Lütfeyle, inayet et, kerem kıl da inciyi o lâl ile şereflendir!"

1050 "Servi, gülü gölgelendirsin; onu himaye etsin."

1051 "Sözümü iyi dinle, anlamazlıktan gelme! Bu hayırlı bir iştir; kaçamak arama!"

1052 "Bu muradıma senden olumlu cevap gelirse, benden ne dilersen dile!"

1053 "Sana o kadar mücevher gönderirim ki, yeryüzünü eşsiz bir hazine hâline getirir..."

1054 "Sana o kadar inciler saçarım ki, onu koyacak hazine bulamazsın!"

1055-1056 O yasemin göğüslü servinin babası, yani o gizli hazinenin ejderhası, nezaketle dedi ki: "Ey anlayışlı insan, ey benim gibi evlât tuzağının düşkünü!"

1057 "Sen hoş geldin, sefalar getirdin; bizim değerimizi yücelttin!"

1058 "Sözün çok zor bir sözdür; bilmem ki nasıl vereyim cevabını?.."

1059 Kurbün bilürem mana şerefdür
Ammâ halefün aceb halefdür

1060 Mecnûn deyü ta'n eder halâyık
Mecnûna menüm kızum ne lâyık

1061 Leylî demezem ki nâzenîndür
Bir tîre kenîz-i kem-terîndür

1062 Olmaz mı kenîz cins-i merdüm
Yohdur mı kenîze hem terahhum

1063 Dîv ile perî olur mı hem-dem
Olmaz sözi açma ebsem ebsem

1064 Dîvâneye zâyi' eyleme renc
Vîrâne gerek nedür ana genc

1065 Tedbîr ile dönderüp mizâcın
Sevdâsınun eylesen ilâcın

1066 Leylî anun olsun eyledüm ahd
Var imdi sen et ilâcına cehd

Bu Mecnûnun atasınun hırmânıdur
ve
Gayr bâbdan tedbîr-i dermânıdur

1067 Ol sâhib-i neng ü nâm ü nâmûs
Döndi eve geldi bâr ü me'yûs

1068 Mecnûna dedi ki ey belâ-keş
Hâcet biter olmagıl müşevveş

1059 "Biliyorum ki sana akraba olmak, bana şereftir; ama senin oğlun garip bir kişidir."

1060 "İnsanlar onu divane diyerek kınıyorlar... Benim kızım bir deliye mi lâyıktır?"

1061 "Leylâ, eşi bulunmaz bir güzeldir demiyorum; evet âciz ve basit bir cariyedir;"

1062 "Ama cariye (bile olsa), insan değil mi?.. Cariyeye bile acımak gerekmez mi?"

1063 "Dev ile peri beraber olur mu?.. Olmayacak söz söyleme; sus, sus!"

1064 "Divane için zahmet çekme; ona virane yakışır, hazine değil!"

1065-1066 "Ama tedbir ile hâlini düzeltir, kara sevda hastalığını iyileştirirsen; söz veriyorum, Leylâ onun olacak... Şimdi git, çaresini bulmaya çalış!"

Mecnun'un Babasının Eli Boş Dönmesi ve Başka Bir Kapıdan Çare Araması

1067 O soylu (ihtiyar), ümitsiz ve aşağılanmış bir şekilde dönüp eve geldi.

1068 Mecnun'a dedi ki: "Ey cefakeş (oğlum); üzülme, gereken ne ise elbette yerine gelecektir!"

1069 Akl ile açılur ol mu'ammâ
Leylîni sana verürler ammâ

1070 Şartı bu ki olasen hıred-mend
Erbâb-ı hıredden alasen pend

1071 Ref' ola alâmet-i cünûnun
Akl ola hemîşe reh-nümûnun

1072 Mecnûn dedi ey edîb-i kâmil
Dîvâne-i aşk olur mı âkil

1073 Ger mende bu ihtiyâr olaydı
Tedbîrüme i'tibâr olaydı

1074 Evvelden edeb şi'âr ederdüm
Temkînümi üstüvâr ederdüm

1075 Olmazdı bu hâle ihtiyâcum
Kim ola azâb ile ilâcum

1076 Mende bu ilâca yoh müdârâ
Min kez gamum etdüm âşikârâ

1077 Yohdur revişümde inkılâbum
Evvelki cevâbdur cevâbum

1078 Sen ehl-i hıredsen eyle tedbîr
Tedbîrün ede meger ki te'sîr

1079 Leylîni dahi men etmeyem yâd
Men âkil-i vakt olam sen âzâd

1069-1071 “O bilmece, akıl yolu ile çözülecektir... Leylâ’yı sana verirler ama şu şartla ki; akıllı olacaksın ve akıl sahiplerinden öğüt alacaksın; divaneliğinden eser kalmayacak ve yol göstericin akıl olacak...”

1072 Mecnun dedi ki: “Ey olgun terbiyeci! Aşk delisi akıllanır mı?”

1073-1075 “Eğer bende bunu yapma iradesi bulunsaydı ve tedbirim de bir işe yarasaydı; önceden akıllı uslu olmaya bakar, rahat ve huzurumu artırmaya bakardım da, bu şekilde, azabı ilaç edinmezdim!”

1076-1077 “Benim bu ilaca minnetim yok! Derdimi bin kez açığa vurdum; yolumdan asla dönmem! Cevabım önceki cevaptır...”

1078-1079 “Sen akıllı adamsın, bir tedbir al! Aldığın tedbir belki işe yarar da Leylâ’yı bir daha anmam... O zaman, ben zamanın en akıllı insanı olurum, sen de kurtulursun...”

1080 Ol pîr-i şikeste-hâl ü hayrân
Tedbîr-i ilâc edüp firâvân

1081 Her handa eşitdi bir tabîbi
Gül-zârınun oldı andelîbi

1082 İzhâr edüp ana ihtiyâcın
Bîmârınun istedi ilâcın

1083 Bîmârına min tabîb-i hâzık
Bir şerbet içürmedi muvâfık

1084 Her yerde ki bildi bir nazar-gâh
Varup ana oldı hâk-i dergâh

1085 Çoh el götürüp du'âlar etdi
Çoh nezr verüp atâlar etdi

1086 Re'yiyle melûlin etmege şâd
Min pîrden almadı bir irşâd

1087 Çoh sihr olunup yazıldı ta'vîz
Çoh mekrlere dutuldı ümmîz

1088 Edilmedi hiç biriyle çâre
Ne çâre kazâ-yı Kirdgâra

1089 Bir gün dediler ana ki ey pîr
Âlemde sana bu kaldı tedbîr

1090 Kim Ka'beye iltesen esîrün
Ola ki Hak ola dest-gîrün

1091 Tavf-ı Harem olsa ana hâsıl
Ser-geştelig andan ola zâil

1092 Ursa Hacer-i mübâreke baş
Yumşana eger ola kara daş

1080-1082 O hâli perişan ve şaşkın ihtiyar, birçok çareler arayıp, nerede bir doktorun adını işitti ise, (onun) gülistanının bülbülü oldu; ihtiyacını ona açarak hastasına ilaç istedi.

1083 (Ama) binlerce işinin ehli doktordan hiçbiri hastasına uygun bir şerbet içiremedi...

1084 Her nerede bir ocak, dergâh olduğunu öğrense, gidip oranın kapısının tozu oldu.

1085 Çok eller açıp dualar etti, çok adaklar adayıp bağışlarda bulundu;

1086 (Ama), binlerce şeyh ve pîrden, tedbiri ile, dertlisini sevindirecek bir irşat alamadı...

1087 Çok büyüler yapılıp muskalar yazıldı; birçok hilelere ümit bağlandı;

1088 Hiçbirinden bir çare bulunmadı... Tanrı'nın kazasına ne çare?..

1089-1090 Bir gün, ona dediler ki: "Ey ihtiyar! Dünyada senin için bir tek çare kaldı: O da, esirini Kâbe'ye götürmendir. Ola ki Allah yardımcın olur."

1091 "Eğer Harem'i tavaf edebilirse, şaşkınlığı geçip gider.

1092 "Mübarek Hacerü'l-esved'e yüz sürecek olursa, kara taş bile olsa yumuşar..."

Bu Mecnûn-ı bî-çârenün Ka'beye yüz urdugıdur
ve
Münâcât ile sevdâsın arturdugıdur

1093 Ol pîr bu hayr işe kılup cehd
Mecnûna müretteb etdi bir mehd

1094 Aldı anı azm-i râh kıldı
Azm-i harem-i İlâh kıldı

1095 Çün Ka'beye erdi ol nîkû-hûy
Mecnûna dedi ki ey belâ-cûy

1096 Dut Ka'beye rûy tâ'at eyle
Temkîn ü edeb ri'âyet eyle

1097 Ta'zîm şerâitin edâ kıl
İhlâs-ı dürüst edüp du'â kıl

1098 Ola ki kabûl ola niyâzun
Hak şefkati ola çâre-sâzun

1099 Bu yerde kabûl olur du'âlar
Bu buk'ada bahş olur atâlar

1100 Kıl tevbe ki ahsen-i ameldür
Cehd eyle necâta kim meheldür

1101 Mecnûn bulup ol makâmdan zevk
Saldı anı çerhe neş'e-i şevk

1102 Sûz ile çeküp cigerden âvâz
Arz etdi binâ-yı Kâ'beye râz

1103 K'ey sakfı bülend ü kadri âlî
Mihrâb-ı e'âzım ü e'âlî

Bîçare Mecnun'un Kâbe'ye Yönelmesi ve Allah'a Yalvarma ile Sevdasını Artırması

1093 O ihtiyar (baba) bu hayırlı işe girişerek Mecnun için bir tahtırevan hazırlattı.

1094 Onu aldı ve Allah'ın haremine doğru yola koyuldu.

1095-1096 O iyi huylu (adam) Kâbe'ye ulaştığında Mecnun'a dedi ki: "Ey belâ arayan; yüzünü Kâbe'ye çevir de, ibadet eyle! Ağırbaşlı ve edepli olmaya dikkat et!"

1097 "Saygının gereğini yerine getir, ihlâsını tam tutarak dua et!"

1098 "Ola ki, niyazın kabul olur ve Allah'ın şefkati senin derdinin dermanını verir."

1099 "(Çünkü), bu yerde kabul edilir dualar; bu kapıda dağıtılır ihsanlar..."

1100 "Tevbe et; çünkü (tevbe), amellerin en güzelidir... Kurtuluş için gayret et; çünkü bu gereklidir..."

1101 Mecnun o makamdan zevk aldı ve arzu neşesi onu tavafa yöneltti.

1102 Yanık yanık yürekten bir feryat kopararak Kâbe binasına sırrını açtı:

1103 "Ey küçük büyük her cins insanın yöneldiği, tavanı yüksek ve değeri yüce mihrap!"

1104 Ey kıble-i ehl-i izz ü ikbâl
Ruhsâr-ı zemîne anberîn hâl

1105 Ey magz-ı vefâya kisvetün pûst
Hem-reng-i pelâs-ı hâne-i dûst

1106 Ey gül-bün-i gonca-i ibâdet
Sandûk-ı cevâhir-i sa'âdet

1107 Ey dâim olan menümle hem-derd
Ammâ ne menüm kimi cihân-gerd

1108 Gögsine uran Hacer kimi daş
Zemzem kimi gözden ahıdan yaş

1109 Peyveste siyeh kılan libâsın
Gönlinde nihân dutan hevâsın

1110 Bi'llâh kimesen bu yerde âşık
Söyle ki enîsünem muvâfık

1111 Olmış sana aşk feyzi hâsıl
Kılmış seni kıble-i kabâil

1112 Yâ Rab bu harem-serâ hakiyçün
Bu ma'bed-i pür-safâ hakiyçün

1113 Kıl mende binâ-yı aşkı dâim
Mânend-i esâs-ı Kâ'be kâim

1114 Sal gönlüme derd-i aşkdan gam
Her lahza vü her zamân ü her dem

1115 Aşk içre müdâm şevküm artur
Şevk ile hemîşe zevküm artur

1116 Her handa ki âlem içre gam var
Kıl gönlümi ol gama giriftâr

1104 "Ey izzet ve ikbal sahiplerinin kıblesi, (ve ey) yeryüzünün yanağındaki siyah ben!"

1105 "Ey sevgilinin çadırının kumaşı rengindeki örtün, vefa tohumunun kabuğu olan!"

1106 "Ey kulluk goncasının fidanı ve saadet mücevherlerinin sandığı!"

1107 "Ey daima benimle dert ortağı olan, ama benim gibi cihanı dolaşmayan!"

1108 "(Ey) göğsüne Hacer gibi taş basarak, gözlerinden Zemzem gibi yaş akıtan!"

1109 "(Ey) daima siyah elbiseler giyerek, arzusunu gönlünde gizli tutan!"

1110 "Allah aşkına, bu yerde kime âşıksın?.. Söyle, çünkü sana en uygun arkadaş benim..."

1111 "Aşkın coşkusu sende tecelli edince, seni bütün insanların kıblesi yapmış."

1112-1113 "Ya Rabbi; bu mukaddes beyt hakkı için; bu gönle huzur veren mabet hakkı için; bende aşkın binasını Kâbe'nin temelleri gibi devamlı kıl!"

1114 "Gönlüme her lahza, her zaman ve her an aşk derdinden gamlar sal!"

1115 "Aşk içinde daima arzumu artır; bu arzu ile her zaman zevkimi çoğalt!"

1116 "Âlem içinde nerede gam varsa, benim gönlümü o gama tutkun eyle!"

1117 Endîşe-i akldan cüdâ kıl
Aşk ile hemîşe âşinâ kıl

1118 Artur mana zevk ü şevk-ı Leylî
Dâim mana anda kıl tecellî

1119 Çohdur benî Âdem içre bî-dâd
Et gönlümi vahşet ile mu'tâd

1120 Bir mülkde ver mana karârı
Kim yetmeye âdemî gubârı

1121 Ol zâir-i Kâ'be-i inâbet
İsterdi du'â kılup icâbet

1122 Tugyân-ı belâdan etmeyüp fikr
Bu şi'r idi her dem etdügi zikr

Bu gazel Mecnûn dilindendür

1123 *Yâ Rab belâ-yı aşk ile kıl âşinâ meni*
Bir dem belâ-yı aşkdan etme cüdâ meni

1124 *Az eyleme inâyetüni ehl-i derdden*
Ya'ni ki çoh belâlara kıl mübtelâ meni

1125 *Oldukça men götürme belâdan irâdetüm*
Men isterem belânı çü ister belâ meni

1126 *Temkînümi belâ-yı mahabbetde kılma süst*
Tâ dûst ta'n edüp demeye bî-vefâ meni

1127 *Getdükçe hüsnin eyle ziyâde nigârumun*
Geldükçe derdine beter et mübtelâ meni

1128 *Men handan ü mülâzemet-i i'tibâr ü câh*
Kıl kâbil-i sa'âdet-i fakr ü fenâ meni

1117 "Beni akıl endişesinden uzaklaştırarak daima aşk ile tanışık et!"

1118 "Benim Leylâ'ya karşı duyduğum zevki ve arzuyu artır; her zaman bana böyle lütufta bulun!"

1119 "İnsanlar içinde zulüm çoktur; sen benim gönlümü tenhalığa alıştır!"

1120 "Beni öyle bir diyarda karar kıldır ki, oraya insanoğlunun tozu bile ulaşmasın!"

1121-1122 O tevbe Kâbe'sinin ziyaretçisi, dua edip kabulünü diliyor; belânın tufan gibi coşacağını hiç düşünmeden, sürekli bu şiiri okuyup duruyordu:

Mecnun Dilinden Gazel

1123 *Ya Rab, aşk belâsı ile kıl aşina beni;*
Bir an bile aşk belâsından ayrı bırakma beni!

1124 *Dert sahiplerine yardımını az eyleme;*
Yani, çok çok belâlara kıl müptelâ beni!

1125 *Ben var oldukça, belâdan kesme meylimi;*
Çünkü ben belâları istiyorum, belâlar da beni...

1126 *Muhabbet belâsında kararımı sarsma ki;*
Sevgili, kınayarak, zannetmesin bîvefa beni...

1127 *Gittikçe sevgilimin artır güzelliğini;*
Geldikçe, derdine daha çok eyle müptelâ beni!

1128 *Ben nerde, şöhret ve makam gayreti nerde?*
Sen ancak fakirlik ve yokluk saadetine lâyık eyle beni...

1129 *Eyle za'îf eyle tenüm fürkatinde kim*
Vaslına mümkün ola yetürmek sabâ meni

1130 *Nahvet kılup nasîb Fuzûlî kimi mana*
Yâ Rab mukayyed eyleme mutlak mana meni

Bu Mecnûnun Kâ'beden mürâca'atidür ve Vuhûş ile musâhabetidür

1131 Bir bir eşidüp sözin atası
Bildi ki kabûl olur du'âsı

1132 Efzûn olur gam ü melâmet
Mümkin degül oglına selâmet

1133 Çoh kıldı figân ü nâle vü zâr
Oglından ümîd kesdi nâ-çâr

1134 Ol pîr kalup orada hayrân
Mecnûn dutuben reh-i beyâbân

1135 Tenhâ sefer ihtiyâr kıldı
Azm-i ser-i kûy-i yâr kıldı

1136 Gündüz gözi yaşı hâdî-i râh
Gece yolı şem'i şu'le-i âh

1137 Gerd-i reh-i yârı yâd ederdi
Geh otura geh dura gederdi

1129 *Ayrılığında öyle zayıflat ki bedenimi;*
Alıp, onun vuslatına ulaştırabilsin saba beni...

1130 *Fuzulî gibi bana da gurur, kibir nasip edip,*
Rabbim, bağlama hiçbir zaman bana beni!

Mecnun'un Kâbe'den Geri Dönüşü ve Yabanî Hayvanlarla Arkadaşlığı

1131-1132 Babası, sözlerini kelime kelime işitince, (oğlunun) duasının kabul olacağını; gamlarının ve rüsvalığının daha da artacağını, artık kurtuluşunun mümkün olmadığını anladı.

1133 Çok feryat ve figan etti, ağlayıp inledi ve (sonunda) çaresiz, oğlundan ümit kesti.

1134-1135 O ihtiyar (baba), orada şaşkın bir hâlde kaldı. Mecnun da çölün yolunu tutarak, tek başına yollara düştü ve sevgilisinin bulunduğu yere doğru yöneldi.

1136 Gündüzleri, kılavuzu, gözünün yaşı; gece ise, yolunun aydınlatıcısı, ahının alevi idi.

1137 Yâr yolunun tozunu toprağını hatırına getiriyor, kâh oturup kâh yürüyerek yol alıyordu.

Bu Mecnûnun derdini daga şerh etdügidür
ve
Andan nevmîd getdügidür

1138 Bir daga erişdi yolda nâgâh
Kaddine libâs-ı vehm kûtâh

1139 Tîginde ukâb-ı çerh kanı
Mazmûn kemerinde la'l kânı

1140 Mün'im sıfatı libâsı fâhir
Ceyb ü bagali dolu cevâhir

1141 Deryâ kılubеn ana tazarru'
Eylerdi zahîresin tevakku'

1142 Sahrâ edüben ana tevellâ
Eylerdi ma'îşetin temennâ

1143 Ol çeşmeler eyleyüp revâne
Olmışdı olara ata ane

1144 Ta'zîm ile kılmış anı Hak yâd
Kur'anda ki *el ci'bâle evtâd*

1145 Mecnûn ana eyleyüp temâşâ
Bir odlu sürûd kıldı inşâ

1146 Oldukda sürûd ile nevâ-sâz
Andan hem eşitdi aks-i âvâz

1147 Sandı ki öziyle hem-nefesdür
Dedi mana bu refîk besdür

1148 Yüz şükr ki yâr-ı gâr buldum
Gezdüm bu cibânı yâr buldum

Mecnun'un Derdini Dağa Açması ve Oradan Ümitsiz Bir Hâlde Gitmesi

1138 Yolda ansızın bir dağa rastladı... (Öyle yüksek bir dağ ki); boyuna hayal elbisesi dar gelirdi;

1139 Kılıcın (ucuna benzeyen zirvesin)de gökyüzü kartalının kanı var; kemerinde ise lâl taşı ocakları gizli...

1140 Nimetler dağıtıp durmakta... Kıymetli elbiseler giymiş... Koynu, koltuğu mücevher dolu...

1141-1142 Deniz ona yalvararak rızkını istiyor, sahra da ona yanaşarak geçimliğini diliyordu.

1143 O da, çeşmeler akıtarak (âdeta) onlara ana baba olmuştu...

1144 Allah ondan hürmetle bahsedip, "Biz dağları direk yapmadık mı" demiştir..[66]

1145 Mecnun onu seyrederek ateşli bir şarkıya başladı.

1146 Şarkıyı söyledikçe ondan da sesinin yankısını işitiyordu.

1147-1148 (Dağın) kendisi ile dost olduğunu düşünerek, dedi ki: "Bana arkadaş olarak bu yeter. Yüzlerce kere şükrolsun ki, mağara arkadaşını[67] buldum! Bütün dünyayı dolaştım, ama, bir yâr buldum!"

1149 Aşk odın ana hem etdi rûşen
K'ey gûşe-nişîn-i pâk-dâmen

1150 Sûz-ı cigerümden oldun âgâh
Ahsen ahsent bâreka'llah

1151 Bir âşık-ı mübtelâ imişsen
Derd ehline âşinâ imişsen

1152 Sensen mana hem-dem-i muvâfık
Dâg ile olur hemîşe âşık

1153 Bî-dâd ile gögsüne urup daş
Derd ile gözünden ahıdup yaş

1154 N'oldı sana beyle mest olupsen
Gam dâmına pây-best olupsen

1155 Kan ile dolupdurur kenârun
Ne gülden ola bu lâle-zârın

1156 Bagrun görürem olupdurur su
Ne serv-kadün hevâsıdur bu

1157 Gel aglayalum bu mâcerâya
Bir dem koşalum sadâ sadâya

1158 Çün bir dem anunla agladı zâr
Derd-i dil-i zârın etdi izhâr

1159 Azm eyledi hâk-i kûy-ı yâra
Leylînün evi olan diyâra

1149-1151 Aşkının ateşini ona da anlatarak, dedi ki: "Ey eteği temiz münzevi! Yüreğimin yangınından haberdar oldun; aferin, aferin, Allah mübarek eylesin; sen de tutkun bir âşıkmışsın ve dert sahiplerinin aşinası imişsin!"

1152 "Sensin bana en uygun arkadaş. Çünkü âşıklar daima dağlarla, yaralarla beraber olurlar."[68]

1153-1154 "Sana ne oldu ki böyle; acımadan göğsüne taşlar vuruyor, dert ile gözünden yaşlar akıtıyor ve mest bir hâlde gam tuzağında ayağı bağlı bekliyorsun?"

1155 "Kucağın kan ile dolmuş... Bu lâle bahçen hangi gül yüzünden bu hâle geldi?"

1156 "Bağrının suya döndüğünü görüyorum... Bu hangi servi boylunun aşkıdır?"

1157 "Gel, bir an için ses sese vererek bu maceraya ağlayalım!"

1158-1159 (Mecnun) bir müddet onunla yanık yanık ağlayıp, inleyen gönlünün derdini döktükten sonra, sevgilinin yaşadığı topraklara, yani Leylâ'nın evinin bulunduğu diyara doğru yola koyuldu.

Bu Mecnûnun gazâl ile mülâkâtıdur
ve
Aşk bâbında onunla olan hâlâtıdur

1160 Gördi ki bir avcı dâm kurmış
Dâmına gazâller yüz urmış

1161 Ol dâma cefâ-yı çerh-i gaddâr
Bir âhunı eylemiş giriftâr

1162 Bir âhu esîr-i dâmı olmış
Kan yaşı kara gözine dolmış

1163 Boynı burlu ayagı baglu
Şehlâ gözi nemlü cânı daglu

1164 Ahvâline rahm kıldı Mecnûn
Bakdı ana tökdi eşk-i gül-gûn

1165 Gönline katı gelüp bu bî-dâd
Yumşak yumşak dedi ki sayyâd

1166 Rahm eyle bu müşg-bû gazâle
Rahm etmez mi kişi bu hâle

1167 Sayyâd bu nâ-tüvâna kıyma
Kıl cânına rahm câna kıyma

1168 Sayyâd sakın cefâ yamandur
Bilmezsen mi ki kana kandur

1169 Sayyâd mana bagışla kanın
Yandurma cefâ odına cânın

1170 Sayyâd dedi budur ma'âşum
Açman ayagın gederse başum

Mecnun'un Ceylan Yavrusu ile Konuşması ve Aşk Meselesinde Onunla Olan Hâlleri

1160 Gördü ki; bir avcı tuzak kurmuş ve tuzağına ceylan yavruları yüz sürmüş;

1161 Zalim feleğin cefası, bir ahuyu o tuzağa düşürmüş;[69]

1162 Bir ahu, (avcının) tuzağının esiri olmuş; kanlı gözyaşı kara gözlerine dolmuş;

1163 Boynu kıvrılmış; ayağı bağlı; şehlâ gözleri nemli ve canı yaralı...

1164 Mecnun (ceylanın) hâline acıdı; ona bakarak gül renkli gözyaşları döktü.

1165-1166 Bu zulüm gönlüne katı geldi ve yumuşak yumuşak dedi ki: "Avcı, bu misk kokulu ceylan yavrusuna merhamet et! İnsan bu hâle acımaz mı?"

1167 "Avcı, bu zavallıyı öldürme!.. Kendi canına merhamet et de, cana kıyma!"

1168 "Avcı, yapma; eziyet çok kötü bir şeydir! Bilmiyor musun ki kan kanı getirir?"

1169 "Avcı, (bunun) kanını bağışla; canını cefa ateşine yakma!"

1170 Avcı dedi ki: "Benim geçimim bundandır. Başım bile gitse, ayağını açmam!"

1171 Katlinde bu saydun etsem ihmâl
Etfâl ü ıyâlüme n'olur hâl

1172 Mecnûn ana verdi cümle rahtın
Pâk eyledi berkden dırahtın

1173 Ol turfe gazâlün açdı bendin
Şâd eyledi cân-ı derd-mendin

1174 Yüz urdı yüzine kıldı efgân
Göz sürdi gözine oldı giryân

1175 K'ey bâdiye-gerd ü bâd-nâverd
Nâzük bedeniyle nâz-perverd

1176 Sen zînet-i her gil-i zemînsen
Gül kimi lâtif ü nâzenînsen

1177 Ey sebze-i cûy-bâr-ı vahşet
Ra'nâ semen-i bahâr-ı vahşet

1178 Tenhâ koyma men-i zebûnı
Olgıl mana deşt reh-nümûnı

1179 Gez bir niçe gün menümle hem-râh
İnsan deyüp etme menden ikrâh

1180 Yaşum kimi getme çeşm-i terden
Kesme ayagun bu reh-güzerden

1181 Ser-çeşme-i çeşmüm eyle menzil
Ser-menzilümüzden olma gâfil

1182 Olsun bebegüm karâr-gâhun
Eşk ü müje âb ile giyâhun

1183 Ey çeşm-i nigâr yâdigârı
Sehl eyle mana gam-ı nigârı

1171 "Eğer bu avı öldürmekten vazgeçersem, çocuklarımın ve ailemin hâli nice olur? ."

1172 Mecnun bütün elbiselerini ona verdi; (bedeninin) ağacını yapraklardan temizledi.[70]

1173 O güzel ceylanın ayağının bağını çözdü ve dertli ruhunu şenlendirdi.

1174 Yüzünü yüzüne dayayıp inledi; gözünü gözüne sürüp şöyle ağlamaya başladı:

1175 "Ey çöller gezen ve rüzgârla yarışan; nazik bedeninde nazı besleyip büyüten!"

1176 "Sen yeryüzünde her toprağın süsüsün; gül gibi ince ve nazlısın."

1177 "Ey ıssızlık ırmağının bitkisi; ey ürkeklik baharının yasemini!"

1178 "Ben âcizi yalnız bırakma; bana çöllerde kılavuz ol!"

1179 "Benimle bir zaman birlikte dolaş, benden insanım diye uzaklaşma!"

1180-1181 "Gözyaşım gibi, nemli gözlerimden akıp gitme! Bu uğraktan ayağını kesme de, gözümün pınarının başında menzil tut; konağımızdan habersiz olma!"

1182 "Göz bebeğim karargâhın; gözyaşım ile kirpiklerim de suyun ile otun olsun!"

1183 "Ey bana sevgilimin gözünü hatırlatan! Bana onun ayrılık acısını kolaylaştır!"

1184 Kıldukda hayâl-i çeşm-i Leylî
Sen ver men-i hasteye tesellî

1185 Çün ol beşeriyyetin unutdı
Âhû hem anunla üns dutdı

1186 Anun sebebiyle hem çoh âhû
Sahrâda onunla dutdılar hû

Bu Mecnûn-ı derd-mendün kebûter ile şerh-i hâlidür
ve
Andan iltimâs-ı mâ-fi'l-bâlidür

1187 Bir menzile yetdi zâr ü muztar
Bir dâmda gördi bir kebûter

1188 Her revzen-i dâmı bir der-i gam
Min gam müteveccih ana her dem

1189 Mecnûn ana bahdı yandı cânı
Yaşı kimi cûşa geldi kanı

1190 Sayyâdına eyledi tazarru'
Kurtarmagın eyledi tevakku'

1191 Sayyâd dedi ki men fakîrem
Fakra bu hamâme tek esîrem

1192 Hâşâ ki bu mürg-i tîz-reftâr
Âzâd ola men kalam giriftâr

1193 Ger var ise kıymetin edâ kıl
Andan munı dâmdan rehâ kıl

1194 Evvel meni eyle gussadan şâd
Andan munı dâm-ı gamdan âzâd

1184 "Ben Leylâ'nın gözünü hayal ettikçe, sen, ben hastaya teselli ver!"

1185 (Mecnun) insan olduğunu unutunca, ahu da onunla yakınlık kurdu.

1186 Bu sebeple daha birçok ahu sahralarda onunla dost oldu.

Dertli Mecnun'un Hâlini Güvercine Açması ve Gönlündekini Ondan Dilemesi

1187 (Mecnun), çaresiz ve ağlar hâlde bir menzile ulaştığında, tuzağa düşmüş bir güvercin gördü;

1188 Tuzağının her bir deliği, her an binlerce gamın yöneldiği bir dert kapısı idi...

1189 Mecnun ona baktı ve canı yandı. Kanı, gözyaşları ile coştu.

1190 Avcıya yalvardı ve (güvercini) bırakmasını istedi.

1191 Avcı dedi ki: "Ben fakirim ve fakirliğe bu güvercin gibi tutsak olmuşum;"

1192 "Allah etmesin ki, bu hızlı uçan kuş kurtulsun da, ben tutsak kalayım!"

1193 "Eğer imkânın varsa, bedelini öde, ondan sonra bunu tuzaktan kurtar!"

1194 "Önce beni sıkıntıdan kurtararak sevindir; ondan sonra bunu gam tuzağından azat eyle!"

1195 Var idi kolunda bir dür-i ter
Şeffâf çü dîde-i kebûter

1196 Verdi anı aldı ol esîri
Üftâdenün oldı dest-gîri

1197 Sürdi kademine çeşm-i pür-hûn
Anca ki ayagın etdi gül-gûn

1198 Her dem ana arz-ı râz ederdi
Min nagme-i şevk sâz ederdi

1199 K'ey tîz-per ü bülend-pervâz
Erbâb-ı vefâya mahrem-i râz

1200 Bu reng-i libâs-ı nîl-fâmun
Endûh ü melâmet-i müdâmun

1201 İzhâr kılup nişâne-i gam
Kim kıldı seni esîr-i mâtem

1202 Ger âşık isen sen ey cihân-gerd
Kaçma ki menem senünle hem-derd

1203 Bir lahza menümle hem-nişîn ol
Gencîne-i râzuma emîn ol

1204 Başum tügin âşiyâne kılgıl
Göz yaşumı âb ü dâne kılgıl

1205 Sen kâsıd imişsen ey hamâme
Menden hem ilet nigâra nâme

1206 Gör hecr-i ruhında ıztırâbum
Peygâmum ilet getür cevâbum

1195 (Mecnun'un) kolunda güvercin gözü gibi şeffaf ve parlak bir inci vardı;

1196 Onu verdi ve tutsağı aldı; düşkünün yardımcısı oldu.

1197 Ayaklarına kanlı gözlerini sürdü; öyle ki, güvercinin ayakları gül rengine boyandı.[71]

1198 Her an ona sırlarını açıyor; dudaklarından bin (türlü) şevk ve arzu nağmesi dökülüyordu:

1199 "Ey hızlı kanatlarıyla yükseklerde uçan ve vefalı insanlara sırdaş olan!"

1200-1201 "Bu gök renkli elbisen, sıkıntın ve hiç tükenmeyen rüsvalığın, sende gam olduğunu gösteriyor... Kim seni (böyle) matem tutsağı yaptı? ."

1202 "Ey dünyayı dolaşan (kuş); eğer âşıksan, benden kaçma; çünkü ben de seninle aynı derde tutulmuşum..."

1203 "Bir süre benimle arkadaşlık et de, sırlarımın hazinesine muhafız ol!"

1204 "Başımdaki saçlar yuvan; gözümün yaşı da suyun ve yemin olsun!"

1205 "Sen postacısın ey güvercin; benden de sevgiliye mektup ilet!"

1206 "(Onun) yüzüne hasret kalışımdan dolayı çektiğim acıları gör; haberimi götür, cevabımı getir!"

1207 Bi'llâh ser-i kûyına gedende
Her çizginüben tavâf edende

1208 Yâd eyle meni sevâbuma gir
Bir tavf sevâbını mana ver

1209 Kon hâk-i derine iste dâne
Kıl özüne dâneni behâne

1210 Oldukça mecâlün etme nâmûs
Menden yetür ol yere zemîn-bûs

1211 Anca dedi ana hem gam-ı dil
Kim kıldı anı hem ünse mâil

1212 Başında olup şeb âşiyânı
Gündüz ol olurdı pâsbânı

1213 Zâtında görüp nişâne-i hayr
Hem vahş mutî'i oldı hem tayr

1214 Râm oldı behâyim ol figâra
Bir fevc yıgıldı vara vara

1215 Ol zâr idi mülk-i derd şâhı
Hayl-i ded ü dâm anun sipâhı

1216 Olmışdı beşerden eyle bîzâr
Kim öz aksin sanurdı agyâr

1217 Dartup göge dûd-ı şu'le-i âh
Öz sâyesin istemezdi hem-râh

1207-1208 “Allah aşkına, mahallesine gidip onun etrafında her dönüp dolaştığında, beni de hatırla, sevabıma gir; bana bir tavaf sevabını bağışla!”

1209-1210 “Kapısının önüne kon ve yem iste de, yemi kendine bahane ederek, mecalin oldukça, utanmayıp benim namıma o toprağı öp!”

1211 Gönlünün gamını güvercine öyle anlattı ki, onu da ahbaplığa razı etti.

1212 (Güvercin), geceleri (Mecnun'un) başında yuvalanır; gündüz de (Mecnun), onun bekçisi olurdu.

1213 Kendisinde hayır işaretleri gördükleri için, hem vahşî hayvanlar hem de kuşlar (Mecnun'un) buyruğuna girdiler.

1214 Yırtıcı hayvanlar da o gönlü yaralıya boyun eğdiler ve etrafında gide gide büyük bir kalabalık toplandı.

1215 O gözü yaşlı (Mecnun), dert ülkesinin padişahı; vahşî hayvan sürüsü de, onun askeri idi.

1216 İnsanlardan öyle usanmıştı ki, kendi aksini bile düşman sanıyordu.

1217 Ah alevinin dumanını göğe fırlatıp, kendi gölgesi ile bile yoldaş olmak istemiyordu.

Bu Leylî ahvâlinden bir haberdür
ve
Ma'şûk-ı âşık-pîşe etvârından bir eserdür

1218 Sâkî müteellim-i humârem
Müştâk-ı şarâb-ı hoş-güvârem

1219 Üftâdeligüm gör etme ihmâl
Rahm et bir ayag ile elüm al

1220 İzhâr kılup safâ-yı meşreb
Bu bezmi çün eyledün mürettеb

1221 Bezm ehline nevbet ile ver câm
Hem hâs ri'âyet eyle hem âm

1222 Mecnûna hemîn şarâb dutma
Leylîni ki asldur unutma

1223 Dihkân-ı fasîh-i Fârisî-zâd
Bu gülşene beyle tikdi şimşâd

1224 Kim ol çemen-i vefâ bahârı
Dâg-ı gam-ı aşk lâle-zârı

1225 Ya'nî reviş-i vefâda muhkem
Leylî sadef-i cevâhir-i gam

1226 Girmişdi hisâra genc mânend
Urmışdı ayaga pendden bend

1227 Ne bir ferahı ne bir neşâtı
Ne kimse ile bir ihtilâtı

1228 Bîzâr atadan ü anadan
Bîgâne cemî'-i âşinâdan

Leylâ'nın Durumundan Bir Haber ve Âşığına Gönül Bağlamış Maşukun Hâl ve Hareketlerinden Bir Bilgi

1218 Ey saki!.. Sarhoşluktan sonra gelen baş ağrısından şikâyetçiyim; tatlı şarapları özlüyorum...

1219 Düşkünlüğümü gör de, beni ihmal etme! Bana acı; bir kadeh ile elimi tut!

1220-1221 Madem ki, içinin temizliğini göstererek bu meclisi düzenledin; mecliste bulunanlara sıra ile kadeh dağıt; hem seçkinlerin, hem de sıradan insanların hakkını gözet!

1222 Sadece Mecnun'a şarap tutma; dertli Leylâ'yı da hatırla!

1223-1226 Fars asıllı fesahat bahçıvanı, bu gülşene şimşir ağacını şöyle dikti: O vefa çimeninin baharı, o aşk gamı yaralarının lâle bahçesi, yani vefa yolunda sapasağlam duran gam incisinin istiridyesi Leylâ, hazine gibi, bir kalenin içine kapanmış, ayağına öğütten bir bağ vurmuştu.

1227 Ne bir ferahlığı vardı, ne bir sevinci, ne de bir kimse ile görüşüp tanıştığı...

1228 Anasından babasından usanmış, bütün tanıdık ve bildiklerinden uzaklaşmıştı...

1229 Yanına olurdı hûblar cem‘
Pervâne-sıfat havâlî-i şem‘

1230 Şâd olmaga hâtır-ı hazîni
Eglenmege tab‘-ı nâzenîni

1231 Min turfece turfece fesâne
Şîrîn söz ile çeküp beyâna

1232 Eylerler idi zaman zaman yâd
Takrîb ile lahza lahza bünyâd

1233 Ol terk kılup neşât ü râhat
Bir uzvını eyleyüp cerâhat

1234 Eylerdi behâne ile nâle
Düşmezdi olar düşen hayâle

1235 Kızlar kaşa verse vesmeden reng
Cân gözgüsine salurdı ol jeng

1236 Kızlar yüze koysa nîlden hâl
Ol nîle çekerdi raht fi'l-hâl

1237 Kızlarda hayâl-i nakş-ı dîbâ
Ol nakş-ı hayâl ile şikîbâ

1238 Kızlarun eli hınâda gül-gûn
Anun eli eşki ile pür-hûn

1239 Ne ignede ne ipekde meyli
Müjgâna tökerdi eşk seyli

1240 Kızlar kılup ârzû-yı zîver
Ger rişteye çekselerdi gevher

1241 Ol dahi çekerdi eyleyüp reşk
Târ-ı bedenine gevher-i eşk

1229 Yanına, mumun etrafındaki pervaneler gibi, güzeller toplanırdı...

1230-1232 (Bunlar Leylâ'nın) mahzun kalbini sevindirmek ve ince ruhunu eğlendirmek için tatlı sözlerle binlerce duyulmadık hikâyeler, masallar anlatıp, yavaş yavaş ona yaklaşır, zaman zaman gönlünü yaparlardı.

1233-1234 O ise bütün neşeleri ve sevinçleri terk edip, bir uzvunu yaralayarak, bu bahane ile ağlar, inler ve onların daldıkları hayallere dalmazdı.

1235 Kızlar, kaşlarını rastıkla boyasalar; bu onun ruhunun aynasını paslandırırdı...

1236 Kızlar, çivitotu ile yanaklarına ben yapsalar; o hemen elbiselerini çivite çekerdi...[72]

1237 Arkadaşları ipek kumaşların nakışlarını hayal ederken; o, hayal nakışları ile yetinirdi...

1238 Kızların elleri, kına ile gül gibi kırmızı; onun eli ise, gözyaşları ile kan rengine boyanmış idi.

1239 Gönlü ne iğneyi, ne ipeği arzu ediyor; gözyaşı selini kirpiklerine döküyordu...

1240-1241 Kızlar süslenmek arzusuyla ipliğe inci dizseler; o da onları kıskanıp, bedeninin teline gözyaşı mücevherleri dizerdi.

1242 Mecnûndan idi cünûnı efzûn
Leylî deyene der idi Mecnûn

1243 Dünler ki gedüp yanından ol cem'
Bir gûşede ol kalurdı vü şem'

1244 Şem'e gam-ı dil beyân ederdi
Sûz-ı cigerin ıyân ederdi

Bu Leylînün çerâg ile macerâsıdur
ve
Andan çâre-sâzî-i dil temannâsıdur

1245 K'ey didesi nemlü bagrı daglu
Başı karalu ayagı baglu

1246 Gel olalım hem-nefes men ü sen
Râz-ı dil-i zârun eyle rûşen

1247 Ne derd seni nizâr edüpdür
Âlüfte vü zerd ü zâr edüpdür

1248 Başdan ayaga nedür bu yanmak
Dûd-ı dile dem-be-dem boyanmak

1249 Ne cinsdür aslun ey belâ-keş
Kim âb-ı hayâtun oldı âteş

1250 Şerh-i dil-i germ ü çeşm-i ter ver
Ser-rişte-i râzdan haber ver

1251 Her lahza düşersen ıztırâba
Hem âteşe garkasen hem âba

1252 Ne sihr kılursen ey seher-hîz
Kim âteşün âbdan olur tîz

1242 Divaneliği Mecnun'dan fazla idi; kendisine "Leylâ" diyene, (hayır ben) "Mecnun"um derdi.

1243-1244 Geceleri, o topluluk yanından ayrılıp, bir köşede o, bir köşede de mum baş başa kaldıklarında, muma gönlünün gamlarını açar ve yüreğinin yangınını (şöyle) ortaya koyardı:

Leylâ'nın Çerağ ile Macerası ve Ondan Gönül Derdine Çare Dilemesi

1245 "Ey gözü yaşlı, bağrı yaralı, başı karalı ve ayağı bağlı!"

1246 "Seninle ben arkadaş olmuşuz; gel, inleyen gönlünün sırrını açıkla!"

1247 "Seni böyle eriten, bozup sarartan ve ağlatıp inleten dert nedir?"

1248 "Bu, baştan ayağa yanmak ve boyuna gönül dumanına boyanmak neyin nesidir?"

1249 "Ey belâ çeken; aslın nedir ki, hayat suyun ateş oldu?"

1250 "Yanık gönlünün ve yaşlı gözlerinin hâlini anlat da, (böylelikle) gizli sırların çözümünden haber ver!"

1251 "Her an ıstırap içindesin; hem ateşe, hem de suya batmışsın..."

1252 "Ey seher vakitleri uyanık olan! Böyle ne büyü yapıyorsun ki, ateşin sudan daha akıcıdır?"

1253 Men sûhteden hem olma gâfil
Mende dahi var bir gam-ı dil

1254 Men hem sana benzerem vefâda
Belkim niçe mertebe ziyâde

1255 Sen gece hemîn yanarsen ey zâr
Men gece vü gündüzem giriftâr

1256 Sende eser-i hevâ ziyândur
Nisbet mana râhat-ı revândur

1257 Hûdur sana sırrunı töküp yaş
Meclisler içinde eylemek fâş

1258 Gönlün çü degül vefâda kâim
Gönlündekidür dilünde dâim

1259 Men sâbit-i arsa-i belâyem
Ney kimi hizâne-i hevâyem

1260 Olman olur olmaz ile dem-sâz
Başum kesilürse söylemen râz

1261 Derdüm sana söyleyem gam-ı dil
Sende dahi tâb yoh ne hâsıl

1262 Döymez cigerün bu şerh-i râza
Âhum getürür seni güdâza

1263 Bir yâra bu derdi eyledüm fâş
Olmadı mana bu yolda yoldaş

1264 Sabr eylemedi bu derd ü dâga
Katlanmadı düşdi daşa daga

1253 "Ben bağrı yanığı ihmal etme! Benim de gönlüm gamlıdır."

1254 "Vefa hususunda ben de sana benziyorum; belki de birkaç basamak senden üstünüm."

1255 "Ey ağlayıp inleyen (mum)! Sen sadece geceleri yanarsın; ben ise gece ve gündüz (bu ateşe) tutulmuşum!"

1256 "Hava, senin yok olmana (sönmene) sebep olur; benim ise ruhumun huzur kaynağıdır."

1257 "Gözyaşları döküp meclisler içerisinde sırrını ortaya dökmek, senin huyundur;"

1258 "Gönlün vefada devamlı olmadığından, içindekiler hep dilindedir;"

1259 "Ben ise, belâ arsası oturanıyım ve ney gibi hevâ (aşk ve arzu) hazinesiyim;"

1260 "Öyle, olur olmaz kişilerle düşüp kalkmam; başım bile kesilse sırrımı söylemem..."

1261 "Sana gönlümün gamını anlatayım diyordum; ama ne fayda, sende dayanma gücü yok!"

1262 "Bu sırrın açıklanmasına yüreğin dayanmaz; ahım seni de yakar, tutuşturur."

1263 "Bir dosta bu derdi ifşa eyledim de, bu yolda bana arkadaş olamadı;"

1264 "Bu derde ve yaraya sabredemedi; katlanmadı ve dağa taşa düştü."

1265 Yanunda senün hem urmayam dem
Tâ kaçmayasen ıraga sen hem

1266 Şem'ün çü görürdi yoh zebânı
Dem urmaga yoh yanında cânı

1267 Pervâneye şerh ederdi râzın
Arz eyler idi olan niyâzın

Bu Leylînün pervâneye keşf-i râzıdur
ve
Anunla fi'l-cümle izhâr-ı niyâzıdur

1268 K'ey tâir-i âşiyâne-i aşk
Ser-geşte-i âb ü dâne-i aşk

1269 Sensen reh-i aşk içinde sâdık
Âşık ammâ tamâm âşık

1270 Bir görmege yârı cân verürsen
Bir zevke iki cihân verürsen

1271 Hem-râzdur taleb-i fenâda hâlün
Gûyâ ki fenâdürür visâlün

1272 Her çend ki şöhre-i cihânsen
Aşk içre ser-âmed-i zamansen

1273 Müşkil ki menüm kimi olup zâr
Mence ola sende şevk–i dîdâr

1274 Sen seyrdesen hemîşe ser-mest
Men dâm-ı belâ vü derde pâ-best

1275 Dünler sana dûst-ı hem-nişîndür
Hicrân mana muttasıl karîndür

1265 "Senin yanında bundan söz etmeyeyim ki, sen de uzağa kaçmayasın..."

1266-1267 Fakat mumun konuşmadığını, derdini anlatmaya canı olmadığını görünce, sırrını pervaneye açar, bütün yalvarışlarını ona (şöyle) arz ederdi:

Leylâ'nın Pervaneye Sırrını Açması ve Onunla Bütün Dileklerini Ortaya Koyması

1268 "Ey aşk yuvasının kuşu; (ey) aşk yemi ve suyunun avaresi!"

1269 "Sen, aşk yolunda içten bağlısın... Âşıksın, ama tam anlamıyla âşıksın..."

1270 "Yâri bir kere görmeye canını verirsin; bir zevk için iki cihanı gözden çıkarırsın..."

1271 "Yok oluşu arzularken hâlin çok hoş... Sanki yok oluş, senin vuslatın olmuş..."

1272-1273 "Her ne kadar (bu yolda) çok tanınmışsan ve aşk yolunda zamanın öncüsü sayılsan da; hiç zannetmem ki, benim gibi ağlayıp inleyesin ve benim kadar vuslat heveslisi olasın!"

1274 "Sen daima sarhoş bir hâlde dönüp duruyorsun; ben ise belâ ve dert tuzağına tutulmuşum!"

1275 "Geceler, seninle her zaman birlikte olan dostundur... Benim ayrılmaz yakınım ise, ayrılıktır..."

1276 Bir şu'leye sen nisâr edüp cân
Düşvâr gamun kılursen âsân

1277 Men cân ile isterem çekem gam
Min cân dilerem gamında her dem

1278 Mence sana yoh gam-ı nihânî
Ger var desen hanı nişânı

1279 Hanı nem-i çeşm-i eşk-rîzün
Hanı dem-i serd-i germ-hîzün

1280 Hanı sitem-i belâya dözmek
Aşka düşüben cefâya dözmek

1281 Pervânede hem görürdi noksân
Bulmazdı anunla derde dermân

1282 Nâ-çâr kılup tahammül ü sabr
Ol kesre dilerdi gaybden cebr

1283 Yarum geceler ki çeşme-i hâb
Gözler çemenin kılurdı sîr-âb

1284 Zulmâta düşerdi nûr-ı bîniş
Ârâm bulurdı âferîniş

1285 Uyhuya gederdi yâr u agyâr
Derd ehli hemîn kalurdı bîdâr

1286 Sahrâya çıhardı evden ol mâh
Kâmınca kılurdı nâle vü âh

1287 Feryâdın edüp bülend-pâye
Râz-ı dilini açardı aya

1276-1277 "Sen, bir ışığa canını kurban ederek, zor olan derdini kolaylaştırıyorsun; ben ise, canla başla, gam çekmek istiyor ve her an gam içinde bulunan bin canım olsun istiyorum..."

1278 "Bana göre senin gizli derdin yok... Eğer var diyorsan, hani eseri?"

1279 "Nerede, yaş döken gözünün nemi? Hani, ateşi coşturan sert ahların?"

1280 "Hani, belâ sitemine bağrını açmak? Hani, aşka düşüp eziyetlere katlanmak?.."

1281 Pervanede eksiklikler görür, onunla da derdine derman bulamazdı.

1282 Çaresiz, katlanıp sabreder; kırığının sarılmasını gayptan dilerdi.

1283-1286 Uyku pınarının gözlerin çimenini suladığı, göz nurunun karanlıklara düşüp dünyanın istirahata geçtiği, dost düşman herkesin uykuya dalıp da yalnız dert ehlinin uyanık kaldığı gece yarılarında, o ay (yüzlü), evden sahralara çıkar, arzusunca feryat ve ah ederdi...

1287 Feryadını yükseltip, gönlünün sırrını Ay'a (şöylece) açardı:

Bu Leylî'nün mâh ile münâzara kıldugıdur
ve
Hurşîd kimi şevk odına yakıldugıdur

1288 K'ey gâh kadüm kimi hamîde
Gâhî pür olan misâl-i dîde

1289 Geh zâhir olan mana gamum tek
Geh gâib enîs ü hem-demüm tek

1290 Şâhiddür ana bu inkilâbun
Kim âşıkısen bir âftâbun

1291 Hicrânı ilen nizâr olupsen
Ser-geşte-i rûzgâr olupsen

1292 Ey mihnet-i aşkdan haberdâr
Gör Tanrı içün ne mihnetüm var

1293 Kıl şu'le-i âhuma nezâre
Ger var ise rahmun eyle çâre

1294 Seyr eyle fezâ-yı her diyârı
Gez cümle-i deşt ü kûhsârı

1295 Gör handadur ol menüm penâhum
Şâhum mâhum ümîd-gâhum

1296 Hâl-i dilüm ana arza eyle
Bi'llâh nişe gördün ise söyle

1297 Tâ vakt-i seher bu idi hâli
Teşvîşden olmaz idi hâlî

1298 Mürg-i seherî çekende âvâz
Eylerdi bir özge nevha âgâz

Leylâ'nın Ay ile Konuşması ve Güneş Gibi Arzu Ateşine Yanması

1288 "Ey bazen boyum gibi eğri, bazen de gözüm gibi dolu dolu olan!"

1289 "Kâh kederim gibi bana görünen, kâh yârim ve yoldaşım gibi kaybolan!"

1290 "Bir güneşe âşık olduğunu, hâlindeki bu değişiklik gösteriyor;"

1291 "Onun ayrılığı ile inceliyor, âlemin şaşkını oluyorsun..."

1292 "Ey aşk derdinden haberdar olan; Allah için, ne sıkıntılar içinde olduğumu gör!"

1293 "Ahımın alevine bir bak da, eğer merhametin varsa, çare bul!"

1294 "Her diyarın semasını dolaş, bütün çölleri ve dağları gez;"

1295 "Bak, nerededir o benim sığınağım, padişahım, ay'ım ve ümit bağladığım (sevgili)?.."

1296 "Gönlümün hâlini ona bildir; Allah için, beni nasıl gördün ise anlat!"

1297-1298 "De ki: Öyle bir hâlde idi ki, seher vakitlerine kadar sıkıntılarla boğuşur; seher kuşu ötmeye başladığında ise şöyle garip bir ağıt tuttururdu:"

1299 K'ey vây tükendi mâye-i ömr
Hurşîde erişdi sâye-i ömr

1300 Demdür der-i fursat ola mesdûd
Müşkil görine beyân-ı maksûd

1301 Demdür uyana yuhudan agyâr
Şerh-i gam ü derdüm ola düşvâr

1302 Men ahter-i burc-i iştiyâkem
Men şem'-i serâçe-i firâkem

1303 Gündüz habsüm gece necâtum
Gündüz mevtüm gece hayâtum

1304 Olmış dünüme günüm mutâbık
Gün görmez imiş belâlu âşık

Bu Leylînün sabâya peyâm-ı ahvâlidür
ve
Bu ümmîd ile def-i melâlidür

1305 Eylerdi sabâya derdin izhâr
K'ey bâd-ı sabâ dur imdi zinhâr

1306 El gâfil iken bu mâcerâdan
Sultâna senâ yetür gedâdan

1307 Gör mûnis ü gam-güsârı kimdür
Bizden ki usandı yârı kimdür

1308 Gönli kimün iledür tesellî
Yâdına gelür mi hîç Leylî

1299 "Eyvah, ömrün sermayesi tükendi, hayatın gölgesi güneşe ulaştı!"

1300 "Neredeyse fırsat kapısı kapanacak ve arzunun ifadesi güçleşecek!"

1301 "Neredeyse düşman uykudan uyanacak da, derdimin ve kederimin izahı zorlaşacak!"

1302 "Ben arzu burcunun yıldızı, ayrılık sarayçesinin mumuyum."

1303 "Gündüz tutsak olurum, gece kurtulurum; gündüz ölürüm, gece dirilirim."

1304 "Gündüzüm gecemle bir oldu... Zaten belâlı âşıklar gün görmezler ki!.."

Leylâ'nın Melteme Hâlinden Söz Açması ve Bu Ümit ile Üzüntüsünü Gidermek İstemesi

1305-1306 Melteme derdini şöyle açardı: "Ey saba rüzgârı; aman, dur; elâlem bu maceradan habersiz iken dilenciden sultana övgü götür!"

1307 "Bak bakalım, (o sevgilinin) can yoldaşı kimdir, kiminle kederini paylaşıyor? Madem ki bizden usanmış; dostu kimdir?"

1308 "Gönlü kiminle teselli buluyor? Hiç, hatırına Leylâ geliyor mu?.."

1309 Arz eyle ki ey güzel şehenşâh
Hakdur sana bendeden bu ikrâh

1310 Evvel ki men-i figârı gördün
Bir tâze vü ter bahârı gördün

1311 Hâlâ ki esîr-i dâm-ı derdem
Mânend-i hazân zâif ü zerdem

1312 Meyl eylemesen men-i nizâra
Döndiyse irâdetün ne çâre

1313 Men berg-i hazânem olmışam hâr
Sen tâze bahâresen taleb-kâr

1314 Her niçe ki hâr ü hâk-sârem
Hem şefkatüne ümîd-vârem

1315 Terk etme avâtıf-ı amîmi
Yâd eyle meveddet-i kadîmi

1316 Şeb-tâ-seher ol büt-i semen-ber
Bîdâr kalup misâl-i ahter

1317 Eylerdi bu sûziş ile şîven
Ol dem ki olurdı rûz rûşen

1318 Nagme kimi perde-dâr olurdı
Bir perde içinde zâr olurdı

1319 Dâim geçürürdi ol ciger-sûz
Evkâtı bu resm ile şeb ü rûz

1320 Peyveste çekerdi ol gül-endâm
Endîşe-i subh u mihnet-i şâm

1309 "Ona dedi ki: Ey güzel padişah! Kulundan böyle nefret etmekte haklısın..."

1310 "Ben yaralıya ilk baktığında, taptaze bir bahar görmüştün;"

1311 "Şimdi ise ben dert tuzağının esiriyim; sonbahar gibi zayıf ve solgunum!"

1312 "Ben zayıfa meyletmiyorsun... İsteğinden döndün ise, ne çare?.."

1313 "Ben, düşkün bir hazan yaprağıyım; sen ise taze bir bahar arzuluyorsun."

1314 "Her ne kadar ayaklar altında kalmış isem de, yine şefkat ve merhametinden umutluyum."

1315 "Karşılıksız iyiliklerde bulunma huyunu terk etme; eski dostlukları hatırla!"

1316-1318 O yasemin göğüslü güzel, yıldız gibi, geceden sabaha kadar uyanık kalıp bu ateşle inleyip sızlanır; gün aydınlandığında da nağme gibi perdeye girer, bir perde içinde ağlardı.

1319 O bağrı yanık (Leylâ), gece ve gündüz, zamanını hep bu şekilde geçirirdi.

1320 O gül bedenli, sürekli olarak sabahın kaygısını ve akşamın sıkıntısını çekiyordu.

Bu Leylînün eyyâm-ı bahârda seyr-i gülzâr etdügidür
ve
Gülzârda murâdına yetdügidür

1321 Bir gün ki bahâr-ı âlem-ârây
Zevk ehline oldı râhat-efzây

1322 Âyîne-i devrden gedüp jeng
Devr etdi zemîni âsmân-reng

1323 Feyz-i şeb-i kimyâ-eserden
Te'sîr-i şemâme-i seherden

1324 Açıldı ham-ı benefşeden tâb
Şeb-nem güle saçdı lû'lû-i nâb

1325 Gül-zâra havâ abîr tökdi
Sahrâya gubâr-ı müşg çökdi

1326 Yagdurdı sehâb jâle daşın
Ol daş ile yardı gonca başın

1327 Zahmine urup şükûfe merhem
Panbuh yeniler ana demâdem

1328 Sebze güle verdi mâli bâcın
Yer sebzeye mülkinün harâcın

1329 Hoş reng ile yıgdılar tecemmül
Fîrûze vü la'li sebze vü gül

1330 Derk eyledi gonca remz ü îmâ
Gül adına açdı yüz mu'ammâ

1331 Mazmûn-ı rubâ'î-i anâsır
Feyz oldugı oldı halka zâhir

Leylâ'nın Baharda Gül Bahçelerinde Gezmesi ve Gül Bahçesinde Muradına Ermesi

1321 Dünyayı bezeyen baharın zevk sahiplerine huzur bahşettiği bir gündü...

1322 Devranın aynasından pas gidip, zaman yeryüzünü gök rengine büründürdü...

1323-1324 Gecenin büyülü etkisi ve seher rüzgârının esintisi ile, menekşenin boynunun büküklüğü düzeldi ve şebnem güle saf inciler saçtı...

1325 Hava gül bahçesine amber döktü; sahraya misk tozu yayıldı...

1326 Bulutlar çiy taşları yağdırıp, goncanın başını o taşlarla yardı...

1327 Çiçekler, (goncanın) yarasına merhem vurup, her zaman onun için pamuk hazırlamaktalar...

1328 Çemen, gül (beylerbeyin)e malının vergisini verdi; yeryüzü de, gökyüzü (padişahın)a mülkünün (arazisinin) haracını ödedi...[73]

1329 Çemen ve gül, güzelce fîruze ve lâl ziyneti topladılar.

1330 Gonca, sembol ve işaret dilini öğrenerek, gül adına yüzlerce muamma açtı...

1331 (Böylece) insanlar, dört unsurun[74] anlamının feyz olduğunu anladılar.

1332 Sûsen varakı uçup semâya
Her sebzeye kim salurdı sâye

1333 Ol sebzeye ugrayup ahan cû
Pûlâde eger verürdi bir su

1334 Pûlâd deminde cân bulurdı
Şemşîr-sıfat zebân bulurdı

1335 Ârâyiş-i sebzeden zemâne
Benzetdi zemîni âsmâna

1336 Hurşîd-i çerâg-ı çeşm-i âlem
Gökden yer düşdiginde her dem

1337 Tahkîk edüben çıhup gümândan
Bilmezdî zemîni âsmandan

1338 Gül-zârlar oldı işret-âbâd
Her yerde olındı bezm bünyâd

1339 Her gûşede her kim aldı bir kâm
Her buk'ada her kim içdi bir câm

1340 Leylînün anası gördi mutlak
Yoh Leylî-i nâ-tüvânda revnak

1341 Meyl-i gül ü seyr-i sebze kılmaz
Min gonca açıldı ol açılmaz

1342 Sarf etdi şükûfe tek diremler
Cem' eyledi nâzenîn sanemler

1343 Sahrâya çıhardı ol nigârı
Kıldı güle arz nevbahârı

1344 Tâ gussa vü gamdan ola âzâd
Bir dem güle oynaya ola şâd

1332-1334 Susam yaprağı gökyüzüne dikilerek hangi çemene gölge salsa ve akarsu o çemene uğrayıp da bu çeliğe bir su verse; çelik o an can bulur ve kılıç gibi dil sahibi olurdu (gerçek kılıç hâline gelirdi).

1335 Zaman, çemeni (çiçeklerle) öyle süsledi ki, yeryüzü (yıldızlarla bezeli) gökyüzüne benzedi.[75]

1336-1337 Âlemin gözünün ışığı olan Güneş, gökten yere indiğinde; araştırmak için tekrar yukarı çıkar, şüphe içinde kalarak yeri gökten ayıramazdı.

1338 Gül bahçeleri, işret yerleri oldu; her yerde meclisler kuruldu...

1339 Herkes bir köşede bir mutluluk tattı; herkes bir mecliste şarap içti...

1340-1342 Leylâ'nın annesi artık bitkin kızında hiçbir neşe kalmadığını; güllerle ilgilenmediğini, kırlara çıkıp gezmediğini, binlerce gonca açıldığı hâlde onun açılmadığını görünce, çiçek gibi akçalar sarf edip nazlı güzelleri topladı...

1343 Güzel kızını kırlara çıkardı; güle ilkbaharı gösterdi;

1344 Ta ki, gam ve kederden kurtulsun, bir an bile olsa gülüp oynayarak mutlu olsun...

1345 Ol bir niçe bikr-i pâk-dâmân
Hem-râh olup oldılar hırâmân

1346 Yüzden götürüp edeb nikâbın
Ref' eylediler hayâ hicâbın

1347 Her kim ne bilürse lu'b ü ya lehv
İzhâra getürdi etmeyüp sehv

1348 Gâh eyleyüben sürûdlar sâz
Bülbüllere oldılar hem-âvâz

1349 Geh gösterüp oynamakda hâlet
Şimşâda yetürdiler hacâlet

1350 Lîkin heves eylemezdi Leylî
Olmazdı bu lu'b ü lehve meyli

1351 Arturmış idi bahâr derdin
Gül zevki ruh-i nigâr derdin

1352 İsterdi ferâgat ile bir dem
Tenhâ duta bir bucakda mâtem

1353 Ayrılmayup ol perî-likâlar
Artardı belâsına belâlar

1354 Çün eyledi kesret anı dil-teng
Nîreng ile verdi anlara reng

1355 K'ey servler eylemen ikâmet
Tâ evde çekilmeye nedâmet

1356 Durman kılalum taraf taraf geşt
Seyr eyleyelüm havâlî-i deşt

1357 Sancup bele nâzenîn etekler
Cem' eyleyeyüm güzel çiçekler

1345 O bir grup temiz genç kız, (Leylâ'ya) yoldaş olup (onunla) birlikte dolaşmaya başladılar...

1346-1347 Yüzlerinden edep örtülerini ve utanma perdelerini açtılar. Oyundan, eğlenceden kim ne biliyorsa, çekinmeden ortaya döktü...

1348-1349 Kâh şarkılar söyleyerek bülbüllere eşlik ettiler, kâh oyunda gösterdikleri hünerlerle şimşir ağacını bile mahcup ettiler.

1350 Fakat Leylâ heves etmiyor, bu oyun ve eğlenceye ilgi göstermiyordu...

1351 Bahar, derdini artırmış; gül zevki, sevgilinin yanağına duyduğu hasreti çoğaltmıştı.

1352 Her şeyden el çekerek, bir müddet için bir köşede matem tutmak istedi.

1353 O peri yüzlüler, yanından ayrılmayarak, belâsına belâ katıyorlardı...

1354 Kalabalık, içini daralttığı için onları bir hile ile atlattı;

1355 (Dedi ki): "Ey servi boylular! Böyle oturmayın ki, eve döndüğünüzde pişman olmayasınız!"

1356 "Hadi, durmayın, her yeri gezelim; çölün her tarafını dolaşalım!"

1357 "Bellerimize zarif eteklerimizi takıp güzel çiçekler toplayalım!"

1358 Çoh dermege her kim olsa kâdir
Oldur bu sanemler içre mâhir

1359 Bir yanaya getdi her perî-veş
Dagıldı şerer dutışdı âteş

1360 Tenhâ kalup etdi nâle-i zâr
Kıldı gözin ebr-veş güher-bâr

Bu Leylînün ebr ile izhâr-ı niyâzıdır
ve
Aşk bâbında keşf-i râzıdur

1361 Ebr ile tekellüm etdi âgâz
K'ey âhum ile hemîşe hem-râz

1362 Ger başun ile göge yetersen
Sanma men-i zârdan betersen

1363 Arz eyleme ra'd ü berk u bârân
Bahs etme menümle rûz-ı hicrân

1364 Feryâd kılup dem-i seher-gâh
Eflâke çekende şu'le-i âh

1365 Seylâb-ı sirişk edende cârî
Gel gör men-i zâr ü bî-karârı

1366 Ey ebr her eksilende suyun
Deryâlara tökme âb-ı rûyun

1367 Al suyı bu çeşm-i hûn-feşândan
Deryâlara hem bagışla andan

1368 Ey ebr demî mana vefâ kıl
Düşdi sana hâcetüm revâ kıl

1358 "Kim daha çok toplarsa bu güzeller içinde en beceriklisi odur!"

1359 Peri gibi güzellerin her biri bir yana gitti... Kıvılcımlar dağıldı ve ateş tutuştu...

1360 (Leylâ) yalnız kalarak ağlayıp inledi; gözünden bulut gibi, inci yağdırdı...

Leylâ'nın Bulut ile Arzusunu Açığa Vurması ve Aşk Meselesi ile İlgili Sırrını İfşa Etmesi

1361 Bulut ile konuşmaya başladı. (Dedi ki): "Ey ahım ile her zaman sırdaş olan!"

1362 "Gerçi başın göklere değiyor ama, sanma ki ben dertliden daha betersin!"

1363 "Gök gürültüsü, şimşek ve yağmur göstererek bana ayrılık günün(ün ne olduğun)u anlatmaya kalkma!"

1364-1365 "Seher vakti feryat edip ahımın alevini göklere yükselttiğimde ve gözyaşlarımı sel gibi akıttığımda, ağlayıp inleyen bu zavallıyı gel de bir gör!"

1366-1367 "Ey bulut; suyun her eksildiğinde denizlere yalvarıp durma!.. Gel o suyu bu kan saçan gözümden al; hatta ondan denizlere de bağışla!"

1368 "Ey bulut; bir an için bana vefa göster! Sana bir işim düştü, bunu hallet;"

1369 Var ol yüzi gül nigâra menden
Zâr agla vü söyle yâra menden

1370 K'ey turfe nigâr-ı nâzenînüm
V'ey ârzu-yı dil-i hazînüm

1371 Gel gör ki gamunda niçe zârem
Sensüz niçe zâr ü bî-karârem

1372 Gel gör ki nedür gamunda hâlüm
Reng-i ruh-i zerd ü eşk-i âlüm

1373 Cân bâr-ı beden götürmez oldı
Göz reng-i vücûd görmez oldı

1374 Cânım cânı gözüm çerâgı
Rahm eyle ki geldi rahm çagı

1375 Men bilmez idüm belâ imiş aşk
Bir derdlü mâcerâ imiş aşk

1376 Derdün ki belâ yolında merdem
Aşk içre sana şerîk-i derdem

1377 Saldun men-i hasteni bu hâle
Derde meni eyledün havâle

1378 Her derd ki var Leylî aldı
Ma'lûmdürür sana ne kaldı

1379 Ey merd-i rehem deyüp uran lâf
İnsâf mıdur bu hanı insâf

1380 Dut kim has ü hâr-ı reh-güzârem
Toprag kimi yolunda hârem

1369 "Var, benim tarafımdan o gül yüzlü sevgiliye git; ağlayıp inle ve yârime benim dilimden de ki:"

1370 "Ey güzel ve nazlı sevgilim ve ey kederli gönlümün arzusu;"

1371 "Gel bak, gamınla neden ağlıyorum; sensiz nasıl inliyorum ve huzursuzum!.."

1372 "Gel de, ayrılığının acısı ile ne hâle düştüğümü anla; solgun yüzümün ve kanlı gözyaşlarımın hâlini gör!"

1373 "Bu can, artık beden yükünü çekemez ve göz, varlığın rengini seçemez oldu!"

1374 "Ey canımın canı ve gözümün ışığı; bana acı, çünkü merhamet vaktidir!"

1375 "Ben bilmiyordum; meğer aşk bir belâ ve dertli bir macera imiş."

1376 "Her zaman diyordun ki; belâ yolunda öncüyüm ve aşk içinde sana dert ortağıyım..."

1377 "(Şimdi) ben hastanı bu hâlde bıraktın ve beni derde saldın!"

1378 "Ne kadar dert varsa Leylâ aldı... Sana ne kaldığı artık ortada!"

1379 "Ey (bu) yolun öncüsü olduğundan dem vuran! Bu insaf mıdır? . İnsaf et!"

1380 "Tut ki, yolların çeri çöpüyüm ve toprak gibi yoluna serilmişim..."

1381 Hurşîd-i cemâlün ey meh-i nev
Topraga nola bırahsa pertev

1382 Bârân-ı visâlün ey dür-i nâb
Kılsa has ü hârı nola sîr-âb

1383 Olma mey-i gaflet ile medhûş
Hem-sohbetün eyleme ferâmûş

1384 Ey yâr-ı muvâfık ü vefâ-dâr
Ey men kimi vü mana sezâ-vâr

1385 Gel yanuma kesme âşinâlıg
Yahşi mi olur bu bî-vefâlıg

1386 Derler seni âşık ey nîkû-rûy
Âşıklara beyle mi olur hûy

1387 Her kim gerek öz işinde kâmil
Âşık ne revâ ki ola âkil

1388 Âşık gerek olmayup karârı
Tavf ede müdâm kûy-ı yârı

1389 Düşmez bu yana senün güzârun
Ver ola meger bir özge yârun

1390 Yârun men isem mana nazar kıl
Gâhî bu yanaya bir güzer kıl

1381 "Ey yeni ay! Yüzünün güneşi toprağa (biraz) ışık salsa ne olur? ."

1382 "Ey saf inci! Vuslatının yağmuru, çeri çöpü suya kandırsa ne çıkar? ."

1383 "Gaflet şarabı ile şaşırarak sohbet arkadaşını unutma!.."

1384 "Ey gönlüme uygun vefalı sevgili! Ey benim gibi (dertli ve âşık) olan ve bana yaraşan sevgili!"

1385 "Yanıma gel de, aşinalığı kesme! Bu vefasızlık sana yakışıyor mu?"

1386 "Ey güzel yüzlü!.. Senin için âşık diyorlar... Âşıkların huyu böyle mi olur? ."

1387 "Herkes, kendi işinde kusursuz olmalı... Âşığın akıl sahibi olması doğru mudur?"

1388 "Âşığın duru durağı olmamalı ve devamlı olarak sevgilinin diyarını dolaşmalı!"

1389 "Senin yolun bir türlü bu tarafa düşmüyor; yoksa bir başka sevgilin mi var? ."

1390 "Eğer sevgilin ben isem bana gözünü çevir, ara sıra bu tarafa bir uğra!'

1391 Ger sende olan ferâgat-i dil
Bir dem mana olsa idi hâsıl

1392 Gîsû-yı müselsel-i girih-gîr
Boynumda ger olmasaydı zencîr

1393 V'er baglamasaydı bend-i halhâl
Kayd ile ayagumı meh ü sâl

1394 Ayb ile çekilmeseydi adum
Bi'llâh bu idi hemîn murâdum

1395 Kim sâye-misâl senden ey nûr
Oldukça vücûdum olmayam dûr

1396 Ammâ n'edeyüm esîr-i kaydem
Bir boynı ayagı baglu saydem

1397 Bildürmege mihnet ü melâlüm
Bu şi'r yeter beyân-ı hâlüm

Bu gazel Leylî dilindendür

1398 *Aşk dâmına giriftâr olalı zâr olubem*
Ne belâdur ki ana beyle giriftâr olubem

1399 *Dil demekden kesilüp hareketden veh kim*
Künc-i gam-hâneye bir sûret-i dîvâr olubem

1400 *Kudretüm yoh ki kılam kimseye şerh-i gam-ı dil*
Eyle kim ârıza-i hecr ile bîmâr olubem

1401 *Hazerüm ta'neden ol gâyete yetmişdür kim*
Yâra agyâr olup agyârum ile yâr olubem

1402 *Demezem dahi sana âşıkem ey gül zârâ*
Sana âşıklıgum izhâr edeli hâr olubem

1391-1395 "Eğer sendeki rahatlık bir an için bana kısmet olsaydı; dalgalı ve kıvrım kıvrım saçlar boynumda zincir olmasaydı, eğer aylar ve yıllarca halhal bağı pranga gibi ayağımı bağlamasaydı, adım utançla dile düşmeseydi; Allah biliyor ki dileğim; var oldukça senden gölge gibi uzak kalmamaktı..."

1396 "Ama, ne çare ki bağların tutsağıyım ve boynu bağlı bir avıın."

1397 "Sıkıntımı ve üzüntümü anlatmak, hâlimi izah etmek için bu şiir yeterlidir:"

Leylâ Dilinden Gazel

1398 *Aşk tuzağına düşeli, ağlar inler olmuşum...*
Bu ne belâdır ki; ona böyle tutulmuşum?

1399 *Dilim konuşmaktan, tenim hareketten kesildi;*
Eyvah, sanki bir gamhane köşesinde duvar resmi olmuşum!

1400 *Gönlümün derdini kimseye açmaya kudretim yok...*
Ayrılık derdi ile öyle hasta olmuşum.

1401 *Kınamalardan öylesine bezdim ki;*
Yârime yabancı olup, yabancılarla yâr olmuşum.

1402 *Artık, sana âşığım demem ey gül;*
Çünkü sana âşık olduğumu diyeli, hor olmuşum.

1403 *Akl u sabr u dil ü dîn getdi bi-hamdi'llâh kim*
Sefer-i sâhil-i sevdâya sebük-bâr olubem

1404 *Yoh Fuzûlî haberüm mutlak özümden bes kim*
Vâlih-i nakş-ı hayâl-i ruh-i dildâr olubem

Bu Leylînün künc-i gamda giryânlıgıdur ve Mecnûnun vâdî-i aşkda ser-gerdânlıgıdur

1405 Zâr aglar iken bu resme ol mâh
Bir turfe sadâ eşitdi nâgâh

1406 Bir kimse ohurdı şi'r-i Mecnûn
Bu nükte ibâretinde mazmûn

1407 K'ey neş'e-i aşkdan uran dem
Mecnûnı sagınma Leylîden kem

1408 Mecnûn ile Leylîni berâber
Ger kimse der ise kılma bâver

1409 Leylîde egerçi derd çohdur
Mecnûn-ı hazînce derdi yohdur

1410 Leylî eli ignedendür efgâr
Mecnûna kılıçlar eylemez kâr

1411 Leylîni eder harîr dil-gîr
Mecnûna verür neşât zencîr

1412 Leylî ister ki eksile gam
Mecnûn gamın arturur demâdem

1413 Mecnûndur ola gama giriftâr
Leylî kime olmış ola gam-hâr

1403 *Gitti elden akıl, sabır, gönül ve din... Hamt olsun;*
Sevda sahiline hafîf yükle seferber olmuşum.

1404 *Ey Fuzulî, kendimden asla yoktur haberim;*
Ben artık yâr yüzünün hayali nakşına hayran olmuşum.

Leylâ'nın Gam Köşelerinde Ağlaması ve Mecnun'un Aşk Vadisinde Başıboş Dolaşması

1405 O ay yüzlü (Leylâ), bu şekilde gözyaşı döküp ağlarken, ansızın tuhaf bir ses işitti.

1406 Birisi Mecnun'un şiirini okuyordu. (Şiirin) sözlerinden şu manâ çıkıyordu:

1407 ' Ey aşk hâlinden dem vuran! Mecnun'u (bu hususta) Leylâ'dan aşağı kalır sanma!"

1408 "Eğer birisi, Mecnun ile Leylâ aynı derecededir, derse sakın inanma!"

1409 "Gerçi Leylâ'da çok dertler var ama, kederli Mecnun kadar derdi olamaz."

1410 "Leylâ'nın eli iğneden bile yaralanırken; Mecnun'a kılıçlar kâr etmiyor."

1411 "Leylâ'yı ipek elbiseler sıkıntıya sokarken; Mecnun'a zincirler neşe veriyor."

1412 "Leylâ diliyor ki gamı eksilsin; Mecnun ise gün geçtikçe gamını artırıyor."

1413 "Gama tutulmuş olan, asıl Mecnun'dur... Leylâ kimin tasasına düşmüş ki?.."

1414 Mecnûna yeter şikence-i teb
Leylî kimedür tabîb yâ Rab

1415 Mecnûndur esîr-i dâm-ı Leylî
Leylî kime salmış ola meyli

1416 Leylî dutup ol terâneye gûş
Öz nagmesin eyledi ferâmûş

1417 Tahkîk ile bildi bu hisâbı
Kim yoh şererinde şu'le tâbı

1418 Elbette belâ vü derdi gerdûn
Mecnûna verüpdür andan efzûn

Bu Leylînün İbni Selâma giriftâr oldugıdur
ve
Yârdan mahrûm ü mukayyed-i agyâr oldugıdur

1419 Mi'mâr-ı serâçe-i ibâret
Beyle bu evi kılur imâret

1420 Kim seyrden olmayup tesellî
Öz menziline dönende Leylî

1421 Vermişdi özine dürlü zîver
Her zîvere bir netîce muzmer

1422 Tâ mahv ola gözden ahıdur hûn
Hem gönlegi hem donıydı gül-gûn

1423 Tâ kim ola dûd-i âha mânend
Baglanmış idi benefşe ser-bend

1424 Tâ kim ola savt-ı nâle pâ-mâl
Kollanmış idi sadâlu halhâl

1414 "Ateşli titremelerin işkencesi Mecnun'un (canına) yetiyor; Tanrım, Leylâ kimin derdine tabip olmuş?.."

1415 "Mecnun, Leylâ tuzağının tutsağıdır; acaba Leylâ kiminle ilgilenmekte?.."

1416 Leylâ bu şarkıya kulak tutarak kendi nağmesini unuttu.

1417-1418 Düşündü ve sonunda, gönül ateşinin kıvılcımlarında (aşk) alevinin harareti bulunmadığını; feleğin, belâyı ve derdi kendinden daha çok Mecnun'a verdiğini anladı.

Leylâ'nın İbni Selâm'a Yakalanması ve Yârdan Mahrum Kalıp Yabancılara Bağlanması

1419 Söz sarayının mimarı bu evi şöyle imar etti:

1420-1421 Leylâ, gezip dolaşmaktan teselli bulamayıp konağına döndüğünde, kendisini türlü türlü süslerle bezemişti. Öyle ki, her süsün içinde bir anlam gizli idi:

1422 Gözden akıttığı kanlar belli olmasın diye kırmızı gömlek ve kırmızı elbise giymişti;

1423 Ahının dumanına uysun diye, menekşe rengi başbağı takmıştı;

1424 Ayağına, çınlayan halhallar bağlamıştı ki, inlemesinin sesini bastırsın;

1425 Tâ olmaya eşki yüzde ma'lûm
Ruhsârına lû'lû' idi manzûm

1426 Ra'nâ başa serpüben leçekler
Nazük bele sancuben etekler

1427 Pervânesüz eylemezdi şem'in
Eylerdi dür-i sirişk cem'in

1428 Ra'nâ ra'nâ yürürdi mâh
Bir şekl ile kim tebâreka'llâh

1429 Ol asrda var idi Arabda
Bir mu'teber asıda nesebde

1430 Manzûr-ı e'âzım u e'âli
Makbûl-i ekâbir ü ehâli

1431 İdrâki bülend ü hüsni dil-keş
Etvârı huceste sîreti hâş

1432 Vermiş Hak anun olan murâdın
Baht İbni Selâm kılmış adın

1433 Ol turfe hümâ-yı evc-i ikbâl
Asûde-zamîr ü fârigu'l-bâl

1434 Av kasdına eylemişdi pervâz
Altında ukâb elinde şehbâz

1435 Bir râh-güzerde ol nigâra
Ugraşdı vü kıldı bir nezâre

1436 Cân ü cigerinde kalmadı tâb
Mahv oldı nite ki odda sîm-âb

1437 Terk etdi azîmet-i şikârı
Geldi eve getdi ihtiyârı

1425 Yanağına inciler dizmişti ki, yüzünden gözyaşları belli olmasın...

1426-1428 O ay yüzlü, güzel başına başörtüler alıp, nazik beline etekler takarak, mumunu pervanesiz bırakmaz; gözyaşı incilerini (eteğine) toplar, öyle edalı edalı süzülürdü ki, Allah uğurunu versin!..

1429 O devirde, Araplar arasında soy ve sop bakımından gözde birisi vardı.

1430 Kudretli ve yüksek mertebeli insanların saydığı, halkın ve ileri gelenlerin beğendiği bir kişiydi.

1431 Anlayışı yüksek, güzelliği göz alıcı, hâl ve hareketleri hoş, ahlâkı güzeldi.

1432 Allah, onun bütün muradını vermiş, talih de adını İbni Selâm koymuştu...

1433-1434 O, mutluluk doruğunun güzel hüması, gönlü rahat ve başı dinç bir hâlde, altında at ve elinde şahinle av maksadıyla kanatlanmıştı...

1435 Bir yol üzerinde o güzele (Leylâ'ya) rastladı ve yüzüne bir bakış attı.

1436 Canında ve yüreğinde takat kalmadı; ateşe düşmüş cıva gibi mahvoldu.

1437 İradesi elinden gitti; ava gitmekten vazgeçti, eve geldi.

1438 Tarh etdi binâ-yı resm-i peyvend
Tedbir ile buldı bir hıred-mend

1439 Kim lutf ile söz kılanda takrîr
Takrîri verürdi daşa tagyîr

1440 İn'âm edüben ana besî mâl
Leylî talebine kıldı irsâl

1441 Şart eyledi ol bülend-ahter
Kim olsa bu kâm-ı dil müyesser

1442 Sarf eyleye genc ü mâl-i âlem
Cânâne yolında belki cân hem

1443 Çün geldi bu râz-ı dil beyâna
Oldı ana râzı ata ane

1444 Ol müşterîye verildi zühre
Şâyeste görildi mâra mühre

1445 Çün İbni Selâma yetdi peygâm
Tenbîh-i neşât ü müjde-i kâm

1446 Deryâ-yı neşâtı geldi mevce
Baş çekdi nihâl-i bahtı evce

1447 Mahzen mahzen cevâhir açdı
Hırmen hırmen nisâr saçdı

1448 Açdı der-i genc-i gevher ü zer
Fakr ehlini eyledi tevân-ger

1449 Ol servün ayagı baglu oldı
Âzâde iken adaglu oldı

1438 Ona kavuşmanın çarelerini düşünerek, sonunda akıllı bir adam buldu.

1439 (Bu öyle birisiydi) ki, güzel güzel konuşmaya başladığında; sözü, taşı bile yumuşatırdı.

1440 Onu, birçok mal bağışlayarak, Leylâ'yı istemesi için elçi gönderdi.

1441-1442 O, bahtı açık (İbni Selâm), gönlünün bu arzusunu gerçekleştirdiği takdirde sevgili uğruna dünya dolusu hazine ve mal harcayacağına, hatta canını bile vereceğine söz verdi.

1443 Gönlündeki bu sır dile geldiğinde (Leylâ'nın) ana ve babası razı oldular.

1444 Zühre, o Müşteri'ye verildi; mühre yılana lâyık görüldü.[76]

1445-1446 İbni Selâm'a sevinç haberi gidip, emeline kavuştuğu müjdesi verildiğinde, neşesinin deryası coştu ve bahtının fidanı göklere baş çekti...

1447 Mahzenler dolusu mücevher dağıttı; harmanlar kadar çok saçı saçtı.

1448 İnci ve altın hazinesinin kapısını açıp yoksulları zengin etti...

1449 O servinin (Leylâ'nın) ayağı bağlandı; bekâr iken, nişanlandı.

Bu Nevfelün Mecnûn ile mukaddime-i ihtilâtıdur
ve
Ol cevher-i pâkden tezyîn-i bisâtıdur

1450 Sâkî yine kasd-ı cân eder gam
Ver câm-ı lebâleb ü demâdem

1451 Bî-kes kalubem men-i sebük-rây
Sen eylemesen mana meded vây

1452 Men şîftenün penâhı olgıl
Bî-kesler ümîd-gâhı olgıl

1453 Cehd eyle vü kılma bir işe ahd
V'er ahd etsen vefâya kıl cehd

1454 Şemşîr-i mübâriz-i fesâne
Bu rezmde beyle batdı kana

1455 Kim var idi bir huceste-fercâm
Ol asrda âdil ü nîkû-nâm

1456 Tîgiyle mesaff müşkili hall
Ma'rûf-ı zemâne adı Nevfel

1457 Hem aşk yolunda çoh yögürmiş
Hem çoh sitem-i zemâne görmiş

1458 Bezminde misâl-i dürr-i meknûn
Bir gün ohunurdı şi'r-i Mecnûn

1459 Gâyetde begendi tarz-ı pâkin
Mazmûn-ı kelâm ü sûz-nâkin

Nevfel'in Mecnun'la Dostluğunun Başlaması ve O Parlak İnci ile Hayatını Süslemesi

1450 Ey saki!.. Gam yine cana kastediyor. Durma, dolu kadehleri art arda ver!..

1451 İradem elimden gitmiş ve kimsesiz kalmışım; sen bana yardım etmezsen vay hâlime!..

1452 Ben düşkünün sığıncı ve kimsesizlerin ümitgâhı ol!

1453 Dikkat et de, bir iş için kesin söz verme; eğer söz verirsen de, onu mutlaka yerine getirmek için çalış!

1454 Hikâye savaşçısının kılıcı, bu dövüşte şöyle kana battı:

1455 O devirde adalet sahibi, iyi adlı hoş biri vardı;

1456 Kılıcı ile ordunun önündeki engeller ortadan kalkardı ve zamanın en yiğidi idi. Adı Nevfel idi...

1457 Hem, aşk yolunda çok koşturmuş; hem de, zamanın çok eziyetlerine uğramıştı...

1458 Bir gün, bulunduğu mecliste Mecnun'un el değmemiş inciye benzeyen bir şiiri okunuyordu...

1459 Temiz üslûbunu ve yakıcı sözlerinin anlamını çok beğendi.

1460 Sordı sıfatın dediler ey şâh
Âşüfte kılupdur anı bir mâh

1461 Rüsvâlıgı edüp özine pîşe
Dâm ü ded ile gezer hemîşe

1462 Nevfel kılup ârzû-yı Mecnûn
Ashâb ile kıldı azm-i hâmûn

1463 Bir gûşede gördi hâr ü mehcûr
Hâli nesak-ı salâhdan dûr

1464 Etrâfını tayr ü vahş almış
Vahşet anı bir hisâra salmış

1465 Çün dâire-i sübâ'-ı hâil
Kat' etdi sipeh görüp selâsil

1466 Mecnûna yetişdi ol vefâ-dâr
Âsâr-ı telattuf etdi izhâr

1467 K'ey haste nedür bu çekdügün renc
Vîrânede zâyi' etdügün genc

1468 Vahşî ne bilür senün makâmun
Hem-cinsleründen iste kâmun

1469 Hâl ehlisen iste ehl-i hâli
Sahrâlara düşme lâübâlî

1470 Devlet dilesen hümâdan iste
Genc istesen ejdehâdan iste

1471 Gam çekme ki men olınca gam-hâr
Yârun sana an-karîb olur yâr

1460-1461 (Mecnun'un) kim olduğunu sorduğunda, dediler ki: "Ey şah! Onu ay yüzlü bir güzel perişan etmiştir. Dillere düşmeyi kendine huy edinmiş; devamlı olarak kurtla kuşla gezip dolaşıyor..."

1462 Nevfel, Mecnun ile görüşme arzusuna kapılarak adamlarıyla çölün yolunu tuttu.

1463 Onu bir köşede hor, yalnız ve ümitsiz bir hâlde gördü...

1464 Çevresini kuşlar ve kurtlar sarmış; kimsesizlik, onu sanki bir hisarın içine kapatmıştı.

1465-1466 (Mecnun'un) etrafındaki korkunç canavar dairesi, orduyu görüp çemberi bozunca, o vefalı (Nevfel) Mecnun'un yanına giderek kendisine dostlük gösterdi.

1467 (Dedi ki): "Ey hasta! Nedir bu çektiğin eziyet? Niçin hazineyi viranede ziyan ediyorsun?"

1468 "Vahşî hayvanlar senin değerini ne bilsin? Meramını hemcinslerinden istesene!"

1469 "Sen dert ehlisin, hâlden anlayanları ara; böyle başıboş ve perişan, çöllerde dolaşıp durma!"

1470 Saadet istiyorsan hüma kuşundan iste; hazine diliyorsan ejderhadan dile!"

1471 "Gam çekme artık! Çünkü ben senin derdine ortak olunca en yakın zamanda sevgilin sana yâr olur."

1472 Ger olsa zer ile iş ser-encâm
Yük yük tökelüm zer alalum kâm

1473 V'er olsa garaz mesaffa muhtâc
Biz kan tökelüm sen eyle târâc

1474 Ancak ola gör menümle hem-dem
Men kim senünem senündür ol hem

Bu Mecnûnun Nevfel ile derd-i dil edâsıdur ve Şerh ü tafsîl-i mâcerâsıdur

1475 Mecnûn dedi ey yegâne-i ahd
Tedbîrüme çohlar etdiler cehd

1476 Çoh ehl-i azâyim etdi tedbîr
Olmadı perî bu dîve teshîr

1477 Topraglara tökildi çoh zer
Olmadı bu kîmyâ müyesser

1478 Sende bilürem ki lutf çohdur
Ne sûd çü mende baht yohdur

1479 Sürme bilürem ki arturur nûr
Ne fâide göz eger ola kûr

1480 İkbâlüme yohdur i'timâdum
Müşkil görinür menüm murâdum

1481 Âh er kılasen bu şugle ikdâm
Râyunca iş olmaya ser-encâm

1482 Hem dûstum olmaya mana yâr
Hem düşmen ola ne dûst kim var

1472 "Eğer iş altın yolu ile çözülecekse, yüklerce altın harcayalım ve arzumuza kavuşalım;"

1473 "Yok, eğer maksada savaşla ulaşılacaksa, biz kan dökelim, sen ganimetleri topla!"

1474 "Ancak, benimle arkadaş olmaya bak!.. Ben senin (arkadaşın) olduğuma göre, o da senin olacaktır..."

Mecnun'un Nevfel'e Gönül Derdini Dökmesi ve Macerasını Baştan Sona Ona Anlatması

1475 Mecnun dedi ki: "Ey asrın biriciği! Hâlimi düzeltmek için çok kişiler çaba sarf ettiler;"

1476 "Birçok büyücü çare bulmaya çalıştı; ama peri bu devin eline geçmedi..."

1477 "Topraklara çok altın döküldü, ama bu kimya bir türlü tutmadı."[77]

1478 "Biliyorum ki sende lütuf çok; ama, ne çare ki benim bahtım açık değil!"

1479 "Sürmenin göz nurunu artırdığını biliyorum; lâkin, göz kör olursa ne fayda?.."

1480 "Geleceğime güven duymuyorum. Emelime ulaşmam zor görünüyor..."

1481-1482 "Ah, bir de bu iş için uğraşıp da, iş senin arzuna uygun olarak sonuçlanmaz ve hem sevgilim bana yâr olmayıp hem ne kadar dostum varsa bana düşman olursa?.."

1483 Bahtum bilürem menüm yamandur
Sûd istedügün mana ziyandur

1484 Bahtum sıfatında bir gazel var
Dâim kılurem men anı tekrâr

Bu gazel Mecnûn dilindendür

1485 *Vefâ her kimseden kim istedüm andan cefâ gördüm*
Kimi kim bî-vefâ dünyâda gördüm bî-vefâ gördüm

1486 *Kime kim derdümi izhâr kıldum isteyüp dermân*
Özümden min beter derd ü belâya mübtelâ gördüm

1487 *Mükedder hâtırumdan kılmadı bir kimse def'-i gam*
Safâdan dem uran hem-demleri ehl-i riyâ gördüm

1488 *Eger su dâmenin dutdum revân dönderdi yüz menden*
Ve ger gözgüden umdum sıdk aks-i müdde'â gördüm

1489 *Ayak basdum reh-i ümmîde ser-gerdânlıg elverdi*
Emel ser-riştesin dutdum elümde ejdehâ gördüm

1490 *Mana gösterdi gerdûn tîre bahtum gözgüsin yüz kez*
Men-i bed-baht ana her gâh kim bahdum kara gördüm

1491 *Fuzûlî ayb kılma yüz çevirsem ehl-i âlemden*
Neden kim her kime yüz dutdum andan yüz belâ gördüm

1483 "Biliyorum, talihim kötüdür. Benim yararıma düşündüğün şey boşunadır."

1484 "Bahtsızlığımı anlatan bir gazel var ki, ben onu devamlı okuyup duruyorum;"

Mecnun Dilinden Gazel

1485 *Her kimden bir vefa istedimse ondan cefa gördüm;*
Vefasız dünyada kimi gördümse bîvefa gördüm.

1486 *Kime derdimi açıp da derman istediysem,*
Kendimden bin beter derde, belâya müptelâ gördüm.

1487 *Kederli gönlümün derdini gidermedi hiç kimse;*
Sevinç ve neşeden dem vuran ahbapları baştan başa riyada gördüm.

1488 *Ne zaman suyun eteğine yapışsam, hemen yüz çevirdi benden*
Ne zaman, aynadan sadakat umsam, sözünün aksini onda gördüm.

1489 *Başıboşluk el verip de ümit yoluna ayak bastığımda,*
Arzu ipine sarıldım; ama elimde ejderha gördüm.

1490 *Felek bana kem talihimin aynasını yüz kez gösterdi;*
Ama ben bedbaht ona ne zaman baktıysam, kara gördüm.

1491 *Ey Fuzulî, eğer insanlardan yüz çevirirsem, ayıplama beni;*
Çünkü, kime sokulduysam ondan yüz türlü belâ gördüm.

Bu Nevfelün Mecnûna ümmîd-vârlıg verdügidür
ve
Hüsn-i musâhabetiyle rızâsın ele getürdügidür

1492 Nevfel dedi ey edîb-i kâmil
Feyz-i nazarumdan olma gâfil

1493 Li'llâhi'l-hamd gayretüm var
Gayret kadarınca kudretüm var

1494 Sen cehd eyle ki yâr ola ehl
Çün yâr ola ehl kârdur sehl

1495 Mecnûn hem ümîd ile olup şâd
Terk etdi tarîk-i tab'-ı mu'tâd

1496 Hem sildi gubâr-ı fark u gîsû
Hem eyledi kat'-ı nâhun ü mû

1497 Hem cismine verdi zîb-i câme
Hem başına zîver-i imâme

1498 Bezm-i tarabı makâm dutdı
Meyl–i tarab etdi câm dutdı

1499 Nevfel hem olup mülâzim-i ahd
İmdâdına kıldı cân ile cehd

1500 Aldı ele müşg-bâr hâme
Leylî haşemine yazdı nâme

1501 K'ey tâife-i bülend-pâye
Bî-gânelig etmen âşinâya

1502 Edüp meni iltifâta memnûn
Leylîni edün refîk-i Mecnûn

Nevfel'in Mecnun'a Ümit Vermesi ve Güzel Konuşmalarla Hoşnutluğunu Elde Etmesi

1492 Nevfel dedi ki: "Ey usta şair! Benim görüşümü, düşüncelerimi yabana atma!"

1493 "Allah'a şükür, gayret ve cesaret sahibiyim; gayretli olduğum kadar, kudretliyim de..."

1494 "Sen de çaba göster ki (Leylâ'nın) kabilesinin insanları bize dost olsunlar. Onlar bize yardımcı olurlarsa, iş kolaylaşır."

1495 Mecnun da ümitlenip sevindi ve alışkanlıklarını terk etti.

1496 Hem saçının başının üstündeki toprakları sildi, hem de sakalını ve tırnaklarını kesti.

1497 Üzerine süslü elbiseler giydi, başına da güzel bir sarık sardı.

1498 Sevinç ve neşe meclisini makam edindi;[78] neşeye meyledip kadeh tuttu.

1499 Nevfel de sözünde durarak canla başla (Mecnun'un) yardımına girişti.

1500 Eline, misk saçan kalemi alarak Leylâ'nın kabilesine (şöyle) bir mektup yazdı:

1501 "Ey değerli insanlar topluluğu! Ben dostunuza kayıtsız davranmayın;"

1502 "Beni lütuflarınızla mutlu ederek Leylâ'yı Mecnun'un yoldaşı yapın!"

1503 Ol lâle ise bu nesterendür
Şimşâd ise ol bu nârvendür

1504 Ol muna bu anadur sezâ-vâr
Ey ehl-i garaz nedür bu âzâr

1505 Kâm olsa nizâsuz müyesser
Ha genc-i dür ü hizâne-i zer

1506 V'er olsa bu hayr işde te'hîr
Ha ta'n-ı sinân ü darb-ı şemşîr

1507 Ol kavme çü rûşen oldı ahvâl
Oldı bu cevâb olardan irsâl

1508 Kim bizde cünûn ilâcı yohdur
Divâneler ihtiyâcı yohdur

1509 Genc ü zere eyleme tefâhur
Besdür bize gencümüzdeki dür

1510 Lâf ile kılıçdan urmagıl dem
Kim var kılıcumuz bizüm hem

Bu Nevfel'ün Leylî haşemiyle rezm etdügidür ve Rezmde maglûb olup sulha azm etdügidür

1511 Nevfel ki eşitdi ol cevâbı
Terk eyledi şâhed ü şarâbı

1512 Cem' etdi sipâh-ı bî-nihâyet
Çaldurdı nefîr ü çekdi râyet

1513 Ol kavm hem oldılar haberdâr
Cem' eylediler sipâh-ı hûn-hâr

1503 "O lâle ise, bu da yaban gülüdür; o şimşir ağacı ise, bu da karaağaçtır;"

1504 "O buna lâyıktır, bu da ona... Ey kindar insanlar, neden bu incitme (yolunu tutuyorsunuz)?"

1505-1506 "Eğer arzu edilen şey kavgasız gürültüsüz ele geçecek olursa, işte (size) hazineler dolusu inci ve altın; yok, eğer bu hayırlı işi geciktirecek olursanız, o zaman da mızrağın aşağılamasına ve kılıcın darbesine hazırlanın!"

1507 O topluluk, durumdan haberdar olunca, onlardan şöyle bir cevap ulaştı:

1508 "Bizde cinnetin ilacı yoktur ve delilerin ihtiyaç duydukları şey de bulunmaz!"

1509 "Hazinelerle ve altınla bu kadar öğünme! Hazinemizde bulunan inci bize yeter!"

1510 "Kılıçtan hiç söz etme! Çünkü bizim de kılıcımız var!"

Nevfel'in Leylâ'nın Kabilesi ile Savaşması ve Savaşta Mağlûp Olup Anlaşma İstemesi

1511 Nevfel bu cevabı işitince güzelleri ve şarabı terk etti;

1512 Sayısız asker topladı; boru çaldırdı ve bayrak açtı...

1513 O topluluk da haberdar olunca, kan dökücü askerler topladı.

1514 Ref' oldı iki tarafdan âzerm
Hengâme-i rezmi etdiler germ

1515 Bir subh ki kıldı husrev-i Rûm
Şâm ehline Hind fethini şûm

1516 Seyyâreden aldı mihr meydân
Saldı kılıç u getürdi kalhan

1517 Gün hançeri oldı âşikâre
Gerdûn zırıhını etdi pâre

1518 Satranc-sıfat ol iki leşker
Birbirine durdılar berâber

1519 Geh nîze kılurdı cân-sitânlıg
Geh nâvek ederdi hûn-feşânlıg

1520 Ol benzer idi kad-i nigâra
Bu gamze-i dil-firîb-i yâra

1521 Eylerdi zebân-ı ta'n-ı şemşîr
Ahvâl-i adem vücûda takrîr

1522 Ahvâline halkun aglayup zâr
Çeşm-i zırıh olmış idi hûn-bâr

1523 Gürz ile olurdı hurd her sû
Cevşenlere üstühân-ı pehlû

1524 Rezm oldı belâ yagışlu bir mîg
Ra'd ü berki tüfeng ile tîg

1525 Gösterdi güzâr-ı gürz ü peykân
Kalhanda zırıh zırıhda kalhan

1526 Mecnûn olara kılup nezâre
Çekmişdi özini bir kenâra

1514 Her iki taraftan da acıma duygusu gitti ve savaş hengâmesi kızıştı...

1515-1518 Rum padişahının, Hind ülkesini fethetmek isteyen Şam ahalisini bozguna uğrattığı; Güneş'in, gezegenlerden meydanı aldığı, kılıç çalıp kalkan gösterdiği, Güneş hançerinin ortaya çıkıp dünyanın zırhını parçaladığı bir sabah,[79] o iki ordu satranç (tahtasındaki) gibi birbirinin karşısında durdular...

1519 Kâh mızrak can alıyor, kâh ok kan döküyordu...

1520 O (mızrak), sevgilinin boyuna; bu (ok) ise, yârin gönül aldatan gamzesine benziyordu...

1521 Kılıcın keskin ve sivri dili bedenlere yokluğun ne olduğunu anlatıyordu...

1522 Zırhın gözleri, halkın hâline ağlayıp kanlar saçmakta idi...

1523 Her yanda, gürz(ün darbesi) ile, kaburga kemikleri ufalanarak zırhlara karışıyordu...

1524 Savaş (meydanı), âdeta tüfek ile kılıcın, gök gürültüsü ve şimşeğe döndüğü, belâ yağdıran bir bulut olmuştu.

1525 Gürzlerin inip kalkışı ve okların gelip geçişi; kalkanda zırh, zırhta da kalkan (parçaları) gösterdi...[80]

1526 Mecnun onlara bakarak kendini bir kenara çekmişti...

1527 Durmışdı alem-misâl bî-bâk
Bir arsada şerm-sâr ü gam-nâk

1528 Çekmişdi bu leşker içre râyet
Ol leşker içün dilerdi nusret

1529 Munlar ile hây ü hûy ederdi
Feth anlara cüst ü cûy ederdi

1530 Bu leşker ana mu'în ü gam-hâr
Ol tâlib-i feth-i leşker-i yâr

1531 Ger öz sipehinde görse maktûl
Şükr eylemege olurdı meşgûl

1532 V'er görse katîl-i kavm-î dildâr
Derd ile kılurdı nâle vü zâr

1533 Sebze kimi olsa ger müyesser
Öz leşkerine ururdı hançer

1534 Bir kimse dedi ki ey siyeh-rûz
Hasmını diler mi kimse fîrûz

1535 Biz cân kıluruz yolunda pâ-mâl
Sen düşmen içün dilersen ikbâl

1536 Akla bu iş eylemez delâlet
Ger âkil isen nedür bu hâlet

1537 Mecnûn dedi men fedâ-yı yârem
Vaslına anun ümîd-vârem

1538 Çün leşker-i yârdur kılan rezm
Ol rezme ne lâyık eylemek azm

1539 Çün dûst sipâhıdur eden ceng
Düşmenlige hem-râz degüldür âheng

1527 Bir meydanda utanç içinde ve gamla dolu olarak, bayrak gibi hareketsiz durmaktaydı...

1528 Bu ordu[81] içinde bayrak çekmişti, ama o ordu[82] için zafer diliyordu...

1529 Bunlarla[83] düşüp kalkıyor, ama onlar[84] için zafer yolları araştırıyordu...

1530 Bu asker onun yardımcısı ve dert ortağı idi ama, o (Mecnun), sevgilisinin ordusunun üstün gelmesini istiyordu...

1531-1532 Kendi ordusunda öldürülmüş birisini görse Allah'a şükrediyor; eğer sevgilinin kabilesi içinde birinin öldüğünü görürse, ağlayıp inliyordu...

1533 Eğer mümkün olsa, kendi askerlerine ot (biçer) gibi hançer vururdu...

1534 Birisi ona dedi ki: "Ey bahtı kara! İnsan, düşmanının sevinmesini ister mi?"

1535 "Biz senin yolunda canımızı feda ediyoruz; sen ise düşmanın zaferini istiyorsun!"

1536 "Bu iş akıllı işi değil! Eğer akıllı biri isen, bu ne hâl?.."

1537 Mecnun dedi ki: "Ben kendimi sevgiliye feda etmişim ve ona kavuşmayı ümit ediyorum..."

1538 "Karşıda savaşan, sevgilinin ordusu olunca, o savaşta yer almak doğru olur mu?.."

1539 "Cenk eden, dostun askeri ise, vaziyet düşmanlığa uygun değildir."

1540 Hem-râzdur ki bulam visâle fursat
Yârum tarafından ola nusret

1541 Cânum ola dûst dil-pezîri
Yâ küştesi ola yâ esîri

1542 Bu ma'rekede neşât-mendem
Ol silsilede esîr-i bendem

1543 Müşkil işe olmışem giriftâr
Agyârum yâr u yârum agyâr

1544 Ger katlüme dûst çekse şemşîr
Yoh mende rızâdan özge tedbîr

1545 Hoşnûd degül miyem bu hâle
Kim cân verem ü yetem visâle

1546 Çün beyle cevâb eşitdi sâil
Ol fazl ü kemâle oldı kâil

1547 Geldükçe olup ziyâde âşûb
Az kaldı ki Nevfel ola maglûb

1548 El-kıssa müyesser olmayup kâm
Ol gün cedel oldı subh-tâ-şâm

1549 Çün oldı ıyân talî'a-i şeb
Meydân-ı sipihri dutdı kevkeb

1550 Âsâyişe hâsıl oldu fursat
Cân almaga merg verdi mühlet

1551 Her saf bir arada dutdı menzil
Birbirine kondılar mukâbil

1552 Hem-demlere râzın açdı Nevfel
Kim müşkil-i hâlümi kılun hall

1540-1541 “Arzu ediyorum ki; sevgilimin tarafı galip gelsin de, kavuşmaya fırsat bulayım; canım ya sevgilinin makbulü olsun; ya da (sevgili) onu öldürsün, yahut tutsağı etsin...”

1542 “Bu savaşta çok sevinçliyim; çünkü o zincirin gönülden bağlı bir esiriyim...”

1543 “Çok zor bir işe düşmüşüm; düşmanım dost, dostum ise düşmandır!”

1544 “Eğer dostum beni öldürmek için kılıç çekse, buna razı olmaktan başka bir çarem yoktur...”

1545 “Canımı verip de sevgiliye kavuşursam, bu hâlden hoşnut olmaz mıyım? .”

1546 Soran kişi böyle bir cevap alınca, (Mecnun’un) çok üstün ruhî özelliklere sahip olduğunu anladı...

1547 Savaş ve kargaşalık gittikçe arttı; az kaldı Nevfel yeniliyordu.

1548 Sözün kısası, zafer (hiçbir tarafa) nasip olmadı ve savaş sabahtan akşama kadar devam etti.

1549-1550 Gecenin belirtileri görünüp gökyüzü meydanını yıldızlar kapladığında, asayişe fırsat doğdu ve ölüm can almaya ara verdi.

1551 Her bölük bir yerde toplandı ve birbirine karşı saf bağladı.

1552 Nevfel, arkadaşlarına, “Bir güçlüğüm var; bunu çözün!” diyerek sırrını açtı:

1553 Men eşca'-ı ehl-i rûzgârem
Hurşîd-i sipihr-i kâr-zârem

1554 Yoh kimsede tâb-ı tîg-i tîzüm
Endîşe-i tâkat-ı sitîzüm

1555 Bu rezmde bilmezem nedür hâl
Kim fethüme nusret eyler ihmâl

1556 Elbette ki Hak rızâsıdur bu
Bir ehl-i Hakun du'âsıdur bu

1557 Arz eylediler ki ey cihân-dâr
Mecnûndan olup mısen haberdâr

1558 Biz cân kıluruz anun fedâsı
A'dâmuzadur anun du'âsı

1559 Biz kasd ederüz anun murâdın
Ol düşmene baglar i'tikâdın

1560 Nevfel ki eşitdi ol kelâmı
Kalmadı ol emre ihtimâmı

1561 Bilmişdi ki sâhib-i nazardur
Elbette dûası mu'teberdür

1562 Bildi ki müyesser olmaz ol kâm
Te'sîr kılur du'â ser-encâm

1563 Çün vasl degüldi hükm-i takdîr
Müşkil ki eser vereydi tedbîr

1564 Vehm etdi ki mün'akis ola hâl
Rezminde mübârek olmaya fâl

1553 "Ben dünyanın en korkusuz adamıyım, savaş göklerinin güneşiyim."

1554 "Keskin kılıcımın kuvveti ve savaşçılık kudretim hiç kimsede yoktur."

1555 "Bu savaşta ise, bilmiyorum ne hâldir ki, galibiyetim gecikiyor!"

1556 "Elbette ki Allah'ın hoşnutluğu bundadır. Belki de bir Hak dostunun duasıdır bu?.."

1557 Dediler ki: "Ey hükümdar! Mecnun'dan haberin var mı?"

1558 "Biz onun uğruna canımızı veriyoruz; o ise düşmanımızın zaferi için dua ediyor!"

1559 "Biz onun muradına ermesi için çalışıyoruz; o ise inancını düşmana bağlamış durumda!"

1560 Nevfel bu sözü işitince artık savaş işinin istediği gibi gitmeyeceğini anladı.

1561 Anladı ki, (Mecnun) keramet sahibidir ve duası geçerli bir insandır.

1562 Mecnun'un duası, sonucu etkilediği için, artık zaferi kazanamayacaklarını iyice anladılar.

1563 Kader kavuşmaya ruhsat vermediği için, tedbirin sonuç vermesi mümkün değildi.

1564 Durumun tersine dönmesinden ve savaşta talihinin yâver gitmemesinden korktu.

1565 Kirdârını görmedi münâsib
Nezr etdi ki ger olursa gâlib

1566 Zikr etmeye dahi Leylî adın
Terk ede bu emr içün inâdın

Bu Nevfelün ikinci nevbet rezm edüp gâlip oldugıdur
ve
Vefâ-yı ahdde kâzib oldugıdur

1567 Çün tîg çeküp mübâriz-i Rûm
Şâm ehlini etdi emre mahkûm

1568 Feth oldı sipâh-ı Türke mensûb
Oldı Arabın sipâhı maglûb

1569 Âdetçe yine ol iki leşker
Rezm etmegi etdiler mukarrer

1570 Tîg aldı eline pehlevânlar
Başlar kesilüp tökildi kanlar

1571 Cân eyledi terk-i hâne-i ten
Ol çıhmaga açdı tîr revzen

1572 Başlarda belânı çoh görüp akl
Bir özge makâma eyledi nakl

1573 Peykân sünük içre oldı peyvend
Gül şâhlarında gonca mânend

1574 El-kıssa hilâf-ı resm-i evvel
A'dâya muzaffer oldı Nevfel

1575 Hasm etdi kabül-i hükm-i tâ'at
Başlandı tazarru'-ı şefâ'at

1565-1566 Yapmakta olduğu işi uygun bulmadı ve eğer galip gelirse bir daha Leylâ'nın adını anmamaya ve bu işteki inadından vazgeçmeye kendi kendine söz verdi.

Nevfel'in İkinci Kez Savaşıp Galip Gelmesi ve Sözünde Durmada Yalancı Çıkması

1567-1569 Anadolu ülkesinin savaşçısı, kılıç çekip Şam ahalisini buyruğu altına aldığı ve Türk askerine zafer nasip olup da Arap askeri yenildiğinde,[85] iki ordu, âdet olduğu üzere birbirleri ile tekrar savaşmayı kararlaştırdılar.

1570 Yiğitler ellerine kılıçları aldılar; başlar kesilip kanlar döküldü.

1571 Canlar, ten evini terk etti; oklar da, canlar çıksın diye (tenlerde) pencereler açtı...

1572 Akıl, başlardaki belâyı çok görüp bir başka makama göçtü...

1573 Ok temrenleri, gül dallarındaki goncalar gibi, kemiklere saplandı.

1574 Sonunda Nevfel, önceki savaşın aksine, düşmana üstün geldi.

1575 Hasım, itaati kabul etti ve af için yalvarmalar başladı.

1576 Leylînün atası açdı başın
Doldurdu gözine kanlu yaşın

1577 Acz ile dedi ki ey hudâvend
Şâhenşeh-i âdil ü hıred-mend

1578 Ger Leylî içündür ıztırâbun
İkrâh ile vermezem cevâbun

1579 Ammâ reh ü resmdür mukarrer
Bir avrete aybdür iki er

1580 Leylî bu haşemde nâm-zeddür
Akd ile mukayyed-i ebeddür

1581 Çün hükmün eder bu resmi pâ-mâl
Bârî anı gayre verme sen al

1582 Gül bergümüzi hevâya verme
Nâmûsumuzı fenâya verme

1583 Nevfel dedi ey güzîn-i eşrâf
Yoh mende hilâf-ı adl ü insâf

1584 Men mahz-ı mürüvvet ü vefâyem
Gencîne-i gevher-i atâyem

1585 Bî-dâd ü sitem degül şi'ârum
Adl içre tamâmdur ıyârum

1586 Men hem hacîlem bu mâcerâdan
Âcizlere kıldugum cefâdan

1587 Hakkâ bu degüldi i'tikâdum
Kim hâsıl edem men öz murâdum

1588 Bir sınmışa mûmyâ dilerdüm
Bir haste içün şifâ dilerdüm

1576-1577 Leylâ'nın babası, başını açıp gözlerini kanlı gözyaşları ile doldurarak, güçsüzlük içinde dedi ki: "Ey hükümdar, ey âdil ve akıllı padişah!.."

1578-1579 "Her ne kadar, sen Leylâ yüzünden sıkıntı çekiyorsan ve ben zor altında sana uygun cevap vermiyorsam da, örfe ve âdete göre, bir kadına iki erkek ayıptır!"

1580 "Leylâ bu kabile içinde nişanlanmış, söz ile ebedî olarak bağlanmıştır."

1581 "Madem ki senin hükmün bu âdeti çiğniyor; bari onu bir başkasına verme de, sen al!"

1582 "Gül yaprağımızı havaya savurma, namusumuzu berbat etme!"

1583 Nevfel dedi ki: "Ey şerefli insanların en seçkini! Bende adalete ve insafa ters bir şey bulunmaz;"

1584 "Ben mertlik ve vefanın ta kendisiyim; yardım ve bağış mücevherlerinin hazinesiyim;"

1585 "Zulüm ve haksızlıkla işim yok; benim adalet hususunda ayarım tamdır."

1586 "Ben de bu maceradan ve âciz insanlara verdiğim eziyetten dolayı utanıyorum!"

1587 "Allah biliyor ki, niyetim asla kendi arzularıma hizmet değildi;"

1588 "Sadece bir düşkünün derdine deva, bir hastaya şifa bulmak istiyordum."

1589 Gördüm görinür bu emr müşkil
Bîmâr degül ilâca kâbil

1590 Bî-dâddan olmışem peşîmân
Afv ede meger bu sehvi Sübhân

1591 Gelmez gözüme iyâl ü mâlün
Mâlün senün olsun ü iyâlün

1592 Var imdi sen eymen ol hatardan
Min-ba'd tevehhüm etme şerden

1593 Munı dedi açdı âlet-i rezm
Öz memleketine eyledi azm

1594 Mecnûn der-i i'tirâz edüp bâz
Ol servere ta'ne etdi âgâz

1595 K'ey bîhûde kavlün ü karârun
Ahdünde bu mıdur i'tibârun

1596 Ne fâide sikkesüz diremden
Ne sûd netîcesüz keremden

1597 Sâyen uludur velî ne hâsıl
Kim feyz degende oldı zâil

1598 Her niçe ki etdiler mürâ'ât
Kim eyleyelüm muna mükâfât

1599 Andan yegin edelüm sana yâr
Âsân işüni gel etme düşvâr

1600 Mutlak eser etmedi ana pend
Zencir-i hevâ kaçan dutar bend

1601 Efgân edüp etdi hırkasın çâk
Sahrâlara düşdi zâr ü gam-nâk

1589 "Anladım ki bu iş zor; hasta ilaç kabul etmiyor."

1590 "(Bu sebeple), yaptığım haksızlıktan dolayı pişman oldum. Umarım ki Allah bu günahı affeder!"

1591 "Senin çoluk çocuğunda ve malında gözüm yok; malın da çoluk çocuğun da senin olsun!.."

1592 "Var git, artık sen tehlikelerden emin ol; bundan sonra (benden gelecek) kötülükten korkma!.."

1593 Böyle söyleyip, savaş araçlarını dağıttı ve kendi memleketine doğru yola koyuldu.

1594 Mecnun, itiraz kapısını açıp, Nevfel'i şöyle ayıplamaya başladı:

1595 "Ey sözü ve kararı boşa giden! Sen sözünde böyle mi durursun?"

1596 "Damgasız paradan ne çıkar? . Gerçekleşmeyen cömertlikten ne fayda? ."

1597 "Gölgen ulu ama, ne çare, iyilikte bulunma zamanı geldiğinde, yok olup gitti!"

1598-1601 Yanındakiler, (Mecnun'u) her ne kadar, "Bırak, bu işi telâfi edelim; sevgili olarak sana bundan daha iyisini bulalım; kolay işini gel zorlaştırma!" diye sakındırmaya çalıştılarsa da, ona nasihatın hiçbir faydası olmadı... Aşk zinciri bağ tutar mı? . Feryat ve figana başlayıp hırkasını yırttı; inleyerek ve gamlı bir hâlde sahralara düştü...

Bu Mecnûnun zencîre özin bend etdügidür
ve
Behâne ile Leylî tarafına getdügidür

1602 Bir gün seher ol mücâvir-i deşt
Eylerdi gürüh-ı vâhş ile geşt

1603 Bir pîr-i hazîn görindi nâgâh
Zencirlü bir esîri hem-râh

1604 Mecnûnun esîre yandı cânı
Ol pîr-i hazîne sordı anı

1605 Kim bu ne esîrdür beyân et
Cürmin men-i mücrime ıyân et

1606 Sırr-ı dilin etdi pîr rûşen
Kim dûstdürür degül bu düşmen

1607 Men haste-i beste-i iyâlem
Fakr ile igen şikeste-hâlem

1608 Bu hem men-i zârdan beterdür
Âvâre vü hâr ü derbederdür

1609 Bir rûzî içün olup füsûn-sâz
Her dem kıluruz füsûnlar âgâz

1610 Tâ hâsıl ola ma'âş-ı etfâl
Bir şu'bededür bu gördügün hâl

1611 Bu kanlulıga kılupdur ikrâr
Men eylemişem munı giriftâr

1612 Sâhib-diyetem men ü bu hûnî
Gör vech-i ma'âş içün füsûnı

Mecnun'un Kendisini Zincire Bağlaması ve Bir Bahane ile Leylâ'nın Tarafına Gitmesi

1602 Bir gün seher vakti, o çöl sakini, vahşî hayvanlarla dolaşıyordu.

1603 Ansızın bir zavallı ihtiyar gördü. Beraberinde zincirli bir tutsağı vardı.

1604 Mecnun'un yüreği tutsağa yandı; durumu o kederli ihtiyara sordu:

1605 "Bu tutsak neyin nesidir, söyle?.. Ben suçluya bunun kabahatini açıkla!"

1606 İhtiyar, içindeki sırrı ortaya döktü; (dedi ki): "Bu düşman değil, dosttur."

1607 "Ben çoluk çocuğu geçindirmeye mecbur, hasta bir insanım; yoksullukla perişan bir hâldeyim."

1608 "Bu da ben zavallıdan daha beterdir; başıboş, zavallı ve derbeder birisidir."

1609 "Bir parça geçim için insanları aldatarak her an yeni bir hileye başvuruyoruz;"

1610 "Ta ki, çoluk çocuğumuzun geçimini sağlayalım... İşte bu gördüğün hâl bir oyundan ibarettir."

1611 "Bu, (yalancıktan) katilliği kabul etti, ben de onu esir tuttum.

1612 "(Sözde) ben diyet sahibiyim, bu da kanlı... Geçim sağlamak için (yaptığımız) hileye bak!"

1613 Tâ kim gezüp eyleye gedâlıg
Bendeni kıla girih-küşâlıg

1614 Her ne kazanur gezende ev ev
Taksîm ederüz arada cev cev

1615 Kısmetde hem etmişüz karârı
Men yarıyem ü bu şahs yarı

1616 Mecnûn dedi sehv edüpsen ey pîr
Dîvânelere gerek bu zencîr

1617 Gel hâcetümi menüm revâ kıl
Bend eyle meni munı rehâ kıl

1618 Sâyen tek olup senünle hem-seyr
Men ehl-i keremden isteyem hayr

1619 Her ne yıgılursa bîş ü ya kem
Varın sana eyleyem müsellem

1620 Kasdum bu ki eyleyem men-i zâr
Evden eve seyr müşterî-vâr

1621 Şâyed ki bir evde ola mümkin
Ol zühreye olmagum mukârin

1622 Pîr oldı ümîd-i nef' ile şâd
Evvelki esîrin etdi âzâd

1623 Zencîre girüp remîde Mecnûn
Erbâb-ı cünûna düzdi kânûn

1613 "Şimdi, bu gezerek dilencilik yapıyor ve kefaretini ödemeye çalışıyor;"

1614 "Ev ev dolaşarak ne kazanırsa, aramızda tek tek bölüşüyoruz."

1615 "Kısmeti bu kişi ile yarı yarıya bölüşmekte karar kıldık."

1616 Mecnun dedi ki: "Ey ihtiyar, hata ediyorsun! Bu zincir ancak divanelere gerektir."

1617 "Gel benim dileğimi yap; beni zincire vur ve bunu azat et!"

1618 "Gölgen gibi seninle birlikte gezeyim de cömert insanlardan yardım dileneyim;"

1619 "Az çok ne toplanırsa hepsini sana teslim edeyim..."

1620-1621 "Benim de niyetim şu ki; zavallı ben, Müşteri gibi evden eve dolaşırsam, belki bir evde o Zühre[86] ile karşılaşma fırsatını yakalarım..."

1622 İhtiyar, kazanç ümidi ile sevindi ve önceki tutsağını salıverdi.

1623 Mecnun ürke ürke zincire girdi ve (böylelikle) divaneler için (zincire vurulma) kanununu koydu.

Bu Mecnûnun zencîre şerh-i gamıdur
ve
Beyân-ı silsile-i elemidür

1624 Ol silsileye olup hem-âvâz
Aglardı ki ey menümle hem-râz

1625 Sen genc-i belâya ejdehâsen
Ser-rişte-i mihnet ü belâsen

1626 Şerh-i gama var min dehânun
Deprendükçe çıkar fîgânun

1627 Başdan ayaga delük delük ten
Gönlündeki râzun etdi rûşen

1628 Ey muntazır-ı nezâre-i yâr
Nezzâre-i yâra min gözün var

1629 Gezmek hevesiyle hâne hâne
Ol pîr ile oldılar revâne

1630 Tevfîk olup anlarunla hem-râh
Leylî haşemi gezerdi bir bir

1631 Mecnûn reseni elinde ol pîr
Ev ev haşemi gezerdi bir bir

1632 Leylî evine erişdi nevbet
Ol hasteye gâlip oldı hayret

1633 Ser-geşte-i âlem oldı pâ-best
Meyhâne öninde düşdi ser-mest

1634 Çün çekdi bir ihtiyârsuz âh
Leylî ev içinde oldı âgâh

Mecnun'un Gamını Zincire Açması ve Art Arda Gelen Dertlerini Anlatması

1624-1625 (Mecnun) o zincirlerin sesine ses verip ağlayarak şöyle diyordu: "Ey benim sırdaşım! Sen belâ hazinesini bekleyen ejderhasın; mihnet ve belâ düğümünün ipucusun..."

1626 "Gamını anlatacak binlerce ağzın var; kıpırdadıkça feryat ve figanın duyuluyor."

1627 "Baştan ayağa kadar delik delik olan tenin, gönlündeki sırları ortaya koyuyor..."

1628 "Ey yâri görmenin hasretini çeken (zincir! Ne mutlu ki) yâri görmek için binlerce gözün var!"

1629 (Mecnun), ev ev dolaşmak hevesi ile, o ihtiyarla birlikte yola koyuldu.

1630 Allah'ın yardımı onlara yoldaş olup, ansızın Leylâ'nın kabilesi göründü.

1631 O ihtiyar, Mecnun'un ipi elinde, tek tek kabilenin bütün evlerini dolaşıyordu.

1632 Sıra Leylâ'nın evine gelince dertli Mecnun hayret ve şaşkınlığa kapıldı.

1633 Bütün âlemi gezip dolaşan Mecnun'un ayakları tutuldu, meyhanenin önünde sermest bir şekilde düştü.

1634 Kendinden geçmiş olarak öyle bir ah çekti ki, Leylâ evin içinde haberdar oldu.

1635 Bir âh ile kıldı haymesin çâk
Mazlûmına açdı çeşm-i nem-nâk

1636 Gördi ki görinmez olmuş ol zâr
Olmış gam ile za'îf ü bîmâr

1637 Kaşı kimi kâmeti bükilmiş
Yaşı kimi peykeri tökilmiş

1638 Cismi gam içinde cân şebîhi
Derk-i nazarı gam-ı bedîhî

1639 Dîdâr ile ol şeh-i letâfet
Mihmânına eyledi ziyâfet

1640 Râz-ı dil-i zârın etdi ifşâ
Bu şi'ri bedîhî kıldı inşâ

Bu gazel Leylî dilindendür

1641 *Yâr rahm etdi meger nâle vü efgânumuza*
Ki kadem basdı bugün külbe-i ahzânumuza

1642 *Eşk bârânı meger kıldı meded kim nâgeh*
Bitdi bu şâh-ı gül-i tâze gülistânumuza

1643 *Bize âh ateşinün yandugı andan bilinür*
Ki çerâg eyledi rûşen şeb-i hicrânumuza

1644 *Bu visâle yuhu ahvâli demek mümkin idi*
Eger olsaydı yuhu dîde-i giryânumuza

1645 *Bir hayâl ola meger gördügümüz yohsa nigâr*
Mutlakâ hâtıra gelmez ki gele yanumuza

1635 (O da) bir ah ile çadırını parçaladı ve yaş dolu gözlerini mazlum sevgilisine çevirdi.

1636 Gördü ki, o zavallı, gam ile o kadar zayıflamış ve hasta düşmüş ki, neredeyse görünmez olmuş...

1637 Boyu, kaşı gibi bükülmüş; çehresi, yaşı gibi dökülmüş...

1638 Cismi, sanki gam içinde kalmış can gibi... Bakanlar onun bedeni yerinde sadece gam görmekteler...

1639 O zarafet sultanı (Leylâ), güzel yüzünü göstererek misafirine ziyafet çekti.

1640 Ağlayan gönlünün sırrını açığa vurarak bu şiiri okudu:

Leylâ Dilinden Gazel

1641 *Sevgili, demek ki, acıdı da feryat ve figanımıza;*
Ayak bastı bugün artık hüzünlerle dolu kulübemize.

1642 *Belki gözyaşı yağmuru ansızın tesir etti de,*
Bitiverdi bu taze gül fidanı, gülistanımıza.

1643 *Bizim için ah ateşinin bile yandığı ondan belli ki;*
Aydınlık bir çerağ oldu ayrılık gecemize.

1644 *Bu vuslata rüya demek mümkündü;*
Eğer, uyku girebilseydi ağlayan gözlerimize...

1645 *Bir hayal olmalı meğer bu gördüğümüz;*
Yoksa, sevgili, hiç hatıra gelir miydi ki geliversin yanımıza?

1646 *Yâr mihmânumuz oldı gelün ey cân ü gönül*
Kılalum sarf nemüz var ise mihmânumuza

1647 *Dilberün câna imiş kasdı Fuzûlî gel ki*
Cân verüp dilbere minnet koyalum cânumuza

Bu Mecnûnun Leylîye mukâbil olup Ahvâlin beyân etdügidür ve Fursatla râz-ı pinhânın ıyân etdügidür

1648 Mecnûn ki ana nezâre kıldı
Râz-ı dilin âşikâre kıldı

1649 Çekdi felege figân ü âhı
Sultânınun oldı dâd-hâhı

1650 K'ey kadri bülend pâdişahum
Bildür mana kim nedür günâhum

1651 Fermâna muhâlefet mi kıldum
A'dâya muvâfakat mi kıldum

1652 Bed-hâhlarun mıdur bu tedbîr
Gammâzlarun mıdur bu tezvîr

1653 Men mu'tekidem bu âsitâna
Yâ Rab n'ola reddüme behâne

1654 Kimdendür ola mana bu hîle
Kim oldı ola muna vesîle

1655 Tâ hâk-i deründen olmışem dûr
Âşüfte vü haste-hâl ü rencûr

1656 Gâhî çekerem şikence-i gam
Gâhî olurem belâya hem-dem

1646 *Yâr konuğumuz oldu; gelin ey can ve gönül;*
Harcayalım neyimiz var ise bugün misafirimize!

1647 *Ey Fuzulî, dilberin kastı cana imiş; gel de,*
Dilbere can verip, minnet bırakalım canımıza.

Mecnun'un, Leylâ'nın Karşısına Çıkıp Hâlini Ona Anlatması ve Bu Fırsatla Gizli Sırrını Açıklaması

1648 Mecnun ona bakınca gönlünün sırrını açığa vurdu;

1649 Ahını ve feryadını göklere yükselterek sultanına şöyle şikâyette bulundu:

1650 "Ey değeri yüksek padişahım! Bana günahımın ne olduğunu söyle!"

1651 "Emrine karşı mı geldim? Düşmana mı uydum?"

1652 "Bu iş, senin kötülüğünü isteyenlerin bir oyunu mu? Bu yalan dolanları dedikoducular mı ortaya atıyor?"

1653 "Ben bu dergâha bağlanmışım... Allah'ım, reddedilmeme sebep ne?"

1654-1655 "Bu hile bana kimden geldi, buna sebep acaba kim oldu ki; perişan, hasta ve incinmiş bir hâlde kapının toprağından uzak kaldım?"

1656 "Kâh gam işkencesi çekiyorum, kâh belâya yoldaş oluyorum."

1657 Tenhâ geçer oldı rûzgârum
Sahrâda ne mûnis ü ne yârum

1658 Sen hod güzelüm gamum yemezsen
Ol şîfte handadur demezsen

1659 Menden bu tegâfülün acebdür
Gûyâ ki nişâne-i gazabdur

1660 Men beyle niçün zebûn ü hârem
Ha geldüm eger günâhkârem

1661 Çökdüm yere gerdenümde zencîr
Bismillâh eger olursa ta'zîr

1662 Fermân senden kabûl menden
Olma güzelüm melûl menden

1663 Zülf ü müje hançer ü resen bes
Hükmüni yürüt hem as hem kes

1664 Gel arada bir gubâr koyma
Öldür meni şerm-sâr koyma

1665 Ta'zîrüme eylesen te'allül
Lâzım meni öldürür tegâfül

1666 Ey lâle-izâr ü anberîn-mû
Gencîne-cemâl ü mâr-gîsû

1667 Tâ zülfüne olmışem giriftâr
Zencîr-i cünûna ragbetüm var

1668 Gam silsilesine pây-bendem
Dîvâneler içre ser-bülendem

1669 Sevdâda dönüp ziyâna sûdum
Peyveste bu şi'rdür sürûdum

1657 "Zamanım yalnız başıma geçiyor. Çölde ne yakınım ne de dostum var!"

1658 "Güzelim! Sen de benim üzüntümü gidermiyor ve 'O bîçare acaba nerelerde?' demiyorsun!"

1659 "Bana karşı bu ilgisizliğin çok tuhaf! Bu, sanki kızgınlığının bir işareti gibi..."

1660-1663 "Ben neden böyle güçsüz ve perişanım?.. Eğer suçlu isem, işte geldim; boynumda zincir, yere çöktüm; Allah'ın adına diyorum ki; azarlansam bile, sen ferman eyle, ben kabul edeceğim... Güzelim! Benim yüzümden sıkılma; hançer ve ip olarak zülfün ve gamzen yeterlidir. Hükmünü yürüt; ister as, ister kes!"

1664 "Hatta, gel, arada bir toz bile kalmasına izin verme; beni öldür de utanç içinde bırakma!"

1665 "Beni azarlamada ve cezalandırmada ağır davranırsan, bu kayıtsızlık beni öldürse gerektir."

1666 "Ey lâle yanaklı ve amber saçlı! Ey hazine yüzlü ve yılan (gibi siyah ve kıvrım kıvrım) örüklü!.."

1667 "Zülfüne tutulduğumdan beri delilik zinciri ile içli dışlıyım..."

1668 "Ayaklarım gam zinciri ile bağlı ama, divaneler içinde başım yücedir."

1669 "Sevda yolunda kazancım ziyana döndü... Nağme olarak daima bu şiiri okuyorum:

Bu gazel Mecnûn dilindendür

1670 *Küfr-i zülfün salalı rahneler imânumuza*
Kâfir aglar bizüm ahvâl-i perîşânumuza

1671 *Seni görmek müte'azzir görinür beyle ki eşk*
Sana bahdukda dolar dîde-i giryânumuza

1672 *Cevri çoh eyleme kim olmaya nâgeh dükene*
Az edüp cevr ü cefâlar kılasen cânumuza

1673 *Eksük olmaz gamumuz munca ki bizden gam alup*
Her gelen gamlu geder şâd gelüp yanumuza

1674 *Var her halka-i zencîrümüzün bir agzı*
Muttasıl vermege ifşâ gam-ı pinhânumuza

1675 *Gam-ı eyyâm Fuzûlî bize bî-dâd etdi*
Gelmişüz acz ile dâd etmege sultânumuza

Tamâmî-i sühan

1676 Bir lahza kılup bu resme feryâd
Sultânına zulm-i aşkdan dâd

1677 Zencîrini etdi pâre pâre
Dutdı yine halkdan kenâre

1678 Endâmı şikeste çeşmi nem-nâk
Rüsvâ vü harâb ü mest ü bî-bâk

1679 Ardınca koşun koşun uşaglar
Ahvâline kim güler kim aglar

Mecnun Dilinden Gazel

1670 *Zülfünün küfrü[87] gedikler açalı imanımıza;*
Kâfir bile ağlar bizim perişan hâlimize.

1671 *Seni görmek zor gibi görünüyor; zira,*
Sana baktıkça, yaşlar doluyor, ağlayan gözlerimize.

1672 *Cefanı böyle çok etme; olmaya, birden tükenir de,*
Az edip (gerçekten) eza ve cefa edersin canımıza.

1673 *Gamımız asla tükenmez; o kadar ki,*
Bizden gam alır, gamlı gider, sevinçle kim gelse yanımıza.

1674 *Zincirlerimizin her halkasında bir ağız var;*
Sürekli tercüman olmak için gizli gamlarımıza.

1675 *Ey Fuzulî, zamanın gamları bize çok zulmetti;*
Biz de geldik, acz içinde, şikâyet etmeye sultanımıza.

Söz Sonu

1676-1678 Bir müddet bu şekilde feryat edip, sultanına aşkın zulmünden şikâyette bulunduktan sonra, zincirlerini parça parça eyleyip, bedeni kırık, gözü yaşlı, rüsva, perişan, mest ve korkusuz bir hâlde yine halkın arasından uzaklaştı.

1679 Arkasında yığın yığın çocuklar (vardı); hâline kimi gülüyor, kimi ağlıyordu.

Bu Mecnûnun kûrlıg behânesiyle dildârı Cemâlin gördügidür ve Dîde-i ümmîdin tûtiyâ-yı maksûda yetürdügidür

1680 Bir gün dahi ol behâne-perdâz
Bir özge behâne kıldı âgâz

1681 Bagladı iki gözin ki kûrem
Ahvâl-i cihâna bî-şu'ûrem

1682 Arz eyledi za'f ü bî-nevâlıg
Ev ev gezüp eyledi gedâlıg

1683 Takrîb ile azm-i yâr kıldı
Leylî evine güzâr kıldı

1684 Ol dûsta zâhir eyleyüp râz
Yâ dûst deyüp yetürdi âvâz

1685 Leylî ki eşitdi ol sadânı
Bildi eşigindeki gedânı

1686 Evden çıhup etdi arz-ı dîdâr
Kıldı sadaka zekât-ı ruhsâr

1687 Pinhân bahuben ol âftâba
Mecnûn yine geldi bu hitâba

1688 K'ey hâl-i siyâhı göz sevâdı
Cân ârzûsı gönül murâdı

1689 Ger baglu ise gözüm revâdur
Ser-çeşme-i lücce-i belâdur

1690 Bend eylemesem önin demâdem
Seylâba geder tamâm-ı âlem

Mecnun'un Körlük Bahanesiyle Sevgilisinin Yüzünü Görmesi ve Ümidinin Gözüne Arzu Tutyasını[88] Ulaştırması

1680 Bir gün, yine o bahaneci (Mecnun), bir başka bahaneye başvurdu;

1681 Gözlerini, "Körüm, dünyayı görmüyorum!" diyerek (yalancıktan) kapattı;

1682 Zayıf ve fakir görünerek, ev ev gezip dilenmeye başladı.

1683 Yavaş yavaş sevgilisinin tarafına yöneldi ve Leylâ'nın evinin önüne geldi.

1684 O dosta sırrını açıp, "Ey dost!" diyerek bağırdı.

1685 Leylâ o sesi işitince, kapısının önündeki dilencinin kim olduğunu anladı.

1686 Evden çıkarak yüzünü gösterdi; sadaka olarak yanağının zekâtını verdi.

1687 Mecnun, o güneşe gizli gizli bakarak yine şöylece hitaba başladı:

1688 "Ey kara beni gözümün bebeği olan; canımın arzusu, gönlümün muradı (sevgilim)!"

1689 "Gözüm eğer bağlı ise, bu yerindedir; çünkü (o), belâ deryasının akarsuyudur;"

1690 "Eğer her an önünü tutmasam, bütün âlem sele gider."

1691 Göz ki seni eyleyüp nezâre
Rüsvâ kılur ehl-i rûzgâra

1692 Tahkîk edübem ki düşmenündür
Men kıydım ana rızâ senündür

1693 Dergâhuna bagladum getürdüm
Baş üzre ayaguna yetürdüm

1694 Ey gamze vü la'li şehd ü şemşîr
Hâhî afv eyle hâh ta'zîr

1695 Dergâhuna geldügümde ey hûr
Sermâyem idi gözümdeki nûr

1696 Ögretdi gamun mana ticâret
Yüz şükr ki kılmadum hasâret

1697 Göz nûrını hâk-i pâya verdüm
Az cinsümi çoh behâya verdüm

1698 Şâhum nazar et men-i gedâya
Bîgânelig etme âşinâya

1699 Cân bâgına gam nihâli tikdün
Ten mülkine derd tohmı ekdün

1700 Ol tohm ü nihâle nef'-i hâsıl
Oldı nem-i eşk ü sûziş-i dil

1701 Gel mülküne bâguna güzer kıl
Mahsûl ü menâfi'e nazar kıl

1702 Munı deyüp ol garîb ü hayrân
Dutdı reh-i bâdiye kemâ-kân

1691 "Göz sana bakıyor, sonra seni elâleme rüsva ediyor..."

1692-1694 "Senin düşmanın olduğunu anlayınca, ona kıydım... Karar senindir... Bağlayıp huzuruna getirdim; başımın üstünde ayağına yetiştirdim! Ey dudağı bal ve gamzesi kılıç (olan sevgili); ister onu affet, istersen cezalandır!"

1695 "Ey huri! Kapına geldiğim zaman sermayem gözümün ışığı idi;"

1696-1697 "Gamın bana ticaret yapmayı öğretti... Çok şükür ki zarar etmedim; ayağımın toprağına karşılık göz nurumu verdim; az bir malımı çok yüksek bir pahaya değiştim."

1698 "Şahım! Ben dilenciye bir bakıver; tanıdığına yabancılık gösterme!"

1699 "Can bağına gam fidanı diktin; ten mülküne dert tohumu ektin..."

1700 "O tohumu ve o fidanın ürünü, gözyaşı ve gönül yangınıdır."

1701 "Gel mülküne de, bağına bahçene uğra; mahsule ve ürüne bir göz atıver!"

1702 Böyle söyleyerek, o şaşkın ve garip (Mecnun), eskisi gibi çölün yolunu tuttu.

Bu İbni Selâmun Leylî visâline râgıb oldugıdur
ve
Bu da'vâda subh-ı ümmîdi kâzib oldugıdur

1703 Sâkî bize râhat-ı revân ver
Cânsuzlara himmet eyle cân ver

1704 Kıl mest bizi mey-i mugândan
Evvel hoş ü hurrem eyle andan

1705 Sor kim nişedür sebât-ı âlem
Encâm-ı ferah nihâyet-i gam

1706 Dünyâ işi i'tibârsuzdur
Çerhün revişi karârsuzdur

1707 Çoh kimsene genc içün çeker renc
Gayrine nasîb olur anun genc

1708 Gör anı ki her nihâl-i ser-keş
Sudandur ü sarfın eyler âteş

1709 Takdîredür asl-ı emr mensûb
Hoşdur bu ki tâlib ola Matlûb

1710 Çün İbni Selâm bildi hâli
Meydân-ı murâdı gördi hâlî

1711 Cem' etdi ekâbirin diyârun
A'yânını ehl-i rûzgârun

1712 Gönderdi nikâh içün besî mâl
Şart etdügin etdi cümle irsâl

1713 Min zerrîn-na'l rahş-ı tâzî
Mısrî vü Irâkî vü Hicâzî

İbni Selâm'ın Leylâ ile Evlenmeye Heveslenmesi ve Bu Davada Ümidi Sabahının Gerçekleşmemesi

1703 Saki! Bize ruh dinçliği bağışla; himmet eyle de cansızlara can ver!..

1704-1705 Bizi ateş gibi şarapla mest eyle! Önce şen şakrak et, ondan sonra, sor ki; âlemin sürekliliği var mıdır; rahatlığın akıbeti ve gamın sonu nicedir?

1706 Dünyanın işine güven olmaz; âlemin gidişi ise kararsızdır...

1707 Pek çok kimse bir hazine ele geçirmek için sıkıntı çeker; ama hazine başkalarına nasip olur...

1708 Şu duruma bak ki; her taze fidan sudandır, ama ondan ateş çıkmaktadır.[89]

1709 (Her) işin aslı Allah'ın takdirine bağlıdır ve Allah ne dilerse güzeldir.

1710-1711 İbni Selâm, durumu öğrenip emel meydanının boş olduğunu görünce memleketin büyüklerini ve zamanın ileri gelenlerini topladı.

1712 Nikâh için çok mal gönderip, şart ettiği her şeyi yolladı:

1713 Mısır, Irak ve Hicaz cinsi bin altın nallı Arap atı;

1714 Min câriye vü gulâm-ı zîbâ
Pîrâyeleri harîr ü dîbâ

1715 Min nâka nebât-ı kand yüklü
Nesrîn derilü benefşe tüglü

1716 Min tabla abîr ü anber ü müşg
Yüz yük güher-i ter ü zer-i huşg

1717 Esbâb-ı nikâh olup revâne
Kâbîni kesildi nakd-i câna

1718 Leylî bu cefâdan oldı âgâh
Kim buldı bahârına hazân râh

1719 Ümmidi gözine doldı toprag
Maksûd nihâli tökdi yaprag

1720 Aks-i garaz oldı sûret-i hâl
İdbâra mübeddel oldı ikbâl

1721 Gül ister iken sataşdı hâra
Nûr ister iken dutuşdı nâra

1722 Efgân ile mâtem etdi sûrı
Mâtem-kede mahfil-i sürûrı

1723 Meşşâta silerdi zülf ü hâlin
Arturmaga zîb ile cemâlin

1724 Ol âh u sirişk ile demâdem
Hâli güm ederdi zülfi derhem

1725 Egmezdi hilâli vesmeye baş
Gözden giderürdi sürmesin yaş

1726 Gîsûsı çekerdi şâneden ser
Bir bâr idi gerdeninde gevher

1714 İpek ve atlas giyinmiş bin cariye ve yakışıklı hizmetçi;

1715 Yaban gülü renkli, menekşe tüylü, şeker kamışı yüklü bin deve;

1716 Bin tabla abir, amber ve misk;[90] yüz yük saf inci ve som altın...

1717 Nikâh gereçleri gönderilip, mihir olarak can bedeli tayin edildi.

1718-1719 Leylâ, baharını hazana döndüren bu kahredici haberi alınca, ümidinin gözüne toprak doldu ve emelinin fidanı yapraklarını döktü.

1720 Durum, istenmeyen bir hâl aldı; saadeti felâkete döndü.

1721 Gül isterken, dikene takıldı; ışık isterken, ateşlere yandı.

1722 Düğününü, feryat ve figanla mateme çevirdi; şenlik evini yas yerine döndürdü.

1723-1724 Süsleyici kadın, yüzünün güzelliğini artırmak için zülfünü tarar ve benlerini boyarken, o, boyuna ah çekerek ve gözyaşı dökerek benlerini bozuyor, zülfünü dağıtıyordu...

1725 Hilâl kaşı rastığa baş eğmiyor; yaşlar gözünden sürmesini gideriyordu...

1726 Saçları taraktan kaçıyor; boynundaki inci ona yük gibi geliyordu...

1727 Gözgüye keder verürdi âhı
Zulmât-ı hat istemezdi mâhı

1728 Pâ-bûsına bulmayup hınâ dest
Kılmışdı nekâreni üni pest

1729 İklîle ruhı urardı âteş
Buy-i hoş ana gelürdi nâhoş

1730 Ta'ne tikeninden etmeyüp bâk
Gül kimi kılurdı geydügin çâk

1731 Her lahza kılurdı âh ü feryâd
Derdi ki elünden ey felek dâd

1732 Senden bu midi menüm murâdum
Devrânuna baglu i'tikâdum

1733 Vaslını tevakku' etdügüm yâr
Bi'llâh bu degül yanılma zinhâr

1734 Ol nakş-ı sahîfe-i vefâdur
Bu tarz-ı cerîde-i fenâdur

1735 Ol garka-i bahr-ı zevk-i cândur
Bu mahv-ı tena''um-ı cihândur

1736 Ol hayr yolına râh-berdür
Bu başladugı tarîk şerdür

1737 Cânânesi içün ol diler cân
Öz cânı içün diler bu cânân

1738 Men anunem ol menüm ezelden
Sahla bu alâkanı halelden

1739 Ey çerh bu akd olanda muhkem
Belkim yoh idün arada sen hem

1727 Ahı, aynanın yüzünü karartıyor; ay yüzü, zülfünün gölgesini istemiyordu...

1728 Kına, ayağını öpmeye yol bulamamış; feryadı dümbeleğin sesini bastırmıştı...

1729 Yanağı, başındaki gelin tacını yakıyordu. Güzel kokular ona çirkin gelmekteydi.

1730-1731 Kınama dikeninden hiç korkmayıp, gül gibi, elbisesini paralıyor, her an ah ve feryat ediyor ve diyordu ki: "Ey felek, senin elinden feryat!"

1732 "Senden istediğim ve dönüşüne bağladığım ümit bu muydu?"

1733 "Vuslatını umduğum yâr vallahi bu değil! Sakın yanılmış olmayasın?"

1734 "O, vefa kitabının nakşı; bu ise, yokluk defterinin işlemesi!"

1735 "O, ruhî zevkler deryasına gömülmüştü; bu ise, dünya nimetlerinin mahvettiği biri!"

1736 "O, hayır yoluna kılavuzluk ediyordu; bunun koyulduğu ise şer yolu!"

1737 "O, sevgilisi için can diliyor; bu ise, sevgiliyi kendi canı için istiyor!"

1738 "Ezelden ben onunum, o da benim... Bu bağlılığı bozmaktan sakın!"

1739 "Ey felek! Bu sözleşme sağlam bir şekilde yapıldığı zaman, belki sen daha ortada yoktun!"

1740 Gel terk-i tegallüb ü sitem kıl
Tanrını arada gör kerem kıl

1741 Verme kavîye za'îf mâlin
Düşmenlere dûstlar halâlin

1742 Mecnûnumı sanma kimseden kem
Bir merd-i reh-i belâdur ol hem

1743 Ey İbni Selâm-ı bî-ser-encâm
Bilsen sana mekr edüpdür eyyâm

1744 Mecnûna koyupdur ad Leylî
Eyler seni ola kim tesellî

1745 Sen kâm-ı dil iste men belâyem
Sen genc dile men ejdehâyem

1746 Ammâ demezem işün hatâdur
Nisbet mana gâyet-i atâdur

1747 Kurtar meni atadan anadan
Bir gam yeg olur iki belâdan

1748 Derd ile kılurdu nâle vü âh
Esbâb-ı tecemmülinden ikrâh

1749 Devrândan edüp figân ü feryâd
Bu şi'ri ohurdı ol perî-zâd

Bu gazel Leylî dilindendür

1750 *Hilâf-ı re'yüm ile ey felek medâr etdün*
Meni gül ister iken mübtelâ-yı hâr etdün

1751 *Mürûr-ı ömrde bir dönmedün murâdum ile*
Döne döne mana zulm etmegi şi'âr etdün

1740-1741 “Gel bu zorbalık ve zulümden vazgeç! Arada Tanrı’yı gör; lütfet de, kuvvetliye zayıfın hakkını verme; düşmanlara dostların helâlini yedirme!”

1742 “Mecnun’umu kimseden aşağı sanma; o da belâ yolunun yolcusu olan biridir.”

1743 “Ey talihsiz İbni Selâm! Biliyor musun, zaman sana nasıl bir tuzak hazırlamıştır? .”

1744 “Mecnun’a Leylâ adını koymuş, seni bu adla avutuyor.”[91]

1745 “Sen gönül zevki isteyeceksin, ben ise belâyım; sen hazine arzulayacaksın, ben ise ejderhayım.”

1746 “Ama hata ediyorsun demiyorum; aksine, yaptığın bana göre en büyük lütuftur;”

1747 “Beni anamdan babamdan kurtar! Bir sıkıntı, iki belâdan daha iyidir...”

1748 Dert ile inleyip ah çekiyor, süslenmekten ve süs eşyalarından nefret ediyordu.”

1749 O peri kızı (gibi güzel Leylâ), felekten şikâyet edip bu şiiri okuyordu:

Leylâ Dilinden Gazel

1750 *Ey felek, hep arzumun hilâfına dönüp durdun;*
Beni, gül ister iken dikenlere tutkun ettin.

1751 *Ömrüm boyunca bir kere dönmedin arzumca;*
Döne döne bana zulmetmeyi mi kendine âdet ettin?

1752 *İhânetümde nedür bilmezem murâdun kim*
Azîz-i âlem iken hâr ü hâk-sâr etdün

1753 *Ümîd-vâr idüm evvel ki bir neşât görem*
Binâ-yı mihnetümi şimdi üstüvâr etdün

1754 *Cefâ eliyle kılup çâk perde-i sabrum*
Nihân olan gamumı halka âşikâr etdün

1755 *Vefâda vermege cân vermedün mana mühlet*
Meni bu ahd vefâsında şerm-sâr etdün

1756 *Bir özgeni mana yâr eylemekdesen gûyâ*
Menümle yâr olanı özge ile yâr etdün

1757 *Meger bilindi Fuzûlî sana felek hâli*
Ki varını bu cihânun yoh i'tîbar etdün

Tamâmî-i sühan

1758 Ol nev' görenler ıztırâbın
Tezyîn ü cilâdan ictinâbın

1759 Eylerler idi gümân ki ol zâr
Bir özge belâyadur giriftâr

1760 Kılmışdı ol âftâbı muztar
Hecr-i peder ü firâk-ı mâder

1761 Derlerdi hakundur ey semen-bûy
Dutmışdun atan anan ile hûy

1762 Hâlâ ki bulardan ayrılursen
Gurbet sitem oldugın bilürsen

1752 *Bana ihanet ederek ne istersin bilmem;*
Âlemin gözdesi iken, beni zelil ve perişan ettin.

1753 *Önceden bir sevinç yüzü görmekten ümitliydim;*
Şimdi ise belâ ve sıkıntımın binasını abat ettin.

1754 *Cefa eliyle yırtıp da sabrımın perdesini,*
Gizli olan gamımı halka aşikâr ettin.

1755 *Vefa için can vermeye vermedin bana mühlet;*
Beni, bu sözünde durma pazarında mahcup ettin.

1756 *Bir yabancıyı bana dost eylemektesin güya;*
Ama benimle yâr olanı başkası ile yâr ettin.

1757 *Ey Fuzulî, yoksa sana feleğin hâli mi göründü ki,*
Bu cihanın varını, yok gibi hesap ettin?

Söz Sonu

1758-1760 Bu şekilde ıstırap çektiğini ve yüzünü boyamaktan uzak durduğunu görenler, o zavallının bir başka belâya düşmüş olduğunu; baba ve anasından ayrılmanın o güneş yüzlüye zor gelmiş olabileceğini düşünüyorlardı;

1761-1762 Diyorlardı ki: "Ey yasemin kokulu! Hakkın var, anan ve babana alışmıştın. Şimdi onlardan ayrılıyor ve içinde gurbetin bir sıkıntısını duyuyorsun..."

1763 Efgânuna hiç men' yohdur
Sen kimi yanan fîrâka çohdur

1764 Ammâ bu imiş çü halka âdet
Sen hem cezâ eyleme ziyâdet

1765 Kız dâim ata evinde kalmaz
Peyveste anaya mihr salmaz

1766 Lâzım mey-i gaflet eyleyüp nûş
Eylersen atan anan ferâmûş

1767 Leylî bu söze kılurdı ikrâr
Demezdi bir özge mihnetüm var

1768 Görmezdi özine anı lâyık
Kim ta'ne ede ana halâyık

1769 Kız her niçe olsa yâra tâlib
Elbette gerek hayâsı gâlib

1770 El ta'nesi ile hâh ü nâ-hâh
Teklîfe düşüp bezendi ol mâh

1771 Bir ehl-i hayâ min ehl-i ibrâm
İsyân ile olmaz iş ser-encâm

1772 Ol zîver ü zeyne zib ü zînet
Bir şekl ile verdi zîb-i sûret

1773 Kim anı görende derdi gerdûn
İnsâf kemâl-i sabr-ı Mecnûn

1774 Pîrâyesüz idi ol meh âfet
Pîrâyeden arturup letâfet

1775 Bir hadde erişdi âftâbı
Kim oldı nikâbı hüsni tâbı

1763-1764 "Tabiî, ağlamana bir şey denemez, ayrılık yüzünden senin gibi yanan yakılan çoktur; fakat, madem ki âdet buymuş; o hâlde, sen de artık fazla üzülme!"

1765 "Kız kısmı devamlı babasının evinde kalmaz; sevgisini hep anasına ayırmaz!"

1766 "Yakında gaflet şarabı içer, ananı babanı unutursun."

1767 Leylâ bu sözlere karşı ses çıkarmıyor ve bir başka sıkıntısı olduğundan bahsetmiyordu.

1768 Aşağılık insanların ayıplamalarını kendisine yakıştıramıyordu...

1769 Bir kız sevgilisini ne kadar isterse istesin, yine de utanma duygusu ona üstün gelmelidir.

1770 O ay yüzlü, ellerin kendisini kınaması sebebiyle, ister istemez sıkıntıya katlanarak süslendi.

1771 Bir yanda edep sahibi bir kişi; karşısında ısrarcı bin kişi... İsyan bir işe yaramazdı ki!

1772-1773 Süs ve bezek, o ziynete[92] öyle bir güzellik verdi ki, felek onu görünce, "Aferin doğrusu Mecnun'un sabrının büyüklüğüne!" derdi.

1774-1775 O ay (yüzlü), süssüz iken zaten bir afet idi; hoşluğu süsle artarak, güneş yüzü öyle bir hâle geldi ki, güzelliğinin parıltısı, ona peçe oldu.

1776 Çün dutdı arûs-ı halvet-i şâm
Temkîn ile halvetinde ârâm

1777 Zulmât ziyâya oldı gâlib
Yandurdı meşâ'ilin kevâkib

1778 Encüm güheri olup şeb-efrûz
Kıldı şeb-i târı gayret-i rûz

1779 Gül-çehre sanemler oldılar cem'
Her bir sanemün elinde bir şem'

1780 Resm-i tarab etdiler müretteb
Beş yüz büt-i gül-ruh ü şeker-leb

1781 Yüz gonca dehenlü mâh-pâre
Gül suyı seperdi reh-güzâra

1782 Yüz gül-ruh elinde micmer-i ûd
Eylerdi havânı anber-âlûd

1783 Yüz mâh-likâ olup gınâ- saz
Koşmışdı sadâ-yı sâza âvâz

1784 Yüz nergis-i mest gezdürüp câm
Ahbâba verürdi câm-ı gül-fâm

1785 Yüz gül başı üzre yüz tabak zer
Olmışdı nisâr içün mukarrer

1786 Bir taht-ı revân içinde Leylî
Ne şevket ü ne şükûha meyli

1787 Her lahza figân ü âh ederdi
Ser-geşte vü muztarib gederdi

1788 Endîşe-i zevk u ayşden pâk
Seyl içre sagın gederdi hâşâk

1776-1777 Akşam evinin gelini, hücresinde yavaş yavaş dinlenmeye çekildiğinde,[93] karanlık, ışığa galip gelerek, yıldızlar meş'alelerini yaktılar...

1778 Yıldız incileri, karanlık geceyi aydınlatarak, onu, gündüzü kıskandıracak bir hâle getirdiler...

1779 Gül yüzlü güzeller toplandılar. Her bir güzelin elinde bir mum vardı...

1780 Beş yüz gül yanaklı ve şeker dudaklı güzel, şenlik düzenledi...

1781 Yüz gonca dudaklı ve ay yüzlü, yollara gül suyu serpmekte idi...

1782 Yüz gül yanaklı, elinde öd ağacı[94] mangalı, havayı amber kokusu ile kokulandırıyordu...

1783 Yüz ay yüzlü, şarkı söylemeye başlayıp sazın sedasına ses veriyordu...

1784 Yüz mest olmuş nergis (gözlü), kadeh dolaştırarak konuklara gül renkli şaraplar dağıtıyordu...

1785 Yüz güzel, başının üzerinde yüz tabak altın, saçı için hazır bekliyordu...

1786-1787 Leylâ, bir tahtırevan içinde, şatafata hiç aldırmayarak, sürekli ağlayıp inliyor, şaşkınlık ve ıstırap içerisinde ilerliyordu...

1788 Zevk, neşe ve yaşama düşüncesinden tamamen uzaktı. Sanki, sel içerisinde bir çöp parçası sürükleniyordu...

1789 Çün yetdi harem-serâya ol mâh
Dagıldı olan refîk ü hem-râh

1790 Gül halveti oldı sahn-ı gül-zâr
Dûr oldı bisâtdan has ü hâr

1791 Baht İbni Selâmı etdi âgâh
Kim oldı sana müsellem ol mâh

1792 Ol tâlib-i gevher-i yegâne
Gevher hevesiyle girdi kâna

1793 Ne gördi nikâb içinde bir nûr
Gözden ruh-i dil-fürûzı mestûr

1794 Germ oldı mahabbetün merâkı
Deprendi visâle iştiyâkı

1795 El urdı ki aça ol nikâbı
Ref' eyleye ortadan hicâbı

1796 Leylî dedi ey harîf-i kâbil
Sensen ser ü server-i kabâil

1797 Evsâfun eşitmişem ziyâde
Kâmilsen edebde vü hayâda

1798 Mâ'lûm edübem ki Kâf-tâ-Kâf
İnsâfuna el verüpdür insâf

1799 Men kim degülem ganî fakîrem
Mihmân demeyem sana esîrem

1800 Zulm eylemek etme bir esîre
İzhâr-ı terahhum et fakîre

1801 Gör cân ü tenümde ıztırâbum
Sor hâl-i dilüm eşit cevâbum

1789 O ay yüzlü, harem dairesine ulaştığında, bütün arkadaşları ve yoldaşları dağıldı.

1790 Gül bahçesi, güle halvet yeri oldu; toprak çer çöpten temizlendi.

1791 Talih, İbni Selâm'a o ay yüzlünün kendisini beklediği haberini verdi...

1792 O eşsiz inciye talip olan İbni Selâm, cevher elde etmek hevesiyle ocağa girdi.

1793 Ne görsün? Peçe arkasında, gönül aydınlatan yanağı, sanki gözden saklı bir nur!

1794 Muhabbet zevki coşarak, vuslat arzusu harekete geçti...

1795 O peçeyi açmak ve aradan perdeyi kaldırmak için elini uzattı...

1796 Leylâ dedi ki: "Ey hâlden anlayan dost! Sen kabilenin başı ve önderisin;"

1797 "Erdemlerini çok duydum; edep ve hayâda en üstün bir insansın;"

1798 "Biliyorum ki, dünyanın bir ucundan öbür ucuna herkes senin insafının büyüklüğünü teslim etmektedir;"

1799 "Ben ise zengin değil, bir fakirim; senin misafirin değil, tutsağınım!"

1800 "Bir tutsağa zulmetmeyi bırak; fakire merhamet göster!"

1801 "Canımda ve tenimdeki ıstırabımı gör; gönlümün hâlini sor da cevabımı işit:"

1802 Men mektebe getdügüm zamânlar
Hıfz-ı sebak etdügüm zamânlar

1803 Bir şahs mana görindi nâgâh
Oldum perî oldugından âgâh

1804 Cinnîler içinde ol perî-zâd
Ülfet menüm ile kıldı bünyâd

1805 Her lahza durur mana berâber
Der kim benî Âdem etme hem-ser

1806 Yohsa kılurem deminde fânî
Bir darb ile hem seni hem anı

1807 Çok mekr kılındı oldı tedbîr
Boynumdan alınmadı bu zencîr

1808 Def' olmadı bu beliyye hergiz
Hem ata hem ana oldı âciz

1809 Çün bulmadı kimse çâre-i kâr
Menden ata ana oldı bîzâr

1810 Şeydâlıgum oldı âleme fâş
Nefret kılur oldı yâr u yoldaş

1811 Sen hem ki bizüm diyâra yetdün
Elbette bu kıssanı eşitdün

1812 Hâlâ ki senünle düşdi bâzâr
Oldun dür-i akdüme hırîdar

1813 Karşumda hem ol perî durupdur
Gayret kılıcına el urupdur

1802 “Mektebe gittiğim ve dersime çalıştığım zamanlardı...”

1803 “Ansızın gözüme bir kişi göründü. Onun bir peri olduğunu anladım...”

1804 “Cinnîler içinde o peri soylu kimse benimle yakınlık kurdu;”

1805-1806 “Sürekli benim karşıma geçer ve der ki: ‘Sakın insanlardan eş seçme! Yoksa, bir vuruşta, hem seni, hem de onu o an yok ederim!”

1807 “Bunun için çok hileye başvuruldu, tedbirler alındı, ama boynumdan bu zincir kaldırılamadı.”

1808 “Bu büyük belâ hiç başımdan gitmedi. Annem de babam da bu meselede âciz kaldılar.”

1809 “Kimse bu işe çare bulamayınca babam ve anam benden usandı...”

1810 “İnsanlar arasında benim deli olduğum dedikodusu yayıldı; dostlarım ve arkadaşlarım benden uzaklaşmaya başladılar...”

1811 “Sen de bizim diyara geldiğine göre, elbette bu hikâyeyi işitmişsindir.”

1812 “Şimdi de pazar seninle kuruldu; nikâhımın incisine sen müşteri oldun...”

1813 “O peri yine karşımda durmakta ve gayret kılıcına davranmaktadır.”

1814 Terk et ki bu vasl bîm-i cândur
Hem özüne hem mana ziyândur

1815 Bir niçe zaman tahammül eyle
Dermân iste tevekkül eyle

1816 Ola ki müyesser ola maksûd
Senden açıla bu bâb-ı mesdûd

1817 Kat' ola zebân-ı ta'n-ı düşmen
Hem sen yetesen murâda hem men

1818 Ol sâde-zamîr ona inandı
Cinnî haberin sahîh sandı

1819 Vehm etdi ki olsa yâra vâsıl
Noksân ola ömr ü câha hâsıl

1820 Cânâne yolında ömr ü câhı
Ol nâkısun oldı sedd-i râhı

1821 Bir resm-i kadîmdür cihânda
Sûd isteyen istemek ziyân da

1822 Cânân dileyen cefâya dözmek
Genc isteyen ejdehâya dözmek

1823 Aşk ehli mahabbet etse izhâr
Evvel anı imtihân eder yâr

1824 Ger görse anun cefâya sabrın
Kesrinün eder tamâm cebrin

1825 V'er görmese cevre ihtimâlin
Salmaz ana sâye-i visâlin

1814 "Vazgeç! Çünkü bu nikâhta can korkusu vardır. Hem kendine, hem de bana yazık edersin!"

1815 "Bir nice zaman sabret; derdine çare ara, tevekkül göster;"

1816-1817 "Bakarsın, bir kolaylık olur da, bu kapalı kapı senden yana açılıverir; düşmanın kınayıcı dili kesilir ve böylece hem sen muradına erersin, hem ben..."

1818 O saf kalpli (İbni Selâm), ona inandı; cin ile ilgili hikâyeyi gerçek sandı.

1819 Sevgiliye kavuşursa hayatına ve makamına bir zarar geleceğinden korktu.

1820 O zavallının hayatı ve mevkii, sevgili uğrunda yolunun engeli oldu.

1821-1822 Cihanda eski bir usûldür; kâr isteyen, zararı da göze almalıdır; canan dileyen, cefaya katlanmalı; hazine isteyen, ejderhaya tahammül etmelidir.

1823 Bir âşık, sevgisini açığa vurduğunda, onu önce sevgilisi imtihan eder;

1824 Eğer onun eziyetlere sabrettiğini görürse, kırığını tamamen onarır;

1825 Yok, bu sıkıntılara katlanamadığını anlarsa, onun üzerine vuslatının gölgesini salmaz.

1826 Çün İbni Selâma bîm-i noksân
Ol vasIda rûzî etdi hicrân

1827 Meyl etmedi mutlak ol nigâra
Hergiz ana kılmadı nezâre

1828 Tedbîr-i ilâca durdı kâim
Derdine devâ sorardı dâim

1829 Her handa görürdü ehl-i teshîr
Dîvânesine dilerdi zencîr

Bu Zeyd-i vefâ-dârun Mecnûna haber getürdügidür
ve
İbn-i Selâm ile Leylînün peyvendi müjdesinin
yetürdügidür

1830 Sâhib-haber-i efsâne-perdâz
Bu tarz ile kıldı kıssa âgâz

1831 Kim var idi bir nedîm-i nâdir
Zeyd adlu vefâ-yı ahde kâdir

1832 Meşhûr idi fazlı vü kemâli
Ma'rûf idi hüsni vü cemâli

1833 Olmışdı esîr bir nigâra
Büt zîblü Zeyneb adlu yâra

1834 Çekmişdi mahabbetün cefâsın
Görmişdi melâmetün belâsın

1835 Ol âşık-ı müst-mend ü mahzûn
Eylerdi hemîşe meyl-i Mecnûn

1836 Söylerdi ana kemâl-i aşkın
Üstâdına gösterürdi meşkın

1826-1827 (Hayatını ve mevkiini) kaybetme korkusu, bu menzilde İbni Selâm'a ayrılığı kısmet edince, o sevgili ile hiç ilgilenmedi ve ona asla bakmadı.

1828 Çare aramaya niyetlenip, sürekli olarak derdine deva soruyordu;

1829 Her nerede bir büyücüye rastlasa, ondan (aşk yüzünden) çılgına dönmüş (gönlü) için zincir (muska) istiyordu.[95]

Vefalı Zeyd'in Mecnun'a Haber Getirmesi
ve
İbni Selâm ile Leylâ'nın Birleştiği
Müjdesini Ulaştırması

1830 Efsunlu sözler söyleyen hikâyeci, kıssaya şöyle başladı:

1831 Zeyd adlı, sözünde durmasını bilen ve eşi az bulanan bir sohbet arkadaşı vardı...

1832 Fazilet ve olgunlukta ün yapmış, güzellik ve ahlâkça tanınmıştı...

1833 Bir güzele, Zeynep adlı put gibi bezekli bir sevgiliye tutulmuştu...

1834 Muhabbetin çok çilesini çekmiş, kınama ve ayıplamanın çok belâsına uğramıştı...

1835-1836 O bîçare ve kederli âşık daima Mecnun'a yaklaşır, ona aşkının yüksekliğinden bahseder; hocasına dersini gösterirdi.

1837 Leylî ere getdüginden ol zâr
Tahkîk ile oldı çün haberdâr

1838 Mecnûna özin yetürdi fi'l-hâl
Reng-i ruh-i zerdi eşkden âl

1839 Dolmış gözi peykeri bozılmış
Nutkında tekellümi dutılmış

1840 Mecnûn dedi ey vefâlu yârum
Gam merhalesinde gam-güsârum

1841 Âdetçe görinmez ihtilâtun
Her günkiye benzemez neşâtun

1842 N'oldı sana beyle zâr olupsen
Bî-tâkat ü bî-karâr olupsen

1843 Akrebde idi meger bugün mâh
K'etdün bu yana azîmet-i râh

1844 Handan bu küdûret oldı hâsıl
N'oldı sebeb-i melâmet-i dil

1845 Zeyd ol has-i huşke urdı âteş
Sûz ile dedi ki ey belâ-keş

1846 Dün ahter-i bahtun oldı tîre
Devrân sitem etdi sen fakîre

1847 Yâr İbni Selâma rûzî oldı
Rûzî sana derd ü sûzî oldı

1848 Yâr özgeye oldı şem'-i mahfil
Kaldı sana tâb-ı âteş-i dil

1849 Agyâr ile yâr oldı Leylî
Var imdi sen andan ol tesellî

1837-1839 O ağlayıp inleyen âşık, araştırma sonucu Leylâ'nın kocaya gittiğinden haberdar olunca, solgun yüzünün rengi gözyaşları ile kızarmış, gözü dolmuş, çehresi allak bullak, ağzında dili tutulmuş bir hâlde hemen Mecnun'a koştu.

1840-1841 Mecnun dedi ki: "Ey vefalı dostum, gam yolunda dert ortağım! Sohbetin her zamanki gibi görünmüyor, neşen her gününe hiç benzemiyor?"

1842 "Sana ne oldu ki, böyle ağlayıp inliyorsun, takatsiz ve huzursuzsun?"

1843 "Yoksa bugün Ay, Akrep burcunda mıydı da yolun buralara düştü?"[96]

1844 "Bu keder neyin nesi? Bu gönül kırgınlığının sebebi nedir?"

1845-1846 Zeyd bu kuru ota ateş saldı; yana yakıla dedi ki: "Ey belâ çeken! Dün senin bahtının yıldızı karardı; felek sen fakire haksızlık etti;"

1847 "Yârin İbni Selâm'a nasip oldu, sana da dert ve yanıp yakılma düştü."

1848 "Yârin, bir başkasının meclisine ışık oldu; sana da dert ve yanıp yakılma düştü!"

1849 "Leylâ başkalarına yâr oldu. Var şimdi artık sen kendini teselli et!.."

1850 Zâyi‘ senün ol figân ü âhun
Sûz-i şeb ü âh-ı subh-gâhun

1851 Mecnûn ki haberden oldı âgâh
Gerdûna yetürdi şu‘le-i âh

1852 Vahşîler içinde ol giriftâr
Bir derd ile kıldı nâle-i zâr

1853 K’efgâna getürdi mâr ü mûrı
Aglatdı vuhûşı vü tuyûrı

1854 Hâme kimi yaş töküp demâdem
Nâme kimi kâmetini kılup ham

1855 Yazdı aluben eline hâme
Dildârına bir itâb-nâme

Bu Mecnûnun Leylîye nâme-i itâb-âmîzidür ve Peygâm-ı şikâyet-engîzidür

1856 Dibâce-i nâme nâm-ı Ma‘bûd
Kayyûm ü Kadîm ü Hayy ü Mevcûd

1857 Ol perde-keş-i hicâb-ı esrâr
Kim âlemi yohdan eyledi var

1858 Gün gözgüsin eyleyen mücellâ
Dün turrasın eyleyen mutarrâ

1859 Çün bir niçe hamd tohmın ekdi
Derd-i dilini beyâna çekdi

1850 "Senin o figanların ve ahların, gece yanmaların ve sabah vakitleri çektiğin ahlar artık boşuna!.."

1851 Mecnun bu haberi alınca ahının alevini göklere yükseltti.

1852-1853 O tutkun, vahşî hayvanlar içinde dert ile öyle bir ağlayıp inlemeye başladı ki; yılanları ve karıncaları bile feryada getirdi, kurdu kuşu ağlattı.

1854-1855 Kalem gibi sürekli yaş döküp, mektup gibi belini bükerek, eline kalem aldı ve sevgilisine sitem dolu bir mektup yazdı.

Mecnun'un Leylâ'ya Yazdığı Sitem Dolu Mektubu ve Şikâyetini Bildirmesi

1856-1858 Mektuba, sır örtülerini perdeleyen, âlemi yoktan var edip gündüzün aynasını parlak kılan ve gecenin saçını miskle kokulandıran[97] Kayyûm, Kadîm, Hayy ve Mevcûd[98] olan yüce Allah'ın adı ile başlıyordu.

1859 Sonra, biraz hamt ve dua tohumu ekti ve ardından gönlünün derdini şöylece açıkladı:

1860 Kim bu mütehammil-i belâdan
Ser-geşte vü zâr ü mübtelâdan

1861 Bir nâme ki mahz-ı derd ü gamdur
İzhâr-ı şikâyet-i sitemdür

1862 Ol dilbere kim vefâsı yohdur
Âşıklarına cefâsı çohdur

1863 Ey ahde vefâsı olmayan yâr
Agyâruma gül olan mana hâr

1864 N'oldı sana nakz-ı ahd kıldun
Sındurmaga ahdi cehd kıldun

1865 Tenhâlıga mı getürmedün tâb
Kim eyledün ârzû-yı hem-hâb

1866 Târ oldı mı oldugun nişîmen
Kim eyledün anda şem' rûşen

1867 İncitdi mi derd-i dil mizâcun
Kim oldı tabîbe ihtiyâcun

1868 Pejmürde mi oldı serv-i dil-cû
Kim cehd ile vermek istedün su

1869 Bed-hâh mı etdi kasd-ı gül-zâr
Kim beyle urıldı rahneye hâr

1870 Ne bîm ile hıfz-ı gevher etdün
Kim beste-i akd-i şevher etdün

1871 Mûcib ne idi meni unutdun
Terküm kılup özge yâr dutdun

1860-1862 “Bu, ben belâ yükü altında bulunan şaşkın, ağlayıp inleyen, tutkun âşıktan; vefası olmayan ve âşıklarına çok cefa eden o dilbere, dert ve gamın ta kendisi olan ve zulümden şikâyeti taşıyan bir mektuptur:”

1863 “Ey verdiği sözde durmayan sevgili! Ey düşmanıma gül, bana ise diken olan yâr!”

1864 “Ne oldu sana da, sözünden döndün? Neden böyle yeminini bozmaya çabaladın?”

1865 “Yalnızlığa mı dayanamadın da, bir koca istedin?”

1866 “Meskenin mi karardı ki, orada bir mum yandırdın?”

1867 “Gönül derdi hatırını mı incitti de, bir tabibe ihtiyaç duydun?”

1868 “O gönül çeken servin[99] mi soldu ki, alelacele ona su vermek istedin?”

1869 “Kötü niyetliler gül bahçesine mi kastettiler de, kapının önüne böyle diken konuldu?”

1870 “Neyin korkusundan incini (özünü) muhafaza etmek istedin ki, evlilik bağı ile bir kocaya bağlandın?”

1871 “Ne vardı ki, beni unuttun, terk edip bir başka sevgili tuttun!”

1872 Her lahza olup güvâh-ı hâlüm
Hâk-i derüne sirişk-i âlüm

1873 Mutlak güzer eylemez mi oldı
Menden haber eylemez mi oldı

1874 Âyâ ne idi bu bî-vefâlıg
Bigâneler ile âşinâlıg

1875 Çekdün yeni yârunı kenâra
Ruhsat mıdur imdi eski yâra

1876 Menden idi mihnet ü melâlün
Hoş oldı ola anunla hâlün

1877 Men ahd-i vefâya aldanurdum
Ahdünde vefâ ola sanurdım

1878 Bilmezdüm ola za'îf râyun
Noksânı ola tamâm ayun

1879 Güftârun ola menümle dâim
Gönlün ola özge ile kâim

1880 Zâhirde menümle olasen yâr
Bâtında dutasen özge dildâr

1881 Senden men olam cihânda bed-nâm
Bir nâm ü nişânı yoh ala kâm

1882 Ma'zûrsen ey nigâr ma'zûr
Bu devr iledür zemâne meşhûr

1883 Gül goncalıgında hâr ilendür
Açılsa bir özge yâr ilendür

1884 Aslında tiken çeker azâbın
Faslında hakîm alur gül-âbın

1872-1873 “Artık kanlı gözyaşlarım her an hâlimin tanığı olarak eşiğinin toprağına uğramaz ve benden haber vermez mi oldu?”

1874 “Ey sevgili, peki nedir bu vefasızlığın ve yabancılarla düşüp kalkmanın sebebi?”

1875 “Yeni sevgilini kucağına çektin, şimdi eskisine yol mu veriyorsun?”

1876 “Sıkıntın ve üzüntün benim yüzümdendi... Şimdi artık onunla birlikte hoş olmalısın!..”

1877 “Ben, verilen sözün yerine getirileceğini düşünür, senin sözünde duracağını sanırdım;”

1878-1881 “İradenin böyle zayıf olduğunu, dolunayın da noksanı bulunduğunu; sözünün daima benimle olup, gönlünün ise başkaları ile birlikte olacağını; görünüşte benimle yâr olup, gizli gizli bir başka sevgili tutacağını; senin yüzünden ben dünyada kötü adla anılırken, bir adı sanı yok kişinin senden murat alacağını düşünemezdim!”

1882 “Fakat, mazursun ey sevgili, mazur! Çünkü zaman hep bu şekilde dönüp durmakta;”

1883 “Gül, gonca iken dikenle birliktedir; açıldığında ise bir başka yâr ile birlikte olur;”

1884 “Aslında azabı çeken dikendir; fakat mevsimi geldiğinde gül suyunu hekim alıp gider...”

1885 Ey ârzu-yi dil-i figârum
Kahrı çoh ü mihri az nigârum

1886 Ey adı olan vefâda mezkûr
Cismümdeki cân gözümdeki nûr

1887 Sevdâ-yı dimâgumun ilâcı
Bâzâr-ı cünûnumun revâcı

1888 Sen mihr-cemâl ü meh-cebînsen
Gâyetde latîf ü nâzenînsen

1889 Men hâr-mizâc ü hâk-hûyem
Bes tünd-zebân ü tîre-rûyem

1890 Sen hâl diliyle eyleyüp âr
Dersen ki sana ne nisbetüm var

1891 Men hem sana söylerem muvafık
Kim men sana sen mana ne lâyık

1892 Men hod olubem hayâle kâni'
Sen lâyıkun istesen ne mâni'

1893 Ammâ men ü senden özge çohdur
Kim sözleri bizden özge yohdur

1894 Gördükde men eyleyen vefânı
Bildikde sen eyleyen cefânı

1895 Âyâ kime bî-vefâ diyerler
Kimün işini hatâ deyerler

1896 Yahşi midür eylemek yaman ad
Kim kılmaya kimse hayr ile yâd

1885 "Ey yaralı gönlümün arzusu! Ey kahrı çok ve sevgisi az sevgilim!"

1886 "Ey adı vefalı olarak anılan! Cismimdeki can ve gözümdeki nur!"

1887 "Ey dimağımdaki kara sevdanın ilacı ve divanelik pazarımın sürümü!"

1888 "Sen güneş yüzlü ve ay alınlısın; çok hoş ve narinsin;"

1889 "Ben ise diken tabiatlı ve toprak huyluyum; çok haşin dilli ve kara yüzlüyüm;"

1890 "Sen, benden utanarak, hâl diliyle, 'Seninle ne ilgim var?' diyorsun..."

1891 "Ben de seni doğrulayarak diyorum ki: Ne sen bana lâyıksın, ne de ben sana!"

1892 "Ben (senin) hayalinle yetiniyorum; senin lâyığını istemene ne engel var?"

1893-1895 "Ama ikimizin dışında o kadar çok insan var ki, bizden başka bir şeyden söz etmiyorlar. Bunlar benim sana vefa gösterdiğimi görüp, senin ise bana cefa ettiğini öğrendiğinde, artık ey sevgili, kime vefasız deyip, kimin işini yanlış bulurlar?"

1896 "Kötü ad sahibi olmak ve kimsenin hayırla anmadığı birisi hâline gelmek hoş bir şey mi?"

1897 Sen gerçi dutup hilâf-ı âdet
Bir özgeye bagladun irâdet

1898 Çohdur sana men kimi ciger-hûn
Her kime ki bahdun oldı mecnûn

1899 Men kim keseyüm derin selâmı
Senden çekeyüm bu intikâmı

1900 Dutmak dilerem senün kimi yâr
Ammâ aceb er senün kimi var

1901 Peyvendüni gayr ile eşitdüm
Bi'llâh ki besî te'accüb etdüm

1902 Ey çeşme-i âb-ı zindegânî
Sen cânum içindesen nihânî

1903 Bir lahza gözümden olmadun dûr
Vaslun niçe oldı gayre makdûr

1904 Ger İbni Selâma nûr-ı Leylî
Bir vech ile eylemiş tecellî

1905 Leylîden olan hayâli görmiş
Öz vâhimesiyle ayş sürmiş

1906 Leylî demesün mana karîndür
Kim ana hayâli hem-nişîndür

1907 Mecnûndan eder mi ol cüdâlıg
Kim gayr ile ede âşinâlıg

1908 Ey gevher-i tâc ü tâc-ı târek
Maksûduna yetdügün mübârek

1897-1898 “Gerçi sen âdet dışı bir yol tutup bir yabancıya gönül bağladın ama, sana benim gibi bağrı yanık çoktur. Sen kime baktınsa divane oldu.”

1899-1900 “Ben de selâmı kesip senden intikam almak ve senin gibi bir başka sevgili edinmek istiyorum, ama, acaba senin gibisi var mı?”

1901 “Bir başkası ile birleştiğini işittim; Allah biliyor ki çok şaştım!”

1902 “Ey hayat suyunun pınarı!.. Sen benim canımın içinde gizlisin;”

1903 “Bir an bile gözümden uzak olmadın. Vuslatına ermek, bir başkasına nasıl mümkün oldu?”

1904-1905 “Eğer Leylâ’nın nuru İbni Selâm’a herhangi bir şekilde tecelli etmişse; aslında o, Leylâ’nın hayalini görmüş ve kendi kuruntusu ile yaşamıştır.”

1906-1907 “Leylâ benim yanımda, demesin; çünkü onunla birlikte olan, ancak hayalidir. O, hiç Mecnun’dan ayrılabilir mi ki, bir başkası ile dostluk kursun?”

1908 “Ey taç incisi ve baş tacı; maksadına ulaştın, mübarek olsun!”

1909 Ashâb yıgup tarab kılup şâd
Bu hayr işi eyleyende bünyâd

1910 Çoh zevk ile çekdüm intizârı
Kim yâd edesen men-i figârı

1911 Sen hod demedün ki bir kulum var
Boynında tarîk ile yolum var

1912 Ger sandun ise ki pür-huzûrem
Şâyeste-i servet-i sürûrem

1913 Şart idi mana hem etmek i'lâm
Tâ men hem alam bu bezmden kâm

1914 Li'llâhi'l-hamd elüm degül dar
Cân kimi nukûda kudretüm var

1915 V'er sandun ise ki nâ-tüvânem
Âzürde-i mihnet-i cihânem

1916 Hem şart idi özr kılmak irsâl
Etmek meni bir söz ile hoş-hâl

1917 Ne beyle edüp ne eyle ey gül
Yahşi midür eylemek tegâfül

1918 Ey cânum içinde câna düşmen
Her niçe ki düşmenem sana men

1919 Âyîn-i kadîmüni unutma
Min yâr dut özge hûy dutma

1920 Gayr ile olanda şâd ü hurrem
Takrîb ile yâd kıl bizi hem

1921 Nakş et bu murabbaı harîre
Gör anı getür bizi zamîre

1909-1910 "Sen dostlarını toplayıp neşe içinde şenlik düzenlediğin ve bu hayırlı işi gerçekleştirdiğin zaman, çok büyük bir sevinçle bekledim ki ben yaralıyı da hatırlayasın..."

1911 "Sen ise hiç, bir kölem var ve onun üzerinde âdet gereği hak sahibiyim, demedin!"

1912-1913 "Eğer benim huzur dolu, neşe ve sevinç servetine sahip birisi olduğumu düşünüyorduysan; bu meclisten benim de muradımı alabilmem için beni de (oraya) çağırman gerekirdi;"

1914 "Allah'a hamt olsun ki, elim dar değildi; can gibi, (senin yolunda) harcanacak bir servetim vardı;"

1915-1916 "Yok, eğer beni cihanın belâ ve musibetleri altında ezilmiş, bitkin birisi sanıyorduysan; bu takdirde de mazeretini bildirip beni bir sözle hoşnut etmen lâzımdı."

1917 "Ey gül! Ne öyle, ne de böyle davranmayıp bu şekilde bilmezlikten gelmek doğru mu?"

1918-1920 "Ey canımın içinde bulunup, canıma düşman olan! Ben sana ne kadar düşman olsam da, sen eski âdetinden vazgeçme; bin sevgili tut, ama başka bir huy edinme de, başkaları ile gülüp eğlenirken bir yolunu bulup bizi de hatırla!"

1921 "Bu murabbayı ipeğe nakşet; ona bakıp bizi hatırına getir:"

Bu murâbba' Mecnûn dilindendür

1922 *Gayr ile her dem nedür seyr-i gülistân etdügün*
Bezm edüp halvet kılup yüz lutf u ihsân etdügün
1923 *Ahd bünyadın mürüvvetdür mi vîrân etdügün*
Hanı ey zâlim bizümle ahd ü peymân etdügün

1924 *Lahza lahza müddeî pendin dür-i gûş eyledün*
Kana kana gayr câm-ı şevkini nûş eyledün
1925 *Vara vara ahd ü peymânı ferâmûş eyledün*
Hanı ey zâlim bizümle ahd ü peymân etdügün

1926 *Gayre salup mihrüni bizden savutdun âkıbet*
Terk-i mihr etdün tarîk-i zulm dutdun âkıbet
1927 *Ahdler peymânlar etmişdün unuttun âkıbet*
Hanı ey zâlim bizümle ahd ü peymân etdügün

1928 *Cürmümüz n'oldı ki bizden eyledün bîzârlıg*
Biz gamun çekdük sen etdün özgeye gam-hârlıg
1929 *Sizde âdet bu mıdur beyle olur mı yârlıg*
Hanı ey zâlim bizümle ahd ü peymân etdügün

1930 *Çerh tek bed-mihrlig resmini bünyâd eyledün*
Yahşi adun var iken döndün yaman ad eyledün
1931 *Döne döne bizi gam-nâk özgeni şâd eyledün*
Hanı ey zâlim bizümle ahd ü peymân etdügün

1932 *Gönlümüz min-ba'd zülfünçün perîşân olmasun*
Bagrumuz la'lün hevâsiyle dahi kan olmasun
1933 *Bî-vefâsen çeşmümüz yâdunla giryân olmasun*
Hanı ey zâlim bizümle ahd ü peymân etdügün

Mecnun Dilinden Murabba

1922 *Özgelerle, her dem, nedir böyle gülistan seyri etmeler?*
Meclis kurup, tenhaca onlara sayısız lütuf ve ihsanlar etmeler?
1923 *İnsaf mıdır, söz verme binasını böyle viran etmeler?*
Hani, ey zalim, bizimle ant verip sözleştiğin?

1924 *Her an düşman öğüdünü kulağına küpe eyledin;*
Kana kana başkalarının arzu kadehini nûş eyledin;
1925 *Gide gide söz ve yeminlerini kulak ardı eyledin;*
Hani, ey zalim, bizimle ant verip sözleştiğin?

1926 *Sevgini başkalarına salıp, bizden geçip gittin sonunda;*
Işık saçmayı terk edip, zulüm yolunu tuttun sonunda;
1927 *Sözler verip yeminler etmiştin, nasıl da unuttun sonunda?*
Hani, ey zalim, bizimle ant verip sözleştiğin?

1928 *Suçumuz neydi ki, bizden bu kadar bıkar oldun?*
Biz gamını çektik, sen başkasının derdine ortak oldun.
1929 *Sizde âdet böyle mi, bu mudur insana yâr olduğun?*
Hani, ey zalim, bizimle ant verip sözleştiğin?

1930 *Felek gibi insafsızlık yolunu abat eyledin;*
İyi adın var iken, döndün de kötü ad eyledin.
1931 *Döne döne bizi gamlı, gayriyi şâd eyledin.*
Hani, ey zalim, bizimle ant verip sözleştiğin?

1932 *Gönlümüz bundan böyle zülfün için perişan olmasın;*
Bağrımız lâl renkli dudağının hevesiyle artık kan olmasın;
1933 *Ey vefasız, gözümüz bir daha seni arıp, inleyen ağlayan olmasın.*
Hani, ey zalim, bizimle ant verip sözleştiğin?

1934 *Va'de-i vasl ile aldun sabrumuz ârâmumuz*
Olmadı her gün visâlünden müyesser kâmumuz
1935 *Geçdi hecr ile Fuzûlîden beter eyyâmumuz*
Hanı ey zâlim bizümle ahd ü peymân etdügün

Tamâmî-i sühan

1936 Pâyâna çü yetdi sa'y-i hâme
Teslîm olındı Zeyde nâme

1937 Mektûb ile Zeyd olup sebük-per
Azm eyledi eyle kim kebûter

1938 Çün yetdi nigâr olan diyâra
Mekr ile visâle kıldı çâre

1939 Efsûn ile urdı sihrden dem
Tâ İbni Selâma oldı hem-dem

1940 Leylînün eşitdi vasf-ı hâlin
Keyfiyyet-i mihnet ü melâlin

1941 Dedi bilürem nedür devâsı
Uş yazılu mendedür du'âsı

1942 Baglandı anun sözine ihlâs
Halvet-geh-i kurbe kıldılar hâs

1943 Çün Leylîye Zeyd oldı vâsıl
Maksûdını etdi baht hâsıl

1934 *Aldın sabrımızı ve huzurumuzu, vuslat vaadiyle;*
Ermedik bir gün dahi şöyle muradımızca visâline;
1935 *Geçti ömrümüz Fuzulî'den de beter, hicran ile.*
Hani, ey zalim, bizimle ant verip sözleştiğin?

Söz Sonu

1936 Kalemin işi bitince, mektup Zeyd'e teslim edildi.

1937 Zeyd, mektupla birlikte güvercin gibi uçup yola koyuldu.

1938 Sevgilinin bulunduğu diyara ulaştığında bir hile ile yanına sokulmaya çalıştı.

1939 Büyü ve sihirden söz ederek, sonunda İbni Selâm ile arkadaş oldu.

1940-1941 Leylâ'nın hâlini, üzüntü ve sıkıntısının ne olduğunu işitti ve dedi ki: "Ben onun derdinin devasını biliyorum. İşte, onun duası benim elimde yazılıdır..."

1942 Zeyd'in sözüne inandılar ve onu Leylâ'nın yakınlık sarayına konuk ettiler.

1943 Zeyd, Leylâ'nın yanına girdiğinde, talih onu maksadına ulaştırdı.

1944 Bir dem oturup gelüp kıyâma
El urdı revân çıhardı nâme

1945 Ta'vîz dedi vü kıldı ta'zîm
Evvel öpüp andan etdi teslîm

1946 Çün nâmeni aldı Leylî-i zâr
Ol nâmeden aldı bûy-ı dildâr

1947 Bildi ki bir özge kayddür bu
Ne nüsha-i Amr ü Zeyddür bu

1948 Ol feyzi bilüp özine ikbâl
Göz merdümine yetürdi fi'l-hâl

1949 Çün nâmeye kıldı bir nezâre
Cân kisvetin etdi pâre pâre

1950 Kim dür ala bahr-ı çeşm-i terden
Lâ'l ala hizâne-i cigerden

1951 Ol nâmenün eyleye nisârın
Efzûn ohıdı bildi mazmûn

1952 Çün dürcden aldı dürr-i meknûn
Mektûbı ohıdı bildi mazmûn

1953 Fehm etdi maâni vü ibâret
Bildi neyedür olan işâret

1954 Cânına kılup itâb te'sîr
Ol nâme cevâbın etdi tahrîr

1944 Biraz oturdu. Sonra ayağa kalarak elini koynuna sokup hızla mektubu çıkardı.

1945 "Muskadır" diyerek saygı ile önce öpüp, ardından onu (Leylâ'ya) teslim etti.

1946 Zavallı Leylâ, mektubu eline alınca, ondan sevgilisinin kokusunu duydu;

1947 Bunun, başka bir yazı olduğunu; şunun bunun elinden çıkmış bir nüsha olmadığını anladı.[100]

1948 O feyzi kendi için bir talih bilip onu hemen göz bebeğine götürdü.

1949-1951 Mektuba bir göz atınca, canının giysisini parça parça etti ki; yaşlı gözlerinin denizinden inci, ciğerinin hazinesinden lâl alsın ve o mektubun bahşişini vererek kadir ve kıymetini artırsın...

1952 Tıpkı, kutudan eşsiz bir inci alır gibi, mektubu okudu ve maksadını kavradı;

1953 Anlamını ve ifadesini gözden geçirince, neye işaret olunduğunu anladı.

1954 Sitem canına işledi ve o mektubun cevabını yazdı.

Bu Leylînün Mecnûna peygâm-ı cevâbıdur
Ve özr ü itâbıdur

1955 Bu tarz ile oldı kilki cârî
Kim evvel-i nâme nâm-ı Bârî

1956 Mi'mâr-ı binâ-yı akd ü peyvend
Vehhâb-ı atâ-yı mâl ü ferzend

1957 İzhâr-ı vücûd eden ademden
İcâd-ı hudûs eden kıdemden

1958 Meşşâta-i şâhed-i zemâne
Sultân-ı bülend-âsitâne

1959 Bu nâme ki bir figârdandur
Ya'nî men-i bî-karârdandur

1960 Bir sâhib-i izz ü i'tibâra
Ya'nî Mecnûn-i dil-figâra

1961 Ey hâk-bisât ü hâr-bister
Kâm-ı dil-i teng ü dîde-i ter

1962 Her ta'ne ki eylesen revâdur
Senden hacîlem yüzüm karadur

1963 Besdür mana çekdügüm hacâlet
Şermendeligümdeki melâlet

1964 Çün mu'terifem ki var günâhum
Öz lutfun eyle özr-hᵃhum

1965 Men gevherem özgeler hırîdâr
Mende degül ihtiyâr-ı bâzâr

Leylâ'nın Mecnun'a Cevabî Mektubu ve Özür ile Sitemi

1955-1958 (Leylâ'nın) kalemi şöyle yürüdü: "Mektubun başlangıcı, nikâh ve ilişki binasının mimarı, mal ve evlât nimetlerini bağışlayan; yokluktan varlığı çıkaran; sonsuzluktan, sınırlı varlık âlemini vücuda getiren; zaman güzelinin yüzünü süsleyen, dergâhı çok yüce bir sultan olan Allah'ın adı iledir..."

1959-1960 "Bu mektup, bir yaralıdan, yani huzur ve rahatı kalmamış olan benden, izzet ve itibar sahibi birine, yani gönlü yaralı Mecnun'adır:"

1961 "Ey döşeği toprak ve yastığı diken olan ve ey daralmış yüreğimin ve yaşlı gözlerimin arzusu!"

1962 "Beni nasıl ayıplarsan ayıpla, hakkın var... Senden utanıyorum, yüzüm kara!"

1963 "Çektiğim rezillik ve utanmanın bana verdiği üzüntü yeter!"

1964 "Madem ki günahım olduğunu itiraf ediyorum; o hâlde sen de lütfet, benim bu mazeretimi kabul et!"

1965 "Ben inciyim; müşteri olan başkaları... Alım satım iradesi bende değil."

1966 Devrân ki meni mezâda saldı
Bilmem kim idi satan kim aldı

1967 Olsaydı menüm bir ihtiyârum
Olmaz idi senden özge yârum

1968 Ger töhmete olmışem giriftâr
İkrâh ile menden olma bîzâr

1969 Bir dür degülem ki ola hakkâk
Aldukda tasarrufumda çâlâk

1970 Ger İbni Selâma dil-fürûzem
Şem'-i şeb ü âftâb-ı rûzem

1971 Kâni'dür ıragdan ala bir nûr
Men andan ü menden ola ol dûr

1972 Dûr olsa görür fürûg ü tâbum
Oldukda yahın çeker azâbum

1973 Fikr etme ki men neşât-mendem
Bir dâm-ı gam içre pây-bendem

1974 Ne zehre-i seyr-i kûçe vü kûy
Ne tâb-ı tapance-i ser ü rûy

1975 Gâhî heves eylesem figâna
Evvel ana isterem behâne

1976 Ya ata vü ane eylerem yâd
Ya sohbet-i hem-nişîn ü hem-zâd

1977 Ger rahtımı etmek eylesem çâk
Hayyâtına olurem gazab-nâk

1978 Kim aybludur bu dâmen ü ceyb
Cehd eyle ki zâhir olmaya ayb

1966 "Devran beni mezata koyduğunda; satan kimdi, alan kimdi bilmiyorum."

1967 "İradem benim elimde olsaydı, senden başka bir yârim olmazdı..."

1968 "Eğer suçlanma tuzağına düşmüşsem, tiksinerek benden uzak durma!"

1969 "Ben, hakkâkın, eline aldığı zaman istediği gibi davranacağı bir inci tanesi değilim."

1970-1972 "Gerçi İbni Selâm'ın gönlünü aydınlatıyorum, onun gecesinin ışığı, gündüzünün güneşiyim ama; o sadece uzaktan bir ışık almaya ve birbirimizden uzak durmamıza razıdır. Uzak durursa, ışığımı ve alevimi görür; eğer yaklaşırsa, azabımı çeker."

1973 "Benim neşeli olduğumu sanma; bir gam tuzağına tutsağım."

1974 "Ne çarşı pazar dolaşmaya cesaretim var, ne de başıma yüzüme vurmaya takatim..."

1975 "Ara sıra feryat figan etmeye heves etsem, önce bunun için bir bahane arıyorum;"

1976 "Ya ana ve babamı hatırlıyor ya da arkadaş ve kardeşimin sohbetini anıyorum..."

1977-1978 "Üstümü başımı paralamak istesem; terzime, 'Bunun eteği ve cebi kusurlu; bu kusurları gizlemeye çalış!' diyerek çıkışıyorum..."

1979 Gâhî taleb eylesem visâlün
Bilmek dilesem ki n'oldı hâlün

1980 Bir çeşme yana olup revâne
Gasl-i beden eylerem behâne

1981 Tenhâ olurem orada üryân
Mûy-ı serüm eylerem perîşân

1982 Âyîneye eylerem nigâhı
Hâlün görürem senün ke-mâhî

1983 Boynunda yoh özge tavkdan bâr
La'lümde bulınmaz özge güftâr

1984 Boynum kolum diler havâdan
La'lüm lebüni sorar sabâdan

1985 Cândan gamun içre nâ-ümîdem
Şemşîr-i cefâ ile şehîdem

1986 Kanlu kefenümdür al perde
Men gûrdaem sagınma erde

1987 Gel şem'-i mezârum eyle âhun
Zîb-i lahd et gubâr-ı râhun

1988 Men bülbül-i bâg-ı fîrkatem zâr
Ammâ kafes içreem giriftâr

1989 Bilmem bu kafesde n'ola hâlüm
Sındurdı belâ per ile bâlüm

1990 Bir vahşî ile ger etmişem hû
Müstevcib-i serzeniş degül bu

1991 Vâhşîler imiş senünle hem-dem
Hem-reng olubem senünle men hem

1979-1982 "Ne zaman ki sana kavuşmayı arzu etsem ve ne hâlde olduğunu bilmek istesem; bir çeşme kenarına gidip yıkanmayı bahane ederek tenhaca orada soyunuyor, saçlarımı dağıtıyor ve aynaya baktığımda tıpkı senin hâlini görüyorum."

1983-1984 "Boynumda başka bir boyunduruğun yükü yoktur; ağzımda başka bir söz de bulunmaz... Boynum, havadan yalnız senin kolunu istiyor ve ağzım, meltemden sadece senin dudaklarını soruyor."

1985 "Senin gamınla artık canımdan ümit kestim; cefa kılıcı ile şehit olmuşum."

1986 "Al duvağım, aslında benim kanlı kefenimdir... Ben mezardayım, kocada sanma!"

1987 "Gel de, ahını mezarıma mum yap; ayağının tozu ile de mezar taşımı süsle!"

1988 "Ben, ayrılık bahçesinin ağlayan bülbülüyüm ama kafes içine kapatılmışım."

1989 "Bilmem ki bu kafeste hâlim ne olacak?.. Belâ, kanadımı kolumu kırdı!"

1990 "Eğer, bir vahşî ile tanıştımsa, bu, kınanmama sebep olmamalı!"

1991 "Senin de yoldaşların vahşîlermiş... Ben de işte sana benzedim."

1992 Ey âşık-ı müst-mend ü mehcûr
Dutgıl men-i müst-mendi ma'zûr

1993 Sabr et niçe gün ki ola gerdûn
Bu günleri eyleye diger-gûn

1994 Ancak özüni nizâr sanma
Ser-geşte-i rûzgâr sanma

1995 Bu şi'ri ger ohısan demâdem
Ma'lûmun olur menüm gamum hem

Bu murabba' Leylî dilindendür

1996 *Girîbân oldı rüsvâlıg eliyle çâk dâmen hem*
Mana rüsvâlıgunda dûst hem ta'n etdi düşmen hem
1997 *Reh-i aşk içre cân kıldum giriftâr-ı belâ ten hem*
Bu yetmez mi ki bir derd arturursen derdüme sen hem

1998 *Eger dutsam gamum elden nihân sabr u karârum yoh*
Ve ger şerh-i gam-ı pinhânum etsem gam-güsârum yoh
1999 *Esîr-i bend ü zindânem elümde ihtiyârum yoh*
Bu yetmez mi ki bir derd arturursen derdüme sen hem

2000 *Olupdur eşk-i hûn-âb ile gül-gûn çehre-i zerdüm*
Yanupdur âteş-i hicrâna cân-ı derd-perverdüm
2001 *Cefâ-yı çerh-i kec-reftâr elinden var min derdüm*
Bu yetmez mi ki bir derd arturursen derdüme sen hem

2002 *Gehî şevk-i visâl ü geh belâ-yı hecr ile zârem*
Özüm hem bilmezem derdüm nedür men niçe bîmârem
2003 *Gam-ı aşk içre min dermân yoh derde giriftârem*
Bu yetmez mi ki bir derd arturursen derdüme sen hem

1992 "Ey zavallı ve terk edilmiş âşık; ben garibi mazur gör!"

1993 "Bir müddet sabret! İnşallah, felek bu günleri bir başka şekle döndürür..."

1994 "Sadece kendini perişan ve dünyanın şaşkını sanma!"

1995 "Eğer bu şiiri okursan, benim de sıkıntı ve gamlarımı anlarsın:"

Leylâ Dilinden Murabba

1996 *Rüsvalık eliyle pare pare oldu, yakam da, eteğim de;*
Beni rüsvalığımda dost da ayıpladı, düşman da;
1997 *Aşk yolunda belâya tutsak oldu; canım da, hem tenim de...*
Bu yetmez mi ki, bir dert katarsın derdime sen de?

1998 *Eğer kederimi ellerden saklasam; sabrım, kararım yok;*
Ve eğer gamlarımı döksem; bir dert ortağım yok;
1999 *Zindan ve bağ tutsağıyım; elimde iradem yok...*
Bu yetmez mi ki, bir dert katarsın derdime sen de?

2000 *Soluk çehrem, kanlı gözyaşlarımla kızarmış;*
Dertli canım, ayrılık ateşiyle yanmış;
2001 *Kötü huylu feleğin cefasıyla derdim bine varmış...*
Bu yetmez mi ki, bir dert katarsın derdime sen de?

2002 *Kâh vuslat hevesiyle, kâh ayrılık belâsıyla ağlarım;*
Ben de bilmiyorum; nedir derdim, ben neden hastayım?
2003 *Aşkın gamıyla, binlerce dermansız derde tutsağım...*
Bu yetmez mi ki, bir dert katarsın derdime sen de?

2004 *Cüdâ senden belâ vü derd-i hicrân ile dutdum hû*
Kılur her dem mana bî-dâd derd ayru belâ ayru
2005 *Belâ vü derde düşdüm rûzgârum beyle hâlüm bu*
Bu yetmez mi ki bir derd arturursen derdüme sen hem

2006 *Tabîb-i akla çoh izhâr kıldum derd-i pinhânı*
Men-i bîmâra kat'â olmadı bir sıhhat imkânı
2007 *Ezelden var min derdüm yohdur hîç dermânı*
Bu yetmez mi ki bir derd arturursen derdüme sen hem

2008 *Fuzûlî her zaman bir ta'n ile bagrum kılursen kan*
Aceb bilmez misen aşkdan geçmek degül âsân
2009 *Bilürsen düşmişem bir derde kim yohdur ana dermân*
Bu yetmez mi ki bir derd arturursen derdüme sen hem

Tamâmî-i sühan

2010 Yazıldı çü nâmeye gam-ı dil
Zeyde dedi ey hakîm-i kâmil

2011 Ta'vîzün ile hoş oldı hâlüm
Zâil oluben gam ü melâlüm

2012 Hattun mana nüsha-i şifâdur
Ta'vîzün eser kılur du'âdur

2013 Her gün gel yaz beyle ta'vîz
Tâ sıhhate bulmak ola ümmîz

2014 Bir yazılu nüsha var mende
Bi'llâh bile al anı gedende

2015 Gerçi bilürem anı ki hatdur
Bilmen ki sahîh ya galatdur

2004 *Belâ ve aşk derdine alıştım, senden ayrı kalalı;*
Her dem bana zulmetmedeler; dert ayrı, belâ ayrı...
2005 *Belâya, derde düşmüşüm; günlerim böyle, hâlim bu...*
Bu yetmez mi ki, bir dert katarsın derdime sen de?

2006 *Aşk tabibine çok açtımsa da gizli gamlarımı;*
Ben hastaya hiç bulunmadı bir sıhhat imkânı;
2007 *Ezelden, öyle bin derdim var ki, yok asla dermanı...*
Bu yetmez mi ki, bir dert katarsın derdime sen de?

2008 *Ey Fuzulî, hep beni ayıplayıp, bağrımı eylersin kan;*
Acep bilmez misin ki, kolay değil vazgeçmek aşktan?
2009 *Biliyorsun, öyle bir derde düşmüşüm ki, yok ona derman...*
Bu yetmez mi ki, bir dert katarsın derdime sen de?

Söz Sonu

2010-2011 Gönlün üzüntüsü mektuba yazıldığında, (Leylâ) Zeyd'e dedi ki: "Ey yüce hekim! Yazdığın muskayla derdim kederim gitti ve hâlim iyileşti."

2012 "Yazın, benim için bir şifa kitabı; muskan ise, etkili bir duadır."

2013 "Her gün gel de, bunun gibi muska yaz; ta ki iyileşme ümidi doğsun."

2014 "Bende de yazılı bir nüsha var. Allah için, giderken onu yanında götür!"

2015 "Gerçi, biliyorum ki o bir yazıdır; ama, doğru mudur yoksa yanlış mıdır bilmiyorum."

2016 Aglâtına ver kemâl-i îzâh
Ger var ise sehvi eyle ıslâh

2017 Takrîb ile verdi Zeyde mektûb
Beyle gerek ehl-i akla üslûp

2018 Mecnûna çü nâme oldı vâsıl
Dür gördi akîkine mukâbil

2019 Mefhûmdan etdi kesb-i maksûd
Leylî tarafından oldı hoşnûd

Bu Mecnûnı atâsı sahrâda buldugıdur ve Nasîhatle ıslâhından âciz oldugıdur

2020 Tahrîr kılanda ehl-i inşâ
Beyle bu misâle çekdi tugrâ

2021 Kim gussa-i dehr mübtelâsı
Mecnûn-ı şikestenün atası

2022 Kalmışdı melâlet içre dün gün
Ne güni gün idi ne düni dün

2023 Getmişdi elinden ihtiyârı
Gündüz sabrı gece karârı

2024 Kılmazdı tereddüdinde taksîr
Bulmazdı bu derde hîç tedbîr

2016 "Hatalarını, karışıklıklarını güzelce gider; eğer var ise yanlışlarını düzelt!"

2017 Mektubu ihtiyatla Zeyd'e verdi... Akıl sahiplerinin tarzı böyle olmalı.

2018 Mektup Mecnun'a ulaştığında, önünde akiğine karşılık inci gördü.[101]

2019 Anlamından, maksadı çıkardı; Leylâ'dan yana hoşnut oldu.

Babasının, Mecnun'u Çölde Bulması ve Nasihatle Onu Yola Getirmekte Başarısız Olması

2020 Kalem sahibi, bu fermanı yazdığı zaman, şöyle tuğra çekti:

2021-2022 Dünya gamına tutulmuş ve perişan Mecnun'un babası, gece gündüz üzüntü çekiyordu... Ne günü gün idi, ne gecesi gece...

2023 İradesi elinden gitmiş; gündüz sabrı, gece rahat ve huzuru kalmamıştı...

2024 Sağa sola başvurmakta kusur etmiyor, ancak bu derde hiçbir çare bulamıyordu.

2025 Bir gün anı etdiler haberdâr
K'ey pîr-i şikeste-i dil-efgâr

2026 Dün Leylî atası ol siyeh-dil
Ol mün'im-i sifle pîr-i câhil

2027 Ser-hayli yanında dâd ederdi
Mecnûn-ı hazîni yâd ederdi

2028 Kim bu delü hükme olmayıp râm
Halka bizi eyler oldı bed-nâm

2029 Peyveste yeter bize belâsı
Nevfel gazabından et kıyâsı

2030 Çün mahz-ı şer oldı zât-ı ef'î
Vâcib görinür müdâm def'i

2031 Her niçe ki tende cânı vardur
Nâmûsumuza ziyânı vardur

2032 Nâmûs bizüm degül senündür
Def' eyleye gör ki düşmenündür

2033 Çünkim zararında gördiler nef'
Azm eylediler ki edeler def'

2034 Yâdun degül eyle oglunı yâd
Kıl çâre ki düşmen olmaya şâd

2035 Ol pîr düşüp min ıztırâba
Nâ-çâr özin verüp azâba

2036 Sahrâlara dutdı seyl tek rû
Cehd ile yögürdi gezdi her sû

2037 Menzil menzil sirişki kanın
Rehber kılup istedi nişânın

2025-2034 Bir gün, ona şöyle bir haber verdiler: "Ey gönlü yaralı perişan ihtiyar! Dün Leylâ'nın babası, o kara yürekli, alçak ve ve adi kimselerin koruyucusu cahil adam, kabile reisinin yanında zavallı Mecnun'dan bahsediyor ve şöyle şikâyette bulunuyordu: 'Bu deli, söz dinlemeyerek bizi herkese rezil etti. Bu bitmez tükenmez belâsından artık bıktık. Nevfel felâketinden pay biç! Yılan, kötülüğün ta kendisi hâline gelince, artık onun ortadan kaldırılması vacip olur... Bunun, canı teninde bulundukça, namusumuza zararı vardır. Namus bizim değil, senindir. Bunu ortadan kaldır, çünkü düşmanındır!' Ona zarar vermekte yarar görünce, ortadan kaldırmaya karar verdiler... (Onun) yabancı değil, öz oğlun olduğunu unutma! Bir çare bul da, düşmanların bayram etmesin!"

2035-2036 O ihtiyar, binlerce ıstıraba düşüp, çaresiz, kendini sıkıntıya soktu ve sel gibi, çöllere doğru yöneldi. Gayretle koşup durarak her yanı dolaştı.

2037 Bir konaktan diğer bir konağa, kanlı gözyaşlarının ardından giderek ondan bir iz aradı.

2038 Çün geceye gündüz oldı tagyîr
Oldı gece zulmeti cihân-gîr

2039 Ref' oldı alâme-i menâzil
Ol pîre tereddüd oldı müşkil

2040 Ser-geşte gezerken isteyüp râh
Bir şu'le ana görindi nâgâh

2041 Ol pîrün olup delîl-i râhı
Rûz etdi ol od şeb-i siyâhı

2042 Sandı odı yanduran Arâbdur
Hayl ü haşem ol oda sebebdür

2043 Pervâne kimi yüz urdı nâra
Çün yetdi ve eyledi nezâre

2044 Gördi ki bu şu'le bir nefesdür
Ne şu'le-i cirm-i hâr ü hasdür

2045 Mecnûndur bu ki âh-ı ser-keş
Çekmiş urmış cihâna âteş

2046 Kat'-ı nazar eylemiş cihândan
Geçmiş ser ü çeşm ü cism ü cândan

2047 Ne mülk ne mâl cüst ü cûsı
Ne ata ne ana ârzûsı

2048 Getmiş yele berg-i i'tibârı
Ol kalmış ü merg intizârı

2049 Ol pîr çü gördi oglı hâlin
Tökdi ruh-i zerde eşk-i âlin

2050 Yanında oturdı zâr ü gam-nâk
El urdı ki çehresin ede pâk

2038-2039 Gündüz geceye dönüp, gecenin karanlığı dünyayı kapladığında, menzillerin alâmetleri de[102] görünmez oldu. Bu durum ihtiyarın hareketini zorlaştırdı.

2040 Şaşkın şaşkın yol arayıp gezerken, ansızın gözüne bir ateş parıltısı göründü.

2041 O ateş, bu ihtiyarın yolunu aydınlatarak siyah geceyi gündüze çevirdi.

2042 Sandı ki, o ateşi kavim kabile aydınlansın diye bedevîler yakmıştır...

2043-2044 Pervane gibi ateşe yöneldi... Yaklaşıp bakınca, gördü ki bu alev çalı çırpı ateşi değil; bir nefestir.

2045 Bu, Mecnun'dur; göklere yükselen bir ah çekmiş ve cihana bir ateş salmıştır.

2046 Dünyadan yüz çevirmiş; baştan, gözden, tenden ve candan geçmiş;

2047 Ne maldan, ne mülkten söz ediyor; ne babasını, ne de anasını arzuluyor;

2048 Şeref ve itibarının yaprağı rüzgârlara karışmış; ortada bir o kalmış, bir de ölüm arzusu...

2049 O ihtiyar, oğlunun hâlini görünce, sararmış yanaklarına kanlı gözyaşları döktü.

2050 Kederle ağlayarak yanına oturdu, yüzünü silmek için elini uzattı.

2051 Ol şîfte açdı çeşm-i pür-nem
Kimsen dedi ey menümle hem-dem

2052 Ger elçi isen yetür peyâmun
Ver müjdesin ol meh-i tamâmun

2053 V'er yolcu isen oturma gâfil
Azm eyle gözet bir özge menzil

2054 Ol pîr tazarru' etdi âgâz
K'ey nakd-i hayâta kîse-perdâz

2055 Men dürcem ü sen dür-i şeb-efrûz
Ya'nî atanem men-i siyeh-rûz

2056 Ey hâsıl-ı mezra'-ı vücûdum
V'ey ömr ticâretinde sûdum

2057 Ey cevher-i cânumun behâsı
V'ey dîde-i bahtumun ziyâsı

2058 Derdüm olasen menüm penâhum
Fahrum şerefüm ümîd-gâhum

2059 Menden bu serîr olanda hâlî
Sen olasen ehl-i mülke vâlî

2060 Halk ede seni görende yâdum
Bâkî senün ile ola adum

2061 Ger tıfllıgunda mest bî-bâk
Sahrâya düşüp yahan kılup çâk

2062 Oldun reh-i aşk içinde meşhûr
Ma'zûr idün ol zamanda ma'zûr

2063 Her vaktdedür bir emr gâlib
Her ahddedür bir iş münâsib

2051 O düşkün (Mecnun), yaşlı gözlerini açtı: "Kimsin, dedi, ey benim yanıma gelen?"

2052 "Eğer elçi isen, getirdiğin haberi ulaştır, o dolunayın (doğduğu) müjdesini ver;"

2053 "Yok, eğer bir yolcu isen, gafil oturma da kendine bir menzil ara!"

2054 O ihtiyar yalvarmaya başladı: "Ey hayatının nakdini harcamak için kesenin ağzını açan!"

2055 "Ben hokkayım, sen ise geceyi aydınlatan bir inci... Yani, ben siyah yüzlü, senin babanım!"

2056 "Ey varlık tarlamın mahsulü ve ey ömür ticaretimin kazancı!"

2057 "Ey can cevherimin bahası ve ey bahtımın göz aydınlığı!"

2058-2060 "Benim sığınağım, övüncüm, şerefim ve ümidim olmanı bekliyor; tahtımı bıraktığım zaman ülke insanlarını senin yönetmeni diliyordum ve istiyordum ki, halk seni gördüğünde beni hatırlasın ve adım seninle ebedîleşsin."

2061-2062 "Evet, çocukluğunda, mest ve pervasız bir hâlde çöllere düşüp yakanı yırtarak aşk yolunda şöhret yaptın. Ama o vakit mazurdun."

2063 "Her devirde bir iş öne çıkar, her çağın kendine yakışır bir davranışı vardır."

2064 Nev-reslere aşk bir hünerdür
Ser-hadd-i kemâle râh-berdür

2065 Hâlâ ki makâm-ı akl buldun
Tahsîl-i kemâle kâbil oldun

2066 Senden ne revâ bu mâcerâlar
Sermâye-i ayb olan sadâlar

2067 Ger gâfil idün ol imdi âkil
Sahrâlara düşme gezme gâfil

2068 Vahşîler ile nedür bu birlig
İnsân ile hoş degül mi dirlig

2069 Gör vahş ile vahş tayr ile tayr
Hem-cins ile hoşdur eylemek seyr

2070 Rahm et men-i zâr ü nâ-murâda
Koyma bu meşakkat ü belâda

2071 Kâfûr-veş oldı müşg-i nâbum
Bu subhda sensen âftâbum

2072 Olmak elifüm karîne-i dâl
Meylüm sana olmagınadur dâl

2073 Devrân sitemiyle câna yetdüm
Men özge diyâr azmin etdüm

2074 Gel tapşurayum sana makâmum
Zabt eyle bisât-ı ihtirâmum

2075 Ne sûd hemîşe mestligden
Ne fâide büt-perestligden

2064 “Yeni yetmeler için aşk bir marifettir ve olgunluğa götüren bir kılavuzdur;”

2065 “Fakat, şimdi artık akıl makamına ulaştın, olgunluklar elde edebilecek hâle geldin;”

2066 “Bu maceralar, bu ayıplanmaya sebep olacak şeyler sana yakışıyor mu?”

2067 “Eğer gaflette idi isen, şimdi artık akıllan; çöllere düşüp kendinden habersiz dolaşma!”

2068 “Vahşî hayvanlarla bu beraberliğin neyin nesi? İnsanlarla birlikte yaşamak daha hoş değil mi?”

2069 “Bak vahşî hayvanlarla vahşî hayvanlar, kuşlarla kuşlar birlikteler... Herkesin kendi hemcinsi ile dolaşması daha uygundur.”

2070 “Ben zavallı bahtsıza acı! Beni bu sıkıntı ve belâda bırakma!”

2071 “Saf misk gibi simsiyah olan saçım ve sakalım ağararak kâfura[103] benzedi. Bu sabahımın güneşi sensin.”

2072 “*Elif* gibi (düzgün) olan boyumun *dâl* gibi bükülmesi,[104] sana duyduğum sevgimin bir işaretidir.”

2073 “Dünyanın zulüm ve haksızlığı canıma yetti... Ben artık bir başka diyar için yola koyulmuşum.”

2074 “Gel, makamımı sana bırakayım da bana duyulan saygı ve hürmete sen sahip ol.”

2075 “Devamlı mestlikte ne kazanç, putperestlikte ne fayda var?”

2076 Ey mest kemâl-i hiddetünden
Yohdur haberün kabâhatünden

2077 Ol lahza ki hûşyâr olursen
Elbette ki şerm-sâr olursen

2078 Ey bütkedeler sanem-peresti
Çün ref' ola bu hicâb-ı mestî

2079 Mezmûm olup etdügüm bu hâlet
Elbette sana verür hacâlet

2080 Bir dilbere ver gönül ki dâim
Bünyâd-ı sebâtı ola kâim

2081 Ger olsa yolında bu cihân hâk
Dâmânı ola gubârdan pâk

2082 Sen saydı olan huceste şehbâz
Her lahza kılur bir elde pervâz

2083 Geh Nevfeledür mutî'-i fermân
Geh İbni Selâma mûnis-i cân

2084 Sen beyle belâlara giriftâr
Ol eyle çerâg-ı bezm-i agyâr

2085 Şerm eyle bu aşk-bâzlıgdan
Bî-fâide cân-güdâzlıgdan

2086 Yohdur çü bekâsı rûzgârun
Farz eyle ki oldı yâr yârun

2087 Vasl etme anunla kim bilürsen
Bir gün olur ondan ayrılursen

2088 Terk eyle bu herze herze seyri
Yâd eyle İlâhı anma gayri

2076 "Ey öfkesinin şiddetiyle sarhoş olan! Kabahatinden hiç haberin yok!"

2077 "Aklın başına gelince elbette utanacaksın!"

2078-2079 "Ey puthanelerin puta tapıcısı! Bu sarhoşluk perdesi aradan kalktığı zaman bu hâl senin kınanmana sebep olur ve elbette seni utandırır."[105]

2080-2081 "Öyle bir dilbere gönül ver ki, sözünde durma binasının temeli sağlam olsun; yolunda (bütün) bu cihan toprak olsa, (onun) eteği tozdan temiz kalsın..."

2082 "Seni avlayan talihli şahin, her an bir başka elde kanat çırpıyor;"

2083 "Kâh Nevfel'in fermanına baş eğiyor, kâh İbni Selâm'ın can dostu oluyor."

2084 "Sen böyle belâlara uğrarken, o işte öyle yabancıların meclisinin çırası oluyor."

2085 "Bu aşk oyunundan, bu canını faydasız yere ateşe atmalardan utan!"

2086-2087 "Dünyanın kalıcılığı olmadığı için, sevgili senin yârin olsa bile ona kavuşmaya heves etme! Çünkü bilirsin ki, bir gün olur, ondan ayrılman gerekebilir."

2088 "Bu saçma sapan gidişi terk et! Allah'ı zikret, başkasını anma!"

2089 Kim nefse me'âd ü merca' oldur
Kat' et ana söz ki makta' oldur

2090 Hak sun'ına dehr kâr-gehdür
Munda amel etmemek günehdür

2091 Her kime gerek gelen mahalde
Bu kâr-geh içre bir amelde

2092 Her kim ne amel kılursa bünyâd
Müzdini verür amelce Üstâd

2093 Ey kâr-geh-i cihâna dâhil
Sen hem amel eyle olma kâhil

2094 Vakt oldı sefer kılam cihândan
Âvâre olam bu hâk-dândan

2095 Vakt oldı verem fenâya tahtum
Kadr ile çekem bekâya rahtum

2096 Gel yanuma eyle fikr hâlüm
Bîgâneye verme mülk ü mâlüm

2097 Çoh genc yıgınca çekmişem renc
Koyma ki nasîb-i gayr ola genc

2098 Aşkun bilürem ki beyle kalmaz
Dâim seni gam bu hâle salmaz

2099 Bahtun uyananda bu yuhudan
Hırsun yorulanda cüst ü cûdan

2100 Korhum bu ki özge ola hâlüm
Dünyâda ne men kalam ne mâlüm

2101 Bî-keslig olup sana mukarrer
Bî-kes olasan müdâm ü bî-zer

2089 "Çünkü, insanın başlangıcı ve döneceği yer odur. Sözünü yalnız ona tahsis et; zira, yolların varışı ancak onadır."

2090 "Dünya, Allah'ın sanatı için bir iş yeridir. Burada çalışmamak, günahtır."

2091 "Herkese, bu iş yerinde, bulunduğu yerde bir iş üzerinde olmak yaraşır."

2092 "Her kim de ne işlerse, Allah, işine göre karşılığını verir."

2093 "Ey bu cihanın iş yerinde bulunan! Sen de iş gör; tembellik yapma!"

2094 "Benim cihandan göçme ve bu dünyadan ayrılma zamanım geldi;"

2095 "Tahtımı yokluğa verip, dengimi şerefle sonsuzluk için bağlama vakti geldi..."

2096 "Yanıma gel de, hâlimi anlamaya çalış; malımı mülkümü yabancıya kaptırma!"

2097 "Bu hazineyi biriktirinceye kadar çok sıkıntı çektim; onun başkalarına nasip olmasına izin verme!"

2098 "Biliyorum ki, aşkın böyle kalmayacak ve gam, keder seni hep bu hâlde bırakmayacak..."

2099-2101 "Bahtın bu uykudan uyandığında ve hırsın bu arayıp durmalardan yorulduğunda, korkuyorum ki hâlim değişir; dünyada ne ben kalırım, ne de malım mülküm... O zaman da sen kimsesizliğe düşer, devamlı yalnız ve parasız pulsuz kalırsın..."

2102 Âkil kişi dûr-bîn gerekdür
Dünyâya ümîd bir direkdür

2103 Çün pendi düketdi ol hıred-mend
Mecnûna tefâvüt etdi ol pend

2104 Devletlü sözine oldı mâil
Bir fikr etdi ki ola âkil

2105 Kat' ede selâsil-i cünûnı
Sevdâsınun olmaya zebûnı

2106 Terk eyleye ârzû-yı dildâr
Aşka dahi olmaya giriftâr

2107 Ammâ yine aşk şehriyârı
Fermânına çekdi ol figârı

2108 K'ey varı menüm olan cihânda
Nen var senün bu cism ü cânda

2109 Câna tama' etme kim menümdür
Terk eyle teni ki meskenümdür

2110 Menden geç ü cân ü tenden ayrıl
Koy varlıgunı özünle sen bil

2111 Gül-bün kimi kanı cûşa geldi
Bülbül sıfatı hurûşa geldi

2112 K'ey ayn-ı salâh olan beyânı
Va'zı mana âfiyet nişânı

2113 Men hem muna kâilem ki pendün
Mazmûn-ı kelâm-ı sûd-mendün

2114 Nisbet mana hayrdür degül şer
Ger olsa eşitmegi müyesser

2102 "Akıllı insan uzak görüşlü olmalıdır; ümit dünyayı ayakta tutan bir direktir..."

2103 O akıllı (ihtiyar), öğüdünü tamamladığında, bu öğüt Mecnun'un aklını karıştırdı.

2104-2106 (Babasının) kutlu sözlerine kulak verdi ve bir an için akıllı bir insan olmayı, delilik zincirlerini kırıp, sevdasının tutsaklığından kurtulmayı, sevgili arzusunu terk ederek, artık aşk tutkusundan kurtulmayı düşündü.

2107 Fakat, aşk padişahı şöyle (diyerek) o dertliyi emrine boyun eğdirdi:

2108 "Ey dünyada bütün varlığı benim olan! Bu bedende ve canda senin neyin var ki?"

2109 "Canına güvenme, çünkü bana aittir; tenini de terk et, çünkü benim meskenimdir."

2110 "Benlikten vazgeç, can ve tenden ayrıl; varlığını bırak, sen özünle düşün!.."

2111 Gül fidanı gibi kanı coştu ve bülbül gibi şöyle dile geldi:

2112 "Ey sözü huzur kaynağı ve öğüdü benim için esenliğin nişanı olan!"

2113-2114 "Ben de inanıyorum ki, öğütlerin ve faydalı sözlerinin anlamı benim için şer değil, hayırdır... Ama işitmek mümkün olsa!"

2115 Gerçi sözüne kulag dutdum
Ne sûd eşitdüm ü unutdum

2116 Sen deme ki dut haber sözümden
Kim yoh haberüm menüm özümden

2117 Aşk aldı derûnum ü bîrûnum
Getdi yele sabrum ü sükûnum

2118 Men akla teveccüh eylerem çoh
Sevdâ yolumı duta ki yoh yoh

2119 Sen handan ü terk-i aşk handan
Aşk-ı ezelî çıhar mı cândan

2120 Halkun sitemiyle câna yetdüm
Terk eyle meni ki terkün etdüm

2121 Lutf eyle zaman zaman verüp pend
Islâhuma olma ârzû-mend

2122 Artar elemüm bu mâcerâdan
Âteş kimi cünbiş-i hevâdan

2123 Bir şîşe ki oldı pâre pâre
Peyvendine hîç var mı çâre

2124 Teklîfümi kılma hânümâna
Gör sür'at-i gerdiş-i zemâne

2115 Çün sen hem anı koyup gedersen
Anda meni iledüp n'edersen

2116 Ancak mana arz-ı mülk ü mâl et
Oglunı özün kimi hayâl et

2127 Farz eyle ki mâle oldı vâlî
Getdi yine gayre koydı mâli

2115 "Gerçi sözüne kulak verdim; ama ne fayda ki, işittim ve hemen unuttum."

2116 "Bana, 'Sözümden haberdar ol' deme; çünkü benim kendimden bile haberim yok!"

2117 "İçimi ve dışımı aşk doldurdu; sabrım ve huzurum yele gitti."

2118-2119 "Ben akla çok uymak istiyorum, ama, sevda yolumu tutarak diyor ki: Hayır! Sen nerede, aşkı terk etmek nerede? . Ezelî aşk, candan ayrılır mı?"

2120 "Halkın eziyeti beni canımdan bezdirdi. (Babacığım), beni terk et, çünkü ben seni terk etmişim!"

2121 "Lütfet de, bana sürekli öğüt verip düzelmemi arzulama!"

2122 "Ateş nasıl rüzgârın kıpırtısıyla parlarsa, benim elemim de bu macera yüzünden artıp duruyor."

2123 "Paramparça olan bir şişenin tekrar eski hâline getirilmesi mümkün mü?"

2124 "Eve dönmemi bana teklif etme! Zaman nasıl hızla değişiyor, gör!"

2125 "Kendinin terk edip gittiğin bir yerde beni bırakıp da ne yapacaksın?"

2126 "Şimdi bana mülk ve mal teklif et, ama oğlunu da kendin gibi düşün;"

2127 "Farz et ki mala sahip oldu... Ama o da, gidince malı mülkü başkasına bırakacak!.."

2128 Ol kişver-i aşk pâdişâhı
Ol evc-i belâ vü derd mâhı

2129 Özr ile kılurdı eyleyüp âh
Babasına şerh-i gam ki nâgâh

2130 Lerzân oluben ten-i hazîni
Kan doldı kolından âstîni

2131 Elverdi atasına tehayyür
Mecnûn dedi eyleme tefekkür

2132 Fasd eyledi ol büt-i perî-zâd
Nîş urdı anun kolına fessâd

2133 Ol zahm eseri görindi mende
Biz bir rûhuz iki bedende

2134 Bizde ikilik nişânı yohdur
Her bir tenün özge cânı yohdur

2135 Sagınma ki oldur menem men
Bir cân ile zindedür iki ten

2136 Hurrem olurem ol olsa hurrem
Gam yetse ana mana yeter gam

2137 Ol pîr çü vâkıf oldı hâle
İnsâf getirdü ol kemâle

2138 Bildi ki degül bu nakş bâtıl
Olmaz hiyel ile aşk zâil

2139 Min-ba'd nasîhat etmez oldı
Ta'n ile fazîhat etmez oldı

2140 Terk etdi tarîka-i nizâ'ın
Nevmîd olup eyledi vedâ'ın

2128-2130 O, aşk ülkesinin padişahı, o dert ve belâ göğünün dolunayı ah çekip, özürlerle babasına gamını anlatırken, ansızın kederli bedeni titredi ve elbisesinin kolu kan doldu.

2131-2133 Babası hayretlere düşünce, Mecnun dedi ki: "Merak etme! O peri soylu güzel kan aldırdı. Hacamatçı, onun koluna neşter vurunca, o yaranın eseri bende de göründü. (Çünkü) biz iki bedende bir tek ruhuz;"

2134 "Bizde ikilikten eser bulunmaz; her bedenin ayrı bir canı yoktur."

2135 "Onun o, benim de ben olduğumu sanma! İki ten, bir can ile yaşamakta..."

2136 "O sevinse, ben de sevinirim; o gamlanınca, ben de gamlanırım..."

2137 İhtiyar, duruma vâkıf olunca, bu yücelik karşısında insafa geldi.

2138 Bunun boş bir görüntü olmadığını; aşkın tedbir ile ortadan kaldırılamayacağını anladı.

2139 Bundan böyle artık nasihat etmez oldu ve ayıplayarak onu azarlamaktan vazgeçti.

2140 Çekişme yolunu bıraktı, ümitsiz bir hâlde ona şöyle veda etti:

Bu Mecnûn atasınun terk-i nizâ' etdügidür
ve
Nâ-çâr hasretle vedâ' etdügidür

2141 K'ey rişte-i gevher-i murâdum
Âyîne-i hüsn-i i'tikâdum

2142 Bir lahza bana terahhum eyle
Güftârum eşit tekellüm eyle

2143 Pervâ-yı men-i şikeste-hâl et
Azm-i sefer eyledüm helâl et

2144 Nâ-hoş sana menden idi ahvâl
Men getmelü oldum imdi hoş kal

2145 Zinhâr şikâyet etme menden
İnciklü hikâyet etme menden

2146 Dirlikde çün senden almadum kâm
Tevsenlige düşdün olmadun râm

2147 Budur keremünden iltimâsum
Kim dutasen öldügümde yasum

2148 Her lahza edüp figân ü zârî
Topraguma edesen güzârı

2149 Teklîf-i neşât ü ayş kılman
Kim sen deyesen bu resmi bilmen

2150 Feryâd ü figândur asl-ı mâtem
Sen hod bu revişdesen müsellem

2151 Öz âdetün ile nâle eyle
Ecrini mana havâle eyle

Mecnun'un Babasının Çekişmeyi Terk Etmesi ve Çaresiz, Hasretle Veda Etmesi

2141 "Ey emel incimin ipi ve ey beslediğim güzel duyguların aynası!"

2142 "Bir an için bana acı da, sözümü dinle ve benimle konuş!"

2143 Ben zavallı ile ilgilen! Yola çıkmaya niyetlendim; hakkını helâl et!"

2144 "Hâlini nâhoş bulan bendim... İşte gidiyorum, artık sen hoşça kal!"

2145 "Sakın daha benden şikâyet edip, incindiğini anlatıp durma!"

2146 "Hayatta senden beklediğimi bulamadım; inada düştün, baş eğmedin."

2147-2148 "Artık senden ricam; öldüğüm zaman yasımı tutman, her an feryat ve figan ederek mezarıma gelmendir."

2149 "Sana şenlik ve ziyafet teklif etmiyorum ki, bu işi bilmem diyesin!"

2150 "Matemin aslı feryat ve figandır. Sen de zaten tam bu yol üzerindesin."

2151 "Kendi âdetin üzere feryat edip inle de, sevabını bana bağışla!"

2152 Budur garazum ki dûst düşmen
Üstümde durup kılanda şîven

2153 Bî-kesligüm olmaya mana âr
Ma'lûm edeler ki vârisüm var

2154 Çün kıldı vasiyyet ol perîşân
Döndi eve geldi zâr ü giryân

2155 Derd ü elem etdi anı rencûr
Kalmadı hayâtı şem'ine nûr

2156 Derdine bulınmaz oldı dermân
Mecnûn dedi verdi âkıbet cân

2157 Dünyâya ümîd dutmak olmaz
Hergiz ölümi unutmak olmaz

2158 Hoş hâne-i ayşdür bu âlem
Derdâ ki degül esâsı muhkem

Bu Mecnûnun atasınun vefâtından haberdâr oldugıdur
ve
Mezârına yol buldugıdur

2159 Sâkî mey-i lâle-fâm yoh mı
Dözmen bu humâra câm yoh mı

2160 Öldürdi meni gam-ı nihânî
Yohdur mı şarâb-ı ergavânî

2161 Gam def'ine durma eyle tedbîr
Elden geleni gel etme taksîr

2162 Dünyâ ki nigâr-ı dil-rübâdur
Zinhâr sagınma bî-vefâdur

2152-2153 "Bunu şunun için istiyorum ki; (sen) benim mezarıma kapanarak feryat edesin de, böylece kimsesizliğim benim için bir utanç vesilesi olmasın ve dost düşman benim de bir vârisimin bulunduğunu görsünler..."

2154 O perişan adam, vasiyet ettikten sonra ağlaya ağlaya eve döndü.

2155 Dert ve elem onu harap etti. Hayatının mumunda ışık kalmadı.

2156 Derdine derman bulunmaz oldu ve nihayet, "Mecnuun!" dedi ve canını verdi...

2157 Dünyaya ümit bağlamamalı ve ölümü asla unutmamalıdır.

2158 Bu âlem hoş bir geçim evidir; ama, ne yazık ki temeli sağlam değildir.

Mecnun'un, Babasının Vefatından Haberdar Olması ve Mezarını Ziyaret Etmesi

2159 Ey saki! Lâle renkli şarap yok mu? Bu baş ağrısına dayanamıyorum, (başka) kadeh yok mu?

2160 Bu gizli gam beni öldürdü; erguvan renkli şarap nerede?

2161 Durma, gamı gidermek için, elinden geleni ihmal etme de bir çare bul!

2162 Gönül çelen bir dilber olan dünyaya sakın inanma; çok vefasızdır.

2163 Sen gerçi olupsen ana meftûn
Oldur talebünde senden efzûn

2164 Sensen ana cehl ile taleb-kâr
Oldur sana ilm ile hevâ-dâr

2165 Her niçe ki ana mihmânsen
Ayş ü tarab ile kâm-rânsen

2166 Andan sefer ihtiyâr edende
Kurb-i Haka yüz dutup gedende

2167 Göz sürmesi eyleyüp gubârun
Tâ mahşer ola nigâh-dârun

2168 Yolunda özin verür fenâya
Sahlar seni tapşurur bekâya

2169 Her kim ki bu nüktedendür âgâh
Devrân-ı felekden etmez ikrâh

2170 Hem dirlikde azâbı olmaz
Hem mevtden ictinâbı olmaz

2171 Bir gün ahıdup sirişk-i gül-gûn
Necd üzre oturmış idi Mecnûn

2172 Min ta'n ile bir cefâcı sayyâd
Ol zâra yetişdi kıldı feryâd

2173 K'ey ârdan el içinde ârî
V'ey nâkıs olan ıyâr-ı ârı

2174 Yoh sende nişân-ı nâm ü nâmûs
Efsûs ki ârsuzsen efsûs

2175 İnsâf degül sitemde isrâf
İnsâfsuz olduguna insâf

2163 Gerçi sen ona tutulmuşsun ama, o seni senden fazla istemekte...

2164 Sen ona bilgisizce talip olmuşsun; o ise sana bilinçli bir şekilde bağlıdır;

2165 Onun konuğu olduğun müddetçe, yeme içme ve eğlence ile muradını alırsın;

2166-2168 Ondan ayrılıp Hakk'ın dergâhına doğru yöneldiğinde, toprağından gözüne sürme yapıp, mahşere kadar senin muhafızın ve gözcün olur; kendini uğrunda yokluğa vererek seni saklar ve sonsuzluk diyarına ulaştırır.

2169-2170 Bu incelikten haberdar olan kimse, devranın dönüşünden rahatsız olmaz; hem hayatta sıkıntısı kalmaz, hem de ölümden çekinmez...

2171 Bir gün, Mecnun bir tepe üzerinde oturmuş gül renkli gözyaşları döküyordu.

2172 Cefakâr bir avcı, binlerce kınama ile o zavallının yanına gelerek bağırmaya başladı:

2173-2174 "Ey insanlar içinde ardan hayâdan nasibini almamış ve ey utanmasının ayarı eksik olan! Sende şeref ve namus duygusundan eser yok! Yazıklar olsun sana, ne arsızmışsın!"

2175 "Zulümde bu kadar ileri gitmek doğru mudur?.. Böyle insafsız olma, insaf et!"

2176 Dirlikde atanı etmedün şâd
Bâri kıl anı ölende bir yâd

2177 Cân verdi mahabbetünde ol pîr
Yâd eylemedün nedür bu taksîr

2178 Yohdur mı cibilletünde âzerm
Allâhdan eylemez misen şerm

2179 Mecnûna bırahdı ol sadâ sûz
Arturdı figânın ol siyeh-rûz

2180 Bârân kimi daşa urdı başın
Mey kimi ayaga tökdi yaşın

2181 Kabrin sorup istedi nişâne
Oldı gözi yaşı tek revâne

2182 Çün gördi atasınun mezârun
Şem‘ eyledi ana cism-i zârın

2183 Târ-ı tene derdi tâb verdi
Dil âteş ü dîde âb verdi

2184 Levh eyledi gögsini mezâra
Dırnag ile kıldı pâre pâre

2185 Bagrına basup mezâr-ı pâkin
Gül yapragı etdi levh-i hâkin

2186 Efgân ile tâze kıldı mâtem
Efgânı içinde derdi her dem

2187 K’ey bânî-i bünye-i vücûdum
İsyânı ziyân rızâsı sûdum

2188 İrşâdunı bilmedüm ganîmet
Yüz vây ki fevt olındı fursat

2176 "Babanın yüzünü hayatta iken güldürmedin; bari onu ölümünde olsun bir kerecik hatırla!"

2177 "O ihtiyar senin sevgin yolunda canını verdi; sen ise onu anmıyorsun. Bu ne ihmalkârlıktır?"

2178 "Sende şefkat duygusu yok mu? Allah'tan da hayâ etmez misin?"

2179 Bu ses, Mecnun'un içini yaktı ve o kara bahtlı, feryat ve figanını yükseltti.

2180 Başını yağmur gibi, taştan taşa vurdu ve gözyaşlarını şarap gibi, ayağına döktü.

2181 (Babasının) mezarının yolunu sorarak, gözlerinden akan yaş gibi yola düştü.

2182 Babasının mezarını görünce zavallı vücudunu ona mum yaptı;

2183 Derdi zayıf teninin ipini büklüm büklüm eyledi; gönlü ateş, gözü ise yağ verdi.[106]

2184 Göğsünü, tırnakları ile bölük bölük ederek, mezara taş yaptı.[107]

2185 Temiz mezarı bağrına basıp, toprağının yüzünü gül yaprağı (gibi kıpkırmızı) etti.

2186 Feryat ve figanla matemini tazeliyor ve inleyerek her an şöyle diyordu:

2187 "Ey varlığımın binasını kuran ve ey isyanı benim için ziyan, hoşnutluğu ise kazancım olan!"

2188 "Uyarılarını ganimet bilmedim; yazıklar olsun, fırsat elden gitti!"

2189 Yüz hayf ki dutmadum tarîkun
Bir niçe gün olmadum refîkun

2190 Feyzün bana olmadı müyesser
Sen hayr dedün mey eyledüm şer

2191 Cevr ile sana cefâlar etdüm
Yanlış vardum hatâlar etdüm

2192 Ey devletüm olma dûr menden
V'ey şem' götürme nûr menden

2193 Olsam gam-ı âleme giriftâr
Ancak sen idün enîs ü gam-hâr

2194 Hem-râzum idün şikâyetümde
Dem-sâzum idün hikâyetümde

2195 N'oldı gamuma getürmedün tâb
Korhutdı seni meger bu girdâb

2196 N'oldı sebep eyledün azîmet
Menden mi idi sana hezîmet

2197 Ey menşe'-i cevher-i hayâtum
Hoşnûdlıgundadur necâtum

2198 Bildüm işümi günâhkârem
Geldüm sana hâr ü şerm-sârem

2199 Dünyâda seni men eyledüm zâr
Ukbâda meni sen eyleme hâr

2200 Yahdun meni âteş-i cefâya
Saldun gam u mihnet ü belâya

2201 Sen meyl-i ferâg u râhat etdün
Bir künc dutup ferâgat etdün

2189 "Eyvahlar olsun ki, yolunda yürümedim ve birkaç gün için olsun, sana yoldaş olamadım!"

2190 "Senden feyz almak bana nasip olmadı; sen hayır istedin, ben ise şer işler yaptım."

2191 "Sana haksızca eziyetler çektirdim; yanlış yollara saptım, hatalar işledim."

2192 "Ey saadetim, benden uzak olma ve ey mum, benden ışığını esirgeme!"

2193 "Âlemin gamına tutsak olsam, yakınım ve dert ortağım ancak sendin;"

2194 "Şikâyet ettiğim zaman sır ortağım, derdimi anlattığımda arkadaşımdın."

2195 "Ne oldu da derdime tahammül edemedin? Yoksa bu girdap seni korkuttu mu?"

2196 "Ne sebep oldu da (ahirete) göç ettin?.. Benim yüzümden mi bozguna uğradın?"

2197 "Ey hayat cevherimin kaynağı; kurtuluşum, senin hoşnutluğundadır."

2198 "Yaptığım hatayı biliyorum; günahkârım... Şimdi sana geldim; aşağılanmış hâldeyim ve utanıyorum..."

2199 "Dünyada ben seni ağlattım; ahirette, sen beni ayaklar altında bırakma!"

2200 "Beni cefa ateşine yaktın; gamlara, sıkıntıya ve belâya düşürdün;"

2201 "Sen dinlenme ve rahat yolunu seçtin; bir köşeye yerleşip her şeyden elini ayağını çektin..."

2202 Göster mana hem tarîk-i râhat
Kim sen nişe eyledün ferâgat

2203 Kim eyledi hall müşkilâtun
Kim verdi bu gussadan necâtun

2204 Şeb-tâ-seher ol esîr-i hicrân
Mâtem dutup etdi âh u efgân

2205 Çün müşge tökildi gerd-i kâfûr
Zulmâta bırahdı pertevin nûr

2206 İhyâ kılıben merâsim-i vecd
Dutdı reh-i gûr-hâne-i necd

Tamâmî-i sühan

2207 Erbâb-ı kemâle ol ıyândur
Kim hüsn ile aşk tev'emândur

2208 Aşk âyîne-i cihân-nümâdur
Keyfiyyet-i hüsn ana cilâdur

2209 Hüsn olmasa aşk zâhir olmaz
Aşk olmasa hüsn bâhir olmaz

2210 Hüsn olmasa aşkdan ne hâsıl
Ma'şûk eder ehl-i aşkı kâmil

2211 Aşk olmaz olursa hüsn olur hâr
Aşk iledür ehl-i hüsne bâzâr

2212 Ne ansuz olur munun sürûrı
Ne munsuz olur anun zuhûrı

2213 Mecnûn idi şem'-i meclis-efrûz
Leylî ana âteş-i ciger-sûz

2202-2203 "Sen nasıl her şeyden elini eteğini çektin, müşkülünü kim çözdü, seni bu endişeden kim kurtardı ise, bana da bu rahat ve huzur yolunu göster!"

2204 O, acıların tutsağı, gece gündüz matem tutarak ağlayıp inledi...

2205-2206 Misk üzerine kâfur tozu dökülüp,[108] ışık, karanlıklar üzerine parıltısını gönderdiğinde, (Mecnun) coşku ayinini tazeleyerek çöl mezarlığının[109] yolunu tuttu...

Söz Sonu

2207 Kemal sahipleri açıkça bilirler ki, güzellikle aşk ikizdir.

2208 Aşk dünyanın bütün gerçeklerini gösteren bir ayna; güzellik ise onun cilâsıdır;

2209 Güzellik olmasa, aşk ortaya çıkmaz; aşk olmasa, güzellik belli olmaz.

2210 Güzellik olmasa aşktan ne fayda?.. Aşk sahiplerini maşuklar olgunlaştırır.

2211 Aşk olmazsa, güzellik hor ve zelil olur; güzellik sahiplerinin pazarı aşk ile sürüm bulur.

2212 Ne onsuz bunun neşesi vardır; ne de bunsuz onun ortaya çıkma imkânı....

2213 Mecnun, meclis aydınlatan bir mum idi; Leylâ ise onun gönül yakıcı ateşi...

2214 Mecnûn idi câm-ı râhat-efzâ
Leylî ana bâde-i musaffâ

2215 Leylîden idi kemâl-i Mecnûn
Hüsn ile olurdı aşkı efzûn

2216 Mecnûndan idi cemâl-i Leylî
Aşk idi eden cemâle meyli

2217 Bir gün Mecnûn-ı dil-şikeste
Sahrâda gezerdi zâr ü haste

2218 Bir safhada gördi iki peyker
Leylî Mecnûn ile musavver

2219 Mahv eyledi nakş-ı dil-sitânın
Koydı özinün hemîn nişânın

2220 Sordılar ana hakîkat-i hâl
Kim nişe bir oldı iki timsâl

2221 Dedi bize birdürür hakîkat
Birlikde yaraşmaz iki sûret

2222 Olmak gerek ehl-i dâniş âgeh
Kim biz ikilikdenüz münezzeh

2223 Sâil dedi bu degül midür âr
Kim yâr ola yoh sen olasen var

2224 Sen nişe kalursen ol olur hâk
Bâri anı koy sana kalem çek

2225 Dedi reh-i aşkda ne lâyık
Ma'şûk ola nikâb-ı âşık

2226 Uşşâk ten ü habîb cândur
Ten zâhir ü tende cân nihândur

2214 Mecnun, ruh dinçliği veren bir kadeh idi; Leylâ ise onun içindeki saf şarap...

2215 Mecnun'un kemali Leylâ'dan kaynaklanıyor; aşkı (Leylâ'nın) güzelliği ile artıyordu;

2216 Leylâ'nın güzelliği de Mecnun'dan ileri geliyordu. Güzelliğe olan ilgi, aşktandı...

2217 Bir gün, gönlü yaralı Mecnun, çölde ağlayıp inleyerek ve hasta bir hâlde gezmekteydi.

2218 Bir levhada Leylâ'nın ve Mecnun'un görüntüsünde çizilmiş iki yüz resmine rastladı.

2219 (Hemen) sevgilisinin resmini levhadan kazıdı ve kendi resmini bıraktı.

2220 Kendisine iki resimden birini neden sildiğini sordular;

2221 Dedi ki: "Bizim için gerçek birdir. Birlikte, iki ayrı görüntü bulunmaz."

2222 "Bizim ikilikten kurtulmuş olduğumuzu bilgi sahiplerinin çok iyi bilmesi lâzım."

2223 Soran kişi dedi ki: "Sevgilinin resmi kazınsın, senin resmin dursun; bu ayıp değil mi?"

2224 "Sen nasıl kalırsın da, o, toprak olur? Bari onu bırak da kendi resmini kazı!"

2225 (Mecnun) dedi ki: "Aşk yolunda sevilenin sevene örtü olması uygun mudur?"

2226 "Âşıklar ten; sevgili ise candır. Ten gözle görünen; can ise tende gizli olandır."

2227 Ma'şûka ne bâk olursa mestûr
Âşık gerek el içinde meşhûr

2228 Kim âleme âşık ahıdan yaş
Ma'şûk kim oldugın kılur fâş

Bu Mecnûnun şemme-i keyfiyyet-i hâlidür
ve
Ba'zı sıfât-ı kemâlidür

2229 Mecnûn idi mülk-i derd şâhı
Hayl-i ded ü dâm anun sipâhi

2230 Âhûnun alurdı müşgi bâcın
Rûbâh semûrınun harâcın

2231 Bir server idi kerîm ü âdil
Cümle ded ü dâma adli şâmil

2232 Hûn-i cigerinden ol vefâ-dâr
Hûn-hârları kılurdı hûn-hâr

2233 Hûn-âb-ı ciger töküp demâdem
Kılmazdı sibâ' rızkını kem

2234 Devrinde derendeler olup râm
Dutmışdı biri biriyle ârâm

2235 Gûr olmış idi perenge hem-râz
Gürg olmış idi gevezne dem-sâz

2236 Şîr olmış idi enîs-i nahçîr
Nahçîr emerdi şîrden şîr

2237 Yanında dutardı mûr hâne
Göz yaşından yıgardı dâne

2227-2228 "Sevilen, örtülü olursa bunun ne zararı var? Âşığın ise herkes içinde görünür olması gerekir... Çünkü, âleme sevgilinin kim olduğunu gösteren, (ancak) âşığın gözünden döktüğü yaştır.."

Mecnun'un Durumundan Küçük Bir Haber ve Bazı Yüksek Sıfatları

2229 Mecnun dert ülkesinin padişahı idi; bütün yabanî hayvanlar ise onun askerleri...

2230 Ahulardan, misklerinin[110] vergisini alır, tilkilerin kürklerinin haracını keserdi.

2231 Öyle cömert ve âdil bir başkan idi ki; adaleti, yırtıcı olan veya olmayan bütün vahşî hayvanları içine alıyordu.

2232-2233 O vefalı (Mecnun), yırtıcı hayvanlara ciğerinin kanından kan içirir; boyuna bağrının kanlı suyunu (gözlerinden) akıtarak, canavarları azıksız bırakmazdı.

2234 Devrinde, bütün vahşî hayvanlar (ona) itaat ederek birbirleri ile huzur içinde geçinirlerdi.

2235 Yaban eşeği, parsa sırdaş olmuş; tilki, geyikle arkadaşlık kurmuştu.

2236 Arslan ceylanın dostu olmuştu ve ceylan arslandan süt emiyordu.[111]

2237 Yanında, karıncalar yuva yapıyor, (Mecnun'un) gözyaşlarından tane yığıyorlardı.

2238 Gâhî olup eşki seyli kâim
Seylâba gederdi min behâyim

2239 Geh odını tende tâb ederdi
Min cân-veri kebâb ederdi

2240 Bel olmış idi elinde dırnag
Yerden savururdı başa toprag

2241 Mûyında gubâr olup ferâhem
Eşkiyle çeküp zaman zaman nem

2242 Âhû-bere sebze-zârı oldı
Gül-zâr-ı cünûn bahârı oldı

2243 Ger dutsa idi gevezn ile hû
Ahardı gözinden ol kadar su

2244 K'ol sudan olurdı tâze vü ter
Hem berg verürdi şâhı hem ber

2245 Her lahza alup eline bir mâr
Hursend oluben der idi ol zâr

2246 K'ol sünbül-i müşg-bûnı dutdum
Ser-rişte-i ârzûnı dutdum

2247 Kaplan kimi cân urdı min dâg
Aslan sıfatı uzatdı dırnag

2248 Arslanlarun oldı pîşvâsı
Kaplanların oldu muktedâsı

2238 Bazen, gözyaşlarının seli coşup, binlerce hayvan sel suyuna kapılırdı;

2239 Bazen de, ateşini teninde alevlendirir, binlerce canavarı kebap ederdi.

2240 Tırnakları, elinde kürek olmuş, yerden başına toprak atıyordu...

2241-2242 Saçında sakalında toz toprak birikerek bunlar zaman zaman gözyaşları ile nemleniyor ve ceylan yavrularına çimenlik ve cinnet gülistanına bahar oluyordu.

2243-2244 Eğer geyikle beraber olsa, gözlerinden o kadar yaş akardı ki; o su, geyiğin boynuzunu yeşertir ve boynuz, yaprak ve meyve verirdi.

2245-2246 O zavallı, her an eline bir yılan alıyor, sevinerek diyordu ki: "O misk kokulu sünbülü[112] buldum; arzu ipinin ucunu ele geçirdim!"

2247-2248 Kaplan gibi, göğsüne binlerce yara açtı;[113] arslan misali, tırnak uzattı; arslanların ve kaplanların önderi oldu.

Bu Mecnûnun sıdk ile münâcât etdügidür ve Nâvek-i du'âsı hedef-i icâbete yetdügidür

2249 Bir gece ki zulmet-i ziyâ-sûz
Zülf-i şebi etdi bürka'-i rûz

2250 Bir la'li edüp sipihr nâ-yâb
Gösterdi yerine min dür-i nâb

2251 Bir sancagı eyleyüp nigûn-sâr
Min mehçe-i râyet etdi izhâr

2252 Katra katra hakîm-i eflâk
Haşhâşlarında dutdı tiryâk

2253 Dâne dâne arûs-ı gerdûn
Kaftânına tikdi dürr-i meknûn

2254 Girdâbâ düşüp sefîne-i Mâh
Kıldı özine mecerreden râh

2255 Saçıldı Utâridün midâdı
Arturdı bu safhaya sevâdı

2256 Zühre dagıdup siyâh gîsû
Gîsûsı içinde gizledi rû

2257 Hurşîd nihân olup sitâre
Göz açdı târik-i intizâra

2258 Deprendi ser-i sinân-ı Behrâm
Feth oldı ana vilâyet-i şâm

2259 Bircîs girüp siyeh libâsa
Hurşîd gamında batdı yasa

Mecnun'un İhlâsla Allah'a Yalvarması ve Duası Okunun Kabul Edilme Hedefine Ulaşması

2249-2250 Işığı mahveden karanlığın, gündüzün yüzüne gecenin saçından peçe çektiği bir akşam, gökyüzü, bir lâl yutarak onun yerine binlerce saf inci ortaya çıkardı;[114]

2251 Bir sancağı baş aşağı eyleyerek binlerce bayrak alemini yükseltti.[115]

2252 Felek hekimi, (gökyüzünün tarlasında yetiştirdiği) haşhaşları çizerek, damlalarından afyon macunu hazırladı;[116]

2253 Dünya gelini, kaftanına tane tane kıymetli inciler dikti;[117]

2254 Ay gemisi girdaba düşerek, kendisine samanyolunu yol edindi;[118]

2255 Utarit'in mürekkebi dökülerek, bu sayfanın siyahlığını artırdı;[119]

2256 Zühre, siyah saçlarını dağıtıp, saçları içinde yüzünü gizledi;[120]

2257 Güneş, ortadan kaybolunca, yıldızlar (onu) beklemek için yoluna gözlerini diktiler;

2258 Behram, mızrağının ucunu depretince, akşam ülkesini ele geçirdi;[121]

2259 Müşteri, siyah elbiselere bürünüp, Güneş'in gamı ile yasa battı;[122]

2260 Âyîne olup sipihr-i gerdân
Bahdı ana aks saldı Keyvân

2261 Gerdûna sevâbit oldı mismâr
Tâ tökmeye dün bisâtı perkâr

2262 Gökde Hamel oldı âşikâre
Âhû-bere çıhdı sebze-zâre

2263 Gâv-ı felek oldı gâv-ı anber
Doldurdı cihâna anber-i ter

2264 Cevzâ kemeri murassa‘ oldı
Gerdûn bedeni mülemma‘ oldı

2265 Harçenk kılup seher yelin def‘
Hâsıyyeti verdi zulmete nef‘

2266 Oldı Esed âftâbdan dûr
Pür-dûd misâl-i şem‘-i bî-nûr

2267 Gîsûsına verdi Sünbüle tâb
Müşg üstine tökdi anber-i nâb

2268 Mîzânı edüp felek terâzû
Sarrâf-ı zemîne çekdi lû’lû

2269 Akreb bırahup kemend-i pür-ham
Dîv-i şebe kıldı kayd-i muhkem

2270 Kavsini kurup sipihr-i lâ‘ib
Atıldı hadeng-i necm-i sâkib

2271 Büzgâle-i âsman töküp mû
Gök safhasın eyledi siyeh-rû

2272 Delvi delüp âfet-i zemâne
Min katra saçıldı âsmâna

2260 Dönüp dolaşan gök, ayna oldu; Zühal da ona bakarak üzerine aksetti;[123]

2261 Sabit yıldızlar, gece çatısının tavan örtüsü dökülmesin diye, gökyüzüne çivi oldu;

2262 Hamel, gökte gözüktü ve ceylan yavrusu çimenliğe çıktı;[124]

2263 Gökyüzü Boğası, amber boğası olarak dünyaya taze amber saçtı;[125]

2264 Cevza'nın kemeri bezendi; gökyüzünün bedeni parladı ve renklendi;[126]

2265 Yengeç, seher yelini uzaklaştırarak, etkisiyle karanlığı daha da koyulaştırdı;[127]

2266 Arslan, ışıksız bir mum gibi dumanlar içinde kalıp, Güneş'ten uzak düştü;[128]

2267 Başak, saçına kıvrım verip, misk üzerine saf amber saçtı;[129]

2268 Felek, Terazi'yi kullanarak, yeryüzü sarrafına inci tarttı;[130]

2269 Akrep, düğüm düğüm kemendini salarak, gece devini sımsıkı bağladı;[131]

2270 Oyuncu felek, yayını kurup, karanlığı delen oklar fırlattı;[132]

2271 Gök kubbenin Oğlağı, tüylerini dökerek, gökyüzü sayfasını simsiyah etti;[133]

2272 Zamanın felâketleri (dolusu), Kova'yı deldi ve gökyüzüne binlerce damla saçıldı;[134]

2273 Hût eyledi habs-i Yûnis-i rûz
Berk-ı şafak oldı âsmân-sûz

2274 Arz eyledi Ahbiye hibâsın
Cebhe dahi cebhesin ziyâsın

2275 Hek'a verdi cemâle zîver
Hem Hen'a mükellel etdi efser

2276 Şarteyn ü Butin Simâk ü İklîl
Nûr etdiler âsmâna tahvîl

2277 Tâ sâdır ü vâride Neâyim
Sarf eyleye Sarfe ile dâim

2278 Tezyîn içün etdiler müheyyâ
La'lin Deberân dürin Süreyyâ

2279 Verdi reviş-i sipihr-i ahdar
Tertîb-i mukaddem ü muahhar

2280 Mecnûn mütehayyir ü perîşân
Kalmışdı sipihr işinde hayrân

2281 Gerdûna açardı dîde-i ter
Yer yüzine doldururdı ahter

2282 Her ahtere arz-ı hâl ederdi
Min ârzû-yı muhâl ederdi

2283 Evvel olup âsmâna mâil
Şerh etdi Utâride gam-ı dil

2284 K'ey ehl-i hisâba kâr-fermây
Müstevfî-i akl ü müşrif-i rây

2285 Ey nâsih-i nüsha-i me'ânî
Fihrist-i rümûz-ı âsmânî

2273 Balık, gündüz Yunusunu karnında hapsetti ve şafak şimşeği gökyüzünü yandırdı;[135]

2274 Ahbiye, vergisini verdi; Cebhe de yüzünün ışığını gönderdi;[136]

2275 Hek'a, yüzünün güzelliğini artırdı, Hen'a da başına taç giyindi;[137]

2276-2277 Şarteyn, Butin, Simak ve İklil; Neayim ile Sarfe her zaman gelene gidene dağıtsınlar diye, gökyüzüne ışık gönderdiler;[138]

2278 Süslenmek için Deberan lâlini, Süreyya da incisini hazırladılar...

2279 Mavi göğün dönüşü, geçmişin ve geleceğin işlerini düzenledi...[139]

2280 Mecnun, şaşkın ve perişan bir hâlde bu gökyüzünün işine hayran kalmıştı.

2281 Yaşlı gözlerle semaya bakıyor, yeryüzünü (gözyaşı) yıldızları ile dolduruyordu.

2282 Her yıldıza hâlini anlatıyor ve binlerce olmayacak dileklerde bulunuyordu.

2283 Göklere dönerek, gönlünün gamını evvelâ Utarit'e açtı:

2284 "Ey hesap sahiplerinin yöneticisi! Ey aklın tam hakkını veren, tedbirin değerini yücelten!"

2285 "Ey anlamlar kitabının yazıcısı ve göklerin gizli işaretlerinin fihristi!"

2286 Kassâm-ı mekâsıd ü metâlib
Ressâm-ı menâsıb u merâtib

2287 Derd-i dilümün hisâbı çohdur
Sende özge debîr yohdur

2288 Bir nâmeye derdümi rakam kıl
Sultânuma arz et kerem kıl

2289 Şâyed eser ede feyz-i hâmen
Ta'vîz-i cünûnum ola nâmen

2290 Gördi ki Utârid anlamaz râz
Bir özge terennüm etdi âgâz

2291 Dönderdi yüz andan aglayup zâr
Merrîhe niyâzın etdi izhâr

2292 K'ey vâlî-i mesned-i şecâ'at
Şemşîrüne âlem ehl-i tâ'at

2293 Sen sâhib-i nusret ü zafersen
Erbâb-ı silâha tâc-ı sersen

2294 Men âcizem ü kavîdür agyâr
Men bî-kes ü hasmdur sitem-kâr

2295 Âcizlere lutf edüp meded kıl
Bî-keslerden belânı red kıl

2296 Çek tîgunı eyle def'-i düşmen
Tâ dûsta hem-nişîn olam men

2297 Çün gördi bülend yerdedür kâm
Ne Tîr yeter ana ne Behrâm

2298 Tig ile kalemden oldı nevmîd
Dutdı reh-i bârgâh-ı tevhîd

2286 "Ey niyetler ve isteklerin cevabını veren ve ey mevki ve rütbeleri ayarlayan!"

2287 "Gönlümün derdinin hesabı çoktur. Senden başka da (bu hesabı) yazacak kimse yok..."

2288 "Derdimi bir mektuba yazıver de, lütfen sevgilime ilet!"

2289 "Belki kaleminin feyzi etki eder de, mektubun, benim çılgınlığımı giderecek bir muska olur!"

2290 Gördü ki, Utarit, gizli sırlardan anlamıyor. O zaman bir başka terennüme başladı.

2291 Ondan yüzünü çevirdi ve ağlayıp inleyerek Merih'e yalvardı:

2292 "Ey kahramanlık tahtının sahibi! Bütün âlem senin kılıcına baş eğmiştir."

2293 "Sen nusret ve zafer sahibisin; savaşçıların baş tacısın."

2294 "Ben âcizim, düşman güçlü; ben kimsesizim, hasımlarım zalim..."

2295 "Âcizlere lütfedip yardım et; kimsesizlerin başından belâları kaldır!"

2296 "Kılıcını çek, düşmanları uzaklaştır ki ben de dostuma kavuşayım..."

2297-2298 Fakat, baktı ki arzusu çok yüksek yerdedir ve ona ne Utarit ulaşabilir, ne de Merih; (o zaman) kalem ve kılıçtan[140] ümidini keserek bir olan Allah'ın huzuruna varacak yola yöneldi.

2299 Dergâha dutup ruh-i niyâzın
Ma'bûdına arz kıldı râzın

2300 K'ey tîge mu'în ü kilke rehber
Behrâm-gulâm ü Tîr-çâker

2301 Ey fark-ı emel külâh-dûzı
Sâhib-rakam-ı berât-ı rûzî

2302 Rahm et men-i zâr ü bî-nevâya
Derd-i dilümi yetür devâya

2303 Leylîni sen eyledün perî-veş
Kim câna cemâli urdı âteş

2304 Sen kıldun anı belâ-yı âlem
Ol etdi meni şikeste-i gam

2305 Verdün ana hüsn-i âlem-efrûz
Saldı mana âteş-i cihân-sûz

2306 Derd ile meni sen eyledün zâr
Men handan u Leylî-i cefâ-kâr

2307 Leylî ki meni belâya saldı
Bir görmek ile karârum aldı

2308 Yohdur revişinde ihtiyârı
Kim döndüre aldugı karârı

2309 Bî-çâredür öz işinde ol hem
Senden bulunur bu zahma merhem

2310 Hem sen keremünden et ilâcum
Kes gayrı kişiden ihtiyâcum

2311 Ey derde kılan meni giriftar
Kimdür mana senden özge gam-hâr

2299 Yalvararak, yüzünü ilâhî dergâha döndürdü ve sırrını Mabuduna açtı:

2300 "Ey kılıca yardımcı ve kaleme rehber olan! Ey kölesi Behram ve hizmetçisi Tir olan!"[141]

2301 "Ey emellerin başına taç giydiren ve rızıkların beratını yazan!"

2302 "Ben zavallı fakire acı da, gönlümün derdine bir çare ulaştır!"

2303 "Leylâ'yı peri gibi güzel yapan sensin. Bu yüzden güzelliği böyle ruhu yakıyor."

2304 "Sen onu(n güzelliğini) âlemin başına belâ ettin; o da beni gamla perişan eyledi."

2305 "Sen ona (Güneş gibi) dünyayı aydınlatan bir güzellik verdin; o ise (benim canıma) âlemi yakan bir ateş saldı."

2306 "(Ama) beni dertle ağlatan, (gerçekte) sensin. Yoksa ben nerede, cefakâr Leylâ nerede?.."

2307-2308 "Beni belâlara salan ve bir görmede kararımı alan Leylâ, kendi iradesi ile hareket etmiyor ki, kararından dönsün!"

2309 "O da kendi işinde çaresiz bir hâldedir... Bu yaraya ancak senden merhem bulunur!"

2310 "Sen de bana lütuf ve kereminden ilaç ver de, beni başkalarına muhtaç olmaktan kurtar!"

2311 "Ey bu derde beni düşüren Allah'ım! Senden başka bana dert ortağı kim var ki?"

2312 Çoh çoh hükemâya söyledüm hâl
Teşhîs-i marazda oldılar lâl

2313 Bildüm ki hakîm-i ferd sensen
Dânâ-yı cemî'-i derd sensen

2314 Ger derd ü eger devâ senündür
Hâkim sensen rızâ senündür

2315 Rahm eyle vü kıl devâ-yı derdüm
Bî-dâd yeline verme gerdüm

2316 Ya'nî ki yetür kemâle zevküm
Günden güne kıl ziyâde şevküm

2317 Sal çeşmüme la'linün hayâlin
Ver tab'uma hüsninün kemâlin

2318 Dâim anı mende zâhir eyle
Lutf et iki sûreti bir eyle

2319 Kadrüm gamı içre mu'teber kıl
Derdin mana rûzî ol kadar kıl

2320 Kim kimseye ol olup müyesser
Kimse mana olmaya berâber

2321 Görmek ruhın olmaz olsa makdûr
Hûn-bâr gözümde olmasun nûr

2322 Zevk-i elemi olursa nâ-yâb
Mecrûh tenümde olmasun tâb

2312 "Nice nice hekimlere hâlimi anlattım da, hastalığımı teşhis etmekte çaresiz kaldılar."

2313 "Anladım ki, biricik hekim sensin; bütün dertleri (ve çarelerini) yalnız sen biliyorsun;"

2314 "Derdi de, devayı da veren sensin. Çünkü, hüküm senin elindedir ve razılık senindir."

2315 "Bana merhamet et ve derdime derman kıl; tozumu zulüm rüzgârına verme!"

2316 "Yani, zevkimi en yüksek noktaya ulaştır ve neşemi günden güne artır!"

2317 "Gözüme onun lâl dudağının hayalini sal ve ruhuma onun güzelliğinin yüksekliğini ver!"

2318 "Her zaman onu bende göster; lütfet, bu iki görüntüyü bir eyle!"

2319-2320 "Saygınlığımı onun gamı ile yükselt! Onun derdini bana öylesine kısmet eyle ki, o dert kimseye nasip olmasın da, bana (bu konuda) hiç kimse eş olmasın!"

2321 Eğer onun yüzünü görmek bana nasip olmazsa;
Kan saçan gözümde ışık kalmasın!"

2322 "Eğer onun acısının zevki kaybolacaksa; yaralı bedenimde derman kalmasın!"

Münâcât

2323 *Yâ Rab kemâl-i mertebe-i Mustafâ hakı*
Sıdk u safâ-yı silsile-i enbiyâ hakı

2324 *Senden yeter velîlere te'yîd-i iktidâ*
Sen muktedâ-yı âlem eden evliyâ hakı

2325 *Düşmez harîm-i kurbüne bî-gâneler yoh*
Ol bârgâha mahrem olan âşinâ hakı

2326 *Kahrundaki siyâset ü asîb havfı-çün*
Lutfundaki letâfet-i feyz ü recâ hakı

2327 *Uşşâka yâr kılduğı cevr ü cefâ içün*
Ma'şûka âşık etdügi mihr ü vefâ hakı

2328 *Leylîde eyledügün feyz-i hüsn içün*
Mecnûna verdügün gam ü derd ü belâ hakı

2329 *Fakr u fenâ sa'âdeti verdün Fuzûlîye*
Anda olan sa'âdet-i fakr u fenâ hakı

Tamâmî-i sühan

2330 Eylerdi bu sûz ile münâcât
Mihnetlere isteyüp mükâfât

2331 K'açıldı gül-i hadîka-i rûz
Gösterdi güneş cemâl-i fîrûz

2332 Mürg-i dem-i subh çekdi âvâz
Zâg-ı şeb-i tîre kıldı pervâz

2333 Hem safha-i âlem oldı rûşen
Hem dâne-i encüm oldı hırmen

Allah'a Yakarış

2323 *Ya Rabbi! Muhammed Mustafa'nın yüce rütbesi hakkı için!*
Nebiler zincirinin sıdkı, sefası hakkı için!

2324 *Senin emrin, velilere uymak için, yeterlidir;*
Âleme önder kıldığın veliler hakkı için!

2325 *Sana yakın olma sarayına düşmez yabancının yolu;*
O yüce divana mahrem olan aşina hakkı için!

2326 *Kahrındaki ceza ve belâ korkusu için;*
Lütfundaki feyz ve umut hoşluğu hakkı için!

2327 *Yârin, âşıklara ettiği cevr ve cefa için;*
Âşığın maşuğa gösterdiği sevgi ve bağlılık hakkı için!

2328 *Leylâ'da açığa vurduğun güzellik feyzi için;*
Mecnun'a verdiğin gam, dert ve belâ hakkı için!

2329 *Fakr ve fena*[142] *mutluluğu bağışladın Fuzulî'ye;*
Onda bulunan fakirlik ve fânilik saadeti hakkı için!

Söz Sonu

2330 Bu şekilde yana yakıla Allah'a yalvarıyor ve çektiği sıkıntıların karşılığını istiyordu...

2331 Birden, gün bahçesinin gülü açıldı ve Güneş kutlu yüzünü gösterdi.

2332 Sabah vaktinin kuşu ötmeye başladı ve karanlık gecenin kargası uçup gitti.

2333 Hem âlemin yüzü aydınlandı, hem de yıldız tanelerinin harmanı kalktı.[143]

2334 Gün âyîne-dârı oldı gerdûn
Tökdi kademine dürr-i meknûn

2335 Subh urdı safâ vü sıdkdan dem
Açıldı gül-i neşât-ı âlem

2336 Te'sîr-i safâ-yı câm-ı hurşîd
Gök gülşenin etdi bezm- i Cemşîd

2337 Lâle kimi daga çıhdı Mecnûn
Nezzâreye açdı çeşm-i pür-hûn

2338 Gördi ki gelür nedîm-i kâmil
Hem-râz-ı kadîm Zeyd-i kâbil

2339 Ruhsârında neşâtdan nûr
Behcet gözine cemâli manzûr

2340 Yoh zerrece gussa vü melâli
Mecnûna aceb görindi hâli

2341 Sordı ki nedendür inbisâtun
Âdetçe görinmeyen neşâtun

2342 Maksûduna dest-res mi buldun
Dildâruna hem-nefes mi oldun

2343 Ne kadr ile ser-bülend olupsen
N'oldı ki neşât-mend olupsen

2344 Zeyd açdı der-i hizâne-i râz
K'ey turfe hümâ-yı evc-i i'zâz

2345 Dün tavf-ı diyâr-ı yâr kıldum
Ol serv yana güzâr kıldum

2346 Ta'vîz vesîlesiyle bir dem
Oldum harem-i visâle mahrem

2334 Gökyüzü, gündüz (güzelinin) yüzüne (Güneş'ten) ayna tuttu ve onun ayağına kıymetli inciler saçtı.[144]

2335 Sabah, saflıktan ve doğruluktan dem vurdu ve âlemin neşesinin gülü açıldı.

2336 Gün kadehinin verdiği neşe, gök gülşenini Cemşid'in meclisine döndürdü.[145]

2337 Mecnun, gelincik gibi, dağa çıkarak kanlı gözleri ile etrafı gözlemeye başladı.

2338 Baktı ki; akıllı arkadaşı, eski sırdaşı, anlayışlı Zeyd gelmekte;

2339 Yanağında neşenin aydınlığı vardı ve sevincin gözleri, yüzüne çevrilmişti.

2340 Zerrece gam ve kederi yoktu. Hâli Mecnun'a pek garip göründü;

2341 Kendisine sordu: "Bu ferahlığının ve âdet dışı sevincinin sebebi nedir?"

2342 "Arzuna erişip, sevgiline mi kavuştun?"

2343 "Başın ne yüzden böyle yükseklerde?.. Ne oldu ki böyle neşelenmektesin?"

2344-2345 Zeyd, sırlar hazinesinin kapısını açtı (ve dedi ki): "Ey yücelikler göğünün eşsiz hüması! Dün yârinin diyarını dolaştım, o servi boylu (Leylâ)nın yanına uğradım;"

2346 "Muska yazmak bahanesiyle bir an için onun vuslat haremine mahrem oldum;"

2347 Gördüm meh-i ârızın ziyâsuz
Âyîne-i tal'atın cilâsuz

2348 Ne la'l-i lebinde katraî âb
Ne mâh-ı ruhında zerreî tâb

2349 La'l-i tere eşki gevher-engîz
Berg-i güle nergisi güher-rîz

2350 Gördü meni etdi nâle-i zâr
Râz açdı mana ki ey vefâ-dâr

2351 Düşdi ola necde reh-güzârun
Gördün ola hâlin ol figârun

2352 Mecnûnumı gördün ise bi'llâh
Eyle men-i zârı andan âgâh

2353 Nişe geçer ola mâh ü sâli
Kim ola refîki n'ola hâli

2354 Bi'llâh güzer etsen ol yanaya
Rahm et men-i zâr ü mübtelâya

2355 Menden ana şerh-i za'f-ı hâl et
Hâlin men-i hasteden suâl et

2356 Söyle nişesen hücûm-ı gamdan
Tugyân-ı meşakkat ü sitemden

2357 Matem-zede oldugun eşitdüm
Kıldum yaha çâk ü şîven etdüm

2358 Ol serv ki çıhdı bu çemenden
Menden geldi degül ki senden

2347 "Gördüm ki, yanağının dolunayı ışıksız; yüzünün aynası cilâsız kalmış..."

2348 "Ne lâl dudağında bir damla su, ne de ay yüzünde bir zerre ışık var..."

2349 "Gözyaşları, taze lâl(e dönmüş gözün)e inci sunuyor; gözünün nergisi, gül yanağına mücevher (gibi çiy taneleri) saçıyor..."

2350-2351 "Beni görünce ağlayıp inlemeye başladı ve bana sırrını açtı. Dedi ki: Ey vefalı! Acaba yolun çöle uğradı mı? O zavallı sevgilimin hâlini hiç gördün mü?"

2352 "Eğer Mecnun'umu gördün ise, Allah için ben zavallıyı ondan haberdar et!"

2353 "Ayları, yılları acaba nasıl geçiyor? Yoldaşı kimdir, hâli nicedir?"

2354-2355 "Allah aşkına, eğer o tarafa yolun düşerse, ben zavallı düşküne acı da, zayıflığımı ona anlat; ben hastadan yana onun hâlini sual et;"

2356 "De ki: Gamların art arda gelişinden, sıkıntı ve eziyet tufanından ne hâldesin?"

2357 "Mateme uğradığını işittiğimde, yaka yırtarak feryat ettim."[146]

2358 "Bu (dünya) çimenliğinden ayrılan o serviyi,[147] sen değil, asıl ben yitirdim!"

2359 Ancak bir ol idi kim çeküp gam
İsterdi meni senünle hem-dem

2360 Çoh gördi bize sipihr-i gaddâr
Yüz min agyâr içinde bir yâr

2361 Bir zulmdürür bu âşikâre
Elden ne gelür muna ne çâre

2362 Bu derd ki az degül yöküşdür
Hem sabr edeyüm ki sabr hoşdur

2363 Men dut ki mukayyed-i hisârem
Mahbûs-ı hicâb-ı neng ü ârem

2364 Ger şem'e açılsa şerh-i râzum
Sâyemden olur min ihtirâzum

2365 V'er sâyeme söylesem gam-ı dil
Şem'ün hasedi gelür mukâbil

2366 Ne yazmaga nâme ihtiyârum
Ne etmege arz râz-dârum

2367 Gonca kimiyem men-i perîşân
Agzum dutulu içüm dolu kan

2368 Sen kim şeh-i kişver-i rızâsen
Her kime dilersen âşinâsen

2369 Yoh hükmi sana çü hâme gayrün
Öz başunadur hemîşe seyrün

2370 Âyâ ne içün kılursen ihmâl
Hâl-i dilün eylemezsen irsâl

2359 "Bir oydu yalnız, gam çekerek, birleşmemizi isteyen..."

2360 "Zalim felek yüz bin yabancı içinde bize bir dostu çok gördü!"

2361 "Bu apaçık bir zulümdür! Elden ne gelir? Buna ne çare?"

2362 "Bu dert az değil, çoktur. Artık ben de sabredeyim; çünkü sabır, en güzel şeydir."

2363 "Tut ki, ben bir kalede bağlıyım; ar ve hayâ perdesinin mahpusuyum;"

2364 "Eğer gizli sırlarım muma açılsa, gölgemden binlerce kez sakınırım;"

2365 "Ve eğer, gönlümün derdini gölgeme söylesem, bu sefer mumun kıskançlığı karşıma çıkar."

2366 "Ne mektup yazmaya iradem var, ne de sırlarımı açmaya bir sırdaşım..."

2367 "Ben perişan, gonca gibiyim; ağzım kapalı, içim ise kan dolu..."

2368 "Sen ki, başına buyrukluk ülkesinin padişahısın; kimi dilersen, onunla dost olursun."

2369 "Sana, kalem gibi, başkasının hükmü geçmez; her zaman kendi başına hareket edersin;"

2370 "Öyleyse, ne diye ihmal ediyorsun da, gönlünün hâlinden haber yollamıyorsun?"

2371 Öz nazm-ı latîf ü dil-keşünden
Mazmûn-ı ibâret-i hoşundan

2372 Lutf ile kılup hemîşe tahrîr
Göndermedügün degül mi taksîr

2373 Senden degülem bu işde râzî
Hâlâ kerem et hilâf-ı mâzî

2374 Nazm eyleyüben beyân-ı hâlün
Şerh-i ruh- i zerd ü eşk-i âlün

2375 İrsâl ede gör men-i hazîne
K'ol cevhere cân edem hazîne

2376 Elfâzı olup hemîşe zikrüm
Bu kâr-geh içre bikr-i fikrüm

2377 Tarz-ı gam edende câna tasvîr
Ol nakşdan ola çâşnî-gîr

2378 Hem hâl-i dilin kılurdı izhâr
Hem bu gazeli ederdi tekrâr

Bu gazel Leylî dilindendür

2379 *Niçün ol safha-i kâfûra kilkin müşg-bâr etmez*
Yazup bir ruk'a lutf ile bizi ümmîd-vâr etmez

2380 *Menümle dûst lutfın az bilüp çoh ta'n eder düşmen*
Niçün lutf eyleyüp düşmenleri bir şerm-sâr etmez

2381 *Gel ey göz yâr hattın nâmede görmek heves kılma*
Ki hatt-ı nâme def'-i derd-i hecr-i hatt-ı yâr etmez

2371-2372 "Kendi güzel ve gönül çekici şiirlerinden, ruhu okşayan sözlerinden lütfederek arada sırada yazıp göndermeyişin bir hata değil mi?"

2373-2375 "Senden bu işte hoşnut değilim. Artık, lütfet, öncekinin aksine olarak hâlinin ne olduğunu, yanağının ne kadar solgun, gözyaşlarının nasıl kanlı olduğunu şiirle anlatıp bu kederliye gönder ki, o cevhere canımı hazine yapayım!"

2376-2377 "(Gönder ki), sözleri hiçbir zaman dilimden düşmesin ve bu nakışhanede fikrimin güzeli can sayfasına gam şeklinde resimler çizdiğinde, o nakıştan da çeşni katsın."

2378 (Leylâ), hem gönlünün hâlini ortaya koyuyor, hem de bu gazeli tekrar tekrar okuyordu:

Leylâ Dilinden Gazel

2379 *Niçin o sevgili beyaz bir sayfaya kalemiyle miskler döküvermez?*
Yazıp da bir küçük mektup, lütf ile bizi ümitvâr etmez?

2380 *Düşman bana dostun lütfunu az görüp, çok ayıpladı;*
Niçin o yâr lütfedip de düşmanları bir kez olsun mahcup etmez?

2381 *Gel ey göz; yârin yazısını mektupta görmeye heveslenme;*
Mektubun yazısı, yârin yüzünden ayrı kalış derdini hafifletmez.

2382 *Kebûterden umârdum nâmesin gör za'f-ı tâli' kim*
Görüp âhum odın menden yana ol hem güzâr etmez

2383 *Fuzûlî nâme-i dildâr bir ta'vîzdür gûyâ*
Ki ansuz haste-diller hâtırı bir dem karâr etmez

Tamâmî-i sühan

2384 Mecnûn ki eşitdi ol peyâmı
Baht-ı mütemerrid oldı râmı

2385 İkbâline i'tikâdı oldı
Dildârına i'timâdı oldı

2386 Hûn-âb-ı sirişkden çeküp nem
Gül-zâr-ı zamîri oldı hurrem

2387 Hem güldi yüzi çerâglar tek
Hem gönli ucaldı daglar tek

2388 Zeyde dedi ey refîk-ı sâdık
Men vahşîye hem-dem-i muvâfık

2389 Çün müjde-i merhamet yetürdün
Yârum haberin mana getürdün

2390 Menden hem ana yetür senâlar
Râz eyle dürûdlar du'âlar

2391 Hâk-i derine yetür niyâzum
Dergâhına arza eyle râzum

2392 K'ey cânuma datlu derd dâgı
Gönlüm ferâhı gözüm çerâgı

2393 Li'llâhi'l-hamd yâr imişsen
Men istedügümce var imişsen

2382 *Güvercinden umardım mektubunu; ama talihe bak ki,*
O da görüp ahımın ateşini, benden yana geçip gitmez.

2383 *Ey Fuzulî! Yârin mektubu bir muska gibidir;*
Öyle ki, gönlü hastaların hatırı onsuz bir an bile karar etmez.

Söz Sonu

2384 Mecnun bu haberi işitince, inatçı talihinin ona yâr olduğunu sandı;

2385 Geleceğinin artık güzel olacağına inandı, sevgilisine güveni tazelendi.

2386 Ruhunun gül bahçesi kanlı gözyaşlarından nem çekip şenlendi.

2387 Bir yandan, yüzü çerağlar gibi güldü; bir yandan da gönlü dağlar gibi yüceldi.[148]

2388 Zeyd'e dedi ki: "Ey sadık dost; ey ben vahşîye uygun yoldaş!"

2389 "Madem ki bana merhamet müjdesini ulaştırdın ve yârimin haberini getirdin;"

2390 "Benden de ona övgüler götür, selâmlar ve dualar sun;"

2391 "Saygılarımı kapısının toprağına ulaştır; sırlarımı dergâhına (şöyle) arz eyle:"

2392 "Ey derdinin yarası, canıma tatlı gelen! Ey gönlümün sevinci, gözümün aydınlığı!"

2393 "Allah'a şükrolsun ki sen dostummuşsun ve tam benim istediğim gibi birisi imişsin."

2394 Ahdünde vefâ bulındı âhir
Şehdünde şifâ bulındı âhir

2395 Bildüm ki meni seversen ey mâh
Ahsent ahsent bâreka'llâh

2396 Lutfun haberi karârum aldı
Şîrîn sözün ihtiyârum aldı

2397 Lutfun eşidüp ciger olur âb
Şîrîn sözüne getürmezem tâb

2398 Âh er kılup özge resm bünyâd
Nâgeh dutasen tarîk-i bî-dâd

2399 Telh ola sözün misâl-i bâde
Lutf olmaya kahr ola arada

2400 Hûblar işi cevr ile cefâdur
Senden görinen mana vefâdur

2401 Kurban sana özge nâzenînler
İdrâküne yüz min âferînler

2402 Kimse çü sana vefâda yetmez
Cânın sana kimse verse yetmez

2403 Ma'şûk idün ey büt-i vefâ-dâr
Âşıklıgunı hem etdün izhâr

2404 Âşık der imiş mana halâyık
Görmen muna hem özümi lâyık

2405 Men nâkısem ey harîf-i kâbil
Sensen reh-i aşk içinde kâmil

2406 Tahsîn ki yegâne-i zamânsen
Cân vermek olur sana ki cânsen

2394 "Nihayet, sözünde durduğun anlaşıldı; balında şifa bulundu."

2395 "Anladım ki beni sevmektesin ey ay! Ne güzel, ne güzel! Mübarek olsun!"

2396 "Bana lütfettiğinin haberi rahatımı ve huzurumu kaçırdı; tatlı sözlerin iradem elimden aldı."

2397 "Lütfunu işitince ciğerim su gibi eriyor ve tatlı sözlerine takat getiremiyorum."

2398-2399 "Ah, eğer başka bir âdet edinir, ansızın zulüm yolunu tutarsan; sözün şarap gibi acılaşır, lütuf yok olur ve araya üzüntü girer."

2400 "Güzellerin işi her zaman eziyet ve cefadır; ama, sen bana vefa gösteriyorsun."

2401 "Diğer bütün cilveli güzeller sana kurban olsun! Anlayışına yüz binlerce defa aferin!"

2402 "Sözünde durmada kimse sana yetişemiyor. Bu sebeple, insan sana canını verse yetmez!"

2403 "Ey vefalı güzel; sen maşuk idin; şimdi ise âşık da olduğunu gösterdin..."

2404 "Bütün âlem bana âşık diyormuş; ben ise buna da kendimi lâyık görmüyorum."

2405 "Ey değerli dost! Ben eksiğim; sensin ancak aşk yolunda kusursuz olan."

2406 "Aferin sana ki, zamanın biriciğisin. Senin uğrunda can verilir; çünkü sen cansın."

2407 Her şûhda ger olaydı bu tavr
Sen olmaz idün yegâne-i devr

2408 Ger gayre bu hâl olaydı makdûr
Sen olmaz idün cihâna meşhûr

2409 Yâd eylemegünden olmışem şâd
Sen şâd olasen hemîşe men yâd

2410 Ha beyle men-i hazîni şâd et
Geh gâh terahhum eyle yâd et

2411 Ey serv-i semen-ber ü gül-endâm
Târâc-ı metâ-'ı sabr u ârâm

2412 Ey husrev-i kişver-i melâhat
Mehtâb-ı şeb-i neşât ü râhat

2413 Çün bendeye rahmet eyler oldun
İzhâr-ı mahabbet eyler oldun

2414 Min-ba'd tarîk-ı mihr dutgıl
Evvelki tarîkunı unutgıl

2415 Koyma çıha hasret ile cânum
Hadden öte nâle vü figânum

2416 Meyl-i men-i zâr ü bî-karâr et
Gâhî bu yanaya bir güzâr et

2417 Hem-derdüm isen menümle yâr ol
Hem-derdligün yoh ise var ol

2418 Sen eyle mukîm-i mesned-i nâz
Men beyle belâ vü derde dem-sâz

2419 Sen mahfil-i ayş kâm-kârı
Men gûşe-i derd dil-figârı

2407 “Bu (vefalılık) davranışı eğer her şuh güzelde olsaydı, sen zamanın bir tanesi olmazdın;”

2408 “Eğer bu hâl bir başkasına da kısmet olsaydı sen cihanda (böyle) tanınmazdın...”

2409 “Beni hatırlamandan dolayı çok sevindim. Yeter ki sen her zaman mutlu ol, ben uzağında kalayım (buna razıyım).”

2410 “Ben garibi işte böyle sevindir; arada sırada acı da, beni hatırına getir.”

2411 “Ey yasemin göğüslü ve gül endamlı servi! Ey sabır ve huzur metaımı yağma eyleyen!”

2412 “Ey güzellik ülkesinin padişahı ve ey sevinç ve rahat gecesinin mehtabı!”

2413-2414 “Madem ki kuluna acıyıp sevgi göstermeye başladın; artık bundan böyle acıma yolunu tut da, önceki tutumunu terk et;”

2415 “Canımın hasret ile çıkmasına, feryat ve figanımın son sınıra varmasına izin verme!”

2416 “Ben kararsız ve ağlayan (âşığın)a birazcık iltifat göster ve arada sırada buralara bir uğra!”

2417 “Eğer dert ortağı isen, benim yârim ol; yok, eğer dert ortağı değilsen de, var ol!”

2418 “Sen öylece naz tahtına kurul; ben böylece belâ ve derde yoldaş olayım;”

2419 “Sen, zevk ve sefa meclisinde keyif sür; ben dert köşesinde gönlü kırık kalayım;”

2420 Aşk içre begüm revâ mıdur bu
Râh u reviş-i vefâ mıdur bu

2421 Ger dogrı ise vefâda lâfun
Menden ne içündür inhirâfun

2422 Gel ref‘ edelüm gam-ı firâkı
Yanduralum oda iştiyâkı

2423 Olsun dün ü gün menümle seyrün
Çün men senünem sen olma gayrün

2424 V'er İbni Selâm mâni‘ olsa
Sedd-i reh-i vasl vâki‘ olsa

2425 Bildür kılayın siyâh bahtın
Bir âh ile târümâr tahtın

2426 Çün râz-ı dilin düketdi ol zâr
Zeyd eyledi azm-i kûy-ı dildâr

2427 Pervâne sözin deyüp çerâga
Bülbül haberin yetürdi bâga

Bu İbn-i Selâmün keyfiyyet-i vefâtıdur
ve
Leylînün ol belâdan necâtıdur

2428 Sâkî felegün gör inkılâbın
Göster kadeh içre mey habâbın

2429 Mey âyîne-i cihân-nümâdur
Hâki zer eden bu kîmyâdur

2430 Bu fâide bes degül mi andan
Kim fârig eder gam-ı cihândan

2420 "Aşk içinde, a efendim, bu reva mıdır? Vefa usulü ve yolu bu mudur?"

2421 "Vefa ile ilgili sözünde sadık isen, peki benden ne için uzaklaşıyorsun?"

2422 "Gel de ayrılık derdini ortadan kaldıralım ve arzu ateşini alevlendirelim!"

2423 "Gece ve gündüz benimle birlikte ol... Madem ki ben seninim, o hâlde sen de başkasının olma!"

2424-2425 "Eğer İbni Selâm engel olur ve vuslat yolu kapanırsa, bildir, onun talihini karartayım, bir ah ile tahtını yerle bir edeyim!"

2426 O ağlayan inleyen (Mecnun), gönlünün sırlarını döktükten sonra, Zeyd, sevgilinin memleketine doğru yola çıktı;

2427 Pervanenin sözünü çerağa iletti; bülbülün haberini bağa ulaştırdı.

İbni Selâm'ın Ölümü ve Leylâ'nın O Belâdan Kurtulması

2428 Saki! Feleğin dönüşüne bak da, kadehin içinde şarap kabarcıkları göster.

2429 Şarap, cihanı gösteren aynadır.[149] Toprağı altın yapan da işte bu kimyadır.[150]

2430 Ondan gelen, insanı dünya gamlarından kurtarma faydası insana yetmez mi?

2431 Bir hâb ü hayâl imiş bu âlem
Bu hâb ü hayâle olma hurrem

2432 Ahvâl-i zemâne münkalibdür
Andan hıred ehli müctenibdür

2433 Gam mâtemin eyleyende bünyâd
Neyyâha bu nev' çekdi feryâd

2434 Kim İbni Selâmı etdi gerdûn
Âmâc-ı hadeng-i âh-ı Mecnûn

2435 Ol seddi götürmege aradan
Eşk oldı revân iki yanadan

2436 Ol nev-res-i nâ-tüvân demâdem
Şevk ile çekerdi mihnet ü gâm

2437 Hasret elemi yaman elemdür
Gam bedraka-i reh-i ademdür

2438 Derd ü gam-ı hasret-i nihânî
Serv-i kadin etdi hîzrânî

2439 Yüz urdı bozılmaga tılısmı
Bir gâyete yetdi za'f-ı cismi

2440 Kim peykeri nakş-ı bister oldı
Ra'na kadi bister ister oldı

2441 Gün günden olup harâb hâli
Kalmadı sagalmak ihtimâli

2442 Derdine devâ bulınmaz oldı
Rencine şifâ bulınmaz oldı

2443 Endîşe-i ömri oldı bâtıl
Cân verdi vü oldı Hakka vâsıl

2431 Bu âlem bir rüya ve hayal imiş. O hâlde bu rüyaya ve hayale fazla bel bağlayıp sevinme!

2432 Zamanın hâlleri çok değişkendir. Akıllı insanlar ondan çekinirler...

2433 Ağıt okuyan kadın, gam matemine başlayarak şöyle feryat eyledi:

2434 "(Eyvah), felek İbni Selâm'ı Mecnun'un ah oklarına hedef yaptı!"

2435 "O engeli aradan kaldırmak için, gözyaşları iki yandan akmaya başladı..."

2436 "O zavallı genç, boyuna arzu ile hasret acısı ve gam çekiyordu."

2437 "Hasret acısı yaman acıdır. Gam ise, yokluk yolunun kılavuzudur."

2438 "Gizli gizli (çektiği) dert ve hasret gamı, servi boyunu saza benzetti."

2439-2440 "Büyüsü bozulmaya yüz tuttu. Bedeninin zayıflığı öyle bir hâl aldı ki, yüzünün çizgileri yastığa nakış oldu ve güzel vücudu yatak döşek ister hâle geldi."

2441 "Hâli günden güne harap olup, iyileşmek ihtimali kalmadı."

2442 "Derdine deva, hastalığına şifa bulunmaz oldu."

2443 "Yaşama ümidi ortadan kalktı; can verdi ve Hakk'a kavuştu..."

2444 Kimdür ki gelüp cihâna getmez
Kim kâmil olur zevâle yetmez

2445 Budur reh ü resmi rûzgârun
Kim ola hazânı her bahârun

2446 Leylîni getürmege figâna
Ol vâkı'a oldı bir behâne

2447 Mâtem dutup etdi ol giriftâr
Dırnagı ile yüzini efgâr

2448 Çâk etdi ferâgat ile câme
Fâş etdi figânı hâs ü âma

2449 Yandurdı evin kopardı tahtın
Târâc-ı fenâya verdi rahtın

2450 Gîsû-yı muanber etdi ber-bâd
Eflâke yetürdi âh u feryâd

2451 Gerdûn kimi rahtı nîle urdı
Âteş kimi başa kül savurdı

2452 Derler bu idi Arabda âdet
Kim er eger ölse kalsa avret

2453 Bir yıl iki yıl dutardı mâtem
Feryâd ü figân edüp demâdem

2454 Hoş geldi bu âdet ol nigâra
Feryâd ü figâna buldı çâre

2455 Mâtem-kede eyledi makâmın
Matemde geçürdi subh u şâmın

2456 Bir niçe gün anda aglayup zâr
Hem ata evine döndi nâ-çâr

2444 Dünyaya gelip de gitmeyen mi var?.. Olgunluğa erişip de sonu gelmeyen kim? .

2445 Zamanın âdeti ve örfü budur: Her baharın bir sonbaharı vardır.

2446 Bu olay Leylâ'yı feryat ve figana getirmek için bir bahane oldu;

2447 O aşk esiri, matem tutup, tırnakları ile yüzünü yaraladı;

2448 Kendinden geçerek üstünü başını paraladı; feryadını herkese duyurdu.

2449 Evini yaktı, tahtını devirdi; elbisesini yokluğun yağmasına verdi.

2450 Amber gibi saçını dağıtarak ah ve feryadını göklere yükseltti.

2451 Gökler gibi, elbisesini maviye boyadı;[151] ateş gibi, başına kül saçtı...

2452-2453 Derler ki; Araplarda şöyle bir âdet vardır: Kocası ölüp de kadın kalırsa, bir iki yıl durmadan feryat figan ederek yas tutardı.

2454 O güzel Leylâ'ya bu âdet çok hoş geldi; böylelikle feryat ve figan etmeye bahane buldu.

2455 Evini matem yeri hâline getirerek gecesini ve gündüzünü yas içinde geçirdi.

2456 Bir nice gün orada ağlayıp sızlayarak, ardından çaresiz, baba evine döndü.

2457 Ammâ dün ü gün figân ederdi
Hûn-âb-ı ciger revân ederdi

2458 Feryâda gelende gâh u bî-gâh
Öz gönlinde der idi ol mâh

2459 Kim İbn-i Selâma rahmet-i Hak
Aşkum revişine verdi revnak

2460 Ref‘ eyledi perde-i müdârâ
Pinhân gamum etdi âşikârâ

2461 Ol vâkı‘adan olup haberdâr
Dutdı reh-i deşt Zeyd-i gam-hâr

2462 Gördi ki şikeste-hâl Mecnûn
Durmış ded ü dâm içinde mahzûn

2463 Çün verdi selâm ü kıldı i‘lâm
Kim İbni Selâma n'etdi eyyâm

2464 Verdi bu kaziyyeden bişâret
Kim kıldı mu‘ârızun hasâret

2465 Dehr İbni Selâmı kıldı pâ-mâl
Leylî öz evine döndi hoş-hâl

2466 Mecnûn çeküp âh kıldı nâle
Efgân edüp agladı bu hâle

2467 Hayretlere düşdi Zeyd-i gâfil
Bu hâlet ana görindi müşkil

2468 Kim fevt-i rakîb eşitse âşık
Gülmek gerek aglamak ne lâyık

2469 Tahkîk-i beyân-ı hâl kıldı
Ol vâkı‘adan suâl kıldı

2457 Fakat gece gündüz hiç durmadan ıstırapla inliyor, bağrından kanlı yaşlar döküyordu.

3458 Vakitli vakitsiz feryada geldiğinde, o ay yüzlü kendi kendine şöyle derdi:

2459 "İbni Selâm'a Allah rahmet etsin; aşkımın gidişine hız verdi;"

2460 "Gizlilik perdesini kaldırdı da, içimdeki gamlar ortaya çıktı..."

2461 Gam ortağı Zeyd, o olaydan haberdar olup çölün yolunu tuttu.

2462 Gördü ki; zavallı Mecnun, yabanî hayvanlar arasında kederli bir hâlde oturuyor.

2463 Selâm verdikten sonra, zamanın İbni Selâm'a ne ettiğini ona açıkladı.

2464-2465 Bu olayla ilgili şöyle müjde verdi: "(Zaman) senin rakibini helâk etti. Felek İbni Selâm'ı mahvedince, Leylâ sevinçli bir hâlde kendi evine döndü..."

2466 Mecnun ah çekip inledi, feryat ederek bu hâle gözyaşı döktü.

2467 Zavallı Zeyd hayretlere düştü. Bu durum ona garip göründü:

2468 Hâlbuki rakibinin öldüğünü duyduğu zaman âşığın ağlaması değil, gülmesi lâzımdı!

2469 Durumun izahını istedi ve gerçeği sordu.

2470 Mecnûn dedi ey vefâlu yârum
Yohdur mı bu yolda neng ü ârum

2471 Cânâneye cân veren yetüpdür
Cân vermeyen arada itüpdür

2472 Ol dûstuma degüldi düşmen
Hem ol ana âşık idi hem men

2473 Ol cânını verdi vâsıl oldı
Öz mertebesinde kâmil oldı

2474 Naksum menüm ermedi kemâle
Ayb eyleme aglasam bu hâle

Bu gazel Mecnûn dilindendür

2475 *Âşık oldur kim kılur cânın fedâ cânânına*
Meyl-i cânân etmesün her kim ki kıymaz cânına

2476 *Cânını cânâna vermekdür kemâli âşıkun*
Vermeyen cân i'tirâf etmek gerek noksânına

2477 *Vasl eyyâmı verüp cânâna cân râhat bulan*
Yegdür andan kim salur cânın gam-ı hicrânına

2478 *Aşk resmin âşık ögrenmek gerek pervâneden*
Kim köyer gördükde şem'ün âteş-i sûzânına

2479 *Fânî ol aşk içre kim benzer fenâsı âşıkun*
Feyz-i câvîd ile Hızrun çeşme-i hayvânına

2480 *Aşk derdinün devâsı terk-i cân etmekdedür*
Terk-i cân derler bu derdün mu'teber dermânına

2481 *Hîç kim cânân içün cân vermege lâf etmesün*
Kim gelüpdür bu sıfat ancak Fuzûlî şânına

2470 Mecnun dedi ki: "Ey vefalı dostum! Bu yolda beni ardan, hayâdan yoksun mu sanıyorsun?"

2471 "Cananı için canını veren, maksadına ulaşmıştır; canını veremeyen ise arada kaybolup gitmiştir."

2472 "O, benim dostumun düşmanı değildi. Ona hem o âşıktı, hem ben..."

2473 "O, canını vererek kavuştu, kendi derecesinde en yükseğe çıktı;"

2474 "Benim eksikliğim ise henüz giderilemedi. Bu hâle ağlıyorsam, beni ayıplama!"

Mecnun Dilinden Gazel

2475 *Âşık odur ki, canını feda eyler cananına;*
Canana hiç meyletmesin, kim ki kıymaz canına!

2476 *Âşığın kemali, canını canana vermesidir;*
Vermiyorsa canını, inansın noksan olduğuna!

2477 *Vuslat deminde canını canana verip rahat bulan,*
Daha yeğdir, terk edenden, ruhunu hicran gamına.

2478 *Âşık, aşkın yordamını pervaneden öğrensin;*
O pervane ki, görünce, düşüverir mumun yakıcı ateşine.

2479 *Aşk içinde yok ol; çünkü âşığın yok oluşu,*
Benzer ebedîlik feyzine ve Hızır'ın bengisu pınarına.

2480 *Aşk derdinin çaresi, candan vazgeçmektedir;*
Canı terk etmek, diyorlar, bu derdin geçerli dermanına...

2481 *Hiç kimse canan için can vermekten bahsetmesin;*
Çünkü bu sıfat ancak yaraşır Fuzulî'nin şanına.

Bu Leylînün İbn-i Selâmdan sonra mâcerâsıdur ve Zâviye-i mihnetde vâki' olan belâsıdur

2482 Çün ata evine döndü Leylî
Efgâna olup hemîşe meyli

2483 Dutmışdı tarîk-i ehl-i mâtem
Tecdîd-i azâ kılup demâdem

2484 Her handa bilürdi var bir zâr
Endûh-i musîbete giriftâr

2485 Cem' edüp olurdı encümen-sâz
Eylerdi sürûd-ı nevha âgâz

2486 Ger İbni Selâm idi behâne
Mecnûn idi bâis ol figâna

2487 Agzında idi bir özge zikri
Gönlinde idi bir özge fikri

2488 İzhâr kılurdı özge adın
Pinhânî ederdi özge yâdın

2489 Bu reng ile dâim ol perî-zâd
Eylerdi ferâgat ile feryâd

2490 Sûz-i diline getürmeyüp tâb
Bir gece dagıldı yâr u ashâb

2491 Ancak ana şem' kaldı hem-dem
Söndürdi bir âh ile anı hem

2492 Ya'ni ne revâ şeb-i siyâhum
Şem' isteye gayr-ı berk-i âhum

Leylâ'nın İbni Selâm'dan Sonraki Macerası ve Mihnet Köşesinde Başına Gelen Belâlar

2482-2483 Leylâ babasının evine dönünce, daima feryat ve figana meyledip, sık sık matem toplantıları düzenleyerek, yaslı gibi davrandı.

2484-2485 Nerede musibet belâsına tutulmuş bir zavallıdan haber alsa, bulur, onları bir araya getirerek meclis kurar ve inleyiş nağmelerine başlardı.

2486 İbni Selâm bahane olsa da, o feryada asıl sebep Mecnun idi.

2487 Ağzında ayrı bir zikri, gönlünde ise başka bir fikri vardı.

2488 Birinin adını söyler; bir başkasının hatırasını içinde saklardı.

2489 O peri soylu (Leylâ), daima bu hile ile var gücüyle feryat ediyordu.

2490 Dostları ve arkadaşları, içinin ateşine dayanamayıp bir gece etrafından dağıldılar...

2491 Onunla birlikte sadece mum kaldı. Onu da bir ah ile söndürdü.

2492 Sanki diyordu ki; ahımın şimşeği varken karanlık gecelerimin başka bir ışığa ne ihtiyacı var?..

2493 Tenhâ kalup etdi nâle vü zâr
Derd ü gama kıldı aczin izhâr

2494 K'ey derd ü gam-ı zemâne bi'llâh
Olman bu gece menümle hem-râh

2495 Tenhâlıg ile men eyledüm hû
Siz özge musâhibe dutun rû

2496 Gördi gam u derde yoh nihâyet
Kıldı şeb-i tîreden şikâyet

2497 K'ey baht-ı siyâhumun nazîri
Âşüfte kılan men-i esîri

2498 Evvel yoh idi senün karârun
Seyr ile geçerdi rûzgârun

2499 Hâlâ ne içün karâr edüpsen
Terk-i reviş ihtiyâr edüpsen

2500 Bir menzile mi özün yetürdün
Yâ zulmet içinde yol itürdün

2501 Mâtem-zedesen siyeh libâsun
Kimdür ol nişedür bu yasun

2502 Derd ü elemün denizi daşdı
Seylâb-ı belâ başumdan aşdı

2503 Tîr-i felege nişâne oldum
Tâhûne-i çerhe dâne oldum

2504 Mâtem-kededür bu gece âlem
Men bahtı kara bir ehl-i mâtem

2505 Ne sabr kalupdurur ne ârâm
Bilmem ki n'olur mana serencâm

2493 Yalnız kalıp ağladı ve inledi. Aczini derde ve gama şöyle açıkladı:

2494-2495 "Ey zamanın dertleri ve gamları! Allah için, bana bu gece yoldaş olmayın! Ben yalnızlığa alıştım; siz başka bir arkadaş bulun!"

2496 Gamın ve derdin sonu gelmediğini görünce, karanlık geceden şikâyete başladı:

2497 "Ey kara bahtımın benzeri ve ey ben tutsağı perişan eden!"

2498 "Eskiden sen kararsızdın; zamanın, dönüp dolaşmakla geçerdi;"

2499 "Peki, şimdi ne diye âdetini terk edip de yerinde kalıyorsun?"[152]

2500 Son menzile mi ulaştın, yoksa zulmette yolunu mu kaybettin?"

2501 "Matemlisin, elbiselerin siyah... Kimden dolayıdır, nedendir bu yasın?"

2502 "Derdim ve elemimin denizi taştı; belâ seli başımdan aştı."

2503 "Feleğin okuna hedef, feleğin değirmenine tane oldum."

2504 "Bu gece âlem bir matem yeridir; ben kara bahtlı da bir matemliyim."

2505 "Ne sabrım kalmıştır, ne de huzurum... Bilmem ki benim sonum ne olacak?.."

2506 Olmış bu gece tamâm-ı kevkeb
Âzârum için felekde akreb

2507 Subh âyînesini jeng dutmış
Feyz-i seheri felek unutmış

2508 Ey subh senün ne oldı hâlün
Dem urmaga kalmamış mecâlün

2509 Gönlün hoş ise tebessüm eyle
Mihrün var ise terahhum eyle

2510 Feryâduma hem-dem et horûsı
Âvâzuma koş sadâ-yı kûsı

2511 Mürg-i seheri getür zebâna
Göster dem-i subhdan nişâne

2512 Çoh agladı etdi nâle-i zâr
Derd-i dil-i zârın etdi tekrâr

2513 Gördi mededine subh yetmez
Şeb derd-i diline çâre etmez

2514 Yüz dutdı ana ki feyz-i âmı
Çekmiş bu medâra subh u şâmı

2515 Râz-ı dil-i zârın etdi izhâr
K'ey vâkıf-ı hâl ü ârif-i zâr

2516 Yohdur gam ü derdüme nihâyet
Gamdan kime eyleyem şikâyet

2517 Gam bî-had ü men besî za'îfem
Men beyle gama haçan harîfem

2518 Ya ver mana mihnetümce tâkat
Ya tâkatum oldugınca mihnet

2506 "Bu gece gökyüzünde yıldızların her birisi beni incitmek için (sanki) bir akrep olmuş..."

2507 "Sabahın aynası pas tutmuş; felek, seher vaktinin feyzini unutmuş..."

2508 "Ey sabah, nedir bu senin hâlin? Nefes almaya[153] bile mecalin kalmamış!"

2509 "Gönlün hoş ise bir gülümse; sevgin var ise biraz acı!"

2510 "Feryadıma horozu da ortak et; davulun sesini avazıma kat!"

2511 "Seherin kuşunu dile getir de, sabah vaktinden bir nişane göster!"

2512 Çok ağladı, inleyip sızlandı; zavallı gönlünün derdini tekrarlayıp durdu.

2513-2514 Sabahın, imdadına yetişmediğini; akşamın da, gönül derdine bir çare bulmadığını görünce, kuşatıcı bereketi ile sabahı ve akşamı döndürüp durduran (Allah)a yöneldi.

2515 Ağlayan gönlünün sırrını şöyle dökmeye başladı: "Ey hâlden anlayan ve garipleri tanıyan!"

2516 "Sıkıntı ve derdimin sonu gelmiyor. Gamlarımdan kime şikâyet edeyim?"

2517 "Gamlar sınırsız; ben ise çok zayıfım. Ben böyle gama nasıl yoldaş olurum?"

2518 "Ya bana derdim kadar takat ver, ya da takatim ölçüsünde dert!"

2519 Ger câme-i sabrum eylesem çâk
Hükmün yolu görinür hatar-nâk

2520 V'er gönlüme versem istimâlet
Tâkatçe degül gam ü melâlet

2521 Nâmûsdan eylesem cüdâlıg
Mecnûn ile kılsam âşinâlıg

2522 Korhum bu ki ismet ola pâ-mâl
Fermâna muvâfık olmaya hâl

2523 Kılsam bu havâda hıfz-ı nâmûs
Ma'mûre-i vaslum ola mahrûs

2524 Korhum bu ki dûd-ı âh-ı Mecnûn
Ahvâlümi eyleye diger-gûn

2525 Sâdıklarun âhı mu'teberdür
Andan hazer etmemek hatardur

2526 Ol eyle bu beyle n'eyleyem vây
Bilmen men-i âcize nedür rây

2527 Yâ Rab mütehayyirem men-i zâr
Mihnetlere olmışem giriftâr

2528 Ser-menzil-i emne râh bilmen
Senden özge penâh bilmen

2529 Gör bâde-i gaflet ile medhûş
Kıl perde-i lutfunı hatâ-pûş

2530 Derler ki sitem-resîde Mecnûn
Olmış men-i mübtelâya meftûn

2531 Men bî-ser ü pâ ana ne lâyık
Kim hüsnüme kimse ola âşık

2519-2520 “Eğer sabrımın elbisesini parçalasam, kuralları çiğnemenin tehlikesi var; yok, eğer gönlümü avutayım desem, gam ve keder dayanılacak gibi değil!”

2521-2522 “Namustan ayrılarak Mecnun ile dostluk kursam, korkarım ki iffetim ayaklar altına düşer de, hâlim senin emrine uygun olmaz.”

2523-2524 “Bu durumda, namusumu koruyup vuslatımın şehrini kapasam, Mecnun’un ahı dumanının hâlimi ters yüz etmesinden endişe ederim.”

2525 “Sadıkların ahı etkilidir; ondan sakınmamak tehlikelidir.”

2526 “O öyle, bu böyle... Ya ben ne yapayım? Bilmem ki ben âcizin çaresi nedir?”

2527 “Ya Rabbi, zavallı ben, şaşırmışım; acılara tutsak olmuşum;”

2528 “Güven menziline gidecek yolu bilmiyorum. Senden başka sığınacak yerim yok!”[154]

2529 “Beni gaflet şarabı ile şaşırmış görerek, lütfunun perdesi ile hatalarımı ört!”

2530 “Zulme uğramış Mecnun’un ben tutkuna vurgun olduğunu söylüyorlar;”

2531 “Benim gibi değersiz birinin güzelliğine âşık olunması, olacak bir şey mi?”

2532 Bir zerre-i hâr ü hâk-sârem
Gerd-i reh ü hâk-i reh-güzârem

2533 Rûhum ki bedendedür senündür
Her neş'e ki mendedür senündür

2534 Gencîne-i hüsnüne emînem
Sensen sebebüm ki nâzenînem

2535 Yâ Rab meded et ki bu emânet
Mahfûz ola tâ dem-i kıyâmet

2536 Tâ kurbe teveccüh etdügüm çag
Alnum açug ola vü yüzüm ag

Münâcât

2537 *Yâ Rab kemâl-i bâr-geh-i Kibriyâ hakı*
Ya'nî fürûg-ı nûr-ı ruh-ı Mustafâ hakı

2538 *Kıl garka bahr-ı aşka vücûdum sefînesin*
Fermân-ı Hızra Mûsî eden iktidâ hakı

2539 *Subh-i visâle eyle bedel şâm-ı hecrümi*
Subhun demindeki nefes-i dil-küşâ hakı

2540 *Derd ü belâmı râh-ı mahabbetde kılma kem*
Râh-ı mahabbetündeki derd ü belâ hakı

2541 *Ehl-i dalâletem mana göster hidâyetün*
İhdâ-yı râh-ı râst kılan reh-nümâ hakı

2542 *Endûh ü derde gönlümi sâhib- tahammül et*
Derde tahammül eyleyen ehl-i rızâ hakı

2543 *İhlâsum et du'âya Fuzûlî kimi dürüst*
Dergâhda icâbete lâyık du'â hakı

2532 "Ben basit ve zavallı bir zerreyim; yolların tozu, yoldan geçenlerin ayağının toprağıyım;"

2533 "Bedenimdeki ruhum senindir; bendeki varlık sevinci sendendir;"

2534 "Güzelliğinin hazinesine bekçiyim; böyle naz ve nimet içinde bulunmam senin eserindir."

2535 "Allah'ım, bu emaneti kıyamet gününe kadar koruyabilmem için bana yardım et!"

2536 "Ta ki, sana dönme yoluna girdiğimde, alnım açık, yüzüm ak olsun..."

Allah'a Yakarış

2537 *Ya Rab, ilâhî dergâhının kemali hakkı için!*
Yani Mustafa'nın nurlu cemali hakkı için!

2538 *Gark eyle aşk denizine vücudum gemisini,*
Hızır'ın fermanına Musa'nın uyması hakkı için!

2539 *Ayrılık gecemi, kavuşma sabahı et;*
Seher vaktinin gönül açan nefesi hakkı için!

2540 *Aşk yolunda derdimi ve belâmı hiç azaltma;*
İlâhî aşk mesleğinin derdi ve belâsı hakkı için!

2541 *Yolumu kaybetmişim, göster hidâyetini bana;*
Hakk'a götüren yolun rehberi hakkı için!

2542 *Gönlümü bu dertlere tahammül sahibi yap;*
Derde katlananların rızası hakkı için!

2543 *Duanın kabulüne Fuzulî gibi inancımı tam kıl;*
Katında makbul olanların duası hakkı için!

Tamâmî-i sühan

2544 Acz ile du'â kılurdı ol mâh
İzhâr-ı niyâz edüp ki nâgâh

2545 Çekdi ceresü'r-rahîl âvâz
Resm-i hudi etdi sârban sâz

2546 Göç oldı açıldı bâr-gehler
Buhtîlere mehd çekdi mehler

2547 Bir mahmile bindi Leylî-i zâr
Kûh-ı gamın etdi nâkayâ bâr

2548 Efgânı edüp ceres ünin pest
Aşkı meyi etdi nâkanı mest

Bu Leylînün nâkaya arz-ı râzıdur
ve
Zebân-ı hâl ile izhâr-ı niyâzıdur

2549 Çün nâkada gördi neş'e-i hâl
Kıldı ana hem beyân-ı ahvâl

2550 K'ey gâliye-mûy ü anberîn-bûy
Gül-çehre vü hâr-hâr ü hoş-hûy

2551 Ey başı açug ayagı yalın
Bulmış niçe kez Harem visâlin

2552 Sevdâ-zede nişedür dimâgun
Gögsünde nedür bu eski dâgun

2553 Kimden sana yetdi zulm ü bî-dâd
Her lahza nedür figân ü feryâd

Söz Sonu

2544-2545 O ay yüzlü, yalvarıp yakararak acz içinde Allah'a dua ediyordu ki, ansızın göç çanı çaldı ve deveci göç çağrısı yaptı.

2546 Göç kalktı, çadırlar açıldı; ay yüzlü güzeller develerin üstüne mahmil bağladı.

2547 Zavallı Leylâ bir mahmile bindi; gamlarının dağ gibi yükünü deveye yükledi.

2548 Feryat ve figanı çan sesini bastırdı; aşkının şarabı deveyi mest etti.

Leylâ'nın Deveye Sırrını Açması ve Hâl Diliyle Yalvarması

2549 Devede coşkunluk neşesi görünce, ona da hâlinden bahsetmeye başladı:

2550 "Ey misk gibi simsiyah tüylü ve amber kokulu! Ey gül yüzlü, diken yiyici ve güzel huylu!"

2551-2552 "Ey nice kez başı açık yalınayak Harem'e kavuşmak mutluluğuna erişmiş olan! Niçin başın böyle sevdalıdır? Göğsündeki bu eski yara nedendir?"

2553 "Kimden sana zulüm ve haksızlık dokundu? Nedir her an eylediğin bu feryat ve figan?"

2554 Uşşâk tarîkıdur tarîkun
Ger âşık isen menem refîkun

2555 Nâlân gam-ı aşk-ı yârdansen
Sen dahi bizüm katârdansen

2556 Men kimi yoh elde ihtiyârun
Bir özge elindedür mehârun

2557 Çün düşdi senünle ittifâkum
Rahm eyle mana gör iştiyâkum

2558 Lutf eyle binâ-yı kâr-ı hayr et
Mecnûnum olan diyâra seyr et

2559 Bu şîfteni yetür ol aya
Bu derdi yetişdür ol devâya

2560 Nâgâh gederken oldı bî-hûş
Mutlak özin eyledi ferâmûş

2561 Bî-hûşlıgında düşdi ol nûr
Hem-râhı olan gürûhdan dûr

2562 Ol nev' idi zulmet-i şeb-i târ
Kim olmadı sârbân haberdâr

2563 Çün geldi özine ol perî-veş
Oldı bu kaziyyeden müşevveş

2564 Göz açdı özini gördi itmiş
Hem-râhı bırahmış anı getmiş

2565 Derd üzre muzâ'af oldı derdi
Depretdi heyûn-ı reh-neverdi

2566 Çoh cehd ile eyledi tek ü pû
Çoh yol arayup yögürdi her sû

2554 "Yolun âşıkların yolu mu? Eğer âşık isen, ben senin yoldaşınım."

2555 "Sevgili aşkının gamı ile inliyorsun... Sen de bizim kafiledensin."

2556 "Ben gibi senin de iraden elde değil; yuların bir başkasının elindedir."

2557 "Madem ki sana rastladım; bana acı, arzumu anla!"

2558 "Lütfet de bir hayırlı iş yap; Mecnun'umun bulunduğu diyara doğru git!"

2559 "Bu perişanı o ay yüzlüye ulaştır; bu derdi o devaya yetiştir!.."

2560 Giderken, ansızın aklı başından uçtu; kendini tamamen kaybetti.

2561 O nur (gibi güzel Leylâ) kendinden geçişi esnasında yol arkadaşlarından ayrı düştü.

2562 Gecenin karanlığı o derece koyu idi ki, kervan başı (Leylâ'nın kayboluşundan) haberdar olmadı.

2563 O peri gibi güzel, kendine geldiği zaman bu duruma şaşıp kaldı.

2564 Gözünü açtığında, kendisinin kaybolduğunu, yol arkadaşlarının onu bırakıp gittiğini anladı.

2565-2566 Derdi üstüne dert katıldı. Bindiği deveyi mahmuzlayarak, gayretle öteye beriye koşturdu; her tarafa yönelip çok yol aradı.

2567 Ne râh ne râh-ber bulındı
Ne kâfileden eser bulındı

2568 Tenhâ yürür oldı ol semen-ber
Zulmetde misâl-i mâh-ı enver

2569 Çün seyr-i felekde leylî-i mâh
Şeb kâfilesin itürdi nâgâh

2570 Leylî sıfatında gün çıhup ferd
Cemmâzeye çekdi mahmil- i zerd

2571 Düşdi güzer ol semen-izâra
Mecnûn-ı hazîn olan diyâra

2572 Her yan nigerân gezerdi ol mâh
Bir şahs-ı hazîn görindi nâgâh

2573 Sormaga alâme-i menâzil
Ol şahs-ı hazîne oldı mâil

2574 Lutf ile tekellüm etdi âgâz
Kimsen deyüben yetürdi âvâz

2575 Baş kaldırup ol esîr-i mahzûn
Dönderdi cevab ana ki Mecnûn

2576 Leylî dedi ey özine magrûr
Hâşâ deye ejdehâ sözin mûr

2577 Hâşâ deye zâg bülbülem men
Yâ lâf ura hâr kim gülem men

2578 Mecnûn dedi ey dür-i yegâne
Mecnûna bilür misen nişâne

2579 Ol şîftenün nedür nişânı
Gördükde neden bilürsen anı

2567 Ne yol, ne (bir) yolcu bulundu; ne de kervandan bir ize rastlandı.

2568 O yasemin göğüslü (Leylâ), karanlık içinde parlak ay gibi yalnız başına yürümeye başladı.

2569-2571 Feleğin gece bekçisi olan Ay, gökyüzünü dolaşırken, ansızın gece kervanını kaybetti. Güneş, (gece soyguna çıkan) hırsız gibi tek başına ortaya çıkarak (gök) devesinin sırtına altın eyeri vurduğunda,[155] o yasemin yanaklı (Leylâ)nın yolu, dertli Mecnun'un bulunduğu diyara düşmüştü.

2572 O ay (yüzlü), her yanı arayarak gezerken, ansızın kederli bir kişiye rastladı.

2573 (Leylâ) yoldaki konakların tarifini sormak için bu gamlı kişiye yöneldi.

2574 Nezaketle söze başlayıp, "Kimsin?" diye seslendi.

2575 O kederli aşk tutsağı, başını kaldırıp ona, "Ben Mecnun'um!" diye cevap verdi.

2576 Leylâ dedi ki: "Ey kendini aldatan kişi! Bir karınca, ejderhalıktan nasıl bahseder?"

2577 "Hâşâ ki, karga, 'Ben bülbülüm' desin; diken, gül olduğundan dem vursun!"

2578-2579 Mecnun dedi ki: "Ey biricik inci! Mecnun ile ilgili bir işaret biliyor musun?.. O perişanın nişanı nedir; onu gördüğünde neden tanırsın?.."

2580 Leylî dedi ol perî-likâdur
Ruhsâr ile kaddi dil-rübâdur

2581 Sen şîftesen esîr-i mâtem
Ruhsârı şikeste kâmeti ham

2582 Sen hârsen ol azîz-i âlem
Sen bî-ser ü pâsen ol mu'azzam

2583 Mecnûn dedi ehl-i aşk olur hâr
Hüsn ehlinedür safâ sezâ-vâr

2584 Leylî dedi ey behâne-perdâz
Kayd-i dil-i zâruma füsûn-sâz

2585 Peyker dutalum tökildi gamdan
Yâ kâmetün oldı ham sitemden

2586 Mecnûnı deyerler ehl-i idrâk
Eş'ârı latîf ü lehcesi pâk

2587 Sende hanı ol edâ-yı dil-sûz
Eş'âr ü hikâyet-i dil-efrûz

2588 Mecnûn dedi ehl-i hâl olur lâl
Besdür nem-i eşk şâhid-i hâl

2589 Tertîb-i ibâret ü fesâhat
Aşk ehlinedür delîl-i râhat

2590 Râhatdan olan menüm kimi dûr
Ger sâmit ola degül mi ma'zûr

2591 Leylî dedi çün sana şeküm var
Mecnûn isen eyle hâlün izhâr

2592 Leylîni seversen eyle bünyâd
Bir şi'r ü geçen zamânum et yâd

2580 Leylâ dedi ki: "O, peri gibi bir güzeldir, yüzü ve endamı gönül alıcıdır;"

2581 "Sen, yüzü kırışmış, beli bükülmüş, matem esiri bir zavallısın!"

2582 "Sen sefil birisin, o âlemin üstünüdür; sen âciz ve güçsüzsün, o ulu bir kişidir!"

2583 Mecnun dedi ki: "Aşk ehli, sefil ve perişan olur. Neşe ve eğlence güzellere yaraşır."

2584-2587 Leylâ şöyle dedi: "Ey yalanlar söyleyerek zavallı gönlümü büyüleyip kendine bağlamak isteyen! Tutalım ki, yüzün gamdan bozulmuş, belin de sitemden bükülmüş... Mecnun'un bilgili, şiirlerinin çok güzel, dilinin düzgün olduğunu söylüyorlar... Sen nerede, o yürek tutuşturan edalar, o şiirler ve gönül yakan hikâyeler nerede?"

2588 Mecnun dedi ki: "Dertliler dilsiz olur. Gözyaşları durumu anlatmaya yeterlidir;"

2589-2590 "Süslü ve düzgün söz söylemek, âşıklar için rahatlık işaretidir. Benim gibi rahattan uzak olan biri sessiz kalırsa mazur değil midir?"

2591-2592 Leylâ, "Madem ki senin hakkında şüpheye düştüm; eğer Mecnun'san kendini ispat et! Leylâ'yı seviyorsan bir şiir söyle de, geçmiş zamanın hatıralarını yâd et!" dedi.

2593 Mecnûn-ı hazîn eşitdi sevgend
Gördi anı şi're ârzû-mend

2594 Tafsîl-i gamına verdi icmâl
Kıldı ana arz-ı sûret-i hâl

2595 K'ey sebze-i derdüme veren âb
Ser-rişte-i râzdan açan tâb

2596 Sorma nişe geçdi rûzgârun
Aşk içre ne oldı hâl-i zârun

2597 Dildâr gamın mı söyleyem âh
Ya pend-i muhibb ü ta'n-ı bed-hâh

2598 Çekdüm niçe gün cefâ-yı mekteb
Her rûz meşakkat ile tâ şeb

2599 Âhir ki çoh oldı ta'n-ı agyâr
Ayrıldı men-i şikesteden yâr

2600 Fâş oldı çü âleme fesânem
Tedbîrüme düşdi atam anem

2601 Geh dagdaga-i tabîb gördüm
Geh sa'y ile Ka'beye yögürdüm

2602 Açılmadı hîç bâbdan bâb
Tedbîrüme âciz oldı ahbâb

2603 Geh Nevfele eyledüm tazarru'
Feyzinde bulınmadı temettu'

2604 Geh İbni Selâma yâr olup yâr
Verdi men-i mübtelâya âzâr

2605 Geh Zeyd peyâmına inandum
Her va'de ki verdi dogru sandum

2593-2594 Kederli Mecnun, Leylâ'nın ant verdiğini ve şiir istediğini görünce, gamlarının tafsilâtını özetleyerek ona hâlini anlattı:

2595-2596 "Ey derdimin çimenliğine su veren ve sırların ipucundan düğümü çözen! Ömrün nasıl geçti, perişan hâlin aşk içinde ne hâle geldi, diye sorma!"

2597 "Ah, sevgili gamını mı anlatayım, dostların öğütlerini mi, yoksa kötü niyetlilerin ayıplamalarını mı?.."

2598 "Nice günler sabahtan akşama kadar sıkıntılar içinde mektebin cefasını çektim..."

2599 "Nihayet, düşmanların suçlaması artınca, sevgilim ben zavallıyı terk etti..."

2600 "Hikâyem bütün âleme yayılınca, babam ve anam beni bu durumdan kurtarmak için tedbir aramaya başladılar;"

2601 "Kâh tabiplerin boş sözlerine muhatap oldum, kâh gayretle Kâbe'ye başvurdum;"

2602 "Hiçbir yandan bir kapı açılmadı; dostlar derdime çare bulamadılar;"

2603 "Bazen Nevfel'e yalvardım, yardımından bir fayda gelmedi;"

2604 "Bazen, sevgilim, İbni Selâm'a yâr olarak ben düşkünü incitti;"

2605 "Bazen de Zeyd'in haberine inanıp verdiği her vaadi doğru sandım."

2606 Ümmîd ile ömrüm oldı zâyi‘
Hâlüm tebeh etdi za‘f-ı tâli‘

2607 El-kıssa vücûdum oldı berbâd
Bir lahza felekten olmadum şâd

2608 Gönline kılup firâk te’sîr
Bir turfe gazel hem etdi takrîr

Bu gazel Mecnûn dilindendür

2609 *Âh kim bir dem felek re’yümce devrân etmedi*
Vasl dermâniyle def‘-i derd-i hicrân etmedi

2610 *Yârdan min derd-i dil çekdüm bu hem bir derd kim*
Bildi min derd-i dilüm bir derde dermân etmedi

2611 *Vâdi-i gurbetde cân verdüm meni ol şâh-ı hüsn*
Bir gece hân-ı visâli üzre mihmân etmedi

2612 *Dûstlar çâk-i girîbânum görüp ayb eylemen*
Ol güli kim gördi kim çâk-i girîban etmedi

2613 *Fakr mülkin dut ger istersen kemâl-i saltanat*
Kim bu mülkün fethini fagfûr ü hâkân etmedi

2614 *Tîg-i bî-dâd ile her dem kanumı tökmek nedür*
Ey felek her kim dem urdı aşkdan kan etmedi

2615 *Ahd ü peymân etdi yârum kim sana yârem velî*
Yârlıg vakti sanursen ahd ü peymân etmedi

2606 "Ömrüm ümit içinde ziyan oldu, talihim düşüklüğü hâlimi harap etti."

2607 "Hasılı, varlığım berbat oldu; bir an bile felek yüzünden gülmedim..."

2608 Ayrılık, gönlünü etkiledi ve güzel bir gazel söyledi:

Mecnun Dilinden Gazel

2609 *Ah ne çare ki, felek bir an bile arzumca devreylemedi;*
Ayrılık derdimi vuslat ilacı ile defeylemedi.

2610 *Yâr yüzünden bin gönül derdi çektim; bu da bir dert ki;*
Gönlümün bin derdini bildi, ama birine derman eylemedi.

2611 *Gurbet vadisinde can verdim de, o güzellik şahı,*
Bir gece bile olsun beni vuslat konağında misafir eylemedi.

2612 *Dostlar! Yakamın yırtığını görüp beni ayıplamayın;*
O gülü kim gördü de yakasını parça parça eylemedi?..

2613 *Eğer gerçek sultan olmak istersen, fakirlik mülkünü tut;*
Çünkü bu mülkü henüz ne fağfur[156] *ne de hakan*[157] *fetheylemedi.*

2614 *Zulüm kılıcıyla her dem kanımı dökmek neden?*
Ey felek; aşktan söz eden hiç kimse kan eylemedi!

2615 *Sevgilim bana dost olduğuna yeminler etti ama,*
Dostluk deminde, sanırsın ki, hiç sözler verip yeminler eylemedi.

2616 *Akl meydânını zindân-ı belâ bilmez henüz*
Kim ki bir müddet cünûn mülkini seyrân etmedi

2617 *Sırr-ı aşkın etmedi ancak Fuzûlî âşikâr*
Bu mübârek işi her kim etdi pinhân etmedi

Bu Leylînün Mecnûndan haberdâr oldugıdur ve Metâ'-ı vaslına nakd-i cân ile hırîdâr oldugıdur

2618 Çün bildi kim oldugını Leylî
Ruhsârına ahdı eşk seyli

2619 Giryân dedi ey gözüm çerâgı
Vahşîlere el menümle yagı

2620 Sen men dedügüm habîb imişsen
Derd-i dilüme tabîb imişsen

2621 Sensen dün ü gün dilümde zikrüm
Gönlümde olan hayâl ü fikrüm

2622 Ger tanıyabilmedüm revâdur
Mestem men ü mest işi hatâdur

2623 Kimse ki özinden ola gâfil
Bir özgeni bilmege ne kâbil

2624 Ol dem ki dimaga yetdi bûyun
Göz gördi şu'â'-ı mâh-ı rûyun

2625 Cân bî-haber oldı akl şeydâ
Ten kıldı min ıztırâb peydâ

2616 *Akıl vadisinin bir belâ zindanı olduğunu bilemez henüz;*
Her kim ki, bir müddet için olsun çılgınlık mülkünü seyreylemedi...

2617 *Aşk sırrını sadece Fuzulî açığa vurmuş değil;*
Bu mübarek işi kim işlediyse, hiç gizlemedi!

Leylâ'nın Mecnun'u Tanıması ve Canı Pahasına Kavuşmaya Talip Olması

2618 Leylâ onun kim olduğunu anlayınca, gözyaşı seli yanaklarına aktı.

2619 Ağlayarak dedi ki: "Ey benim gözümün ışığı! Ey vahşîlerle dost ve benimle düşman olan!"

2620 " Benim bahsettiğim sevgili ve gönül derdimin tabibi sensin!"

2621 "Gece ve gündüz dilimden düşürmediğim, gönlümdeki hayalim ve düşüncem sensin!"

2622 "Eğer seni tanıyamadım ise buna şaşma; çünkü ben kendimden geçmişim, sarhoşum; sarhoş olanın da işi zaten hep hatadır."

2623 "Bir kimse kendinden haberli değilse, bir başkasını tanıması nasıl mümkün olsun?"

2624-2625 "Kokun dimağıma gelip de gözüm senin ay yüzünün ışığını gördüğünde, canım kendinden geçti, aklım divane oldu ve vücudumda binlerce ıstırap ortaya çıktı;"

2626 Deryâ-yı tehayyüre olup gark
Agyârdan etmedüm seni fark

2627 Ma'zûr dut ey sanem bu hâlüm
Ta'n eyleme verme infi'âlüm

2628 Sensüz men idüm şikeste-hâtır
Yüz şükr sana yetişdüm âhir

2629 Gül-zâr-ı ümîdüm oldı sîr-âb
Yâ Rab bu hayâldür mi yâ hâb

2630 Ayş ü tarabum çerâgı yandı
Bahtum yuhudan meger uyandı

2631 Ey dil ki ederdün âh ü nâle
Dâim nigerân olup visâle

2632 Ha devlet-i vasl u zevk-i dildâr
Bi'llâh dahi etme nâle-i zâr

2633 Ey dîde töküp sirişk-i gül-gûn
Her dem der idün ki hanı Mecnûn

2634 Manzûrûn olupdur ol semen-ber
Kıl makdemine nisâr gevher

2635 Ey cân ki çekerdün intizârı
Görmek dileyüp hemîşe yârı

2636 Yetdün ana gel çıh imdi tenden
Get yâra kes ihtilâtı menden

2637 Derdini der iken ol perî-zâd
Sûz ile bu şi'ri etdi bünyâd

2626 "Hayret denizine batarak, seni başkalarından ayıramadım."

2627 "Ey put gibi güzel! Benim bu hâlimi mazur gör; beni ayıplama, bana kırılma!"

2628 "Sensiz ben gönlü kırık bir hâldeydim. Yüzlerce şükür olsun ki, sonunda sana kavuştum!"

2629 "Ümidimin gül bahçesi suya kandı... Allah'ım bu bir hayal midir, yoksa rüya mı?"

2630 "Neşe ve sevincimin çerağı yandı... Belki de artık bahtım uykudan uyandı!"

2631-2632 "Ey gönlüm! Her an kavuşmayı gözleyerek ah ve feryat ediyordun... İşte kavuşma saadeti ve sevgiliyi görme zevki... Allah aşkına, artık ağlayıp inleme!"

2633-2634 "Ey gözüm! Kanlı yaşlar dökerek, 'Mecnun nerede?' deyip dururdun... O yasemin göğüslü sevgili işte karşında duruyor. Haydi, ayaklarına inciler saçsana!"

2635-2536 "Ey canım! Her an, sevgiliyi göreyim diye bekleyişin acısını çekerdin... Ona artık kavuştun; gel çık şimdi tenden! Sevgiliye git, benden bağını kes!"

2637 O peri soylu (Leylâ), derdini anlatırken yana yakıla bu şiiri okudu:

Bu gazel Leylî dilindendür

2638 *Açmadı gönlüm felek tâ bagrumı kan etmedi*
Kalmadı hurrem meni tâ zâr ü giryân etmedi

2639 *Kılmadın yüz pâre bî-dâd ile pür-hûn gönlümi*
Bu çemende gül kimi bir lahza handân etmedi

2640 *Şükr kim verdi felek kâmum menüm nevmîd edüp*
Şîve-i mihr ü mahabbetden peşîmân etmedi

2641 *Derd yohdur kimsede yohsa tabîb-i feyz-i aşk*
Kimde gördi derd kim ol derde dermân etmedi

2642 *Sabr yohdur merdüm-i âlemde yohsa rûzgâr*
Hansı müşkil işi tedric ile âsân etmedi

2643 *Dutdı seyl-i âb-ı çeşmüm yer yüzin ammâ hoşem*
Kim binâsın sabrumun ol seyl vîrân etmedi

2644 *Aşk sevdâsında sûd ettüm metâ'-ı vasl-ı dûst*
Ey Fuzûlî cân veren cânâna noksân etmedi

Bu Mecnûnun nihâyet-i hayretidür ve Leylîden istigna vü gafletidür

2645 Mecnûn dedi ay mana açan râz
Lutf ile kılan meni ser-efrâz

2646 Kimsen mana zâhir eyle adun
Bu bâdiyede nedür murâdun

2647 Cân tâzelenür fesâhatünden
Bu lehce-i pür-melâhatünden

Leylâ Dilinden Gazel

2638 *Felek, bağrımı kan etmeden, gönlüm açılıp serpilmedi;*
Beni böyle ağlatıp inletmeden sevindirmedi.

2639 *Kılmadan zulm ile yüz parça şu yaralı göğsümü,*
Bu bahçede, gül gibi, bir anlık bile güldürmedi.

2640 *Şükür ki, felek muradımı verdi de; ümitsiz kılıp,*
Bu aşk ve sevgi işinde beni pişman eylemedi.

2641 *Dert yokmuş kimsede; yoksa, aşk feyzi tabibi*
Kimde dert gördü de, o derde derman eylemedi?..

2642 *İnsanoğlu sabırsızdır; yoksa zaman*
Hangi işi yavaş yavaş kolaya döndürmedi?.

2643 *Gözyaşlarımın seli yeryüzünü kapladı, ama mutluyum;*
Çünkü o sel, sabrımın binasını viran eylemedi...

2643 *Aşk alış verişinde, dosta kavuşma kazancını elde ettim;*
Ey Fuzulî! Canana canını veren, asla ziyan eylemedi...

Mecnun'un Sonsuz Şaşkınlığı ve Lâkayt Kalıp Leylâ'yı Tanımaması

2645-2646 Mecnun dedi ki: "Ey bana sırrını açan ve lütufkâr sözleri ile beni şereflendiren! Kimsin? Bana adını açıkla... Bu çölde ne arıyorsun?"

2647 "Tatlı dilinden ve güzel sözlerinden can tazeleniyor;"

2648 Hulkı hoş ü lafzı cân-fezâsen
Beyle görinür ki âşinâsen

2649 Bi'llâh ne diyârdan gelürsen
Ne râh-güzârdan gelürsen

2650 Ger lâle isen ne dagdansen
V'er sûsen isen ne bagdansen

2651 Şîrin şîrin tekellümün var
Hâl-i dilüme terahhumun var

2652 Bîgâneden ummazem bu hâli
Bir ülfetden degül bu hâlî

2653 Bîhûde degül bu gönlüm almak
Gelmek başum üzre sâye salmak

2654 Akl olsa idi menümle hem-râh
Ahvâlünden olurdum âgâh

2655 Gam gönlümi etmeseydi bî-tâb
Göz perdesi olmasaydı hûn-âb

2656 Gaflet halelinden ayrılurdım
Elbette kim oldugun bilürdüm

2657 Çün mende yoh ihtimâl-i idrâk
Sen söyle özün ki kimsen ey pâk

Bu gazel Mecnûn dilindendür

2658 *Eyle ser-mestem ki idrâk etmezem dünyâ nedür*
Men kimem sâkî olan kimdür mey-i sahbâ nedür

2659 *Gerçi cânândan dil-i şeydâ içün kâm isterem*
Sorsa cânân bilmezem kâm-ı dil-i şeydâ nedür

2648 "İyi huylu ve sözleri cana can katan birisin. Öyle görünüyor ki beni tanımaktasın."

2649 "Allah aşkına, hangi diyardansın, hangi yoldan geliyorsun?"

2650 "Eğer lâle isen, hangi dağdan; zambak isen, hangi bağdansın?"

2651 "Tatlı tatlı sözler söylüyor, gönlümün hâline acıyorsun."

2652 "Bunu bir yabancıdan ummam. Bu hâl bir tanışıklıktan uzak olmamalı;"

2653 "Bu, gönlümü alıp, başımın üzerine gölge salmak boşuna değil."

2654 "Eğer akıl bana yoldaş olsaydı, hâlinden anlardım;"

2655-2566 "Gam, gönlümü takatsiz bırakıp, kanlı yaş, gözüme perde olmasaydı; gafillik kargaşasından kurtulur, elbette senin kim olduğunu bilirdim;"

2657 "Madem ki bende anlama ihtimali yok; ey güzel insan, bari sen kendinin kim olduğunu söyle!"

Mecnun Dilinden Gazel

2658 *Öyle sarhoşum ki, idrak edemem, dünya nedir;*
Ben kimim, saki olan kim, acaba bu şarap nedir?..

2659 *Gerçi, canandan çılgın gönlümün arzusunu istiyorum; ama,*
Bilemem çılgın gönül arzusunu ki, canan sorsa, nedir?

2660 *Vasldan çün âşıkı müstagnî eyler bir visâl*
Âşıka ma'şûkdan her dem bu istignâ nedür

2661 *Hikmet-i dünyâ vü mâ-fîhâ bilen ârif degül*
Ârif oldur bilmeye dünyâ vü mâ-fîhâ nedür

2662 *Âh u feryâdun Fuzûlî incidüpdür âlemi*
Ger belâ-yı aşk ile hoşnûd isen gavgâ nedür

Tamâmî-i sühan

2663 Leylî dedi ey karîne-i rûh
Kâm-ı dil-i mübtelâ-yı mecrûh

2664 Müjde ki zemâne verdi kâmun
Doldı mey-i işret ile câmun

2665 Müjde ki müyesser oldı maksûd
Sevdâ ile âhir eyledün sûd

2666 Müjde ki murâdun oldı hâsıl
Maksûda seni Hak etdi vâsıl

2667 Leylî menem ârzû-yı cânun
Kâm-ı dil-i zâr-ı nâ-tüvânun

2668 Müştâk-ı cemâl idün hemîşe
Muhtâc-ı visâl idün hemîşe

2669 Hâlâ ki müyesser oldı dîdâr
Taksîr ü te'allül etme zinhâr

2670 Gör devlet-i vaslumı ganîmet
Gel yanuma kılma fevt-i fursat

2660 *Madem, bir kez kavuşmak, âşığı vuslata kandırır;*
Peki maşuktan âşığa her dem bu istiğna nedir?

2661 *Dünya ve âlem felsefesinden anlayan, bilge sayılmaz;*
Bilge ona derler ki, bilmesin hiç, dünyadakiler ve dünya nedir!

2662 *Ey Fuzulî! Ah ve feryatların incitmekte âlemi;*
Eğer aşk belâsı ile başın hoşsa, o zaman bu dava nedir?

Söz Sonu

2663 Leylâ dedi ki: "Ey ruhumun yakını, ey yaralı ve tutkun gönlümün arzusu!"

2664 "Müjdeler olsun ki, zaman seni muradına kavuşturdu; kadehin, sevgiliye yakın olma şarabı ile doldu!"

2665 "Gözün aydın, maksadına ulaştın; sonunda aşk ile kazanç elde ettin!"

2666 "Müjdeler olsun ki, arzun gerçekleşti ve Hak seni emeline ulaştırdı!"

2667 "Canının arzusu, hasta ve yaralı gönlünün muradı olan Leylâ, benim..."

2668 "Her zaman yüzüme hasret, bana kavuşmaya arzulu idin;"

2669 "İşte, şimdi sevgilin ile görüşmek kısmet oldu; aman, çekingenlik gösterip bahane arama!"

2670 "Vuslatıma erme mutluluğunu ganimet bil; yanıma gel de fırsatı kaçırma!"

2671 Dil nezr-i visâl-i kâmetündür
V'er cânum ise emânetündür

2672 Çün düşdi mecâlün etme ihmâl
Gel nezrüni dut emânetün al

2673 Ger haste isen menem tabîbün
V'er âşık isen menem habîbün

2674 Gel bezm-i visâle mahrem olgıl
Bir lahza menümle hem-dem olgıl

2675 Ver nergise lâle ile revnak
Reyhân-ı ter ile zîb-i zanbak

2676 Fîrûzeni et karîn-i yâkût
Kıl tûtiye kand-i nâbdan kût

2677 Peyvend-i gül eyle ergavânı
Hızra yetür âb-ı zindegânî

2678 V'er âşık-ı mübtelâ degülsen
Mecrûh-ı gam u belâ degülsen

2679 Taklîd ile gösterüp alâmet
Kılma özüni meni melâmet

2680 Bir akl ü firâset eyle peydâ
Ancak bizi etme halka rüsvâ

2671 "Gönlüm, sana kavuşma (yoluna) adanmış (bir kurban); canım ise emanetindir..."

2672 "Madem ki eline imkân geçti; ihmal etme, gel adağını yerine getir ve emanetini al!"

2673 "Eğer hasta isen, tabibin benim; yok, eğer âşık isen, sevgilin de benim."

2674 "Gel, vuslat meclisine mahrem ol da, bir an için olsun benimle birlikte bulun!"

2675 "Lâle (gibi kırmızı yanağın) ile nergis (gibi sararmış çehrem)e parlaklık ver; taze reyhan (gibi kokulu saçların) ile zambak (gibi bembeyaz yüzüm)ü süsle!"

2676 "Firuze (gibi yeşil ayva tüylerinin bulunduğu yanağını) yakut (gibi kırmızı dudaklarım)a yaklaştır; böylelikle papağana halis şekerden rızık ver!"

2677 "Erguvan (renkli dudağın)ı gül (gibi kırmızı) dudağımla birleştir ve Hızır'a hayat suyunu ulaştır!"

2678-2679 "Ama, eğer belâ ve gam yaralısı, tutkun bir âşık değilsen; âşıkmış gibi yapmacık davranışlar gösterip kendine ve bana söz getirme!"

2680 "Bir parça akıl ve feraset sahibi ol da, bizi halkın diline düşürme!"

2681 Ey gül bu ana degül midür neng
Kim olmayasen menümle hem-reng

2682 Men arz edem âftâb-ı ruhsâr
Sen kılmayasen harâret izhâr

2683 Men câm dutam deyem ki gel al
Sen durmayasen ayaga fi'l-hâl

2684 Çoh tecribe kılmışem olur az
Ma'şûkına âşık eylemek nâz

2685 İzhâr cemâlin eylemek gül
Bülbül görüp eylemek tegâfül

2686 Takrîb ile ol büt-i dil-ârâ
Bir turfe gazel hem etdi inşâ

Bu gazel Leylî dilindendür

2687 *Ey kılan şeydâ meni menden bu istignâ nedür*
Nişe sormazsen ki ahvâl-i dil-i şeydâ nedür

2688 *Ger mana halk içre pervâ kılmasan ma'zûrsen*
Bu ki tenhâlıgda kılmazsen mana pervâ nedür

2689 *Sehldür gel bilmeyüp bâlüm terahhum kılmasam*
Hâlümi bilmek tegâfül eylemek amdâ nedür

2690 *Gül temennâsında derler bülbülün gavgâların*
Çün güli gördükde kılmaz meyl bu gavgâ nedür

2691 *Ol perî mutlak men-i rüsvâya kılmaz iltifât*
Ey Fuzûlî bilmezem cürm-i men-i rüsvâ nedür

2681-2683 "Ey gül, (ben sana bu kadar arzulu iken) sen bana ayak uydurmayasın; ben yanağımın güneşini sana sunayım, sen hararet göstermeyesin; ben (vuslat) kadehimi sana uzatıp 'gel' diyeyim, sen davranmayasın; bu bana ar değil midir?"

2684-2685 "Çok tecrübe etmişim; âşığın, maşukuna bu kadar naz etmesi; gülün, yüzünü göstermesine karşılık, bülbülün bunu anlamazlıktan gelmesi az görülen şeylerdendir!.."

2686 O gönül süsleyen put gibi güzel, bunları söyledikten sonra bir de yeni ve taze gazel okudu:

Leylâ Dilinden Gazel

2687 *Ey beni çılgın eden; benden bu kaçış hâli nedir?*
Niye sormazsın ki, bu çılgın gönlünün ahvâli nedir?

2688 *Eğer bana halk içinde ilgi göstermezsen mazursun;*
Ama tenhada da yüz vermezsin, bu korku nedir?

2689 *Hâlimi bilmediğin için bana acımıyorsan, anlarım;*
Ya hâlimi bilip de kasten bilmezden gelmek nedir?

2690 *Bülbülün gayreti gül arzusu yolundadır derler;*
Ama gülü gördüğünde de meyletmez, peki bu dava nedir?

2691 *O peri yüzlü, ben rüsvaya hiç etmez iltifat...*
Ey Fuzulî! Bilmem ki, ben rüsvanın suçu nedir?

Bu Leylîye Mecnûnun istignâsıdur
ve
İsbât-ı safâ-yı imlâsıdur

2692 Mecnûn dedi ey büt-i perî-veş
Hâşâk-i za'îfe urma âteş

2693 Yandurmaguma yeter hayâlün
Yohdur mana tâkat-i visâlün

2694 Zinhâr getürme ey semen-ber
Âyîne-i ârızun berâber

2695 Bir zerreye kim vücûd yohdur
Âyîneden ana sûd yohdur

2696 Ol gün ki gözümde var idi nûr
Gözden yüzini yaşurdun ey hûr

2697 Hâlâ ki nezâren oldı müşkil
Durmak ne içün mana mukâbil

2698 Aşk etdi binâ-yı vaslı muhkem
Ma'nîde meni senünle hem-dem

2699 Ref' oldı bu i'tibâr-ı sûret
Hâşâ ki olam şikâr-ı sûret

2700 Lezzet ruh-i yâr-ı dil-sitândan
Cândur bulan ey dirîg cândan

2701 Cânum gedeli besî zamandur
Cismümdeki şimdi özge cândur

2702 Sensen hâlâ tenümde cânum
Gözde nûrum cigerde kanum

Mecnun'un Leylâ'ya İlgisiz Davranması ve Ahlâkının Temizliğinin İspatı

2692-2693 Mecnun dedi ki: "Ey peri gibi güzel! Çalı çırpıya ateş vurma! Beni yakman için hayalin yeter. Sana kavuşmaya dayanacak gücüm yok!"

2694-2695 "Ey yasemin göğüslü! Sakın, yüzünün aynasını varlığı olmayan ve aynadan da kendine fayda gelmeyen bir zerreye karşı tutma!"

2696-2697 "Ey huri! Gözümde ışık bulunduğu zaman yüzünü gözümden gizledin de; sana bakmanın, görmenin zor olduğu bugün niçin karşıma çıkıyorsun?"

2698 "Aşk, vuslat binasını sağlamca kurup, manâ âleminde seninle beni buluşturdu;"

2699 "Bu, görünüşe değer verme perdesi kalktı. Artık hiçbir zaman şekle tutsak olmam!"

2700-2701 "Gönül alıcı sevgilinin yanağından hoşlanan, candır... Benim canıma yazıklar olsun ki, beni terk edeli çok zaman oldu; cismimde artık bir başka can bulunuyor."

2702 "Şimdi, tenimdeki can, gözümdeki nur ve ciğerimdeki kan sensin..."

2703 Menden berî eyledün meni sen
Arza kime eyleyem seni men

2704 Mende olan aşikâr sensen
Men hod yohem ol ki var sensen

2705 Dâim sana mendedür tecellî
Men gayrden olmuşam tesellî

2706 Ger men men isem nesen sen ey yâr
V'er sen sen isen neyem men-i zâr

2707 Çün men olubem senünle memlû
Vahdet revişinde hoş degül bu

2708 Kim daşrada isteyem nişânun
Bir özge mekân bilem mekânun

2709 Evvel bu işi edende bünyâd
Men tıfl idüm ü zemâne üstâd

2710 Etmişdi sana beni mukayyed
Gûyâ ohudurdı ders-i ebced

2711 Hâlâ kılubem kemâl hâsıl
Ebced sebakın ohur mı kâmil

2712 Çün yetdi kemâle ser-hat-ı aşk
Ser-hat görüp ancak eylerem meşk

2713 Rüsvâlıga çün men etmişem ad
Sen hem bu sülûki etme bünyâd

2714 Dut perde-i ismet içre ârâm
Rûsvây menem sen ol nîkû-nâm

2703 "Sen beni benden kurtardın; ben seni kime şikâyet edeyim?"

2704 "Bende görünen sensin; ben yokum; var olan, sadece senden ibarettir."

2705 "Daima sen bende tecelli ediyorsun. Ben senden başkaları ile ilişiğimi kesmişim."

2706 "Eğer ben ben isem; sen nesin ey yâr? Ve eğer sen sen isen; ben zavallı, neyin nesiyim?"

2707-2708 "Ben seninle dopdolu olduktan sonra, vahdet[158] yolunda artık senin izini benim dışımda aramam ve mekânını başka bir mekânda bilmem hoş değil..."

2709-2710 "Felek hocası, önceleri bu işin temelini attığı sıra, ben çocuktum; beni sana bağlamıştı. Sanki ebcet dersi[159] okutuyordu;"

2711 "Şimdi artık olgunlaştım... Olgunlaşmış biri hâlâ ebcet dersi okur mu?"

2712 "Bugün, aşk (hocası)nın ders olarak okuttuğu yazı, olgunlukta en üst noktaya ulaştığı için, artık dersimi bu baş yazıya göre yapıyor, yazımı buna bakarak yazıyorum."

2713 "Benim bir defa rüsvalıkta adım çıktı; sen de bu yola girme!"

2714 "Sen masumluk perdesi arkasında kal! Ben rüsvayım; sen iyi adlı ol!"

2715 Mecnûn mana derler ehl-i âlem
Ancak manadur cünûn müsellem

2716 Sen olma fesâne-i halâyık
Mecnûn işi Leylîye ne lâyık

2717 Mecnûn menem ey vefâlu dildâr
Dîvânelige menem sezâ-vâr

2718 Sen eyleme hâlüni diger-gûn
Leylî ne revâ ki ola Mecnûn

2719 Gam-hâr isen ey büt-i perî-rû
Gam-hârlıgun hemîn yeter bu

2720 Kim perde-nişîn olup hemîşe
Dâim kılasen hicâb pîşe

2721 Gün kimi çıhup müdâm seyre
Göstermeyesen cemâl gayre

2722 Kim sende ne olsa resm ü âdet
Etvârumadur menüm şehâdet

2723 Men aşk güzer-gehinde hâkem
El cümle bilür meni ki pâkem

2724 Rahm et mana ey büt-i vefâ-dâr
Ta'n ehlinün agzın açma zinhâr

2725 Çün men reh ü resm-i aşk dutdum
Nâmûs tarîkini unutdum

2726 Sen akl etegini koyma elden
Nâmûsını sahla her halelden

2727 Takrîb ile ol esîr-i mehcûr
Bu nâdire şi'ri etdi mezkûr

2715 "İnsanlar (sana değil) bana Mecnun diyorlar; çılgınlık ancak bana vergidir."

2716 Sen sakın âlemin diline destan olma! Mecnunluk işi Leylâ'ya uygun düşer mi hiç?"

2717 "Ey vefalı sevgili! Mecnun benim; divaneliğe de ben lâyığım..."

2718 "Sen hâlini bozma; Leylâ ne diye Mecnun olsun?"

2719-2720 "Gam çekmeye müptelâ isen, ey peri yüzlü güzel; gam çekmek için, hep perde arkasında kalarak, daima gizlenmeyi âdet edinmen yeterlidir;"

2721 "Güneş gibi, devamlı dolaşmaya çıkıp yüzünü başkalarına gösterme!"

2722 "Çünkü sende ne âdet ve davranış görünse, benim hâl ve hareketlerime delildir."[160]

2723 "Ben aşk güzergâhının toprağıyım; cümle âlem benim temiz olduğumu bilir."

2724 "Ey vefalı güzel! Bana acı; sakın, kınayıcıların ağzını açtırma!"

2725-2726 "Ben artık aşk yolunu tutup, namus yolunu unuttum. Sen, sakın akıl eteğini elden bırakma da, namusunu her türlü şüpheden koru!"

2727 O ayrılık tutsağı böyle dedikten sonra bu güzel şiiri söyledi:

Bu gazel Mecnûn dilindendür

2728 *Hayâl ile tesellîdür gönül meyl-i visâl etmez*
Gönülden daşra bir yâr oldugın âşık hayâl etmez

2729 *Hakîki aşk çün müstevcib-i noksân degül mutlak*
Özin ehl-i hakîkat vâlih-i hüsn ü cemâl etmez

2730 *Kemâl-i aşka tâlib muhterizdür hüsn-i sûretden*
Ki kayd-i hüsn-i sûret âşıkı sâhib- kemâl etmez

2731 *Delîl-i cehldür aşk ehline sûret-perest olmak*
Ki âkil iftirâkı mümkin ile ittisâl etmez

2732 *Gönülde dûst temkîn bulsa olmaz gözde cevlânı*
Mahabbet sâbit olsa öz yerinden intikal etmez

2733 *Sevâd-ı mâsivâdan levh-i dil hâlî gerek dâim*
Muvahhid safha-i idrâke nakş-ı hatt u hâl etmez

2734 *İrâdet zâyi' etmez ehl-i ma'nî sûrete hergiz*
Hakîkat cevherin cehl-i mecâza pây-mâl etmez

2735 *Mukayyed olmaz ehl-i sûretün rengine hâl ehli*
Fuzûlî kim mukayyeddür meger idrâk-i hâl etmez

Bu Leylîden Mecnûn etvârına tahsîndür
ve
Hüsn-i i'tikâdına kemâl-i yakîndür

2736 Leylî dedi ey vücûd-ı kâmil
Kurb-i Haka ismet ile kâbil

2737 Mi'râc-ı kemâlüni sınardum
Keyfiyyet-i hâlüni sınardum

Mecnun Dilinden Gazel

2728 *Gönül hayalle avunup, vuslata meyletmez;*
Gönül dışında bir yâr olduğunu âşık hayal etmez.

2729 *Hakikat ehli, kendini güzellik ve cemale kaptırmamalı;*
Gerçek aşk asla bir kusur kabul etmez...

2730 *Kâmil aşk isteyen, şekil güzelliğinden sakınır;*
Çünkü şekle bağlanmak, âşığı olgunluk sahibi etmez.

2731 *Şekilcilik, aşk ehlinin cehaletine delildir;*
Hâlbuki, akıllı olan, bir gün ayrılınacak olanla birleşmez.

2732 *Dost, gönülde yerleşse, gözde niçin dolaşsın?*
Muhabbet, sabit olsa, öz mekânından göçüp gitmez...

2733 *Gönül levhası masiva*[161] *lekesinden daima berî olmalı;*
Tevhit ehli olan, idrak sayfasına zülüften ve benden nakış çekmez...

2734 *Manâ ehli, şekil için iradesini kaybetmez asla;*
Hakikat cevherini mecâz cahilliğine çiğnetmez...

2735 *Gönül ehli olan, suret ehlinin hilesine bağlanmaz;*
Fuzulî ise bağlanmıştır; demek ki, hâli idrak etmez...

Leylâ'nın, Mecnun'un Hâl ve Hareketini Beğenmesi ve İmanının Sağlamlığına Tam Olarak İnanması

2736 Leylâ dedi ki: "Ey kâmil varlık, ey günahsızlıkla, Allah'ın yakınlığını kazanan insan!"

2737 "Olgunluğunun ulaştığı dereceyi sınıyor, hâlinden haberdar olmak istiyordum;"

2738 Oldum nişe oldugundan âgâh
Hoş mertebedür bu bâreka'llâh

2739 Ahsent ki zât-ı pâk imişsen
Pâkîze-vücûd hâk imişsen

2740 İnsâf hemîn ola kanâ'at
Teskîn-i hevâya istitâ'at

2741 Aşkunda riyâ gümân ederdüm
Etvârunı imtihân ederdüm

2742 El minnetü li'llâh oldı ma'lûm
Vasl oldugı meşrebünde mezmûm

2743 Gam-nâk idüm eyledün meni şâd
Bir kayd ta'allukından âzâd

2744 Bir gâfil-i hod-perest idüm men
Cehl ile müdâm mest idüm men

2745 Ârâyiş-i zülf ü hâl ederdüm
Peyveste munı hayâl ederdüm

2746 Kim sen taleb-i visâl edersen
Nezzâre-i zülf ü hâl edersen

2747 Hâlâ mana rûşen oldı hâlün
Mi'râc-ı hakîkat-i kemâlün

2738 “Şimdi nasıl bir hâle sahip olduğunu anladım. Bu, çok yüce bir mertebedir. Allah mübarek etsin!”

2739 “Aferin, doğrusu, tertemiz bir insanmışsın; toprak gibi lekesiz yaratılışlı birisi imişsin!”

2740 “Maşallah, arzu ateşini yatıştırmak ve kanaat işte böyle olur!”

2741 “Aşkında gösteriş olduğunu sanıyor, hâl ve hareketlerini sınıyordum;”

2742 “Allah’a hamt olsun ki, tuttuğun yolda birleşme arzusunun bulunmadığı anlaşılıyor...”

2743 “Çok kederliydim, beni mutlu kıldın ve kaygı esaretinden kurtardın;”

2744 “Kendini beğenmiş bir gafildim ve devamlı olarak cehaletle sarhoş bir hâldeydim;”

2745-2746 “Saçlarımı ve benlerimi süslüyor; devamlı, senin benimle birleşmeyi arzuladığını ve hep saçlarımı ve benlerimi düşündüğünü hayal ediyordum;”

2747 “Şimdi hâlin bana aydın oldu, olgunluğunun gerçek derecesini öğrendim.”

2748 Men besledügüm bu zülf ü hâli
Çeşm-i siyeh ü izâr-ı âli

2749 Öz cânum içün degül şeb ü rûz
Nezr-i nazarundur ey dil-efrûz

2750 Tâ eylesen demî nezâre
Teskîn veresen dil-i figâra

2751 Hem sen olasen murâda vâsıl
Hem olä mana sevâb hâsıl

2752 Yohdur çü nezâre meyli sende
N'eyler bu cemâl-i hûb mende

2753 Ten dürcinde dür-i revânum
Genc-i bedenümde nakd-i cânum

2754 Derdüm ola sarf-ı reh-güzârun
Gördükde kılam revân nisârun

2755 Tevfîk-ı visâlün edem idrâk
Endîşe-i hecrden olam pâk

2756 Hâlâ ki müyesser olmaz ol kâm
Olmak ne revâ arada bed-nâm

2757 Nesh-i hat-ı i'tibâr kıldum
Râh-ı adem ihtiyâr kıldum

2758 Tâ niçe vere gubâr-ı sûret
Âyîne-i zâtuma küdûret

2759 Vakt oldı ki rûşen ola mir'ât
Müstagnî ola sıfâtdan zât

2760 Hûn-âb-ı gam ile doldı gönlüm
Gonca sıfatı dutuldı gönlüm

2748-2751 "Bu zülüf ve benlerimi, bu siyah gözlerimi ve al yanağımı kendi canım için beslemiyorum; onlar gece gündüz senin bakışının kurbanıdır. Ne olur, onlara bir an için bak da, yaralı gönlümü teskin et! Böylece, sen muradına kavuş, ben de (kurban) sevabı kazanayım..."

2752 "Senin bakmaya meylin olmadıktan sonra, bendeki bu yüz güzelliği ne işe yarar?"

2753-2755 "Tenimin mahfazasında bulunan ruhumun incisini ve bedenimin hazinesinde saklı olan canımın nakdini yoluna sarf edip, seni gördüğümde onları ayağına saçmak, böylelikle, seninle birleşme başarısını elde edip, ayrılık endişesinden uzak bulunmak isterdim;"

2756 "Bugün madem ki bu saadet nasip olmadı; arada kötü adlı olmaya ne sebep var?"

2757 "Şeref ve itibar yazısını silip, yokluk yolunu seçtim..."

2758 "Artık suret tozu, kişiliğimin aynasını nasıl karartacakmış?.."

2759 "Şimdi, aynanın parlayacağı ve zatın, sıfatlarından kurtulacağı vakit geldi."

2760 "Gönlüm, gamın kanlı suyu ile dolmuş, yüreğim gonca gibi kapanmıştı;"

2761 Vakt oldı bu gonca ola handân
Te'sîr ede feyz-i vasl-ı cânân

2762 Farz oldı ki tayy kılam bisâtum
Kat'edem özümden ihtilâtum

2763 Setr-i ten edem adem hicâbın
Ruhsâra çekem fenâ nikâbın

2764 Tâ hüsn-i ruhum ki istemez yâr
Olmaya nasîb-i çeşm-i agyâr

2765 Zîrâ ki nişân-ı hüsn-i kâbil
Oldur k'ana âşık ola mâil

2766 Hüsnümde çü yoh kabûl-i âşık
Noksân ile olmagum ne lâyık

2767 Bu hâle münâsip ol perî-zâd
Fi'l-hâl bu şi'ri etdi bünyâd

Bu gazel Leylî dilindendür

2768 *Ne dilber kim demâdem âşıka arz-ı cemâl etmez*
Kalur nâkıs bulup feyz-i nazar kesb-i kemâl etmez

2769 *Degül cezb etmeyen uşşâkı ma'şûk olmaga kâbil*
Ne hâsıl hüsn-i sûretden ki cezb-i ehl-i hâl etmez

2770 *Gerek ruhsâre-i ma'şûk mahfî gayr-ı ârifden*
Ki ârif olmayan idrâk-i sun'-i Zülcelâl etmez

2771 *Hevâ-yı nefsdür kim hûblar vaslına tâlibdür*
Ve ger ne aşk-ı kâmil fark-ı hicrân ü visâl etmez

2772 *Olan nakd-i hayâtın âşıkun ma'şûk sarf eyler*
Bu zulmi âh eger ma'şûkına âşık helâl etmez

2761 "(Artık), sevgiliye kavuşma neşesiyle bu goncanın açılıp serpilme zamanı geldi;"

2762 "Yükümü toplayıp kendimle bağımı koparmam bana farz oldu..."

2763 "Tenimi yokluk perdesi ile gizleyecek, yüzüme yok oluş peçesini çekeceğim;"

2764 "Ta ki, sevgilimin istemediği yüzümün güzelliği, başkalarının gözüne nasip olmasın!"

2765 "Çünkü gerçek güzelliğin belirtisi, âşığın ona meyletmesidir;"

2766 "Madem ki güzelliğim âşık tarafından kabul görmüyor; bu noksanla var olmamın ne anlamı var?.."

2767 O peri soylu güzel bu hâle uygun olarak hemen şu şiiri söyledi:

Leylâ Dilinden Gazel

2768 *O dilber ki, devamlı, âşığa yüzünü göstermez;*
Noksan kalır; bakış feyzi bulup, olgunluk kesbetmez...

2769 *Âşıkları kendine çekmeyen, gerçek maşuk sayılmaz;*
Ne çıkar o suret güzelliğinden ki, hâl ehlini cezp etmez?..

2770 *Maşukun yüzü, bilge olmayandan gizli kalmalı;*
Çünkü bilge olmayan, Allah'ın sanatını idrak etmez...

2771 *Güzellerin vuslatına talip olan, nefsin arzusudur;*
Yoksa, gerçek aşk için; ayrılık, ya da vuslat; fark etmez...

2772 *Maşuk, âşığın var olan hayat nakdini harcıyor;*
Korkulur ki, bu zulmü maşukuna âşık helâl etmez!

2773 *Mecâz ehline hûblar cilve-i nâz eylesünler kim*
Özin ehl-i hakîkat mübtelâ-yı zülf ü hâl etmez

2774 *Fuzûlî âlem-i sûretde ser-gerdân gezer gâfil*
Zehi gâfil bu sevdânun ser-encâmın hayâl etmez

Tamâmî-i sühan

2775 Hatm eylemedin sözini ol mâh
Bir nâka-nişîn görindi nâgâh

2776 Nâka eseriyle bir sebük-hîz
Gördi ki gelür nesîm tek tîz

2777 Bildi büt-i gül-ruh u semen-bûy
Kim özi içündür ol tek ü pûy

2778 Bildi ki rakîb-i bed-gümândur
Endûh-i dil ü belâ-yı cândur

2779 Ol mâh-veş oldugında gâlib
Olmış ana sür'at ile tâlib

2780 Gül-zâra henüz yetmedin hâr
Gül kıldı vedâ'-ı sahn-ı gül-zâr

2781 Ol hâlete vâkıf olmadan gayr
Depretdi cemâze-i sebük-seyr

2782 Cûyende görüp ol âftâbı
Terk etdi şitâb ü ıztırâbı

2783 Tevfîk-i murâda oldı hoş-dil
Düşdi öne kıldı azm-i menzil

2784 Şehbâzı yetürdi âşiyâna
Tapşurdı nihâli bâg-bâna

2773 *Güzeller naz cilvelerini mecaz ehline göstersinler;*
Hakikat ehli, kendini zülüf ve bene müptelâ etmez!

2774 *Fuzulî, suret âleminde şaşkın ve gafil gezer durur...*
Nasıl gafil? Bu sevdanın sonunu hiç hayal etmez...

Söz Sonu

2775 O ay yüzlü daha sözünü tamamlamadan, ansızın deve üstünde birisi göründü.

2776 Deve üzerinde usta bir binicinin rüzgâr gibi hızla geldiğini gördü.

2777 O yasemin kokulu ve gül yanaklı güzel, bu koşuşun kendisi için olduğunu anladı.

2778-2779 Anladı ki, bu, gönle sıkıntı ve cana belâ olan kötü düşünceli kervan bekçisidir; o ay yüzlü kaybolduğunda, hızla onu aramaya çıkmıştır...

2780 Diken, henüz gül bahçesine varmadan; gül, gülistanına veda etti.

2781 Leylâ, Mecnun'la buluşup konuştuğunu bu yabancı öğrenmesin diye, altındaki hızlı koşan deveyi mahmuzladı.

2782 (Adam), o güneş yüzlü (Leylâ)nın arayış hâlinde olduğunu görünce, koşmayı ve telâşı bıraktı;

2783 Muradına kavuştuğuna sevindi; öne düştü ve menzile doğru yola çıktı;

2784 Şahini yuvaya getirdi; fidanı bahçıvana teslim etti.

2785 Mecnûn yine kaldı zâr ü mehcûr
Hem-sohbeti mâr ü hem-demi mûr

2786 Ne durmaga tâkat ü karârı
Ne gezmege elde ihtiyârı

Bu Mecnûnun mi'râc-ı fezâilidür
ve
Beyân-ı mertebe-i hüsn-i hasâilidür

2787 Şâhenşeh-i mülk-i mihnet ü derd
Ya'nî Mecnûn-ı derd-perverd

2788 Bir pâk idi kim bu arsa-i hâk
Anun kimi görmemişdi bir pâk

2789 Ma'mûre-i kurb-i Hak makâmı
Ervâha farîza ihtirâmı

2790 Çün nefret-i şerr-i nesl-i Âdem
Kıldı ana vahşeti müsellem

2791 Her vahş donunda bir firişte
Yâr oldı ol âdemî-sirişte

2792 Zâhirde refîki vahş ile tayr
Bâtında melâik ile hem-seyr

2793 Kılmışdı kemâl-i i'tidâli
Kisvet eleminden anı hâlî

2794 Çekmezdi cihânda ol cihân-gerd
Endîşe-i germ ü gussa-i serd

2795 Bilmişdi cihânun i'tibârın
Yoh yerine saymış idi varın

2785 Mecnun yine yılanlarla ve karıncalarla baş başa, ağlar inler ve terk edilmiş bir hâlde kaldı;

2786 Ne oturmaya kararlılığı ve gücü, ne de dolaşmaya elinde iradesi vardı...

Mecnun'un Eriştiği Yüksek Erdemler ve Güzel Ahlâkının Derecesinin Açıklanması

2787-2788 Mihnet ve dert ülkesinin padişahı olan dertli Mecnun, öyle temiz idi ki, bu dünya onun gibi arı duru birisini görmemişti.

2789 Onun makamı, Allah'a yakınlık sarayı idi ve ona saygı göstermek ruhlara farz kılınmış idi.

2790-2791 İnsanların şerrinden ürküp kaçması kendisini çöl hayatına yönlendirdiğinde; melekler, vahşî hayvan kılığına girerek o insan tabiatlı ile dost oldular.

2792 Görünüşte, yoldaşları vahşî hayvanlar ve kuşlardı; gerçekte ise, meleklerle dolaşıyordu.

2793 Ilımlılıkta ulaştığı yüksek derece, onu elbise sıkıntısından kurtarmıştı.

2794 O cihan gezgini, dünyada sıcak endişesi ve soğuk derdi çekmezdi.

2795 Cihanın (gerçek) değerini anlamış ve onun varını yok saymıştı.

2796 Dutmışdı tarîk-i ehl-i tevhîd
Bulmışdı kemâl-i terk ü tecrîd

2797 Olmışdı vücûd-ı pâki bir nûr
Âlâyiş-i ekl ü şürbden dûr

2798 Tahsîl kılup safâ-yı sîret
Görmişdi mecâzdan hakîkat

2799 A'yâna yoh idi i'tibârı
Nakkâş idi nakşdan murâdı

2800 Mevzûn idi tab'-ı nükte-dânı
Her nüktede vâkıf-ı me'ânî

2801 Âvâzı idi besî mülâyim
Üslûbı dürüst usûli kâim

2802 Tahrîr ile her çekende âvâz
Kuşlara dutardı râh-ı pervâz

2803 Gâhî gazel ü gehî kasîde
İnşâ kılup ol sitem-resîde

2804 Sûz ile ohurdı gâh ü bî-gâh
Bir niçe azîz anunla hem-râh

2805 Yazarlar idi tamâm şi'rin
Ohurlar idi müdâm şi'rin

2806 Âlemlere ol garîb ü mehcûr
Ekser bu sebebden oldı meşhûr

2807 Âvâzı vü zihni vü cemâli
Kılmışdı mukayyed ehl-i hâli

2796 Tevhit ehlinin yolunu tutmuş, (masivayı) terk ve her şeyden el ayak çekip Allah'a yönelme anlayışının zirvesine yükselmişti.

2797 Tertemiz bedeni âdeta bir nur olmuş ve yeme içme külfetinden tamamen kurtulmuştu.

2798 Manevî saflık kazanmış, mecazdan hakikate geçmişti.

2799 Eşyaya itibar etmiyordu; nakıştan muradı, nakkaş (Allah) idi.

2800 Her nükteli sözün ince anlamlarına vâkıf ve şiirden anlayan zarif tabiatı, çok ölçülü idi.

2801 Sesi çok tatlı, üslûbu güzel, düzeni sağlam idi.

2802 Yanık yanık şarkı söylemeye başladığında, kuşlara uçuş yolu gösterirdi.

2803-8035 O mazlum (Mecnun), bazen gazel bazen kaside söyleyerek her zaman yanık sesi ile (bunları) okurdu. Onunla birlikte bulunan bazı kıymetli dostlar da onun şiirlerini yazıya geçirirler ve devamlı okurlardı.

2806 O garip ve güzel sesli Mecnun çoğunlukla, şu sebeple şöhret sahibi olmuştu:

2807 Sesi, zekâsı ve yüzünün güzelliği... Hâl ehlini (bunlarla) kendine bağlamıştı...

2808 Kim olsa bu üç kemâle kâbil
Demek olur ana zât-ı kâmil

2809 Peyveste kılup kemâlin izhâr
Bu beytleri kılurdı tekrâr

Bu gazel Mecnûn dilindendür

2810 *Biz cihân ma'mûresin ma'nîde vîrân bilmişüz*
Âfiyet gencin bu vîrân içre pinhân bilmişüz

2811 *Ger özin dânâ bilür taklîd ile sûret-perest*
Âlem-i tahkîkde biz anı nâ-dân bilmüşüz

2812 *Bî-haberler şerbet-i râhat bilürler bâdeni*
Biz hakîm-i vaktüz anı tökmişüz kan bilmişüz

2813 *Bilmüşüz kim mülk-i âlem kimseye kılmaz vefâ*
Ol zamandan kim anı mülk-i Süleyman bilmişüz

2814 *Ayru bilmişsen Fuzûlî mescidi meyhâneden*
Sehv imiş ol kim seni biz ehl-i irfân bilmişüz

Bu Leylînün bahâr-ı ömrine hazân erdügidür
ve
Gül-bün-i hayâtına sarsar-ı noksân yetdügidür

2815 Sâkî göze geldi neş'e-i mey
Bir niçe kadeh yürüt peyâpey

2816 Azm-i tarab etdük ihtimâm et
Zevkin tarab ehlinün tamâm et

2817 Bezm ehline câm-ı lâle-gûn dut
Ammâ mana cümleden füzûn dut

2808 Kim bu üç olgunluğa sahip olursa, ona kâmil insan demek uygun olur...

2809 Durmadan bu beyitleri tekrar ederek olgunluğunu ortaya koyuyordu:

Mecnun Dilinden Gazel

2810 *Biz cihan sarayını gerçekte viran bilmişiz;*
Esenlik hazinesini bu virane içinde gizli bilmişiz.

2811 *Gerçi suretperest, taklit ile kendini âlim bilir;*
Gerçekler âleminde biz onu cahil bilmişiz.

2812 *Habersizler, şarabı, rahatlık içkisi sanırlar;*
Biz, zamanın bilgesiyiz; onu dökmüş, kan bilmişiz.

2813 *Anladık ki, âlem mülkü kimseye vefa eylemez;*
O zamandan beridir, onu Süleyman mülkü bilmişiz.

2814 *Ey Fuzulî! Ayrı sanmışsın mescidi meyhaneden;*
Meğer ne hata imiş ki, biz seni hep irfan ehli bilmişiz!

Leylâ'nın Ömrü Baharının Hazana Dönmesi ve Ölüm Fırtınasının Hayatının Güllüğünü Tarumar Etmesi

2815 Saki! Gözüme şarabın neşesi geldi; art arda birkaç kadeh daha ver!

2816 Neşelenmeye karar verdik, sen de himmet eyle; keyif sahiplerinin zevkini tamamla!

2817 Mecliste bulunanlara lâle renkli kadeh tut; ama bana hepsinden daha fazla şarap ver!

2818 Zîrâ ki henûz nîm-mestem
Gam silsilesine pây-bestem

2819 Hoşdur tarab ehlinün bu bezmi
Dagılmaga olmasaydı azmi

2820 Hoşdur ferah ehlinün bisâtı
Olsaydı sebât-ı inbisâtı

2821 Târîh-nüvîs-i hâl-i eyyâm
Bu kıssaya beyle verdi itmâm

2822 Kim vasldan olmayup tesellî
Mecnûndan olanda dûr Leylî

2823 Kesmişdi ta'allukın cihândan
Kat'-ı nazar eylemişdi cândan

2824 Bir fasl ki dest-i gâret-i dey
Gül-zâr bisâtın eyledi tayy

2825 Mâtem-kede oldı arsa-i bâg
Mâtemde sürûd nâle-i zâg

2826 Leylâ kimi oldı lâle mestûr
Mecnûn kimi şâh-ı ergavân 'ûr

2827 Renc-i yerekandan oldı eşcâr
Lerzân ü za'îf ü zerd-ruhsâr

2828 Söndi gül ü lâlenün çerâgı
Sarsar yeli zulmet etdi bâgı

2829 Gül bîm-i ta'arruz-ı havâdan
Lâle sitem-i dem-i sabâdan

2830 Rahtını yaşurdı bâglarda
La'lini itürdi daglarda

2818 Çünkü ben henüz yarı sarhoşum ve gam zincirine bağlanmışım.

2819 Neşeli insanların bu meclisi ne hoştur. Bir de, dağılmak zorunda olmasaydı!

2820 Gönlü açıkların meclisi ne güzeldir. Bir de, verdiği keyfin sonu gelmeseydi!

2821 Günlerin hâlini kaleme alan tarih yazıcısı bu hikâyeyi şu şekilde tamamladı:

2822-2823 Leylâ, sevgilisi ile birleşme hususunda umduğunu bulamayıp Mecnun'dan ayrılmak zorunda kalınca, dünya ile bağını koparmış ve canından ümidini kesmişti.

2824 Kışın yağmacı elinin gül bahçesinin yaygısını dürüp kaldırdığı bir mevsimdi;

2825 Bağın arsası matem yerine dönmüş, karganın ötüşü de matemin nağmesi olmuştu.

2826 Lâle, Leylâ gibi (topraktan) örtülere bürünmüş; erguvan dalı ise Mecnun gibi çırılçıplak kalmıştı.[162]

2827 Ağaç, sarılık hastalığına tutulmuş gibi titrek, zayıf ve soluk yüzlü bir hâl aldı.

2828 Gül ve lâlenin çerağı söndü ve kışın dondurucu rüzgârı bağı kararttı.

2829-2830 Gül, havanın sataşması korkusu ile elbiselerini bağlarda sakladı; gelincik çiçeği de, saba rüzgârının siteminden çekinerek lâlini dağlarda gizledi.

2831 Bir mâr misâli oldı her nehr
Her nehrde su mesâbe-i zehr

2832 Yel âb-ı hayâtı âteş oldı
Âteş yel içinde dil-keş oldı

2833 Gökden yere yetdüginde bârân
Her katra olup misâl-i peykân

2834 Gûyâ ki yetürdi bâga bî-dâd
Kim şu'bede-i taharrük-i bâd

2835 Bir sihr ile âbı âhen etdi
Andan ten-i bâga cevşen etdi

2836 Bir gün bu havâda Leylî-i zâr
Gam def'ine etdi meyl-i gül-zâr

2837 Gördi gül ü lâleden eser yoh
Envâ'-ı şecerde berg ü ber yoh

2838 Sahn-ı çemenün safâsı getmiş
Noksân-ı safâ kemâle yetmiş

2839 Ne sebze teninde tâb kalmış
Ne berg yüzinde âb kalmış

2840 Mâtemkede gördi bûstânı
Rikkat odına dutuşdı cânı

2841 Sûz-ı ciger ile yana yana
Şerh etdi gamını bûstâna

2842 K'ey bâg nedür bu âh-ı serdün
Men hasteye zâhir eyle derdün

2843 Men dahi senün kimi nizârem
Bir gülden ırag zerd ü zârem

2831 Her ırmak bir yılana benzedi; ırmaklardaki su da zehire döndü.

2832 Rüzgâr, hayat suyu yerine ateş yağdırdı; ateş de rüzgâr içinde alevlendi.

2833-2835 Yağmur gökten yere indiğinde, (sanki) her bir damla, ok gibi bağa zulmetmekteydi de; rüzgâr, hokkabaz gibi, bir hareketle suyu demire döndürdü ve ondan bağın vücuduna zırh yaptı...[163]

2836 Bir gün, zavallı Leylâ bu havada gamlarından kurtulmak için gül bahçesine doğru yürüdü.

2837 Gördü ki, gülden ve lâleden eser kalmamış; hiçbir ağaçta ne yaprak, ne de meyve var...

2838 Çimenliğin sefası gitmiş ve neşe yokluğu son hadde varmış...

2839 Ne yeşilliğin teninde parlaklık, ne de yaprağın yüzünde canlılık kalmış...

2840 Çiçek bahçesini böyle matem yerine dönmüş görünce, ruhu ince duygularla alevlendi.

2841 Bağrının ateşi ile yana yana gamını bahçeye açtı:

2842 "Ey bahçe! Ben hastaya derdini söyle; nedir bu sert ahların?"

2843 "Ben de senin gibi zayıf ve hastayım; bir gülden uzak, solgun ve ağlayıp inliyorum;"

2844 Ne devlet-i kurbine kabûlüm
Ne ravza-i kûyına vusûlüm

2845 Sen gerçi hazânasen giriftâr
Elbette bahâra yetmegün var

2846 Ümmîd-i visâl mende yohdur
Senden gam ü gussa mende çohdur

2847 Arturdı gam agladukça derdin
Giryân göge dutdı rûy-ı zerdin

Bu Leylînün anasına vasiyyet etdügidür
ve
Dûst yâdiyle dünyâdan getdügidür

2848 Ma'bûdına arza kıldı râzın
Bildürdi gönüldeki niyâzın

2849 K'ey hâkim-i arsa-i kıyâmet
Sultân-ı serîr-i istidâmet

2850 Nevmîdlig âteşine yandum
Bi'llâh bu vücûddan usandum

2851 Çün dûst yanında nâ-kabûlem
Bi'llâh bu hayatdan melûlem

2852 Men şem'-i şeb-i firâk-ı yârem
Sûzân ü siyâh-rûzgârem

2853 Yandurdı meni cefâ-yı âlem
Dinlenmezem ölmeyince bir dem

2854 Derdüm ki vücûdum olsa bâkî
Şâyed düşe vasl ittifâkı

2844 "Ne ona yakınlık devletine kabul ediliyorum, ne de bulunduğu yerin bahçesine ulaşabiliyorum."

2845 "Sen gerçi hazana yakalanmışsın, ama bir gün elbette bahara çıkacaksın;"

2846 "Bende ise sevgiliye kavuşma ümidi kalmadı. Benim gam ve kederim senden çok..."

2847 Ağladıkça, gam, dertlerini daha artırdı. Solgun yüzünü, ağlayarak gökyüzüne çevirdi.

Leylâ'nın, Annesine Vasiyet Etmesi ve Sevgilisini Anarak Dünyadan Göçmesi

2848 Tanrı'sına sırrını açtı ve gönlündeki yalvarışını şöyle dile getirdi:

2849 "Ey kıyamet meydanının hakimi ve ebedîlik tahtının sultanı!"

2850 "Ümitsizlik ateşine yandım. Vallahi, artık bu vücuttan usandım!"

2851 "Dostum tarafından kabul edilmediğim için billâhi bu hayattan bezmiş hâldeyim!"

2852 "Ben sevgiliden ayrılma gecesinin mumuyum; yanmaktayım ve bahtı karayım."

2853 "Dünyanın cefası beni yaktı... Ölmedikçe bir an bile huzur bulamayacağım."

2854 "Düşünürdüm ki; sevgiliye kavuşmak fırsatı ele geçse de, varlığım sonsuzluğa ulaşsa..."

2855 Pertev bırahanda âftâbum
Bildüm ki vücûd imiş hicâbum

2856 Yâ Rab meni et fenâya mülhak
Kim râh-ı fenâ imiş reh-i Hak

2857 Pâk idi duası etdi te'sîr
Fi'l-hâl mizâcı buldı tagyîr

2858 Te'sîr-i havâ-yı nâ-münâsib
Terkîbine za'f kıldı gâlib

2859 Geldükçe ziyâde oldı derdi
Teb-lerze ferâgatin giderdi

2860 Mahv oldı teb içre ol perî-veş
Bir şem' kimi ki göre âteş

2861 Eksildi arakda hüsni tâbı
Bir gül kimi kim geder gül-âbı

2862 Za'f-ı teni ol makâma yetdi
Kim bister içinde cismi itdi

2863 Bisterde taleb kılan nişânın
Görmezdi vücûd-ı nâ-tüvânın

2864 Ref' oldı nişâne-i selâmet
Mevtine görindi min alâmet

2865 Azm eyledi olmaga müsâfir
Rihlet eseri çü oldı zâhir

2866 Ref' etdi hicâb-ı ihtirâzın
Fâş etdi anaya gizlü râzın

2867 K'ey derd-i dilüm devâsı ane
Şem'-i emelüm ziyâsı ane

2855 "Fakat, güneşim bana ışık saldığında anladım ki, (ebedîlik yolunda) bana engel olan, varlığımmış."

2856 "Ya Rabbi, beni yokluğa kat! Çünkü gördüm ki, yokluk yolu, sana giden yolmuş..."

2857 Duası çok içtendi, etkisini gösterdi; hemen mizacı değişti.

2858 Uygunsuz havanın tesiriyle vücudu hastalığa yenildi.

2859 Derdi gitgide arttı, nöbet titremeleri rahatını huzurunu kaçırdı.

2860 O peri gibi güzel, ateş görmüş mum gibi yana yana eriyip bitti.

2861 Yüzünün güzelliği, terler içinde, suyu çekilmeye başlayan bir gül gibi soldu.

2862 Bedeni o kadar inceldi ki, âdeta döşekte kayboldu.

2863 Kendisini yatakta arayan kişi bitkin vücudunu bulamazdı.

2864 Sağlık işaretleri kaybolarak ölümüne bin belirti ortaya çıktı.

2865-2866 Artık, göç yolu görünüp ölümün işaretleri ortaya çıktığında, çekinme perdesini kaldırarak annesine gizli sırrını açıkladı:

2867 "Ey gönül derdimin devası ve emel mumumun ışığı anne!"

2868 Gam gizlemek ile câna yetdüm
Tâ mümkin idi tahammül etdüm

2869 Hâlâ ki mukarrer oldı getmek
Farz oldı bu sırrı zâhir etmek

2870 Olsun sana ey za'îfe rûşen
Kim tîg-i hevâ helâkiyem men

2871 Cismümde yoh özge derd tâbı
İllâ gam-ı aşk ıztırâbı

2872 Men âşık-ı zâr ü bî-nevâyem
Bir mâh-likâya mübtelâyem

2873 Sevdâsı ile yoh oldı varum
Geçdi hevesiyle rûzgârum

2874 Çoh ârzû eyledüm cemâlin
Bir gün görebilmedüm visâlin

2875 Hâlâ gederek gönülde sûzı
Elden ne gelür bu idi rûzî

2876 Ancak degülem men-i perişân
Ol yâr gamında zâr ü giryân

2877 Ol hem men-i zâra mübtelâdur
Ser-geşte-i vâdî-i belâdur

2878 Mendendür anun cünûnı efzûn
Kays iken olupdur adı Mecnûn

2879 Dâim geçürür gamumda eyyâm
Bir gün ana hâsıl olmayup kâm

2880 Rüsvâ-yı zemâne oldı menden
Âfâka fesâne oldı menden

2868 “Gamlarımı gizleyerek canımdan bezdim. Buna dayanabileceğim kadar dayandım;”

2869 “Şimdi de artık yolculuk günü geldi ve bu sırrı açıklamak farz oldu.”

2870 “Ey zavallı kadın! Bil ki, beni helâk eden, sevda kılıcıdır.”

2871 “Bedenimde aşk ıstırabından başka bir derdin ateşi yoktur.”

2872 “Ben dertli ve kimsesiz bir âşığım; bir ay yüzlüye tutulmuşum.”

2873 “Varlığım onun sevdası ile yok oldu; ömrüm onun hevesi ile tükendi.”

2874 “Yüzünü çok arzuladım; bir gün ona kavuşmak nasip olmadı.”

2875 “Şimdi de gönülde (onun) ateşi ile gidiyorum. Elden ne gelir ki? Kısmet bu imiş!”

2876-2877 “Sadece ben değilim o yârin derdi ile ağlayıp inleyen; o da ben zavallıya tutkundur ve belâ vadisinde şaşkın şaşkın dolaşmaktadır.”

2878 “Onun çılgınlığı benden çok... Bu sebeple, adı Kays iken Mecnun oldu.”

2879 “Günlerini hep benim derdimle geçirdiği hâlde, bir gün bile muradına erememiştir.”

2880 “Benim yüzümden zamanın en rüsvası oldu ve herkesin diline düştü.”

2881 Bîhûde degül figân ü âhı
Yahmaz mı meni anun günâhı

2882 Men kim gederem bu hâk-dândan
Derdüm bu ki şerm-sârem andan

2883 Ey mûnis-i rûzgârum ane
Gam-hârum ü gam-güsârum ane

2884 Men dâr-ı bekâya azm edende
Dünyâya vedâ' edüp gedende

2885 Mensüz çeküp âhlar figânlar
Sahrâlara düşdügün zamanlar

2886 Düşse yolun ol olan diyâra
Arz-ı gamum eyle ol figâra

2887 Zinhâr ana olanda vâsıl
Hoş kimsedür andan olma gafil

2888 Düş ayagına rızâsın iste
Men mücrim içün du'âsın iste

2889 Arz eyle ki ey vefâlu dildâr
Cân verdi yolunda Leylî-i zâr

2890 Aşkunda yerine yetdi lâfı
Da'vâsının olmadı hilâfı

2891 Söyle men-i zâr ü mübtelâdan
K'ey aşkda lâf eden belâdan

2892 Halvet-geh-i ünse mahrem oldum
Âzâde vü şâd ü hurrem oldum

2893 Sen hem gelegör te'allül etme
Men muntazırem tegâfül etme

2881 "Ah çekmesi ve feryadı boşuna değildir. Onun günahı beni yakmaz mı?"

2882 "Ben artık bu dünyadan gidiyorum. Ona karşı mahcup olduğum için dertliyim."

2883-2886 "Ey ömrümün yakını anne! Gam ortağım ve arkadaşım anne! Ben ölümsüzlük diyarına doğru yola çıkıp dünyaya veda ettiğimde, bensiz ahlar çekip feryat ve figanlar kopararak çöllere düştüğün zaman, eğer yolun o sevgilinin bulunduğu diyara uğrarsa, o düşküne derdimi arz et."

2887-2888 "Onunla karşılaştığın zaman, ondan sakın gafil olma! Hoş bir insandır; ayağına kapan, hoşnutluğunu al; ben suçlu için de duasını iste!"

2889 "Ona de ki: Ey vefalı sevgili! Zavallı Leylâ senin yolunda can verdi;"

2890 "Aşkının yolunda verdiği sözü tuttu; iddiasının aksine hareket etmedi."

2891-2892 "Ben dertli ve düşkün tarafından ona de ki: Ey aşkta belâdan söz eden! Allah'ın cemalini seyretme sarayına mahrem oldum; her türlü bağdan kurtulmuş, sevinçli ve şen bir hâldeyim;"

2893 "Sen de geliver! Vesile ve bahane arama! Ben bekliyorum, ihmalkârlık gösterme!"

2894 Ger sâdık isen bu yolda sen hem
Sabr eyleme eyle terk-i âlem

2895 Gel kâm-ı dil ile olalum yâr
Bir yerde ki yohdur anda agyâr

2896 Dâim olalum bir evde hem-râz
Kim çıhmaya daşra andan âvâz

2897 Hoş menzil-i emne bulmışem râh
Bî-ta'ne-i dûst ü cevr-i bed-hâh

2898 Menden seni eylemek haber-dâr
Bismillâh eger irâdetün var

2899 Çün kıldı vasiyyetini âhir
Azm-i sefer etdi ol müsâfir

2900 Yâd eyledi yâr-ı mihr-bânın
Vasl ârzûsiyle verdi cânın

2901 Kimdür ki cihânda fânî olmaz
Devr-i felegün emânı olmaz

2902 Dünyâ yedi başlu ejdehâdur
Endîşe-i ülfeti hatâdur

2903 Her lutfınadur defîne min kahr
Her şehdinedür karîne min zehr

2904 Devrân üzerindedür zemâne
Elbette gelen geder cihâna

2905 Erbâb-ı zemâneye verüp pend
Bu şi'ri ne hoş demiş hıred-mend

2894 "Eğer bu yolda sen de samimî isen, ayak direme de, dünyayı terk et!"

2895 "Gel, yabancıların bulunmadığı bir yerde gönlümüzce dost olalım;"

2896 "Dışarıya ses ve sır çıkmayan bir evde[164] ebedîyen sırdaş olalım!"

2897 "Dostların ayıplamasından ve kötü niyetli düşmanların sataşmalarından uzak, hoş bir menzile yol bulmuşum;"

2898 "Eğer benden haberdar olmak istiyorsan, haydi bismillah!.."

2899 O yolcu, vasiyetini bitirdikten sonra, yola koyuldu;

2900 Şefkatli sevgilisinin adını andı ve kavuşma arzusu ile canını verdi...

2901 Dünyada gelip geçici olmayan kim var?.. Feleğin dönüşü kimseye aman vermiyor ki!

2902 Dünya yedi başlı bir ejderha gibidir. Bu yüzden, onunla dostluk kurma düşüncesi hatadır;

2903 Her lütfunda binlerce kahır gizlidir; her damla balına bin zehir karışmıştır.

2904 Zamanın işi dönüp durmaktır; cihana gelen elbette gider.

2905 Üstat, zamanın insanlarına öğüt vererek bu şiiri ne güzel söylemiştir:

Gazel

2906 *Bu âlem kim gönül kaydın çekersen mihnet ü gamdur*
Fenâ ser-menzilin seyr eyle kim bir hoşça âlemdür

2907 *Anup tenhâlıgı kabr içre nefret kılma ölmekden*
Tarîk-i üns dut kim her avuç toprak bir âdemdür

2908 *Degül muhkem cihân mülkinde her bünyâd kim kılsan*
Fenâ mülkinde dut menzil kim ol bünyâd muhkemdür

2909 *Ecel âlâyiş-i havf ü hatâdan kurtarur nefsi*
Bu cevher kîmyâ-yı devlete iksîr-i a'zamdur

2910 *Kemâl-i aşk-ı insan mevt ilendür râh-ı hikmetde*
Belî mücrâ kılan hükmün misâlin nakş-ı hâtemdür

2911 *Bahâr eyyâmı girsen lâle-zâra hâkün eczasın*
Muhakkar görme kim her zerre bir câm ile bir Cemdür

2912 *Esîr-i nefsdür ehl-i cihân bilmez fenâ kadrin*
Fuzûlî terk tevfîki sana ancak müsellemdür

Tamâmî-i sühan

2913 Leylî gül-i gülşen-i letâfet
Çün gördi hazân yeliyle âfet

2914 Pâ-mâl-i hazân olup bahârı
Encâma yetişdi rûzgârı

2915 Bî-çâre anası açdı başın
Başından aşurdı kanlu yaşın

Gazel

2906 *Ey gönül! Sıkıntısına düşersen, bu âlem eziyet ve gamdır;*
Yokluk menzilini seyreyle ki, bir hoşça âlemdir...

2907 *Kabirdeki yalnızlığı düşünüp, ölümden tiksinme!*
Onunla dostluk yolunu ara; çünkü her avuç toprak, bir Âdem'dir...

2908 *Cihan mülkünde kurduğun bina sağlam olmaz;*
Fenâ mülkünde menzil tut; çünkü o bina muhkemdir...

2909 *Ecel, korku ve hata çirkefinden kurtarır nefsi;*
Bu cevher mutluluk kimyası için iksir-i azamdır.[165]

2910 *Hikmet yolunda, aşkın kemali ölüm iledir;*
Evet, fermanın hükmünü geçerli kılan, mührün nakşıdır.[166]

2911 *Bahar günlerinde lâle bahçesine girersen, hor bakma toprağa!*
Çünkü her zerre birer kadeh ve birer Cem'dir.[167]

2912 *Cihan ehli, nefsin tutsağıdır, bilmez yokluğun kıymetini;*
Fuzulî! Dünyayı terk üstünlüğü ancak sana verilmiştir.

Söz Sonu

2913-2915 Güzellik bahçesinin gülü Leylâ, (ölüm) hazanının yeli ile mahvolup, (ömrünün) baharı, hazanın hışmına uğradığı ve hayatı sona erdiğinde, zavallı annesi başını açtı ve kanlı gözyaşlarını başından aşırdı;

2916 Kâfûrını tökdi zagferâna
Sûz-ı dil ile gelüp fîgâna

2917 Ahıtdı gözinden eşk-i gül-gûn
Söylerdi ki ey garîb-i mahzûn

2918 Sensüz n'ederem hayâtı bâkî
Min-ba'd men ölmek iştiyâkı

2919 Çoh aglayup etdi âh ü nâle
Aglar kim olursa beyle hâle

2920 El-kıssa dutup tarîk-i mâtem
Ol vâkı'aya yıgıldı âlem

2921 Ahyâ-ı Arabda kopdı şîven
Yanmışlara evler oldı külhan

2922 Ta'zîm ile dutdılar azâsın
Kabrin düzüp urdılar binâsın

2923 Ten oldı mukîm-i arsa-i hâk
Rûh oldı karîn-i evc-i eflâk

2924 Şevk ehline kurb hâsıl oldı
Deryâsına katra vâsıl oldı

Bu Mecnûnun Leylî vefâtından haber eşitdüğidür
ve
Hasretle dünyâdan getdüğidür

2925 Mihnet çemeninde gül derenler
Âlemde yaman haber verenler

2926 Gam nüshasın eyleyende tahrîr
Vermişler ana bu nev' teşhîr

2916-2918 Kâfur (gibi ak saçlar)ını safran (gibi sararmış yüz)üne döktü. İçinin ateşi ile feryat figan eyleyip gözlerinden gül renkli yaşlar akıttı. Diyordu ki: "Ey mahzun ve garip (Leylâ)! Sensiz bu hayatı ne yapayım? Bundan sonra artık bana düşen, ancak ölüm arzusudur!"

2919 Çok ağlayıp, ah ve feryat etti. (Öyle ki), bu hâlini kim görse, ağlardı.

2920 Kısaca, herkes matem yolunu tutup o hadise için toplandı;

2921 Araplar arasında matem feryatları koptu; evler, yanmışlara külhan oldu.

2922 Hürmetle cenâze merasimini yaptılar; mezarını kazıp kabrini hazırladılar.

2923 Beden, toprağın bağrına yerleşti; ruh, göklerin zirvesine yükseldi.

2924 Hasret çekenler yakınlık elde etti; damla, denizine kavuştu...

Mecnun'un Leylâ'nın Ölümünden Haberdar Olması ve Hasretle Dünyadan Gitmesi

2925-2926 Belâ ve musibet bahçesinde gül derenler ve âlemde kötü haber verenler, gam nüshasını şöyle yazıp ortaya çıkardılar:

2927 Kim Zeyd-i sitem-resîde-i zâr
Ol vâkıadan olup haberdâr

2928 Fi'l-hâl kılup azîmet-i râh
Mecnûn-ı hazîni etdi âgâh

2929 K'ey şîfte-i şikeste-tâli'
Efsûs ki sa'yün oldı zâyi'

2930 İdbâr tılısmun etdi bâtıl
Bu meşgaleden dahi ne hâsıl

2931 Bâzâr bozıldı yığ bisâtun
Bu silsileden kes irtibâtun

2932 Leylî sana verdi zindegânî
Sen ol bâkî ol oldı fânî

2933 Sen sadkası olduğun perî-veş
Oldı sana sadka ey belâ-keş

2934 Azm-i reh-i cennet etdi ol hûr
Firdevs makâmın etdi ma'mûr

2935 Mecnûn ki haberden oldı âgâh
Sûz-ı ciger ile çekdi bir âh

2936 Kim gulgulesin hem ol zamanda
Cânânı eşitdi ol cihânda

2937 Az kaldı ki nâlesiyle dildâr
Ol hâb-ı ecelden ola bîdâr

2938 Bir lahza bülend olup hurûşı
Düşdi yere getdi akl ü hûşı

2939 Çün geldi özine çekdi nâle
Yağdurdı hazânı üzre jâle

2927-2928 Zavallı çilekeş Zeyd, o hadiseyi öğrenince derhâl yola düştü ve kederli Mecnun'u durumdan şöyle haberdar etti:

2929 "Ey talihsiz tutkun! Yazık ki, emeklerin boşa gitti!"

2930 "Bahtsızlık, tılsımını bozdu. Artık bu uğraşmadan bir sonuç çıkmaz!"

2931 "Pazar bozuldu; topla yaygını! Bu zincirden bağını kopar!"

2932 "Leylâ, ömrünü sana verdi; o fâni oldu, sen baki kal!"

2933 "Ey belâ çeken! Senin canını yoluna vakfettiğin peri yüzlü güzel, senin uğrunda kendini feda etti."

2934 "O huri, cennete doğru yola çıktı ve Firdevs makamını şenlendirdi."

2935-2936 Mecnun bu haberi alınca, içinin ateşi ile öyle bir ah çekti ki; sesinin dalgalanışını o anda öbür dünyada bulunan sevgilisi işitti.

2937 Az kalsın sevgili, (Mecnun'un) feryadı ile ecel uykusundan uyanacaktı...

2938 Bir an coşkun bir sel gibi çağladı, sonra aklı ve şuuru başından giderek yere düştü.

2939 Kendisine geldiği zaman feryat edip solgun yüzüne çiy taneleri (gibi gözyaşları) döktü.

2940 Ta'ne sözin etdi Zeyde bünyâd
K'ey sâkî-i bezm-i zulm ü bî-dâd

2941 N'etdüm sana kasd-ı cânum etdün
Kasd-ı dil-i nâ-tüvânum etdün

2942 Kıydun men-i zâr ü nâ-tüvâna
Urdun sitem âteşini câna

2943 Zehr idi meğer bu verdüğün câm
Kim merg peyâmın etdi i'lâm

2944 Bir mûr-çeye nedür bu kîne
Fûlâda dözer mi âb-gîne

2945 Te'sîr-i setemden ictinâb et
Bârî bu günâha bir sevâb et

2946 İlet meni yâr olan diyâra
Şem' eyle meni mezâr-ı yâra

2947 Düşdi yola oldı Zeyde hem-râh
Bir hâl ile kim neûzü bi'llâh

2948 Çün gördi mezâr-ı gül-izârın
Düşdi vü kucakladı mezârın

2949 Göğsini kılıp lahid kimi çâk
Merkad kimi saçdı başına hâk

2950 Kabr üzre ahıtdı kanlu yaşın
La'l eyledi yaşı kabri daşın

2951 Yer yüzin edüp sirişk memlû
Geçdi yere ol sirişkden su

2952 Oldı dür-i eşk-i bî-karârı
Kabr içre nigârınun nisârı

2940-2941 Zeyd'e kötü sözler söyleyerek çıkışmaya başladı: "Ey zulüm ve işkence meclisinin sakisi! Sana ne yaptım ki canıma kastettin de zavallı gönlümü yaralamaya kalkıştın?"

2942 "Ben zavallı dermansıza kıydın ve canıma zulüm ateşini vurdun!"

2943 "Herhâlde bu sunduğun kadeh, zehir dolu idi ki, ölüm haberini bildirdi!"

2944 "Bir karıncacığa bu düşmanlık neyin nesi? Hiç, şişe çeliğe dayanır mı?.."

2945-2946 "Zulmün sonucundan sakın! Bari bu günahın karşılığında bir sevap işle de, beni sevgilimin olduğu diyara götür; beni yârimin mezarına mum yap!.."

2947 Zeyd'e arkadaş olarak yola düştü. Öyle bir hâlde idi ki; Allah korusun!

2948 Gül yüzlüsünün mezarını görür görmez, üzerine kapanarak kabri kucakladı.

2949 Göğsünü mezar taşı gibi parça parça etti; kabir gibi başına toprak saçtı.

2950 Kanlı gözyaşlarını mezarın üzerine döktü ve kabir taşını lâl (gibi kırmızı) etti.

2951-2952 Gözyaşı yeryüzünü doldurarak o gözyaşlarından yere su geçti ve kararsız yaşlarının incisi, kabir içinde sevgilisinin ayağına saçtığı mücevher oldu.

2953 Göz yaşını eyledi muhâtab
K'ey tîre şeb-i firâka kevkeb

2954 Çıhmak sana oldı şimdi vâcib
Kim oldı ol âftâb gâib

2955 Bir burcı makâm dutmış ol mâh
Kim olmaz ana nesîm hem-râh

2956 Sen durma eğer mürüvvetün var
Gir toprağa anı iste zinhâr

2957 Gör handadur ol dür-i yegâne
N'etmiş ana âfet-i zemâne

2958 Pâ-bûsın edüp yetür niyâzum
Bildür bu tazarru' ile râzum

2959 Ke'y şem' nedür bu ictinâbun
Men bahtı siyâhdan hicâbun

2960 Câm-ı mey-i gam dutanda âlem
Sen içmiş idün bu câmı men hem

2961 Mest etdi meğer seni bu bâde
Kim bezmde durmadun ziyâde

2962 Bir nâdire şem' idün şeb-efrûz
Düşdi sana zevk-i aşkdan sûz

2963 Bir niçe zaman eğerçi yandun
Sûz-ı dile durmadun usandun

2964 Bî-dârlığa getürmedün tâb
Şehlâ gözün oldı mâil-i hâb

2965 Hem-râhum idün bu yolda ey mâh
Hem-râhı koyup geder mi hem-râh

2953-2954 Gözyaşını karşısına alıp dedi ki: "Ey ayrılığın kara gecesinin yıldızı! Şimdi sana, çıkmak vacip oldu; çünkü o güneş battı;"

2955 "O ay öyle bir burca yerleşti ki, rüzgâr bile ona yoldaş olamaz..."

2956 "Aman, eğer insaniyetin varsa, durma, toprağa gir de onu ara;"

2957 "O biricik incinin nerede olduğunu, zaman belâsının ona neler ettiğini gör!"

2958 "Ayağına yüz sürerek niyazımı ulaştır ve şu yalvarışla sırrımı ona bildir:"

2959 "Ey mum! Nedir bu çekinmen ve ben bahtı karadan bu saklanman?.."

2960 "Âlem, gam şarabı kadehi sunduğu zaman, hem sen hem de ben bu kadehten içmiştik;"

2961 "Demek, bu kadeh seni sarhoş etmiş ki, mecliste fazla kalmadın!"

2962 "Geceyi aydınlatan eşsiz bir mumdun; aşk zevkinden sana ateş düştü."

2963 "Gerçi bir nice zaman yanıp durdun; ama, gönül ateşine dayanamadın, usandın;"

2964 "Uyanık kalmaya fazla tahammül edemedin; şehlâ gözün uykuya meyletti..."

2965 "Ey ay! Bu yolda benim yoldaşımdın; yoldaş, yoldaşı bırakıp gider mi?"

2966 Eflâke tefâhur eyle ey hâk
Kim oldı defînün ol dür-i pâk

2967 Zülfine muârız olma ey mâr
Kim anda mukîmdür dil-i zâr

2968 Hâline taarruz etme ey mûr
Kim bağludur anda cân-ı mehcûr

2969 Ey ömr gel imdi başa sen hem
Kim çeşmüme tîre oldı âlem

2970 Âlem hoş idi ki var idi yâr
Çün yâr yoh olmasun ne kim var

2971 Ey cân ten-i hasteye vedâ' et
Bir haste ile yeter nizâ' et

2972 Müştâkunem ey ecel kerem kıl
Def'-i elem eyle ref'-i gam kıl

2973 Kurtar meni ıztırâb-ı gamdan
Ver müjde vücûduma ademden

2974 Âyînemi eyle jengden pâk
Kıl perde-i i'tibârumı çâk

2975 Ref' et ne ise arada hâil
Eyle meni ol nigâra vâsıl

2976 Teklîf-i visâl eder mana yâr
Bir yerde ki yohdur anda ağyâr

2977 Men getmemek eylesem hatâdur
Senden mana bir meded revâdur

2978 Bi'llah mededümde kılma ihmâl
Kim bahtuma yüz verüpdür ikbâl

2966 "Ey toprak! Göklere karşı övün! Çünkü o parlak inci senin bağrında gizleniyor..."

2967 "Ey yılan! (Sevgilimin) zülfüne sakın dokunma! Çünkü yaralı gönlüm onun içinde bulunuyor..."

2968 "Ey karınca! (Onun) benine musallat olma! Zira onda benim ayrılmış canım bağlı..."

2969 "Ey ömür! Gel şimdi sen de sona er! Çünkü âlem, gözüme zindan oldu..."

2970 "Yârim var iken âlem hoştu. Madem artık yâr yok, o hâlde var olan ne varsa, yok olsun!"

2971 "Ey can! (Sen de) hasta bedene veda et! Bir hasta ile çekiştiğin yetmez mi?.."

2972 "Ey ecel! Seni arzuluyorum; kerem et, acılarımı yok et, gamlarımı gider!"

2973 "Kurtar beni bu gam ıstırabından; vücuduma yokluktan müjdeler getir!"

2974 (Gönlümün) aynasını pastan temizle; itibarımın perdesini yırt!"

2975 "Arada engel ne varsa, kaldır; beni o sevgiliye kavuştur!"

2976 "Sevgili bana yabancıların hiç bulunmadığı bir yerde buluşmayı teklif ediyor;"

2977 "Eğer gitmezsem, bu hata olur. Senden bana bir yardım gerek."

2978 "Allah için bana yardım etmekte ihmal gösterme; çünkü talih bugün bahtıma yüz göstermiştir..."

2979 Yâ Rab mana cism ü cân gerekmez
Cânânumsuz cihân gerekmez

2980 Min-ba'd zelîl ü hâr kılma
Ser-geşte-i rûzgâr kılma

2981 Efganda iken gedüp karârı
Oldı bu gazel dilinde cârî

Bu gazel Mecnûn dilindendür

2982 *Yandı cânum hecr ile vasl-ı ruh-ı yâr isterem*
Derd-mend-i firkatem dermân-ı dîdâr isterem

2983 *Bülbül-i zârem değül bîhûde feryâd etdüğüm*
Kalmışem nâlân kafes kaydinde gül-zâr isterem

2984 *Dehr bâzârında kâsiddür metâ'-ı himmetüm*
Bu metâ'ı satmağa bir özge bâzâr isterem

2985 *Fânî olmak isterem ya'nî belâ-yı dehrden*
Râhat-ı cism-i za'îf ü cân-ı efgâr isterem

2986 *N'ola ger kılsam şeb-i hicrân temennâ-yı ecel*
N'eyleyem çohdur gamum def'ine gam-hâr isterem

2987 *Çün bekâ bezmindedür dildâr men hem durmazem*
Bu fenâ deyrinde bezm-i vasl-ı dildâr isterem

2988 *Ey Fuzulî istemez kimse rızasıyle fenâ*
Men ki mundan özge bilmen çâre nâçâr isterem

2979 "Ya Rabbi! Bana ten ve can gerekmez; sevgilim olmadan cihan gerekmez!"

2980 "Artık bundan sonra beni hor ve hakir eyleme; dünyada şaşkın ve perişan bir hâlde bırakma!"

2981 Feryat ve figan ederken, bu gazel, kendinden geçerek dilinden döküldü:

Mecnun Dilinden Gazel

2982 *Hicranla yandı canım; yârin yanağını isterim;*[168]
Ayrılık hastasıyım; sevgilinin yüzü dermanını isterim.

2983 *Zavallı bir bülbülüm, ettiğim feryat boşuna değil;*
Kafeste ağlar hâlde kalmışım, gülzârı isterim...

2984 *Geçersiz kaldı dünya pazarında gayret metaım;*
Bu metaı satmaya bir başka pazar isterim...

2985 *Fani olmaktır muradım...Yani, devran belâsından,*
Zayıf cismimin ve yaralı canımın azadını isterim...

2986 *Hicran gecesinde eceli temenni edersem, şaşılmaz;*
Neyleyim, çoktur gamım; gidermeye gam ortağı isterim!

2987 *Madem ki, sevgili sonsuzluk meclisindedir; ben de artık durmam...*
Bu yokluk meyhanesinde yârin vuslat meclisini isterim...

2988 *Ey Fuzulî! İstemez hiç kimse yokluğu kendi arzusuyla;*
Bense, bundan başka bilmem çare, nâçar isterim...

Tamâmî-i sühan

2989 Çün râz-ı derûnın etdi takrîr
Re'yine muvâfık oldı takdîr

2990 İmdâd kılup inâyet-i Hak
Kıldı anı maksadına mülhak

2991 Gül derdi hadîka-i emelden
Mey içdi surâhî-i ecelden

2992 Kabrini kucakladı nigârun
Cân sadkası etdi ol mezârun

2993 Leylî dedi verdi cân-ı şîrîn
Ol âşık-ı bî-karâr ü miskîn

2994 İnsâf hemîn ola mahabbet
Bu dâiredür makâm-ı hayret

2995 Gûyâ ki elinde idi cânı
Dâim gözedürdi ol zamânı

2996 Çün devr ile yetdi ol zemâne
Andan bir icâzet oldı câna

2997 Her niçe ki var idi nigârı
Âlemde idi anun karârı

2998 Çün kıldı nigârı terk-i âlem
Bu âlemi terk kıldı ol hem

2999 Çün gördi bu hâli Zeyd-i gam-nâk
Efgân kılup etdi yahasın çâk

3000 Feryâd ile kıldı nevha bünyâd
Evc-i feleğe yetürdi feryâd

Söz Sonu

2989 Gönlünün sırrını dile getirince, Allah'ın takdiri de, isteğine uygun düştü.

2990 Allah'ın yardımı imdadına yetişip onu maksadına ulaştırdı.

2991 Emel bahçesinden gül devşirdi; ecel sürahisinden mey içti.

2992 Sevgilinin toprağını kucakladı; canını o mezara kurban etti.

2993 Bu kararsız ve zavallı âşık, "Leylââ!" diyerek tatlı canını verdi...

2994 Pes doğrusu! Aşk ve sevgi böyle olur; hayret makamı işte bu makamdır!

2995 Sanki, canı hep elindeydi ve daima o zamanı gözetiyordu;

2996 O an dönüp dolaşıp geldiğinde, cana ondan izin çıktı...

2997 Sevgilisi var olduğu müddetçe onun da dünyada kalma düşüncesi vardı;

2998 Sevgilisi dünyayı bırakıp gidince, o da bu âlemi terk etti...

2999 Gamlı Zeyd bu hâli gördüğünde feryat edip yakasını yırttı;

3000 Figana gelip ağlamaya başladı; çığlıkları gökyüzüne yükseliyordu.

3001 Zâr ağladı eyle kim hem ol dem
Âhı ünine yığıldı âlem

3002 El cem' olup etdiler nezâre
Mecnûn-ı siyâh-rûzgâra

3003 Kabr üstine gördiler yıhılmış
Cânâneye cân nisâr kılmış

3004 Ahvâline ağlayup serâser
Defn etmeğin etdiler mukarrer

3005 Gasl eyleyüben ten-i nizârın
Dildârının açdılar mezârın

3006 Koydılar anı hem ol mezâra
Gam-nâk yetişdi gam-güsâra

3007 Rûh oldı felekde rûha hem-râz
Ten oldı ten ile yerde dem-sâz

3008 Ref' oldı teallukât-ı hâil
Matlûbına tâlib oldı vâsıl

3009 Bir bezm iki şâha mahfil oldı
Bir burc iki mâha menzil oldı

3010 Kabr üstine koydılar nişâne
Fâş oldı bu mâcerâ cihâna

3011 Tavfında kılup murâd hâsıl
Ol kabre halâyık oldı mâil

3012 Geçdükçe zamân mükerrem oldı
Hâcet-geh-i ehl-i âlem oldı

3013 Budur eser-i mahabbet-i pâk
Hoş mertebedür bu kılsan idrâk

3001 Öyle yanık yanık ağladı ki, o anda ahının sesine bütün âlem toplandı.

3002 Halk birikip kara bahtlı Mecnun'u seyrettiler.

3003 Gördüler ki; kabrin üstüne yığılmış ve canını sevgilisine feda etmiş,

3004 Hepsi onun hâline ağlayarak defnetmeye karar verdiler.

3005-3007 Zayıf ve hasta bedenini yıkayıp, sevgilisinin mezarını açarak onu da aynı mezara koydular... (Böylece) gamlı, gam ortağına kavuştu; gökyüzünde ruh ruha sırdaş, yeryüzünde ten tenle arkadaş oldu.

3008 Aradan engeller kalktı ve isteyen, istediğine kavuştu;

3009 Bir meclis iki sultana mahfil, bir burç iki aya konak oldu...

3010 Mezar üzerine bir taş diktiler. Bu macera bütün dünyada duyuldu.

3011 Bu kabri ziyaret edenler muratlarına erdiklerinden, halk (o türbeye) çok ilgi gösterdi;

3012 Zaman geçtikçe saygınlık kazandı ve bütün insanların dilek yeri oldu.

3013 Temiz bir aşkın sonucu işte budur... Anlayabilirsen, bu, çok hoş bir mertebedir...

3014 Ol meşhede Zeyd olup mücâvir
Âsâr-ı sadâkat etdi zâhir

3015 Ta'mîr içün etdi çoh atâlar
Tedrîc ile kıldı çoh binâlar

3016 Peyveste harâret-i cigerden
Kandîl-i mezârın etdi rûşen

3017 Cârûb ile âb olanda matlûb
Müjgân ile eşki âb ü cârûb

3018 Her lahza kılurdı tâze mâtem
Kılmazdı figân ü nâlesin kem

3019 Ol mûnis-i müşfik ü muvâfık
Bir gece karîb-i subh-ı sâdık

3020 Bîmâr teninde kalmayup tâb
Kılmışdı mezâra yasdanup hâb

3021 Hâb içre görindi ol figâra
Bir bâğda iki mâh-pâre

3022 Ruhsârlarında zevkden nûr
Bîm-i gam ü derd-i gussadan dûr

3023 Hoş-vakt ü neşât-mend ü dil-şâd
Ağyâr taarruzından âzâd

3024 Her meh-veşe min ferişte-sûret
İhlâs ile olmış ehl-i hidmet

3025 Sordı ki bular ne mâhlardur
Ne rütbelü pâdişâhlardur

3026 Bu ravza ne ravza-i berîndür
Bu kavm ne kavm-i nâzenîndür

3014 Zeyd, o şehitliğin civarında yer tutup bağlılık örneği gösterdi.

3015 Orayı şenlendirmek için çok bağışlarda bulundu; yavaş yavaş (etrafında) birçok bina yaptı.

3016 Daima ciğerinin ateşinden (Mecnun'un) mezarının kandiline ışık veriyordu.

3017 Süpürge ve su gerektiğinde, kirpikleri süpürge idi, gözyaşları da su...

3018 Her an matemini tazeler, feryat ve figanını hiç azaltmazdı...

3019-3020 O şefkatli ve cana yakın dost, bir gece sabaha karşı, hasta vücudunda takat kalmadığı için, mezara yaslanıp uykuya dalmıştı;

3021 O yaralıya, rüyasında bir bahçe içinde iki ay parçası göründü;

3022 Yüzlerinde zevkten nur (vardı); gam korkusundan ve keder sıkıntısından kurtulmuş (idiler)...

3023 Düşmanların saldırılarından uzak, neşe ve sevinç içinde hoşça vakit geçiriyorlardı.

3024 Her ay yüzlüye bin melek yüzlü (hizmetçi) ihlâsla hizmet ediyordu.

3025 (Bunun üzerine) sordu: "Bu ay gibi güzeller, bu yüksek dereceli sultanlar kimlerdir?"

3026 "Bu yüksek bahçe hangi bahçedir? Bu nazlı topluluk kimlerdir?"

3027 Budur dediler riyâz-ı Rıdvân
Bu kavm-i huceste hûr ü gılmân

3028 Bu iki meh-i huceste-ruhsâr
Mecnûn ile Leylî-i vefâ-dâr

3029 Çün vâdî-i aşka girdiler pâk
Ol pâklig ile oldılar hâk

3030 Menzilleri oldı bâğ-ı Rıdvân
Çâkerleri oldı hûr ü gılmân

3031 Çün munda rızâ verüp kazâya
Sabr eylediler gam ü belâya

3032 Getdükde cihân-ı bî-vefâdan
Kurtıldılar ol gam ü belâdan

3033 Çün Zeyd yuhudan oldı bîdâr
Bu nükteni etdi halka izhâr

3034 Halkun olup i'tikâdı efzûn
Ol kabre ziyâret oldı kânûn

Tamâmî-i sühan

3035 Sâkî mütegayyir oldı hâlüm
Söylemeğe kalmadı mecâlüm

3036 Min-ba'd ziyâde verme bâde
Rahm eyle ki ser-hoşem ziyâde

3037 Hoş gaflet ile geçürdüm eyyâm
Bilmem ki n'olur işüm ser-encâm

3038 Ser-mâye-i ömr getdi elden
Sûd etmedüm etdüğüm amelden

3027 Dediler ki: "Bu, Rıdvan cennetidir; bu mübarek topluluk da huriler ve gılmanlardır."

3028-3030 "Bu uğurlu yüzlü iki ay, Leylâ ile vefalı Mecnun, aşk vadisine tertemiz girip bu temizlikle toprağa karıştıklarında, konakları Rıdvan cenneti; hizmetçileri de huriler ve gılmanlar oldu;"

3031-3032 "Bu dünyada kazaya rıza gösterip, gam ve belâya sabrettikleri için, vefasız dünyadan gittiklerinde o gamlardan ve belâlardan kurtuldular..."

3033 Zeyd uykudan uyandıktan sonra bu ince gerçeği halka izah etti.

3034 Halkın inancı daha da artarak o kabri ziyaret etmek bir âdet hâline geldi...

Söz Sonu

3035 Ey saki! Hâlim karmakarışık oldu; söyleşmeye mecalim kalmadı.

3036 Artık bundan böyle, daha fazla şarap verme! Merhamet eyle, çok sarhoşum!

3037 Günlerimi tatlı gafletlerle geçirdim... Bilmem ki bu işin sonu ne olacak?..

3038 Ömür sermayesi elden gitti, yaptığım işten bir kazanç elde edemedim.

3039 Feryâd bu cevrden ki gerdûn
Ahvâlümi eyledi dîger-gûn

3040 Dün dîde-i ter kılup güher-bâr
Gerdûna dedüm ki ey cefâ-kâr

3041 Hergiz revişünden olmadum şâd
Dâm-ı gam ü mihnetünden âzâd

3042 Ahbâba nakîz devr edersen
Erbâb-ı kemâle cevr edersen

3043 Mecnûn eğer olsa idi câhil
Olmazdun itâ'atinde kâhil

3044 Fermânına inkıyâd ederdün
Gönlini müdâm şâd ederdün

3045 Ehl-i hüner olduğı sebebden
Sâhib-nazar olduğu sebepden

3046 Akrânı içinde hâr kıldun
Bî-izzet ü i'tibâr kıldun

3047 Leylî ger olaydı bir hayâsuz
Ya sen kimi mihrsüz vefâsuz

3048 Olmazdı ana hemîşe cevrün
Kâmınca müdâm olurdı devrün

3049 Fazl ehline mâil olduğından
İdrâk ile kâmil olduğından

3050 Dâim gam elinde zâr edüpsen
Âşüfte-i rûzgâr edüpsen

3039 Ah bu eza ve cefa elinden ki; devran, hâlimi bambaşka etti!

3040-3041 Dün gözümden taze inci gibi yaşlar dökerek dünyaya dedim ki: "Ey cefakâr! Hiçbir zaman gidişinden memnun olmadım; gam ve mihnetinin tuzağından da kurtulamadım."

3042 "Dostların arzularının aksine dönüyor, olgun insanlara eziyet ediyorsun."

3043-3044 "Eğer Mecnun, cahil biri olsaydı; ona boyun eğmekte gevşeklik göstermez, emrine uyar, gönlünü daima mutlu ederdin;"

3045-3046 "Hâlbuki, hüner ve bilgi sahibi olduğu için, onu akranı arasında hor, hakir ve değersiz kıldın!"

3047-3048 "Eğer Leylâ edepsizin biri, yahut senin gibi şefkatsiz, vefasız olsaydı, ona hiç eziyet etmez, daima muradına uygun olarak dönerdin;"

3049-3050 "Ama, o, fazilet sahiplerine meyledip aşk ile olgunlaşmış biri olduğundan, onu boyuna gam elinde ağlatıp inletiyor, perişan ediyorsun!"

3051 Men hem ger olaydum ehl-i tezvîr
Etmezdün i'ânetümde taksîr

3052 Senden garazum olup ser-encâm
Devründe mana olurdı ârâm

3053 Çün ehl-i vekâr ü neng ü ârem
Cevrünle hemîşe hâr ü zârem

3054 Bu yüzden imiş senün medârun
Var imdi ki yohdur i'tibârun

3055 Gerdûn eşidüp menüm itâbum
Verdi bu edâ ile cevâbum

3056 K'ey sûret-i hâlden habersüz
Her hikmete ayb eden hünersüz

3057 Men emre muvâfık eylerem devr
Hikmetde vefâdur etdüğüm cevr

3058 Ammâ sen eden amel hatâdur
Kim pîr-i tarîkatün hevâdur

3059 Şâirliğe iftihâr edüpsen
Kizbi özüne şiâr edüpsen

3060 Mecnûn dedüğün vücûd-ı kâmil
Her dânişe menden oldı kâbil

3061 Dîvâne ana sen eyledün ad
Senden ana yetdi zulm ü bî-dâd

3062 Leylî dedüğün meh-i tamâmı
Men perdede sahladum girâmî

3063 Rüsvâ-yı halâyık eyledün sen
Min ta'neye lâyık eyledün sen

3051-3052 "Eğer ben de dolanbaz biri olsaydım, bana yardımda kusur gösteremezdin; senden dilediklerim sonuçlanır, devrinde rahat ederdim!"

3053 "Vakar, namus ve ar sahibi olduğum için, eziyetinle devamlı aşağılanmış bir hâldeyim!"

3054 "Demek ki senin dönüşün bu sebeple imiş. Öyleyse var git, artık benim için bir değerin kalmadı!"

3055 Dünya benim kınamalarımı işitip şöyle cevap verdi:

3056 "Ey durumun aslından habersiz ve hikmetten hiç anlamayan hünersiz!"

3057 "Ben emre uygun olarak dönüyorum. Eğer ince düşünülürse, ettiğim eziyet, aslında bir vefadır."

3058 "Ama senin yaptığın iş hatadır. Çünkü gittiğin yolun pîri, arzu ve aşktır..."

3059 "Şairlikle övünüyor; yalanı[169] kendine iş ediniyorsun..."

3060 "Mecnun dediğin o yüce kişi, bütün bilgi ve kabiliyetlerini benden aldı;"

3061 "Ona divane adını ise sen verdin; ona asıl zulüm ve eziyet senden gelmiş olmuyor mu?.."

3062 "Leylâ dediğin o ayın on dördünü ben saygı ile perde arkasında saklamıştım;"

3063 "Sen ise onu elâleme rüsva eyleyip binlerce kınamaya hedef yaptın!"

3064 Geh Nevfele özr kıldun ıtlâk
Geh İbni Selâma zulm ilhâk

3065 Şerm et bu ne herzedür ne mühmel
Ne İbni Selâm hansı Nevfel

3066 Şerh eylemek eyledün fesâne
Kıldun olarun sözin behâne

3067 Gördi çürümiş sünükler âzâr
Töhmetlerüne olup giriftâr

3068 Emvât mezâlimine girdün
Âsûdelere azâb verdün

3069 Cürmine olanda halk mülzem
Lâzım sorılur bu iftirâ hem

3070 Yetmez mi bu bâis-i azâbun
Bu mes'elede nedür cevâbun

3071 Ey tûtî-i bûstân-ı güftâr
Sarrâf-ı sühan Fuzûlî-i zâr

3072 Aldanma eğer sipihr-i lâib
Ta'n ile sana dediyse kâzib

3073 Eş'âra abes deyüp usanma
Sermâye-i nazmı sehl sanma

3074 Sözdür güher-i hizâne-i dil
İzhâr-ı sıfât ü zâta kâbil

3075 Cân sözdür eğer bilürse insân
Sözdür ki deyerler özgedür cân

3064 "Bazen Nevfel'e (sözünde durmama) kusuru yapıştırdın; bazen İbni Selâm'ı zalimlikle suçladın."

3065 "Utan, utan! Bu ne saçmalık ve ne anlamsız iştir?.. Ne İbni Selâm'ı, hangi Nevfel?.."

3066 "Bir hikâye anlatmak istedin; sözüne onların isimlerini bahane yaptın!"

3067 "Çürümüş kemikler bile suçlamandan nasibini alıp incindiler."

3068 "Ölmüşlere zulmedip, rahat ve huzura kavuşmuş insanlara azap çektirdin!"

3069 "Mahlûkatın, günahlarından dolayı sorguya çekileceği zaman, elbette bu iftiranın hesabı da sorulur!"

3070 "Senin için azap sebebi olarak bu yetmez mi? Bu konuda ne cevap vereceksin?.."

3071 Ey nutuk bahçesinin papağanı! Ey söz sarrafı, inleyen Fuzulî!..

3072 Bu düzenbaz felek dil uzatarak sana yalancı demişse, buna aldırış etme!

3073 Şiiri abes görüp usanma; nazım sermayesini kolay (elde edilir) sanma!

3074 Söz, gönül hazinesinin mücevheridir; insanın kişilik ve sıfatlarının gerçeklerini yansıtan (aynadır).

3075 Eğer, insan bilirse; can, söz demektir; can için bir başka şeydir derlerse, (bil ki) bu (boş) bir sözdür.

3076 Bi'llah bu yaman mıdur ki hâlâ
Emvâta söz ile verdün ihyâ

3077 Mecnûn ile Leylîni kılub yâd
Ervâhlarını eyledün şâd

Bu beyân-ı özr-i te'lîf-i kitâbdur
ve
Tarîh-i zamân-ı feth-i bâbdur

3078 Ey kilk-i revende bâreka'llâh
Oldun men-i reh-neverde hem-râh

3079 Min sa'y ile hâcetüm bitürdün
Bir menzile âkibet yetürdün

3080 Rahmet sana kim sen etdün imdâd
Bu eski binâyı etdüm âbâd

3081 Eşk ile derûnı sîm-endûd
Âh ile bîrûnı anber-âlûd

3082 Mahzenleri genc-i gevher-i derd
Revzenleri menfez-i dem-i serd

3083 El-kıssa müretteb oldı bir bâğ
Her lâlesi bağrı üzre bin dâğ

3084 Hûn-ı ciger âb-ı cûy-bârı
Nevk-i müje ebr-i nevbahârı

3076 Allah aşkına, bugün ölüleri söz ile diriltmen kötü bir şey midir?

3077 Mecnun ile Leylâ'yı anıp, ruhlarını şâd ettin...

Kitabın Yazılış Sebebinin Açıklanması ve Kapının Açıldığı Zamanın Tarihi

3078 Ey hızlı yürüyen kalem! Allah razı olsun; ben yolcuya yoldaş oldun.

3079 Bin çabayla ihtiyacımı giderdin; sonunda beni bir menzile ulaştırdın.

3080 Sana rahmet olsun ki, bana yardım ettin de bu eski binayı yeniden bayındır hâle getirdim.

3081 (Bu binanın) içi, gözyaşları ile gümüş işlemeli; dışı ise ah (dumanı) ile amber rengine bürünmüştür...

3082 Mahzenleri, dert mücevheri hazinesi; pencereleri, soğuk nefeslerin geldiği menfezdir...

3083 Hâsılı, öyle bir bahçe kuruldu ki; her lâlesinin göğsünde bin yara var;

3084 Irmağının suyu, ciğer kanı; ilkbaharının bulutu, kirpiğin ucudur...

3085 Ol dem ki bu nüsha oldı merkûm
Leylî Mecnûn adına mersûm

3086 İzhâra gelüp rümûz-ı vahdet
Vahdetde tamâm olup hikâyet

3087 Târîhine düşdiler muvâfık
Bir olmağ ile ol iki âşık

Bu erbâb-ı vefâdan tevakku'-i kabûl-i ma'zeretdür
ve
Ashâb-ı zekâdan temennâ-yı du'â-yı mağfiretdür

3088 İnsâf ver ey hasûd insâf
Ta'n etme ki cevherün değül sâf

3089 Ahvâlümi gör harâb ü muztarr
Endûh-ı zemâneden mükedder

3090 Söz dâiresi değül bu ahvâl
İnsâf mana ki olmazem lâl

3091 Menden tama' etme fikr-i sâib
Ahvâlümedür sözüm münâsib

3092 Azdur deme cevherüm safâsın
Bir sor ki ne verdiler bahâsın

3093 Bi'llah ger olaydı bir hırîdâr
Min genc-i nihân kılurdum izhâr

3094 Fi'lcümle bu hem ki oldı mastûr
Bir şevk ile zevkden değül dûr

3095 Ayb-ı hüner ihtiyâr kılma
Şi'rüm hasedin şiâr kılma

3085-3087 Bu eser "Leylâ-Mecnun" adı verilerek yazıldığında, vahdet işaretleri ortaya çıktı; hikâye vahdette tamamlanarak, o iki âşık bir olmakla, (eserin yazılış) tarihine uygun düştüler.[170]

Vefa Sahiplerinden, Kusura Bakmama Beklentisi ve Zekâ Sahiplerinden, Bağışlanma İçin Dua Temennisi

3088-3089 İnsaf et ey kıskanç, insaf! Harap ve çaresiz, zamanın gamları ile kederli hâlime bak da, "Cevherin saf değil" diyerek bana dil uzatma!

3090 Bu hâl söz ile anlatılabilecek gibi mi?.. Aferin bana ki, (bu durumda) dilsiz kalmıyorum!

3091 Benden, isabetli fikir bekleme; çünkü sözüm, hâlime göredir.

3092 Cevherimin saflığına, azdır, deme! Bir sor ki, karşılığında ne verdiler acaba?

3093 Allah biliyor, eğer (uygun) bir alıcı olsaydı; ortaya binlerce gizli hazine çıkarırdım!

3094 Ama, yazdığım bu eser de bir neşe ve zevkten uzak değildir.

3095 Hünerin kusurunu arama yoluna gitme; şiirimi kıskanmayı alışkanlık edinme!

3096 Bîhûde yeter taarruz eyle
Ger kâdir isen cevâb söyle

3097 Terk eyle taarruz u inâdı
Kim vâdî-i cehldür bu vâdî

3098 Dem hayr sözinden ur demâdem
V'er hayr demezsen ebsem ebsem

3096 Öyle, boş yere saldırma da, eğer elinden geliyorsa buna benzer bir eser de sen yaz!

3097 Saldırıyı ve inadı terk et! Çünkü bu, bilinçsizlik yoludur.

3098 Ağzını her zaman hayırlı sözler için aç; eğer hayır söz söylemeyeceksen; ağzını kapat, sus, sus!

METİN İLE İLGİLİ NOTLAR VE AÇIKLAMALAR

1 Eski felsefeye göre, "âbâ-ı ulvî" (yüksek mertebeli babalar), yıldızlarla dolu gökleri anlatmakta; "ümmehât-ı süflî" (alçak mertebeli anneler) ise; hava, su, ateş ve toprak'tan ibaret olan dört unsuru ifade etmektedir. Eski anlayışa göre, varlıklar bu unsurların birleşmesinden meydana gelmiştir. (s. 25-27)

2 Necmettin Halil Onan, on dört yazma ve bir basma *Leylâ ve Mecnun* nüshasını gözden geçirerek, farkları karşılaştırmak suretiyle tespit ettiği ve neşrettiği Leylâ ve Mecnun metninin başındaki dibacenin mensur kısmının sonunda bir değerlendirmede bulunmuş ve bu metnin günlük dile çevrilmesinin neredeyse imkânsız olduğunu, hatta vaktiyle Süleyman Nazif'in de *Fuzulî* isimli eserinde Leylâ ve Mecnun'dan bahsederken, bu parçayı bir iki mefhum açıklaması dışında günlük dile çevirmeyi başaramadığını ifade ettiğini kaydetmiştir (Necmettin Halil Onan, *Fuzulî-Leylâ ile Mecnûn*, s. 2, 1 no'lu dipnot).

Biz, *Leylâ ve Mecnun* hikâyesini anlam bütünlüğüne azamî dikkat göstererek günümüz diline aktardığımız bu kitapta "Dibace"yi de aynı hassasiyetle anlayarak bugünkü dile çevirdik ve okuyucunun istifadesine sunduk. (s. 27)

3 Bu beytin birinci ve ikinci mısralarında geçen "tılısm" kelimesini Fuzulî iki ayrı anlamda kullanmıştır. Bunlardan ilki "anahtar", ikincisi ise "göz aldatan görüntü, tılsım" demektir. Şaire göre, Allah'ın ismi, bütün bağış ve nimet hazinelerinin kapılarını açan anahtardır. Yine şaire göre Allah'ın varlığı gizli bir hazine, kâinat ise o gizli hazinenin varlık şeklinde ortaya çıkan tılsımlı yansımasıdır. Bu benzetme, vahdetivücut inancının temel dayanaklarından biri olan bir kutsî hadise göre yapılmıştır. Sahih hadis kitaplarında bulunmayan, ancak sofilerce çok önem verilen bu kutsî hadis-

te bildirildiğine göre, Davut Peygamber'in Allah'a, "Ya Rabbi, dünyayı ne için yarattın?" diye sorması üzerine, Allah şöyle cevap vermiştir: "Ben bir gizli hazine idim; bilinmemi sevdim. Bilinmek için bu dünyayı yarattım..." İşte, mutasavvıflar buna dayanarak varlığın oluşumu (tekvin) ile ilgili şu fanteziyi geliştirmişlcrdir: "Mutlak varlık (vücudımutlak) olan Allah, aynı zamanda mutlak kemal (kemalimutlak) ve mutlak güzellik (cemalimutlak) sahibidir. Onun şanı, kendini göstermektir. İşte Tanrı'nın kendi güzelliğine âşık olması (aşkızatî) sebebi ile kendini görmek ve göstermek istemesi, tekvine sebep olmuştur. İnsan nasıl kendini görmek için aynaya bakarsa, Tanrı da kendi güzelliğini seyretmek için, ayna hükmünde olarak evreni ve insanı vücuda getirmiştir... Her şey zıttı ile meydana çıkar. Vücudımutlak'ın zıttı, ademimutlak (mutlak yokluk)tur. İşte, vücudımutlak'ın kendi zıttı olan ademimutlak ile karşı karşıya gelmesinden olaylar ve varlıklar tecelli etmiştir. Fakat bu ademimutlak da bağımsız bir varlığa sahip değildir. Ancak bir ayna hükmündedir. Tecelliye vasıta olmak üzere geçici bir an için zahir (görünür) olan bir vehimden, bir hayalden ibarettir." Bkz. Agâh Sırrı Levend, *Divan Edebiyatı-Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar*, İstanbul 1984, s.15-18. (By. 21)

4 "Sidre", Kur'an'da iki yerde geçer (53 Necm/14, 16) ve sözlükte "Arabistan kirazı" anlamına gelir. Sidre kelimesi, genellikle, "son uç" demek olan "münteha" kelimesi ile birlikte kullanılır (sidretü'l-müntehâ) ve bu hâli ile "son uçtaki kiraz ağacı" demektir... Bazı tefsirlerde Allah'ın arşı'nın sağ tarafında bulunan ilâhî bir ağaç olduğu ve bunun ötesine hiçbir mahlukun geçemeyeceği söylenir. Bunu insan bilgisinin ulaşabileceği en son sınır olarak izah edenler de vardır. (By. 101)

5 Burada, tevhit gerçeğini anlamada aklın yetersiz kaldığı yolundaki sofî anlayış dile getiriliyor. (By. 107)

6 "Yakin", lugatta sağlam bilgi, iyi ve kesin olarak bilme anlamındadır. Bilgi, gerçeklik ve kesinlik bakımından üç kademede incelenir. Bunların ilki, bir şeyi gözle görüp mahiyetini öğrenme demek olan "ayne'l-yakin"; ikincisi, bir şeyin gerçeğine bilgi ile, ilim ile ulaşma anlamındaki "ilme'l-yakin"; üçüncüsü de, bilinmeye çalışılan varlıkla bütünleşme, birleşme yolu ilc kesin bilgi edinmek anlamına gelen "hakka'l-yakin"dir. (By. 108)

7 Fuzulî bu beyitte okuyucuya dünya merkezli eski âlem telâkkisi etrafında düşünmelerini öğütlemekte ve bu yolla evrenin bir sahibinin bulunduğu gerçeğine ulaşabileceklerini anlatmak istemektedir. Batlamyus sisteminden mülhem bu anlayışa göre, dünya, evrenin merkezidir. Dünyanın etrafında soğan kabukları gibi üst üste dokuz felek (gök katmanı) vardır. Bunların ilk yedisi, yedi gezegenin feleğidir. Dünyaya en yakın olan, Ay feleğidir. Daha sonra, yukarıya doğru sırasıyla Utarit, Zühre, Güneş, Merih, Müşteri, Zühal gezegenlerinin bulunduğu felekler gelir. Sekizinci felek, sabit yıldızlar ve burçlar feleğidir. Dokuzuncu fclek ise, bütün felekleri kuşatmış olan Atlas feleğidir. En yüksek felek kabul edilen bu

feleğe felek-i azam (en yüce felek), felekü'l-eflâk (felekler feleği) adları da verilir. Atlas feleği, yirmi dört saatte bir dönüşünü (devr) tamamlar. Bu devir, doğudan batıya doğrudur ve diğer felekleri de döndürür. Diğer feleklerin ise Atlas feleğine karşılık iki türlü dönüşü vardır. Biri Atlas feleği ile birlikte doğudan batıya; diğeri de bunun aksi istikametinde, yani batıdan doğuya doğrudur. Atlas feleği, dönüşü esnasında diğer felekleri kendi yönünde dönüşe zorlar. Feleklerin kendi istikametlerine ters yönde dönüşe zorlanmaları, insanların hayatları, talihleri ve gelecekleri üzerinde olumsuz etkiler yapar. İnsanların felekten şikâyetinin sebebi, işte bu, Atlas feleğinin ters dönüşü yüzündendir. (By. 119)

8 *Kâf* ile *nûn*, Kur'an'da varlığın oluşmasına sebep olduğu bildirilen Allah'ın "Ol" emrinin Arapça ifadesi olan *kün*'ün iki aslî harfidir. (By. 122)

9 Yani, dünya. (By. 123)

10 Metinde geçen *mâ arefnâk* ibaresi, sofîlerce Hz. Muhammed'e nispet edilen (Seni gerektiği gibi bilemedik ey Tanrı) anlamındaki *Mâ arefnâke hakka ma'rifetike ya Ma'rûf* sözünün baş kısmıdır. Bunun hadis olduğu yolundaki deliller çok zayıftır. (By. 138)

11 Metnin 139. beytinde geçen ve sözlükte "ayırmak, ayırt edici nitelik" anlamına gelen "fark", tasavvufta Allah ile kul arasına madde perdesinin girmesi veya salikin, halkın Hak'la var olduğunu bilmesi anlamına gelen bir terimdir. Buna göre, varlıkların Hak ile kul arasında perde oluşturması ve madde âleminin etkisi altında bulunan kulun, Allah'tan ayrı kalmasına "fark-ı evvel" (birinci fark); kulun, kendisini Hak'la hissetme hâline (cem) ulaştıktan sonra yaratıkların Hak ile var olduklarını kavramasına ve birbirini perdelemeksizin çoklukta birliği, birlikte çokluğu görmesine ise, "fark-ı sânî" denilmektedir (Tehânevî, *et-Ta'rîfât*, "fark" maddesi; II, 1130; *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* C. 12, s. 171'den naklen). Fuzulî burada, "fark" kelimesinin bu tasavvufî anlamına uygun olarak, halkın, ancak Hak ile var olduğunu, idrak mertebesine ulaşabilmek (fark-ı sânî) için hayranlık (şaşkınlık, idrak yetersizliği) denizine daldığını söylüyor. (By. 139)

12 "Ak ve kara"dan maksat, Güneş ve Ay'ın dönüşü sebebiyle ortaya çıkan aydınlıkla karanlık, yani gündüz ve gecedir. (By. 149)

13 Bu beyitteki kabir azabından kasıt, haram lokma ve haram yoldan kazanılan mal mülktür. Karınca metaı ile ifade edilmek istenen ise, mezarda karıncalar için meta (yem) olacak olan bedendir. Fuzulî, hırsla çalışıp çabalayarak mal mülk biriktirmenin, esasında cehennem azabı kazanmak olduğunu; haram helâl demeden, aç gözlülükle yemek yiyen insanın da aslında kabirdeki karıncalara yiyecek hazırladığını ifade ediyor. (By. 167)

14 *Levlâk* tabiri muteber hadis kitaplarında bulunmayan fakat sofîler arasında kutsî hadis olduğu iddiasıyla büyük saygı gören *Levlâke levlâke lemâ halaktü'l-eflâk* (Ey Muhammed, sen olmasaydın, sen olmasaydın; felekleri yaratmazdım) sözünün ilk kısmıdır ve şairlerce Hz. Muhammed'e nispet-

le, tahta, taca, sultanlığa vs. benzetilerek, böylelikle onun şanının yüceliği ifade edilmek istenir. (By. 173)

15 "Arş"tan maksat, göklerin en yüksek tabakası; "ferş"ten murat ise, dünya ve, insan başta olmak üzere, dünyanın içindeki varlıklar olmalıdır. Fuzulî'ye göre, Hz. Muhammed miraçta göklere yükselerek arş'ın gönlünü okşamış ve onu süslemiş; yeryüzünde (ferş) ise, insanlara doğru yolu gösterip onların öğretmeni olmuştur. (By. 177)

16 Hz. Muhammed son nebi (haberci, elçi) olmakla birlikte, tasavvufa göre onun ruhu, ilk yaratılan ruhtur. (By. 178)

17 İnanca göre, Hz. Muhammed miraca çıkarken melek Cebrail, Sidretü'l-müntehâ'ya kadar ona eşlik etmiş; oradan öteye geçemeyeceğini, aksi hâlde yanacağını ifade etmiştir. Beyitteki "Cebrail'in tereddüdü"nden kasıt budur. Hz. Muhammed, Sidretü'l-müntehâ'dan öteye tek başına gitmiş ve Allah ile aracısız görüşmüştür. (By. 181)

18 *Tâhâ* ve *Yâsîn* Kur'anıkerim'de birer sure adı ve ayrıca Hz. Muhammed'in iki ismidir. (By. 188)

19 Yani Merkür gezegeni... Utarit, feleğin yazıcısı sayılır. (By. 231)

20 Metinde "Nâhid" olarak geçen Zühre (Venüs, Çoban Yıldızı), feleğin sazendesi olarak bilinir ve edebiyatımızda neşe, aşk, çalgı ve güzellik ile birlikte zikredilir. (By. 232)

21 Tecrit; ayrılma, bir tarafa çekilme, dünya ve dünya ile ilgili şeylerden tamamen alâkayı kesip Allah'a yönelme anlamlarına gelir.

Beyitteki Mesih (Hz. İsa) ile tecrit yolu ilişkisi, sahih olmayan şu inanca dayanmaktadır: Rivayete göre, Hz. İsa göğe çekilirken üzerinde dünya nimeti olarak bir iğne bulunmuş ve bu yüzden dördüncü semada (ki bu sema Güneş'in bulunduğu felektir) ileriye geçememiştir. (By. 233)

22 Merih yıldızı (Behram, Mars), feleğin başkomutanı kabul edilir. Elinde bir kılıç veya hançerle tasvir edilir. Yiğitlik, öfke, kudret, savaş gibi özelliklerle birlikte anılır. (By. 234)

23 Müşteri, Mars (Jüpiter) yıldızının bir diğer adıdır. Feleğin kadısı ve hatibi olarak bilinen Müşteri, düşüncedeki isabet ve talihlilik ile birlikte anılır. Fuzulî, Müşteri kelimesinin satın alıcı anlamı ile de oyun yapmaktadır. (By. 235)

24 Felek-i atlas (Atlas feleği) ile ilgili bilgi için, bkz. 7. açıklama.

25 Melek Cebrail, miraç esnasında Hz. Muhammed'e Sidretü'l-müntehâ'dan ileriye geçemeyeceğini ifade etmiş ve oradan öteye yalnız başına gitmesi gerektiğini söylemiştir. Burak, Hz. Muhamamed'in miraçtaki binitidir. (By. 240)

26 *Kâbe kavseyn* ibaresi, Necm suresi 9. ayette geçmekte ve lugat olarak "iki yay aralığı" anlamına gelmektedir. Bu ayetlerde Hz. Muhammed'in Cebrail aracılığı ile vahiy alışına temas edilmekte ve onun insanlara okuduğu Kur'an'ı, üstün akıl sahibi melek Cebrail'in vahyettiği söylenmektedir:

"Üstün akıl sahibi (melek) doğruldu... Kendisi yüksek ufukta iken... Sonra yaklaştı, sarktı... (Muhammed ile arasındaki mesafe) iki yay uzunluğu kadar, yahut daha az kaldı. Kuluna vahyettiğini vahyetti" (6-10. ayetler)... Bazı kaynaklarda, bunun miraç sırasında olduğu söylenmektedir.

Necm suresinin 8. ve 9. ayetlerinde geçen *sümme denâ* (sonra yaklaştı); *Kābe kavseyn* (iki yay aralığı); *ev ednâ* (yahut daha az) ibareleri klâsik edebiyatımızda Hz. Peygamber'in yükseldiği manevî makamlar olarak gösterilmekte ve böylelikle Resulullah'ın şanı yücelmektedir. (By. 241)

27 Bazı hadislere göre Hz. Muhammed, miraçta Allah'a ümmetinin dileklerini iletmiş ve Allah'tan beş vakit namaz emrini alarak, bunu hakkı ile eda edenlerin kurtulacağı müjdesini getirmiştir. (By. 243)

28 Hz. Muhammed, ruhu ilk yaratılan insan ve son peygamber olduğundan hem baş, hem de sondur. Ayrıca "peygamberler" kelimesinin Arapçası olan "enbiyâ"mn hem başında, hem de sonunda "elif" harfi vardır. (By. 269)

29 Bu beyitte sıralanan dört güzel sıfat dört reşit halifenin hasletleridir. Bilindiği gibi, Hz. Ebubekir "sıdk" (doğruluk, sadakat); Hz. Ömer "adalet"; Hz. Ali "merhamet" ve Hz. Osman da "hayâ" ile tanınmışlardır. (By. 275)

30 Fuzulî burada nazım için "âlâyiş" (bulaşık) tabirini kullanarak tariz yapmakta ve nazma gereken değeri vermeyenleri taşlamaktadır. (By. 289)

31 Şairimiz bu beyitte nazmı (şiiri) "kemal-i hikmet" (hikmetin en üstünü) olarak değerlendiriyor. (By. 299)

32 Beyitte geçen istiridye (sadef), nisan bulutu ve inci tanesi arasındaki ilişki, klâsik edebiyatımızda çokça değinilen bir efsaneye dayanır. Bu efsaneye göre, nisanda sahile çıkan istiridye, kapakçığını açarmış. O sırada yağan yağmurun damlasını yutup denize dönen istiridyenin karnındaki bu nisan yağmuru damlası, inci oluşmasına sebep olurmuş. Fuzulî, burada bir şair olarak kendisini istiridyeye, yazmak istediği *Leylâ ve Mecnun* hikâyesini de iç dünyasında oluşacak bir inciye benzetmekte; bunun için de, nisan yağmuruna benzettiği Allah'ın yardımı ve ilhamını istemektedir. (By. 304)

33 Bu beyitte geçen Güneş, ateş, toprak ve cevher kelimeleri arasındaki anlam ilişkisi de, yine klâsik şiirimizde çok sık rastlanan bir başka inanca dayanmaktadır. Lâl taşının meydana gelişini anlatan bu inanca göre lâl aslında ak bir taş hâlinde toprakta bulunuyorken, ciğer kanıyla boyanıp Güneş'e bırakıldığında Güneş'in yakıcı etkisi ile kırmızı rengine bürünürmüş. Fuzulî burada kendini toprağa, Allah'ın yardımı ve ilhamını güneşe, yazacağı *Leylâ ve Mecnun* hikâyesini de lâl mücevherine benzetmektedir. (By. 305)

34 *Leylâ ve Mecnun*'un metnini oluştururken en fazla yararlandığımız Necmettin Halil Onan'ın neşrinde az da olsa okuma ve değerlendirme hatalarına rastlanmaktadır.

Bunlar tarafımızdan düzeltilerek kitaba alınmıştır. Bu cümleden olmak üzere, Onan, 330. beytin ikinci mısraını,

Kaldı mana dâğ-ı derd-sûzî

şeklinde; 331. beytin ilk mısraını da,

Bu derde men olmuşam hevâ-hâh

tarzında okumuştur.

Metnin bütünlüğü göz önünde bulundurulduğunda, bu 330. beytin ikinci mısraının,

Kaldı mana dâg-ı derd sûzı;

331. beytin ilk mısraının da,

Bu dürde men olmışam hevâ-hâh

şeklinde okunması gerektiği anlaşılır. Çünkü "dâğ-ı derd-sûzî" terkibi "dert yakıcılığı yarası" gibi bir anlama gelmektedir. Bu ise metnin bağlamı içerisinde anlamsız kalmaktadır. Hâlbuki, bu terkip "dâg-ı derd sûzı" şeklinde okunursa "dert ve sıkıntı yarasının ateşi" anlamına gelir ki, bu da metne tam anlamı ile uygun düşer. Fuzulî, önceki beyitlerden anlaşıldığı gibi, *Leylâ ve Mecnun* mesnevîsini yazmaya başlarken, kendisinden önce bu işi yapan eski şairleri övmekte ve "Onlar bu işi en güzel bir şekilde yaptılar; ben ise bu eski binayı yeniden tamir etmek istiyorum; onlar bu bahçede gül derdiler; bana ise çer çöp toplamak kaldı" diyerek, onlarla kendinin bir kıyaslamasını yapmaktadır. Şairimiz aynı kıyaslama duygusu içinde 330. beyitte, "Eski şairlerin, şarabın halisini içtiklerini; kendisine ise, bu saf şaraptan içemediğinden, derdine yanmak düştüğünü" ifade etmekte; 332. beyitte ise kendisinin yazacağı *Leylâ ve Mecnun*'u (halis şaraba kıyasla çok değersiz olan) "dürd" yani tortuya benzeterek, bunun, eski şairlerin saf şarap değerindeki eserleri gibi neşe verip vermeyeceğinden endişeli olduğunu söylemektedir. Bilindiği gibi dürd, yani tortu, şarap kadehinin dibindeki çöküntüdür. Bu tortuyu içmek (çekmek) de, aşağı tabakadakilere düşer. Yüksek tabaka insanları şarabın safını, durusunu içer; tortusu ise ayak takımına düşer. (By. 330)

35 Bu beyitlerde ölümsüzlük suyunun bulunuşu ile ilgili olarak Hızır ve İlyas efsanesine telmih vardır. (By. 338-339)

36 Fuzulî, şairlikteki kudretini anlatmak için, kendini Hz. Musa'ya ve ayrıca, sihirbazlara büyü öğreten Harut isimli meleğe benzetiyor. (By. 342)

37 Burada, "göklerin eteklerdolusu döktüğü cevabir" ile anlatılmak istenen, yağmur; "Güneş'in harmanlar dolusu saçtığı altın" ise Güneş ışınları olmalıdır. (By. 365-366)

38 Şaire göre İskender seddine benzetilen Sultan Süleyman'ın saltanatı, insanları Yecüc ve Mecüc kavminin zararlarından korumaktadır. (By. 378)

39 Feleğin orduya benzetilmesi, içindeki küme küme sayısız yıldızlardan dolayı olmalıdır. Gökyüzünün bir ucundan diğer ucuna uzayıp giden Samanyolu içerisindeki sayısız yıldızlar, gerçekten, haşmetli ve kudretli bir ordunun manzarasını yansıtır. (By. 388)

40 Bu beyitte tasavvufun önemli meselelerinden birine telmihte bulunuluyor. Tasavvufta beşerî yani mecazî aşk, ilâhî yani hakikî aşka bir köprüdür; mecazî aşktan ilâhî aşka geçilir. Fuzulî, Kanunî Sultan Süleyman'ın saltanatını övmek için mübalâğa sanatına başvuruyor ve diyor ki: "O öyle büyük bir sultandır ki, onun zamanında ârifler mecazî aşka ihtiyaç duymadan doğrudan ilâhî aşkın lezzetine ulaştılar; bu yüzden de mahbuplar (sevgililer), kendilerine iltifat edilmemesi sebebiyle sıkıntıya düştüler." (By. 389)

41 İnanışa göre, akik taşı, kırmızı rengini Süheyl yıldızının etkisi ile alırmış. Şarap da yüzün rengini değiştirip ona kırmızılık verdiği için, Süheyl yıldızına benzetilmektedir. (By. 403)

42 Buradaki "sevda"dan kasıt, hikâyenin siyah mürekkep ile yazılan harfleri, cümleleri, beyitleri, yani yazı ile ifade edilen konusudur, metnidir. "Bahr"dan murat ise, vezni ve ölçüsüdür. Şair uzun, sevda dolu zor bir hikâyeyi böyle dar ölçülerle ve sınırlı imkânlarla yazmanın güçlüğünden söz ediyor. "Sevdası uzun" ibaresinde, bu hikâyenin bitmez tükenmez bir aşk ve sevdayı dile getirdiği anlamı da vardır. (By. 424)

43 Beyitte övülen bu zat, o sırada Bağdat Beylerbeyi olan Veys Paşa'dır. Fuzulî, *Leylî vü Mecnûn* mesnevîsini, daha sonra vezirlik (paşalık) rütbesini de kazanmış olan Veys Paşa'ya sunmuştur. (By. 453)

44 Bu, "dört bina"dan kasıt, 456. beyitte Veys Paşa'ya atfedilen " adl" (adâlet), "edep", "şecaat" (kahramanlık) ve "cûd" (cömertlik) sıfatlarıdır. (By. 465)

45 Bu beyitte adı geçen Selman, XV. yüzyılda yaşamış meşhur İran şairi Selman-ı Savecî'dir. Asıl adı Cemaleddin Muhammed olan Selman, Celâyirliler (İlhaniyan) devletini kuran Şeyh Hasan-ı Büzürg ile oğlu Emir Üveys'e (Veys) birçok methiyeler sunmuştur. (By. 471-472)

46 Gül bahçesi içindeki bu evin, lâle (kırmızı gelincik) üzerindeki siyah beneğe benzetilmesi, o evin sahibi olan kabile başkanının çocuk sahibi olmaması yüzünden yaşlı olduğunu anlatmak içindir. Yani ev matem rengine bürünmüştür. (By. 485)

47 Cemşid, mitolojide şarabı icat ettiği ileri sürülen Pişdadîler sülâlesinin dördüncü ve en büyük İran hükümdarıdır. (By. 555-556)

48 "Ebvâb-ı tekellüm"den (konuşma kapıları) kasıt dudaklardır. Yani şair, Leylâ'nın ağzını açmasını, "konuşma kapılarını açmak" olarak tarif ediyor. (By. 574)

49 Arapça harfli levhalarda, harflerin üzerlerine veya altlarına onların küçük örnekleri süs niyeti ile yazılırdı.. Şair, *nûn* harfine benzettiği Mecnun'un kaşını, "nergis" yazısının üzerindeki *nûn*'a benzetmektedir. Bilindiği gibi, eski edebiyatta nergis, mahmur göze teşbih edilmiştir. (By. 587)

50 Aynı şekilde, şair bu defa, Mecnun'un saçının kıvrımını "lâle" yazısı üzerine süs olarak konulan *lâm* harfine benzetmiştir. (By. 588)

51 "İnsan", bilinen manâsı dışında "göz bebeği" anlamını da taşır. Şair "insan" kelimesinin bu iki anlamını birlikte kullanarak sanat yapmaktadır. (By. 615)

52 Arapçada *lâm* ve *yâ* harfleri arka arkaya mükerrer olarak yazıldığında "leylâ" kelimesi meydana gelir. Şair diyor ki: "Mecnun, bütün tahsili boyunca iki harf öğrenmişti; biri *lâm*, diğeri *yâ*... Mecnun bunları yan yana mükerrer olarak kaydedip sevgilisinin ismi olan "Leylâ"yı yazıyor ve o ismi ezberleyip duruyordu. (By. 638-639)

53 "Ayak" kelimesinin iki anlamı vardır. Birisi bildiğimiz ayak; diğeri de kadeh... Şairler her iki anlamı da kullanarak tevriye sanatı yaparlar. (By. 654)

54 "Heva" kelimesinin de, aynı şekilde iki anlamı vardır. Birincisi, bildiğimiz hava, rüzgâr; ikincisi de arzu, heves... Fuzulî de diğer klâsik şairlerimiz gibi sözcüklerin birbirinden farklı anlamlarını bir arada kullanarak (tevriye ve iham) gibi sanatları yapmaktadır. (By. 657)

55 Fânûs-ı hayâl (hayal fanusu, hayal feneri), eskiden beri bilinen ve bugün de kullanılan bir çeşit gece lâmbasıdır. Üzerinde çeşitli desenler, resimler bulunan ve bir çark etrafında dönen şeffaf bir silindirin ortasına bir mum, bir lâmba yerleştirilir; ısının yükselmesi ile çark bu silindiri döndürür ve döndükçe de silindirin üzerinde çeşitli resimler, hayaller belirir. Eski şiirimizde kendisinden değişik vesilelerle bahsedildiğine şahit olduğumuz bu alete telmihte bulunan Fuzulî, böylelikle, Leylâ'nın hayal âlemine daldığını anlatmaya çalışmaktadır. (By. 712)

56 "Külbe-i ahzân"; sıkıntılar kulübesi, hüzünler evi demektir. Yakup Peygamber'in, içinde oturarak oğlu Yusuf'un hasreti ile ağlaya ağlaya gözlerini kaybettiği kulübenin adıdır. (By. 718)

57 Fuzulî'nin *Leylâ ve Mecnun* mesnevîsinin tenkitli metnini yayımlayan Necmettin Halil Onan, bu beyit ile ilgili olarak dipnotta şu bilgiyi verir:

"Bu mısradaki 'gül oyna' kelimelerini eski yazı ile 'gel evine' diye okuyan müstensihlerin bazıları vezne uydurmak için bunu 'gel eve'ye çevirmişlerdir. D.T.C.F. II nüshasıyla basmada da böyledir. 'Eve gel' teklifinin burada hiç münasebeti olmadığı meydandadır." (Necmettin Halil Onan, *Fuzulî, Leylâ ile Mecnûn*, İstanbul 1956, s. 83).

Buradaki "gül oyna"nın "gel eve" olamayacağının en kuvvetli delili ise, beytin birinci mısraında bulunmaktadır. Bu birinci mısrada Fuzulî, "ey gonca-dehen ü serv-kâmet" diyerek Mecnun'a iki özellik yakıştırmaktadır: "Gonca ağızlılık" ve "servi boyluluk"... Eski şiirimizde en çok başvu-

ru'lan ve bu beyitte de bunun güzel örneklerinden birini gördüğümüz leffüneşir sanatı açısından bakıldığında, ikinci mısrada bu iki özelliğin mukabilleri karşımıza çıkar: "Gülmek" ve "oynamak"... Yani "gülmek", ağız ile; "oynamak" ise boy pos ile ilgili olan hususlardır. "Gel eve" okunduğunda ise bu özellik tamamen ortadan kalkmış olur. Eski metinlerin bugünkü harflere aktarılmasında, harflerin okunması çabası yanında, metnin bütün sanat, estetik, bilgi ve çeşitli muhteva özellikleri ile anlaşılmaya çalışılmasının önemi bu vesile ile bir kere daha karşımıza çıkmaktadır. (By. 809)

58 Eski bir inanışa göre, hazine ve defineleri yılanlar beklerler. Bu inanış, eski şiirimizde birçok güzel hayale, teşbih, istiare, telmih, mübalâğa teşhis ve leffüneşir sanatlarının doğmasına sebep olmuştur. Meselâ; zaman zaman, sevgilinin yüzü hazineye ve o yüzün üzerinde bulunan kıvrım kıvrım zülüf, o hazineyi bekleyen yılana benzetilmiştir. Yine âşığın gönlü hazine; gönülden geçen sevgilinin zülfünün hayali ise, hazineyi bekleyen bir yılan olarak tasvir edilmiştir.

Bu beyitte de yine hazine (define) ve yılan (ejderha) motifi kullanılmıştır. Fakat burada neyin hazine, neyin de yılan olduğu hususu açık değildir. Ancak, hikâyenin akışı içerisinde düşünüldüğünde durum açıklığa kavuşmaktadır. Önceki beyitlerde Leylâ'nın arkadaşları ile birlikte bir yeşil sahrada çadır kurduğunu ve Mecnun'un da onu görerek orada kaldığını okumuştuk. İşte, Fuzulî bu durumu "hazine-yılan" benzetmesi ile tasvir ediyor ve Leylâ'nın bulunduğu yeri hazine, Mecnun'u da bu hazineyi bekleyen bir ejderha gibi düşünüyor. Burada ejderhanın ürkütücü ve tehlikeli vasıflarından dolayı değil, hazineye bağlılığı ve ondan ayrılmaz bir parça gibi olması özellikleri ile benzetmeye konu olduğunu unutmamak gerekir. (By. 855)

59 Fuzulî, kelimelerle oynamayı seven bir şairdir. *Divan*'ında, Fuzulî'nin bu özelliğine çok sık tesadüf edilir. Meselâ meşhur bir gazelindeki,

Çıkma yârim giceler agyâr ta'nından sakın

mısraı bunun güzel bir örneğidir. Mısradaki "yârim" sözcüğü iki değişik anlama gelecek şekilde kullanılmıştır. Birincisi, "sevgilim" anlamındaki "yârim"; ikincisi de bütünün yarısı anlamındaki "yarım"... Görüldüğü gibi, kelimenin her iki anlamı ile mısraın da anlamı büyük oranda değişmektedir.

İşte bu beyitte de şairimiz "dil" ve "beri" kelimeleri ile oynamakta ve iki farklı anlamı bir beyite sığdırmanın başarısını sergilemektedir. Eğer dil ve beri kelimelerini ayrı ayrı alacak olursak, ikinci mısrada "dil" (gönül) fail olmakta ve "Gönül onu terk edip beri gitmiş" şeklinde bir anlam ortaya çıkmaktadır. Ancak "dil" ve "beri"yi birlikte düşündüğümüzde Farsça "dil-ber" terkibi oluşmakta ve o zaman da mısra, tamamen farklı

bir şekilde, "Dilberi (sevgilisi) onu terk edip gitmiş" anlamına bürünmektedir. (By. 857-858)

60 "Kisrî" (kisrâ), eski İran hükümdarlarının, "fağfur" da eski Çin imparatorlarının adıdır. Büyük padişah, şahlar şahı demektir. (By. 895)

61 Nâl, kamış kalemin içinden çıkan incecik sazın adıdır. (By. 918)

62 Bu beyit, *Leylâ ve Mecnun* mesnevîsinin bazı nüshalarında "yamandır" ve "yalandır" kelimelerinin yer değişikliği ile

Şi're heves etme kim yalandır
Yahşî deseler ana yamandır

olarak geçmektedir. Bu hâli ile beytin nesre çevirisi, "Şiire heves etme çünkü yalandır. Eğer ona iyi derlerse, (bil ki) bu çok kötü bir şeydir" şeklinde olmaktadır. Her iki hâlde de anlam bulunmakla birlikte, beytin metne aldığımız şekli şiirin esprili yapısına daha uygun düşmektedir. Bu sebeple Necmettin Halil Onan'ın neşrinde dipnotta nüsha farkı olarak kaydedilen beyti biz asıl metne aldık. (By. 961)

63 Fuzulî burada bir söz oyunu yapmaktadır. Güzel yüzlü sevgililer her zaman Ay'a benzetilmişlerdir. Ay'ın da güzelliği geçicidir. Çünkü onun en mükemmel hâli, dolunay halidir. Ay, dolunay hâlinden sonra günden güne eksilir, nihayet kaybolur. İşte bu durum, güzellerin hâline benzer. Onlar da kendilerini seven âşıklara hiçbir zaman vefalı davranmazlar ve bir gün onları terk edip giderler. İşte şairimiz bu durumu anlatmak istiyor ve diyor ki: Ay yüzlü sevgililerin yüzleri güzeldir ama, onlara bağlanmanın sonu her zaman hüsrandır. (By. 975)

64 Burada, Şuara suresinin, *"Şairlere gelince: Onlara da azgınlar uyar... Görmüyor musun onları, (nasıl) her vadide şaşkın şaşkın dolaşırlar?.. Ve onlar yapmayacakları şeyleri söylerler"* mealindeki 224, 225 ve 226. ayetlerine telmih vardır. (By. 978)

65 Metinde geçen "cedy" (Oğlak) ve "hamel" (Koç), aynı zamanda on iki burçtan ikisinin adıdır. (By. 1034)

66 Burada Nebe suresinin 6. ve 7. ayetlerinden bir iktibas yapılmıştır. Adı geçen ayetlerde, *"Elem nec'ali'l-arda mihâden ve'l-cibâle evtâden" (Biz yeri bir beşik ve dağları birer direk [kazık] yapmadık mı?)* denilmektedir. Şair bu ayetlerden yaptığı iktibasla, dağın Allah'ın övgüsüne mazhar olduğunu anlatmak istiyor. (By. 1144)

67 Bilindiği gibi "yâr-ı gâr", yani "mağara arkadaşı", Hz. Muhammed ile birlikte hicret esnasında mağarada gizlenen Hz. Ebubekir için kullanılan bir sıfat isimdir. Şair "yâr-ı gâr" sözü ile, dağın kendisine dost ve yoldaş olduğunu anlatmak istiyor. (By. 1148)

68 Şair burada yine kelimelerle oynamaktadır. "Dağ" kelimesi, Türkçede coğrafî yükselti, yüksek tepe anlamına gelirken, Farsçada uzun vokalli

"dâg" şekli ile yara, yanık yarası demektir. Fuzulî bu iki kelimenin telâffuzundaki benzerlikten istifade ederek sanat yapıyor. (By. 1152)

69 Necmettin Halil Onan'ın tenkitli *Leylâ ile Mecnun* metninde bu beyit, karşılaştırmada esas alınan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kitaplığı 10 numaradaki sağlam nüshada bulunmadığı hâlde, basma ve diğer nüshalarda bulunduğu gerekçesi ile metne dahil edilmiştir. 1162 numaralı beyit göz önünde bulundurulacak olursa, aslında bunun tekrar durumunda olduğu ve metnin dışında tutulması gerektiği anlaşılır. (By. 1161)

70 Yani elbiselerini avcıya verdiği için bedeni çıplak kaldı. (By. 1172)

71 Şair, burada, güvercinin ayaklarının kırmızılığını, Mecnun'un onları kanlı gözyaşları ile boyaması hayalî sebebine bağlayarak, hüsnütalil sanatı yapmaktadır. (By. 1197)

72 Bu beyitte iki kere geçen "nîl" kelimesi, çivitotu demektir. Birinci mısrada şair, Leylâ'nın arkadaşlarının bu çivitotundan elde ettikleri koyu renkle yanaklarına yapma ben yaptıklarını, buna karşılık ikinci mısrada Leylâ'nın ise bunları görünce elbiselerini çivitle boyadığını söylüyor. İlk bakışta bu iki davranış arasında bir ilgi yokmuş gibi görünüyor ise de, çivit rengi olan mavinin matem işareti olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Leylâ'nın elbiselerini çivitlemesinden kastedilenin ne olduğu anlaşılmaktadır. Burada elbiselerini çivite çekmesinden anlaşılan, Leylâ'nın, Mecnun'dan ayrı kalışı sebebiyle mateme büründüğü hususudur. (By. 1236)

73 Beyitte "çemen" sözü iki defa geçmekte ve her iki mısrada da birbirinden farklı anlamlar ifade etmektedir. Birinci mısradaki "çemen", yeşillik, çimen, bağ, bahçe demektir. İkinci mısradaki "çemen" ise, mecazen gökyüzünü anlatmaktadır. İlk mısradaki "çemen", eyalete teşbih edilmiş ve gül bu eyaletin beylerbeyine benzetilmiştir. Çimen (bahçe, çimen) eyaleti bahar geldiğinde kırmızı çiçekler (lâleler) açarak eyaletin beylerbeyisi olan güle malının vergisini getirir; yeryüzü de, yüksekliği ve yeşil rengi sebebiyle Osmanlı padişahına benzetilen gökyüzünün ayakları altına firuze renkli çiçekler ve yeşilliklerden oluşan haracını döker.

Haraç, bilindiği gibi daha çok, gayrimüslimlerden alınan arazi (toprak) vergisidir. Yeryüzü, siyah rengi (siyahlık ve küfür ilişkisi) ve gökyüzüne nisbetle aşağı konumda bulunuşu sebebiyle, Osmanlıya haraç veren gayrimüslim tebaa (zımmîler) veya fethedilen yerlerdeki Hristiyan ahali gibi düşünülmüştür (By. 1328).

74 Eski bir inanışa göre, varlığın esası dört unsurdur. Bunlar "hava"," ateş", "su" ve "toprak"tır. (By. 1331)

75 İçindeki çeşitli renkteki sayısız çiçeklerle yeşil bir bahçe, gökyüzünün manzarasını aksettirir. Yeşil çimenler içerisinde dağılmış sarı, beyaz ve kırmızı çiçekler tıpkı masmavi gökyüzündeki sayısız yıldızlara benzerler. (By. 1335)

76 Bu beyitte geçen "Müşteri" kelimesi Jüpiter gezegeninin bir diğer adıdır. Eski müneccimler buna Sa'd-i ekber, Kâdî-i felek de derlerdi. Es-

ki telâkkiye göre din, ilim, hilm (yumuşak huyluluk), tevazu (alçak gönüllülük), hayâ (utanma duygusu), kerem (cömertlik), akıl, talâkat ve fesahat (dil açıklığı, düzgün sözlülük) bu yıldızın vasıflarındandır. "Zühre" ise aşk, musiki, incelik ve güzelliğin sembolüdür. Çobanyıldızı, Kervankıran olarak da anılan bu gezegenin edebî metinlerde geçen bir adı da Nahid'dir. Beyitte "Müşteri" kelimesi ile İbni Selâm, "Zühre" ile de Leylâ kastedilmektedir. Ayrıca şairin müşteri kelimesinin (satın alıcı) anlamını da tevriyeli olarak kullandığına dikkat edilmelidir.

İkinci mısrada geçen "mâr" ve "mühre" kelimelerinin de durumu aynıdır. "Mâr" (yılan) kelimesi İbni Selâm'ı, "mühre" (yılanın kafasındaki yeşil veya mavi renkte olan ve panzehir olarak kullanılan yuvarlak çıkıntı) ise Leylâ'yı temsil etmektedir. (By. 1444)

77 Kimya, eskilerin uğraştığı, çeşitli maddelerden iksir yardımı ile altın elde etmenin, bakır ve gümüş gibi madenleri altına dönüştürmenin yollarını araştıran batıl bir ilimdir. Mecnun, Leylâ'ya kavuşmayı âdeta imkânsız gördüğünden, bunu kimyaya benzetmektedir. (By. 1477)

78 Şiirdeki "bezm-i tarabı makâm dutdı" sözü iki anlama gelmektedir. "Bezm-i tarab" tamlaması sevinç ve neşe anlamında alınırsa, mısra yukarıdaki gibi nesre çevrilmektedir. Eğer "bezm-i tarab" bir musiki makamı anlamında alınırsa, mısrayı, "Bezm-i tarab makamında bir şarkı tutturdu" şeklinde nesre çevirmek gerekir. (By. 1498)

79 Bu beyitlerde mecazî ifadelerle bir sabah manzarası çizilmektedir. Güneş, husrev-i Rûm, yani Anadolu ülkesinin padişahına; gece Hindistan'a; karanlıklar da Şam ahalisine teşbih edilmiş, böylelikle Güneş'in doğması ile karanlığın geceye hakim olma niyetinin bozguna uğradığı, yani sabah olduğu anlatılmak istenmiştir. (By. 1515-1518)

80 Yani, topuzun iniş kalkışı ve okların vücuda isabet edişleri kalkan ve zırhları parça parça ederek birbirine karıştırdı; kalkanda zırh parçaları, zırhlarda ise kalkan parçaları görüldü. (By. 1525)

81 Yani, Nevfel'in ordusu. (By. 1528)

82 Leylâ'nın mensubu olduğu kabilenin ordusu. (By. 1528)

83 Kastedilen yine Nevfel'in ordusudur. (By. 1528)

84 Yani, Leylâ'nın kabilesinin ordusu. (By. 1529)

85 1567 ve 1568. beyitlerde de yine mecazî ifadeyle Güneş'in doğuşu ile karanlığın ortadan kalkışı yani sabah oluşu anlatılmıştır. "Mübâriz-i Rûm" yani Anadolu ülkesinin savaşçısı, Güneş'tir; onun kılıç çekmesi, Güneş'in ışıklarını göndermesidir. Aynı mecaz sitemi içerisinde, "Şam ehli" karanlıkları, "Türk askeri" aydınlığı, "Arap askeri" de geceyi temsil etmektedir. (By. 1567-1569)

86 Müşteri ve Zühre kelimeleri ile ilgili olarak 76. açıklamaya bakılabilir. (By. 1620-1621)

87 Divan şiirinde sevgilinin zülfü, siyah rengi ve âşığın gönlünü acımasızca incittiğinden dolayı küfre ve kâfire benzetilmiştir. Ayrıca iman, aydınlanmayı temsil ettiği için nura ve ışığa; küfür ise, inkârı ve cahilliği temsil ettiği için karanlığa benzetilmiş ve siyah renk ile ifade edilmiştir. (By. 1670)

88 Tutya; aynı isimle tanınan taşın ezilerek göze sürülen tozudur; buna gözotu da denmektedir. (S. 315)

89 Fuzulî burada Yâsîn suresinin 80. ayetine telmihte bulunmaktadır. Bu ayetin meali şöyledir: *"O, size yeşil ağaçtan ateş yaptı da siz ondan yakıyorsunuz."* (By. 1708)

90 "Abir": Beyaz sandal ağacı, sünbül kökü, kırmızı gül, turunç, iğde çiçeği ve nârenç gibi güzel kokulu otlarla bir miktar dövülmüş miskten meydana gelen ve güzel koku veren bir karışım.

"Amber": Arada balığının bağırsaklarından toplanan yumuşak, kül renginde çok güzel kokulu bir madde.

"Misk": Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan bir cins erkek ceylanın karın derisi altındaki bir bezeden çıkarılan güzel kokulu bir madde. (By. 1716)

91 Yani Leylâ, İbni Selâm'a demek istiyor ki: "Ben artık Leylâ değilim; Mecnun'la aynılaştım. Ben Mecnun oldum, o da Leylâ... Beni almakla Mecnun'un çektiği bütün sıkıntılara, dertlere uğrayacaksın... Zaman seni benim kuru adımla aldatıyor." (By. 1744)

92 Şairin "ziynet"ten kastı, Leylâ'nın yüzüdür. (By. 1772-1773)

93 Yani, Güneş battığında... (By. 1776-1777)

94 Yandığında güzel koku veren Hind ağacı. Öd ağacı da denir. (By. 1782)

95 Bu beyitte "zincir" kelimesi tevriyeli olarak kullanılmıştır. "Zincir"in bilinen anlamı, birbirine geçmiş demir halkalardan oluşan bağdır. Kelimenin beyitteki ikinci anlamı ise muskadır.

Muskalar boyuna bir bağ (zincir) ile asıldığından "zincir" kelimesinin aynı zamanda muska anlamına da geldiği anlaşılmaktadır.

İbni Selâm, Leylâ'nın anlattığı cin hikâyesine inanmış ve korkmuştur. Ondan ve Leylâ'nın aşkından kurtulmak için önüne çıkan muskacılardan kendisine bir muska yazmalarını istemektedir. "Zincir"in, "zincir muska" şeklinde adlandırılmış olması kuvvetle muhtemel bir cins muskanın kısaltılmış ifadesi olduğu düşünülebilir. (By. 1829)

96 Ayın Akrep burcunda bulunuşu, uğursuzluk sayılmaktadır. (By. 1843)

97 1857. beyitte, "Allah'ın gündüzün ışığını ve gecenin karanlığını var etmesinden" bahsedilmektedir. Şair, Güneş'i gündüzün aynası gibi düşünmüş ve Allah'ın o aynayı (ışıkla) parlattığını; karanlıkla da, gece güzelinin saçlarını güzel kokularla (misk) kokulandırdığını ifade etmiştir.

Bilindiği gibi, eskiden saçlar siyah renkli misk ile kokulandırılır, yine yüze bu madde ile yapma ben yapılırdı. Ayrıca güzel koksun diye mürekkebin içine de misk konulurdu.

Klâsik şiirimizde sayısız örneğine rastlayabileceğimiz bu benzetme unsurunda siyahlık (dolayısıyla karanlık), miski; misk ise siyah rengi, saçı, zülfü, yüzdeki tüyleri, zaman zaman mürekkebi ve yazıyı; yeri geldiğinde de yukarıdaki beyitte olduğu gibi geceyi ve karanlığı hatırlatmaktadır. (1856-1858)

98 Esmaülhüsna'dan (Allah'ın güzel isimleri) olan "Kayyûm", Allah'ın sıfatlarından "Kıyam binefsihi" sıfatı dolayısıyla baki ve kaim olan, ezelî manâsınadır.

Yine "Kadîm", Allah'ın kıdem yani başlangıcı olmayan eskilik sıfatını ifade eder.

"Hayy" da Allah'ın isimlerindendir ve onun her an var ve diri olduğunu, varlığını hiçbir şeye borçlu olmadığını ifade eder.

"Mevcûd" ismi ise, Allah'ın vücut sıfatını yani varlığının zorunlu oluşunu anlatır. (By. 1856-1858)

99 Yani, endamın, boyun. (By. 1868)

100 Beyitte geçen "Amr" ve "Zeyd" isimleri, Arapçada Ahmet, Mehmet gibi ve falan filân adam yerinde kullanılan umumî adlardır. Özellikle fetva metinlerinde, davalı tarafları belirtmek üzere sembolik "Zeyd" ve "Amr" isimleri kullanılır. Beyitte, Leylâ'nın, mektubu görünce bunun herhangi bir kişinin yazısı olmadığını, sevgilisinden geldiğini anladığı ifade edilmektedir. (By. 1947)

101 Bilindiği gibi akik, kırmızı renkli bir taştır ve süs eşyası olarak kullanılmaktadır. Şair, Mecnun'un gönderdiği mektubu akiğe, Leylâ'nın cevabî mektubunu ise akikten çok daha kıymetli olan inciye benzetmekte ve böylelikle Mecnun'un Leylâ'nın mektubuna ne kadar önem verdiğini ve onun kendisini nasıl sevindirdiğini anlatmak istemektedir. (By. 2018)

102 "Menzillerin alâmetleri" ile anlatılmak istenen, çöldeki konakların uzaktan seçilen siluetleridir. Karanlık basınca bu siluetler silinmiş ve yol izleri ortadan kalkmıştır. (By. 2038-2039)

103 "Kâfur", Uzakdoğu'da yetişen bir çeşit ağaçtan elde edilen beyaz ve yarı saydam, ıtırı kuvvetli bir maddedir. Beyazlığından ötürü ağarmış saç ve sakal, kâfura benzetilmiştir. Siyah saç ve sakal ise yine siyah renginden dolayı miske teşbih edilir. (By. 2071)

104 Osmanlı elifbasında bulunan *elif* (ا) harfi, düzgün ve uzun boyun sembolü olarak kullanılırken; *dâl* (د) harfi ise çile, eziyet, aşk ve ayrılık yüzünden iki büklüm olmuş bedeni anlatır. (By. 2072)

105 *Leylâ ve Mecnûn* mesnevîsinin Necmettin Halil Onan'ın neşrettiği tenkitli metninde bu beyitteki son kelime "mestî" değil, "hestî" olarak geçmektedir. Önceki beyitlerde geçen sarhoşluk ve putperestlik kelimelerinin birbiri ile olan ilişkisi düşünüldüğünde ve beytin anlamı göz önüne alındığında, bunun "mestî" olması gerektiği ortaya çıkar... Beyitte ifade edildiğine göre, Mecnun'un babası, oğlunun bu kendinden geçmiş hâlini

eleştirmekte, durumu sarhoşluk olarak değerlendirerek Mecnun'un Leylâ'ya duyduğu bu umutsuz ve vazgeçilmez ilgiyi sarhoş hâlde puta tapmaya benzetmektedir. Bu durumu kavrayan baba, oğluna hitap ederek, "sarhoşluk hâli gittikten sonra yaptığından utanç duyabileceğini" hatırlatmaktadır. Görüldüğü gibi, "varlık" anlamına gelen "hestî"nin beytin muhtevası ile bir ilgisi yoktur. (By. 2078-2079)

106 Fuzulî burada bir mum (kandil) manzarası çizmektedir. Mecnun, babasının mezarını görmüş ve bedenini ona mum ve kandil yapmıştır. Derdi ve sıkıntısı yüzünden, bedeni kıvrım kıvrım, büklüm büklüm olmuş ve mumun fitiline dönmüştür. Gönlünün ateşi o mumun veya kandilin ateşi, gözyaşları ise mumun (kandilin) yağı olmuştur. (By. 2183)

107 Mecnun, babasının mezarının başında kederinden göğsünü tırnakları ile yaralamış ve onu âdeta mezara taş yapmıştır. Bilindiği gibi mezar taşlarının üzerinde birbirine paralel çizgiler bulunur ve bu çizgiler arasına yazılar yazılır. Göğüsteki tırnak izleri mezar taşının üzerindeki çizgilere ve yazılara benzetiliyor. (By. 2184)

108 Yani, şafak söküp Güneş doğduğunda. (By. 2205-2206)

109 Metindeki "Necd mezarlığı" ibaresinden kasıt, insana ölümden başka bir şey vaat etmeyen çöldür. (By. 2205-2206)

110 Burada, misk adlı güzel kokulu ve kıymetli maddenin, bir cins ahunun (ceylan) karın derisi altındaki bezden çıkarıldığı hatırlanmalıdır. (By. 2230)

111 Beyitte geçen "şîr" kelimesinin iki anlamı vardır. Birincisi arslan; ikincisi ise süt... Fuzulî, beyitte kelimenin bu iki anlamını bir arada kullanarak hüner göstermektedir. (By. 2236)

112 Yani Mecnun, yılanı tuttuğunda Leylâ'nın kıvrım kıvrım zülfünü tuttuğunu zannediyor. (By. 2245-2246)

113 Fuzulî, kaplanın derisindeki yol yol çizgileri, âşıkların aşk yüzünden sinelerine açtıkları yaralara benzetiyor. (By. 2247-2248)

114 Burada incinin istiridye içinde oluşumu hadisesine telmihte bulunulmaktadır. Bilindiği gibi, okyanuslarda yaşayan bir cins iri istiridye, kapağından içeriye giren küçük çakıl taşının etrafına salgı salmakta ve böylece bir müddet sonra istiridyenin içinde inci oluşmaktadır. Dalgıçlar okyanusların diplerinde yaşayan bu istiridyeleri çıkarıp açarak içlerinden bu incileri çıkarırlar.

Şairimiz, gökyüzünü, içinde inci oluşan istiridyelerin yaşadığı büyük bir okyanusa; Güneş'i ise, şekli ve kırmızı rengi dolayısıyla, bu okyanusta kaybolan bir lâl taşına; Güneş'in batışıyla ortaya çıkan yıldızları da denizin dibindeki istiridyelerin içinden çıkararak sulara karışan binlerce inciye benzetmektedir. Bu harika düşünüş, klâsik edebiyatımızın ne kadar derin kültür kaynaklarından ilhamını aldığını ve bir tabiat hadisesini bile nasıl zengin bir estetik anlayışı ile yansıtmaya, ne kadar renkli tablolar oluşturmaya kadir bir edebiyat geleneği olduğunun küçük bir örneğidir. (By. 2249-2250)

115 Güneş'in batışı ve yıldızların görünüşü, bu sefer bir sancağın aşağıya indirilip binlerce bayrak aleminin yükseltilişi gibi düşünülmüştür. Bu benzetme, Osmanlılarda geçerli olan bir âdete telmihte bulunularak yapılmıştır. Osmanlılarda eskiden harplerde düşman ordusundan ele geçirilen sancaklar siyah bir tüle veya beze sarılmış veya siyaha boyanmış ve direği ortasından kırılarak baş aşağı vaziyette padişahın huzuruna getirilirmiş. Şair Necatî, bir beytinde menekşenin hâlini bu âdete telmihte bulunarak şöyle tasvir ediyor:

Düşman alemi gibi gelir şâh eşiğine
Başı aşağa münkesir ü kara benefşe

Naîma Tarihi'nde de, Celâlî isyanları anlatılırken bu, düşman sancağının ters çevrilip padişah huzuruna getirilişi âdeti ile ilgili şöyle bir anekdot vardır:

" ...Celâlîden alınan dört yüz kıt'a bayrak –ki her birinde,üzerinde celâlî zorba başlarının adları celî hatla yazılmış idi– baş aşağa kasr-ı sultanî önünden geçip... (*Naîmâ Tarihi*, II, 42, Ahmet Talat Onay'ın *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar* adlı kitabından naklen.)

Fuzulî de bu beytinde gece gökyüzünü tasvir ederken, batan Güneş'i, baş aşağı edilen düşman sancağına; Güneş'in batışı ile ortaya çıkan yıldızları da, zafer kazanan ordunun yükselen sancaklarına benzetmektedir. (By. 2251)

116 Gökyüzü, bir hakîm (hekim) olarak düşünülen feleğin tarlasıdır. O tarlada felek hekimi haşhaştan afyon sakızı toplamakta ve bunları ilaç (tiryak, panzehir, afyon hapı) yapmaktadır. Beyitte, karanlığın basması ile ortaya çıkan yıldızlar, parlak görünüşleri bakımından, haşhaş bitkisinden elde edilen afyon sakızı damlalarına veya bu damlalardan imal edilerek yaldızlı kâğıtlara veya altın varaklara sarılıp muhafaza edilen afyon haplarına benzetilmektedir.

Bilindiği gibi bu yaldızlı hapların bir adı da "necm-i seher"dir (seher yıldızı). Meselâ Arif Süleyman adlı bir şair bu benzetmeyi kullanarak şöyle demektedir:

Tutsun yerini câm-ı meyin habb-ı müzehheb
Necm-i seher olsun bedel-i mihr-i zamâne

Beyit, şöyle nesre çevrilebilir: "(Şarap yasaklandığına göre), o zaman, şarabın yerini yaldızlı afyon hapları tutsun da, böylelikle; seher yıldızı, feleğin Güneşi'ne bedel olsun..." (By. 2252)

117 Gökyüzü, dünyanın (feleğin) kaftanına; yıldızlar da o kaftanın üzerine dikilen düğmelere benzetilmiştir. (By. 2253)

118 Ay'ın etrafında bulunan hale, gökyüzü denizinin anaforu, Ay da bu anafora düşmüş gemi gibidir. (By. 2254)

119 Utarit, Merkür gezegeninin diğer adıdır. Feleğin kâtibi (debîr-i felek) sayılan Utarit, güzel söz, güzel yazı ve sanatkârlığın sembolüdür. Şair bu beyitte, gecenin karanlığını, sayfaya benzettiği gökyüzünde Utarit'in dağılan siyah mürekkebi gibi düşünmektedir. (By. 2255)

120 Zühre; Nahid veya Venüs de denilen Çobanyıldızı'nın diğer bir adıdır. Feleğin çalgıcısı olarak da bilinen Zühre, efsaneye göre İran'da yaşayan çok güzel ve şuh bir kadınmış. Harut ve Marut adlı meleklerden göğe yükselmenin ilmini öğrenip oraya çıkmış... Yunan mitolojisindeki aşk ve müzik tanrıçası olan Venüs budur. Fuzulî, bu beyitte Güneş'in batıp karanlığın çökmesini, Zühre'nin saçlarını dağıtması şeklinde düşünmüştür. (By. 2256)

121 İran mitolojisinde savaş tanrısı olan Behram, Merih yıldızının başka bir adıdır. Fuzulî yine akşamın gelişini ve karanlığın çöküşünü anlatırken teşbihe başvurmaktadır: Merih, mızrağını çekmiş ve karanlıklar ülkesini ele geçirmiştir. (By. 2258)

122 Mars, Jüpiter, Hürmüz, Erendiz, Sakıt, Bircis gibi adlarla da anılan bu yıldız eski telâkkide feleğin kadısı ve hatibi olarak kabul edilir. (By. 2259)

123 Satürn gezegeninin diğer adları da Keyvan ve Zühal'dir. Nahs-ı ekber (en büyük uğursuzluk) sayılır. Mitolojiye göre gök ile yerin oğludur. Rengi siyaha yakın, bozdur. Feleğin hazinecisi olarak bilinir.

Fuzulî yine bir gece tasviri yaptığı bu bölümde, önce 2254-2260. beyitler arasında yedi seyyareyi (gezegenler) konu etmekte; sonra on iki burcu, daha sonra da Ay'ın konakları olan yıldızları saymaktadır.

Eskilere göre gök, soğan kabukları gibi iç içe geçmiş dokuz kat, dokuz kubbeden oluşmuştur. Bu sebeple gökyüzü "nüh felek" (dokuz gök) ve "nüh kıbab" (dokuz kubbe) diye adlandırılır. Bu yedi katın her birinde (Ay'dan Zühal'e kadar) birer gezegen bulunur. Bunlar, yukarıda her biri ayrı bir beyitte kendisinden bahsedilen Ay, Utarit, Zühre, Güneş, Merih, Müşteri ve Zühal gezegenleridir. Bu gezegenler gece tasviri içinde vasıf ve tabiatlarına uygun teşbih ve istiarelerle ele alınmışlardır. Eksi astronomi anlayışına göre dünyanın etrafında dönmekte olan ve en yakını Mah (Ay) ve en uzağı Keyvan (Zühal) gezegenlerini içinde bulunduran gök katmanlarından sonraki Arş ve Kürsî tabakalarında yıldız bulunmaz.

Şairimiz, bu bölümde yaptığı gece tasvirinde 2261. beyitten itibaren on iki burcu konu edinmekte; 2274. beyitten 2278. beyite kadar da Ay'ın konakları olan yıldızlardarı bahsetmektedir.

124 "Hamel", kelime anlamı olarak kuzu, koç demektir. Astronomide ise gökyüzünün kuzey yarım küresinde Sevr burcu ile Süreyya manzumesinin yakınlarında bulunan bir burçtur. Güneş bu burca martın dokuzunda girer.

125 Yani Boğa burcu, göbeğinden siyah renkli amber çıkan ceylan oldu ve dünyaya misk saçtı.

126 Cevza, İkizler burcudur. Bu, semanın kuzey yarım küresinde görünen iki parlak yıldızlı bir burçtur. Beyitte geçen "murassa" ve "mülemma" tabirleri aynı zamanda edebî terimlerdir.

127 Metinde "Harçenk" olarak geçen bu burcun diğer bir adı da "Seretan"dır. Güneş bu burca 22 Haziranda girmektedir.

128 Metinde "Esed" olarak geçen Arslan burcuna, Güneş temmuzun yirmi üçünde girer.

129 Eski adı "Sünbüle" olan Başak, gökyüzünün kuzey yarım küresinde bulunan yedi parlak yıldızdan meydana gelmiş olan bir dörtgen ve iki kuyruklu bir burçtur.

130 Terazi burcunun bir adı da, metinde geçtiği gibi, "Mîzân"dır.

131 Akrep, semanın kuzey yarım küresinde görülebilen büyük bir burçtur.

132 Metinde "Kavs" olarak geçen Yay, burçlardan biridir.

133 Oğlak burcunun adı metinde "Büzgâle" olarak geçmektedir.

134 Kova burcu metinde "Delv" olarak geçmektedir.

135 Bu beyitte Balık (Hût) burcu Yunus Peygamber'i yutarak onu karnında bir müddet hapseden büyük bir balığa (yunus balığı veya balinaya) benzetilmiş; gündüz de Yunus Peygamber gibi düşünülmüştür.

Ayrıca, beytin ikinci mısrasında "şimşek" kelimesi ile "balık" arasında ilk bakışta anlaşılmayan bir münasebet vardır.

Klâsik şiirimizde, mısraları ve beyitleri oluşturan kelimeler arasında zaman zaman çok yönlü ilişkiler kurulur. Bunlar bazen teşbih, teşhis, mübalâğa, leffüneşir, tenasüp ve tezat gibi güzel sanatlar bağlamında bir ilişki olduğu gibi; bir tarihî olaya, bir ayet veya hadise; batıl ya da hakiki olsun, bir bilgiye ve inanca dayalı bir ilişki de olabilir.

İşte bu beyitte geçen "balık" ve "şimşek" kelimeleri arasında, halk muhayyilesinde eskiden beri yer ettiği anlaşılan ve bugün dahi Anadolu'nun hemen her yöresinde izlerine rastlayabileceğimiz böyle bir söylenceye, batıl bir inanışa dayalı bir alâka vardır.

Şahsen benim de ilk çocukluk günlerimi yaşadığım Erzurum'da işittiğim, üzerinde düşündüğüm ve aslını esasını o zamanki çocuk kavrayışımla bir türlü anlayamadığım bir inanışa göre; açık havada, dağların ötesinden gelen şimşek parıltıları, "balığın suda oynaması" veya " balığın, karnını yukarıya döndürmesi" sonucunda oluşmaktadır. Böyle parıltılar görüp ne olduğunu sorduğumuzda, büyüklerimiz, "Suda balık oynadı" ya da "Balık karnını döndürdü" derlerdi.

Aslında bu balık, tabiî, denizde veya gölde yaşayan bildiğimiz balık değil, efsaneye göre dünyayı kuşatan büyük denizin içinde yaşayan dev bir balık olmalıydı ki, gümüş gibi parlak karnını döndürdüğü zaman, bunun suda oluşan yansıması ufukları aydınlatsın ve şimşek gibi gözleri alsın... Yine, yaşlı insanların dilinde dolaşan ve bu inanışın hemen arkasından dile

getirilen bir tekerleme daha vardır ki, bizi beyitte kendisine telmihte bulunulan inanışın kaynağına götürücü niteliktedir. Kendisine "şimşek" ve "balık" arasındaki bu ilginç ilişkinin aslını sorduğum rahmetli babam Kâmil Doğan (1913-1999), konu ile ilgili olarak bana şu bilgiyi vermişti:

"Biz bu şimşek parıltılarını, balığın sudaki oynamasına, balığın karnını döndürmesine bağladıktan sonra şöyle bir tekerleme söylerdik:

— Dünya neresidir?

— Öküzün boynuzunda...

— Öküz neresidir?

— Balığın sırtında...

— Balık neresidir?

— Suda..."

Bu tür inanışlar, kaynak bakımından büsbütün uydurma ve hayal mahsulü olmayıp, büyük nisbette eski âlem telâkkisinin yani felekiyyatın halkın kültür dünyasındaki yansımalarıdır. Nitekim, yukarıda nakledilen tekerlemede geçen dünya, öküz, balık ve deniz arasındaki bu ilişkiye dair bir bilgiye Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın *Marifetnâme* isimli ansiklopedik eserinde rastlamaktayız:

"... Hak Tealâ yedi denizin her birini balıklar gibi binlerce çeşit mahlûklarla doldurmuştur. Yedinci kat gökün duvarı olan Kaf dağının ötesinde büyük bir yılan yaratmıştır. Bu yılan o büyük dağı, başı kuyruğuna gelecek şekilde çevrelemiştir. Kıyamete kadar Hak Tealâ'ya yüksek sesiyle tesbih eder. Yedi denizin ortasında yedi kat yer, bir gemi gibi hareketli ve mecburî iken, Hak Tealâ yedi kat yerin etrafını kabz edip, bir omuzu üzerinde sakin kılan bir büyük melek yaratmıştır. O meleğin, ayağını basması için yeşil yakuttan kare şeklinde bir büyük kaya yaratmıştır. Bu kayanın üst yüzünde bin vadi yaratıp her birini su ile doldurup denizler gibi yaparak her birini binlerce çeşit mahlûklarla doldurmuştur. Hak Tealâ o yakut kayayı sabit tutmak için bir büyük kırmızı boğa yaratmıştır. Bu boğanın kırk bin başı, kırk bin boynuzu ve kırk bin ayağı vardır. Her iki ayağı arası bin yıllık yoldur. Büyük yakut kayayı boynuzları ve sırtı üzerinde taşır. Bu boğanın adı Liyunan'dır. Sonra Hak Tealâ bu boğanın ayaklarının karar etmesi için bir büyük balık yaratmıştır. Yedi deniz onun ağzında bir damla gibidir. Sonra Hak Tealâ, balığın altında büyük bir deniz yaratmıştır. Balık bu denizde karar ve sükûn bulmuştur. Sonra Hak Tealâ bu denizin altında yedi tabaka cehennemi yaratmıştır ki, büyük deniz, cehennem üzerinde sakin olmuştur..." (Erzurumlu İbrahim Hakkı, *Mârifetnâme*, Osmanlıcadan sadeleştiren, Faruk Meyan, İstanbul 1980, s.44) (By. 2273)

136 Ahbiye ve Cebhe, sözlük anlamları dışında yıldız isimleridir. (By. 2274)

137 Hek'a ve Hen'a da aynı şekilde Ay'ın menzillerinden olan iki yıldızdır. (By. 2275)

138 2276 ve 2277. beyitlerde geçen Şarteyn, Butin, Simak, İklil, Neayim ve Sarfe de Ay'ın konakları olan yıldızlar veya yıldız kümelerinin adlarıdır.

139 İlm-i nücuma (astroloji) göre her insan, hayvan, bitki ve maden bir yıldızın etkisinde bulunmaktadır. Gezegenler (dolayısıyla gökyüzü), hareketleri ve dönüşleri ile duygular, ahlâk ve sağlık üzerinde etkilidirler. İşte Fuzulî bu beyitte bu inanışa değinmekte ve geçmişin ve geleceğin olaylarının, gökyüzü ve içindeki gezegen ve yıldızların hareketleri ile düzenlendiğini söylemektedir. (By. 2279)

140 Kalem (feleğin kâtibi) Utarit'in, kılıç ise (feleğin başkomutanı) Merih'in sembolleridir. (By. 2297-2298)

141 Behram, efsanevî bir İran hükümdarının adı olduğu gibi, İran mitolojisindeki savaş tanrısı Mirrih (Mars) anlamına da gelir. Yine bu beyitte geçen "Tir"in de iki anlamı vardır. Bunların birincisi, bilinen savaş aleti olan ok; ikincisi de, feleğin kâtibi olan Utarit (Merkür) gezegenidir. (By. 2300)

142 "Fakr u fenâ", sözlükte, fakirlik ve yok olma demektir. Tasavvufî bir terim olarak ise; "insanların Allah'a karşı fakirliklerini bilmeleri, mevhum varlıklarından sıyrılmaları ve Allah'ın varlığında yok olmaları" anlamındadır. (By. 2329)

143 Şair, Güneş'in doğuşu ile yıldızların kaybolmasını, yıldız harmanının kaldırılması gibi düşünüyor. (By. 2333)

144 Yani, Güneş'in inci ve mücevhere benzeyen parlak ışıklarını... (By. 2334)

145 Cemşid, İran mitolojisinde ismi geçen ve Pişdadîler sülâlesinin dördüncü hükümdarıdır. Şarabı ilk icat eden kişi olarak kabul edilir. (By. 2336)

146 Leylâ, Mecnun'un babasının ölümüne üzüldüğünü söylüyor. (By. 2357)

147 "Servi"den kasıt, Mecnun'un ölen babasıdır. (By. 2358)

148 "Gönlü yücelmek"; gururlanmak, kibirlenmek, şeref duymak anlamındadır. (By. 2387)

149 Metinde şarap, cihanı gösteren ayna (âyîne-i cihân-nümâ)ya benzetilmiştir. "Âyîne-i İskender" (İskender'in aynası), "âyîne-i âlem-nümâ" (âlemi gösteren ayna) ismi ile de eski metinlerde geçen "âyîne-i cihân-nümâ" hakkında çeşitli rivayetler vardır.

Rivayete göre Makedonyalı Büyük İskender zamanında Aristo'nun icat ettiği âyîne-i cihân-nümâ vasıtası ile, gelen düşman daha bir aylık mesafede iken görülebiliyor ve bu aynadan yansıtılan Güneş ışığı ile düşman gemileri yakılabiliyormuş. (By. 2429)

150 Beyitte şarap bu sefer "kimya"ya benzetilmiştir. "Kimya", klâsik edebiyatımızda kendisine çokça değinilen batıl bir ilimdir. Çeşitli maddelerden, bakır ve gümüş gibi madenlerden iksir yardımı ve anlaşılmaz, gizli formüller aracılığı ile altın elde etme ilmidir. Şairler vuslata, mutluluğa, sevgilinin ve padişahların ilgisine sebep olan çeşitli şeyleri kimyaya ben-

zetmişlerdir. Beyitte şarap, mutsuzlukları mutluluğa dönüştürdüğü, gam, keder ve sıkıntıları giderip keyif ve neşe doğurduğu için, kimya gibi düşünülmüştür. (By. 2429)

151 Mavi, matem rengidir. Şair, Leylâ'nın yas ve mateme büründüğünü anlatmak istemektedir. Daha fazla bilgi için bkz. 72 numaralı açıklama.

152 Leylâ, sıkıntı dolu karanlık gecelerinin geçmemesinden şikâyet etmektedir. (By. 2499)

153 Şair, sabahı nefes alan bir kişi gibi düşünüp, teşhis sanatı yapmakta, aynı zamanda da Kur'anıkerim'in Tekvir suresi 18. ayetine de telmihte bulunmaktadır. Bu ayetin meali şöyledir: "Soluk almaya başladığı zaman sabaha (ant olsun)..." (By. 2508)

154 Bu beyit, Necmettin Halil Onan neşrinde mevcut değildir. Osmanlı harfleri ile basılı *Leylâ ve Mecnun* metninde bulunan beyit, burada 2528. sırada kaydedilmiştir.

155 Daha önce *Leylâ ve Mecnun* çevirileri yapan Vasfi Mahir Kocatürk ve Hüseyin Ayan bu iki beyite (2569. ve 2570. beyitler) yanlış anlamlar vermişlerdir.

Vasfi Mahir Kocatürk bu beyitlerin çevirisini; "Vaktaki göklerin Leylâsı olan Ay, gecenin kafilesinden ayrıldı, ansızın Güneş Leylâ gibi tek başına doğarak deveye altın bir mahmil yükledi." (V. M. Kocatürk, *a.g.e.*, s. 77) şeklinde yaparak bir ölçüde gerçeğe yaklaşabilmişken; Hüseyin Ayan bahsi geçen beyitleri; "Felekte seyrederken Ayın Leylâsı, gece kafilesini ansızın kaybedince Güneş, tek başına Leylâ gibi çıkıp hecin devesine yeşil bir mahmil çekti" şeklinde çevirerek Fuzulî'yi anlamsız sözler söyleyen, kelimeleri arasında hiçbir mantıkî irtibat bulunmayan mısralar karalayan bir kişi konumuna düşürmüştür. (Bkz. Hüseyin Ayan, *a.g.e.*, s. 339.)

Metinlere anlam verirken içine düşünülen bu yanlışlıklar, büyük nisbette kelimelerin klâsik edebiyatımızda kazandığı bütün anlamları ve nüansları göz önünde bulundurmadan metinlere yaklaşma hatasından ileri gelmektedir. Bilindiği gibi, kelimeler edebiyat içerisinde zamanla çok değişik anlamlar kazanmakta, kültür değişmelerini, sosyal yapıdaki farklılaşmaları yansıtacak hüviyetlere bürünmekte ve edebî metinlerde bu çok yönlü muhtevaları ve hatta zaman zaman âdeta muammalaşmış hâlleri ile karşımıza çıkmaktadır. İşte edebî metinlerle uğraşan bir araştırıcı, kelimelerin lugattaki yalın anlamlarını aşarak, onların zaman, mekân, kültür ve tarih boyutunda kazandığı anlamlardan doğru olanını tespit edebildiği ve eseri vücuda getiren kişinin psikoloji, kültür ve estetik dünyasına yaklaşabildiği oranda gerçeği yakalayabilir ve metinleri günümüz insanına doğru olarak yansıtabilir.

Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi *Leylâ ve Mecnun* çeviricileri "leylî" kelimesinin hikâyenin kadın kahramanı olan Leylâ'dan başka ifade ettiği anlamları hiç hesaba katmamışlar ve bu yüzden Fuzulî'nin çizdiği harika manzarayı tespit edememişlerdir.

Hâlbuki, bu iki beyitte Fuzulî, sözü edebî bir tarzda ifade etmenin en güzel yolu olan mecaza başvurmakta ve Ay'ın, Güneş'in, karanlığın, yıldızların ve gökyüzünün vasıflarını mecaz kalıpları içerisinde yansıtarak gecenin bitişi ve Güneş'in doğuşunu tasvir etmektedir.

"Leylî" kelimesi ilk beyitte "gece dolaşan kol, gece bekçisi" anlamında kullanılmıştır. Bilindiği gibi, Ay, gökyüzünde ışıklar saçarak sürekli dolaştığı için, göklerin gece bekçisine benzetilir (Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat*, "şeb-gîr" maddesi).

İkinci beyitte ise, aynı "leylî" kelimesi bu sefer Güneş'i anlatmak üzere, yol kesici anlamında kullanılmıştır. Yine bilindiği gibi klâsik edebiyatımızda Güneş, seher vakti ufuktan yavaş yavaş ortaya çıkışı ve yıldız kervanını talan edişi (ortadan kaldırışı) sebebiyle, Samanyolu'na kılıç çeken bir yol kesiciye benzetilmiştir. (Bkz. Cemal Kurnaz, *Hayâlî Bey Divânı Tahlîli*, Ankara 1987, s. 451).

Şair Nef'î'nin aşağıya aldığımız bir beytinde de bu durum açıkça görülmektedir:

Gevher-i güftârının kân müşterî-i müflisi
Kûçe-i esrârının hurşîd düzd-i şeb-revi
(Nef'î, *Divan*, 3. kaside, 11. beyit)

Ayrıca Fuzulî'nin söz konusu beyitlerinde gökyüzü, yuvarlaklığı sebebiyle ata veya deveye ve Güneş de bu atın veya devenin sırtına vurulan ters eyere benzetilmiştir. Bunlara dair de Divan şiiri metinlerinde bol bol örneklere tesadüf edilmektedir.

Meselâ *Nev'î Divanı*'ndaki şu beyit bunun güzel bir örneğidir:

Hıng-ı çarha ol seher ma'kûs eyer urdı güneş
Nıfs-ı kursından pes-i hâne göründi âşikâr
(M. Nejat Sefercioğlu, *Nev'î Divanının Tahlîli,*
Ankara 1990, s. 327).

Yine *Nev'î Divanı*'ndaki bir başka beyitte de gökyüzü bu sefer Leylî'ye (sevgili) benzetilen Ay'ın mahmilini çeken bir deve gibi düşünülmüştür:

Çekmeğe mahmîlini leylî-i mâhun ol şeb
Üştür-i çarha şihâb olmuş idi şekl-i mehâr
(M. Nejat Sefercioğlu, *a.g.e.*, s. 327).

Bütün bu izahlardan da anlaşılabileceği gibi, büyük şair Fuzulî, üzerinde durup anlamaya çalıştığımız beyitlerinde Divan şiirinin teşbih, istiare ve teşhis kalıpları, yani estetik sistemine bağlı kalarak ve klâsik edebiyatımızın beslendiği zengin kültürden ilhamını alarak, gerçekten insanı hayret-

te bırakacak bir başarı ile Güneş'in doğuşu ve gece karanlığının gündüze dönüşü manzarasını çizmektedir.

Bu örnek de bize gösteriyor ki, klâsik edebiyat metinlerinin doğru anlaşılabilmesi ve gerçeğine uygun olarak şerhedilebilmesi için, bu metinlerin çok yönlü tahlillerinin yapılması ve kelimeler ve cümlelere, yani metinlere semantik duyarlılıkla yaklaşılması gerekmektedir. (By. 2569-2571)

156 Fağfur, eskiden Çin hükümdarlarına verilen addır. Edebiyatta kudretli padişahların semboldür. (By. 2613)

157 Hakan da eski Türk, Moğol ve Tatar büyüklerine, hükümdarlarına verilen addır.

158 "Vahdet"ten kasıt, vahdetivücut, yani varlığın birliği felsefesidir. Bu felsefeye göre; Allah, varlıkta tecelli etmiştir. Görünen hiçbir şeyin varlığı kendine ait olmayıp, Allah'ın onda tecellisinden ibarettir. Eserde yoğun bir şekilde bu konu işlenmekte; beşerî ilişkilere ait maddî unsurlar bolca kullanılmış olmakla birlikte, mesnevînin ana fikri ve çatısını asıl vahdetivücut düşüncesi teşkil etmektedir. Fuzulî, bu hususu daha eserinin girişinde dile getirmekte ve

Leylî sebebiyle vasfun etsem âgâz
Mecnûn dili ile etsem izhar-ı niyâz

diyerek "Leylâ" sembolü ile Allah'ı; "Mecnun" ile de ona ulaşmaya, yani fenafillâh makamına yükselme çabası içerisine giren insan ruhunu kastettiğini söylemektedir. (By. 2707-2708)

159 Ebcet (ابجد), Arapça eski Samî alfabesindeki harf sırasının sayı değerine göre tertiplenmesinden meydana gelen ilk dört harfin (*elif, bâ, cîm* ve *dâl*) bir araya getirilerek bir kelime gibi telâffuz edilmiş hâlidir. Eski Arapçada "alfabe"nin karşılığıdır.

Eskiden mektebe yeni başlamış çocuklar ve acemiler için de "ebcedân" (ebcet okuyan) tabiri kullanılırdı.

Bu beyitlerde Mecnun, Leylâ'yı ilk tanıdığı ve beşerî (mecazî) aşktan ilâhî (hakiki) aşka henüz yükselmediği o dönemdeki hâlini, yeni okumaya başlayan bir çocuğun hâline benzetmektedir. (By. 2709-2710)

160 Burada, Mecnun Leylâ'ya, "Sen ortalıkta göründükçe ben de görünüp âleme rüsva oluyorum" demektedir. (By. 2722)

161 Masiva, Allah'tan başta bütün varlıklar, dünya ile ilgili olan şeyler demektir. Bu beyitte, tasavvuftaki, dünyadan geçmek, Allah'tan başka bir şeyle ilgiyi kesmek (terk-i masiva) anlayışı işlenmekte ve tevhit ehlinin gönlünü Allah'tan başka varlıkların sevgi ve bağlılığından temizlemesi gerektiği ifade edilmektedir. (By. 2733)

162 Bu beyit de Necmettin Halil Onan neşrinde mevcut değildir. Eski harfli matbu *Külliyât-ı Dîvân-ı Fuzulî*'deki *Leylâ vü Mecnûn*'da bulunan bu beyit 2826. sırada kaydedilmiştir.

163 Fuzulî 2824. beyitten 2836. beyite kadar bir kış tasviri yapmaktadır: "Kış, bir yağmacı gibi gül bahçesinin yaygısını dürüp kaldırınıştır Bağ ve bahçe matem yerine dönmüş, karganın ötüşü de bu matemin nağmesi olmuştur. Lâle topraklara karışmış, erguvan dalı da yapraklarını dökerek çıplak kalmıştır. Ağaçlar, sanki sarılık hastalığına tutulmuş gibi titrek, zayıf ve solgundur. Gülün ve lâlenin ışığı sönmüş ve kışın dondurucu rüzgârı bağı kapkara etmiştir. Gül ve lâle, havanın soğuğundan etkilenmemek için gizlenmişlerdir. Irmaklar dalgalı hâlleri ile yılana benzemiş, ırmaklardaki su ise kararарак zehir rengine bürünmüştür. Rüzgâr, artık hayat suyu yerine ateş gibi yakıcı soğuk saçmaktadır. Yağmurun her damlası bu soğuk havada âdeta bir oka benzemiştir. Bağ ise bu oklardan korunmak için zırh edinmek istediğinde rüzgârın hokkabaz hareketi bir büyü ile suyu demire döndürmüş (yani soğuğun şiddeti ile akar sular donmuş ve demir gibi sert bir hâl almış) ve bağın imdadına yetişmiştir." (By. 2824-2836)

164 Bu "ev"den kasıt, dünyadaki herhangi bir mekân değil, ahiret evi, fenafillâh (Allah da fena bulma) makamıdır. (By. 2896)

165 "İksir" bir ilm-i kimya tabiridir. İlm-i kimya, eskilere göre sun'î olarak altın ve gümüş elde etme ilmidir.

İlm-i kimya ile ilgili yazılan kitaplarda yer alan bilgilere göre altın ve gümüş elde etmek için evvelâ altın ve gümüş üretimine yarayan iksir bulunur. İksir de muhtelif maddelerden, meselâ kandan, pislikten, kıldan veya yumurtadan elde edilir. Bu maddelerden biri düz ve katı bir taş üstünde desteseng ile ezilip, gereken karışım da ilâve edildikten sonra ateşe ve güneşe arz edilir. Sonunda sıvı veya katı bir madde kalır. İşte bu iksirdir. Bu iksir ateşte kızdırılmış gümüş üzerine dökülürse altın; kalay veya bakır üzerine dökülürse, gümüş olur.

Beyitte ecel (yani ölüm), devlet (saadet, mutluluk) elde etmeye yarayan kimyadan en büyük iksir olarak düşünülmüştür. (By. 2909)

166 Bu beyitte, ölüm hayatın sonunu belirlediği için, fermanların altına vurulan ve o fermanın geçerli olduğunu gösteren mühüre benzetilmiştir. (By. 2910)

167 Lâle, şekil itibariyle kadehe ve padişahların tacına benzemektedir. Fuzulî bu beyitte şunu söylemektedir: Ey insan! Bahar mevsiminde bir bahçeye yolun düşerse, gözünü aç da, toprağa hor bakma! Çünkü her zerre toprak, işte böyle birer kadehe ve taca dönüşmektedir. Yani her zerre toprak, gerçekte birer kadeh ve birer Cem'dir. (By. 2911)

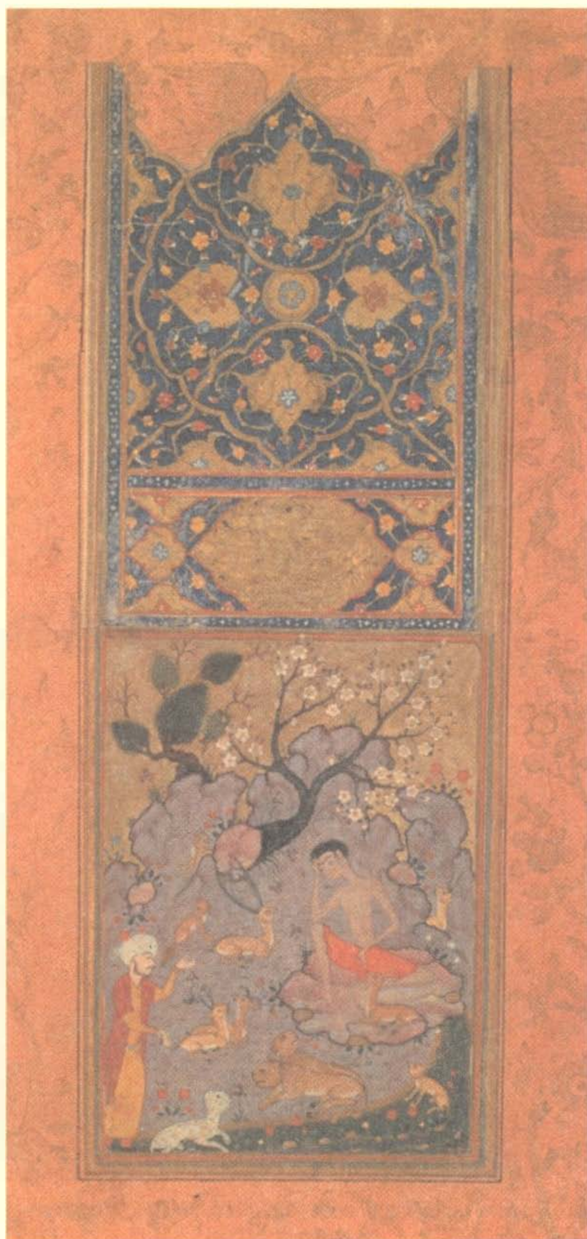
168 Klâsik edebiyatımızda sevgilinin yüzü (yanağı), âşığın gönlünün ateşini söndüren bir su gibi düşünülür:

Ahker-i âteş-i dil âb-ı ruhunla söyünür
Göz karadıp n'ola kılsam sana ey mâlı nazar
(*Nev'î Divanı*, 154. gazel, 2. beyit)

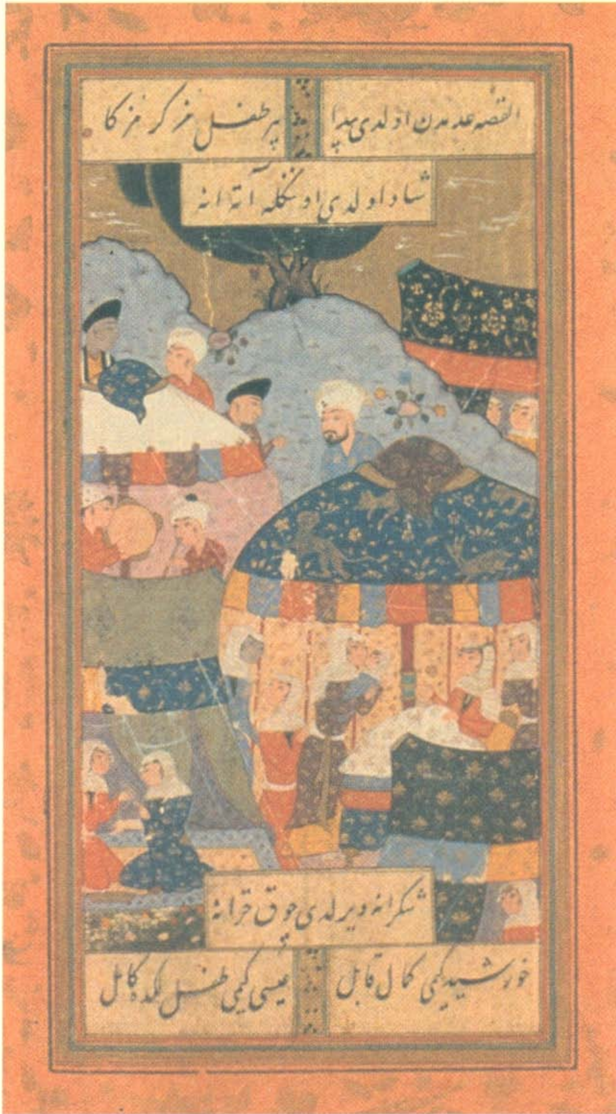
169 Klâsik edebiyatımızda şairlik ile, yalancılık arasında kurulan ilişki, Kur'anıkerim'in Şuara suresinin 224, 225 ve 226. ayetlerine istinat eder. Bu ayetlerde Allah, şairleri her vadide şaşkın şaşkın dolaşmak ve yapmayacakları şeyi söylemekle suçlar; yalnız inanıp salih amel işleyenleri bundan istisna eder: "*Şairlere gelince: Onlara da azgınlar uyar. Görmüyor musun onları, (nasıl da) her vadide şaşkın şaşkın dolaşırlar? Ve onlar yapmayacakları şeyi söylerler.*" İşte şairlerimiz şiirden ve şairden bahsederken daima bu ayetlere telmihte bulunurlar ve böylelikle sanat yapmış olurlar. (By. 3059)

170 Fuzulî bu beytin (3087. beyit) ikinci mısraında eserin tamamlanışına ebcetle tarih düşürmüştür. "Bir olmağ ile ol iki âşık" sözü bu tarihi bize veren şifredir. Bu şifrenin çözülüşü şöyledir: İki "âşık" ile "bir", birlikte olursa (yani toplanırsa) tarih bulunmuş olur. Âşık (عاشق) kelimesinin ebcet değeri 471 'dir (*ayn*=70, *elif*=1, *şın*=300, *kâf*=100 : 70+1+300+100=471); iki "âşık" 942 eder (471+471=942); iki "âşık", "bir" ile (yani 1 ilâve edilerek) 943 olur. Bu rakam şairin *Leylâ ve Mecnun* mesnevîsini tamamladığı hicrî tarihtir. O da milâdî olarak 1537 yılına tekabül eder. (By. 3085-3087)

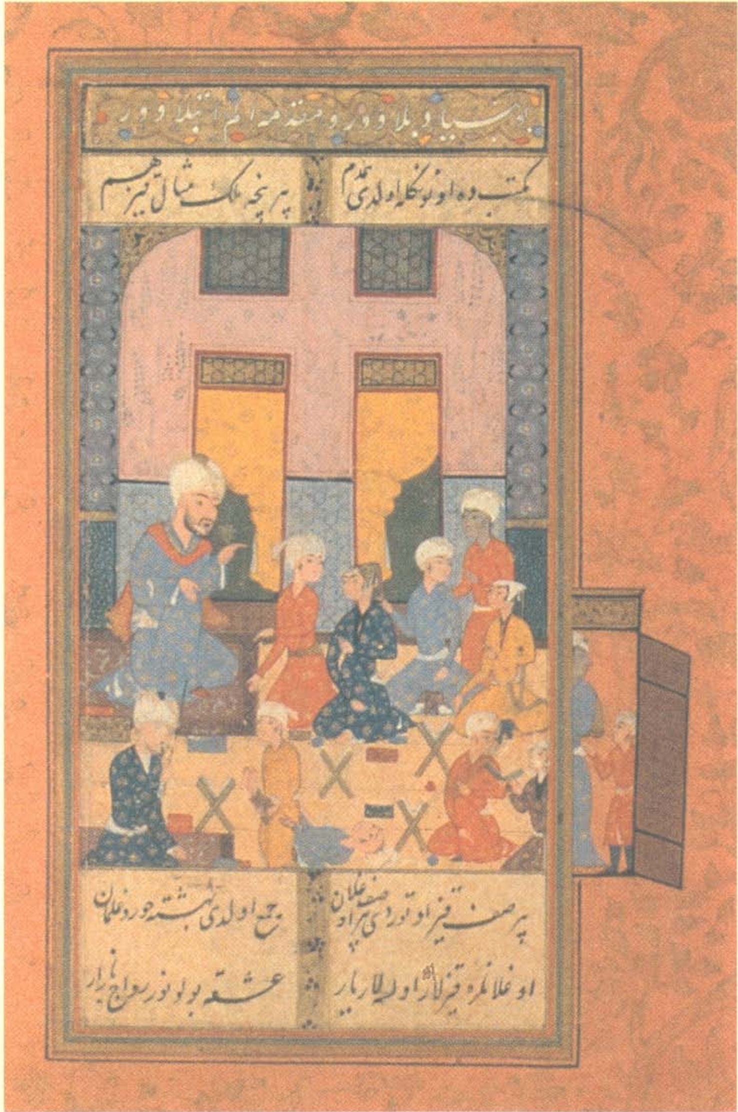
MİNYATÜRLER

(Bibliothèque Nationale, Ancient F. 316/B.N.)

Mecnun dünyaya geldiğinde, anne ve babası şükür için hazineler dağıttı
(B.N.,Beyit: 505)

Mecnun'un mektepte Leylâ ile birlikte okuması (B.N., Beyit: 559)

Mecnun ile Leylâ mektepte birlikteler (Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Revan 891/T.S.K., Beyit: 560)

Mecnun'un yol üzerinde Leylâ'ya rastlaması (B.N., Beyit: 842)

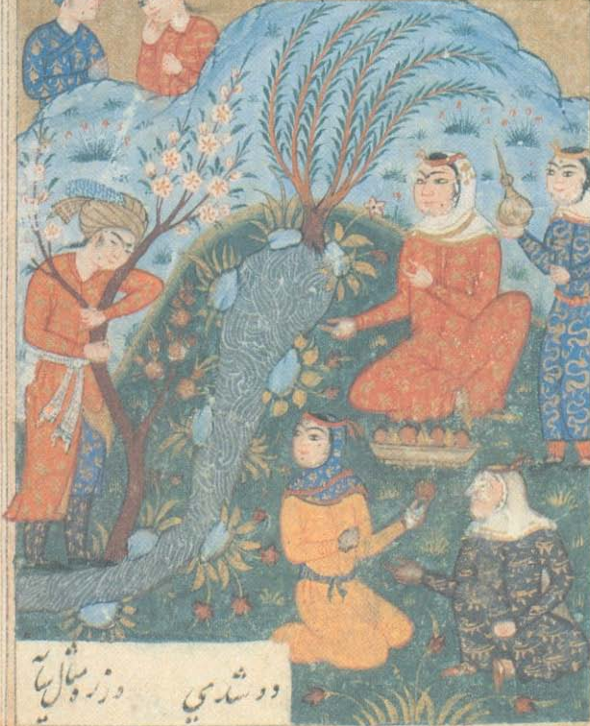
پولاده صبا تاشدی سنگ خاره — دود شدی قرار و اختیاره

بر ساز دوزلدی اول ایکی تار — هم اولدی رواج ناله زار

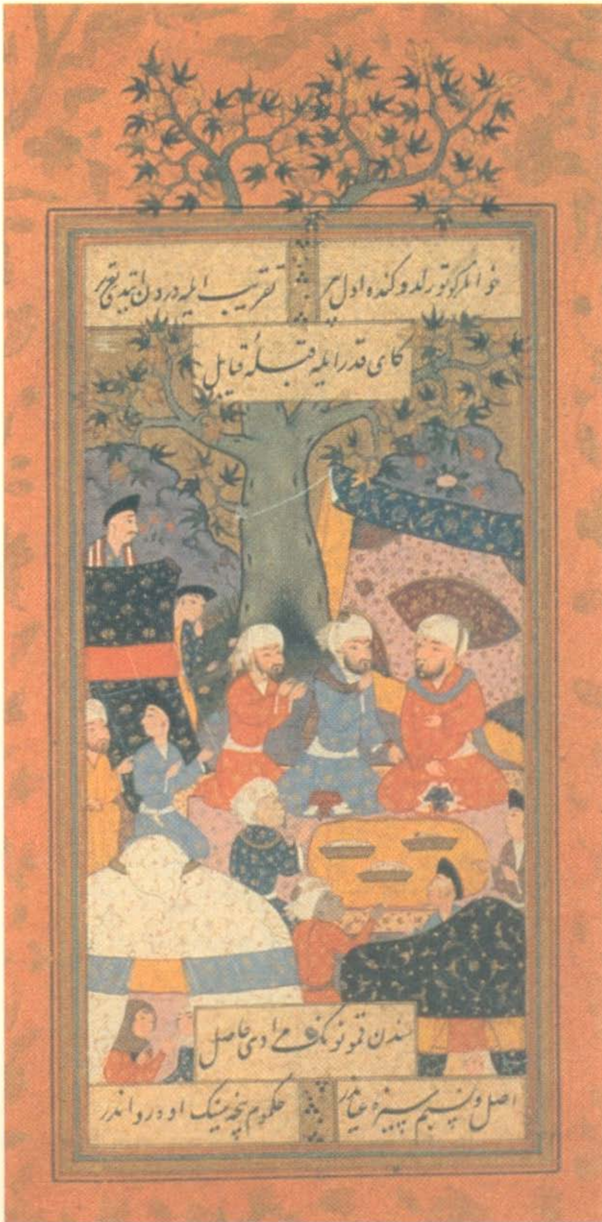
اول با قدی دو کا نشاط اولدی — بوکوردی آنی مقید اولدی

مجنونده قرار و تمیوب هوش — دریای تحیّر ایلدی جوش

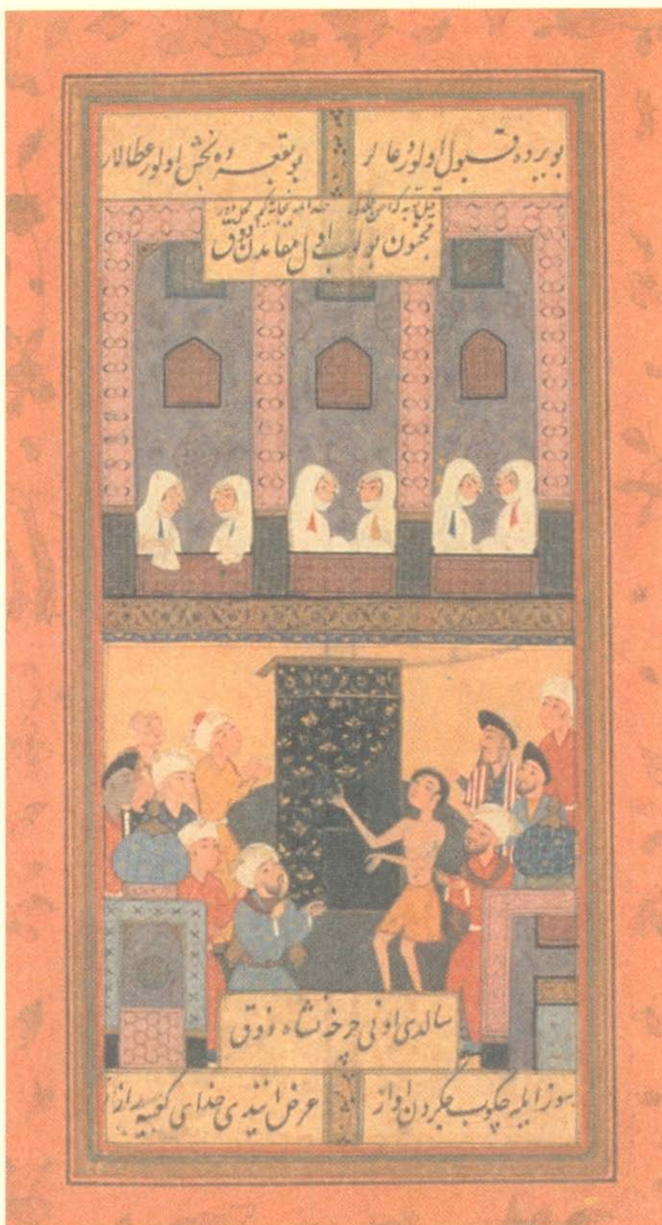
بر دم باقه بالمدی اول آیه

Mecnun'un kırlarda gezerken Leylâ'ya rastlaması (T.S.K., Beyit: 841)

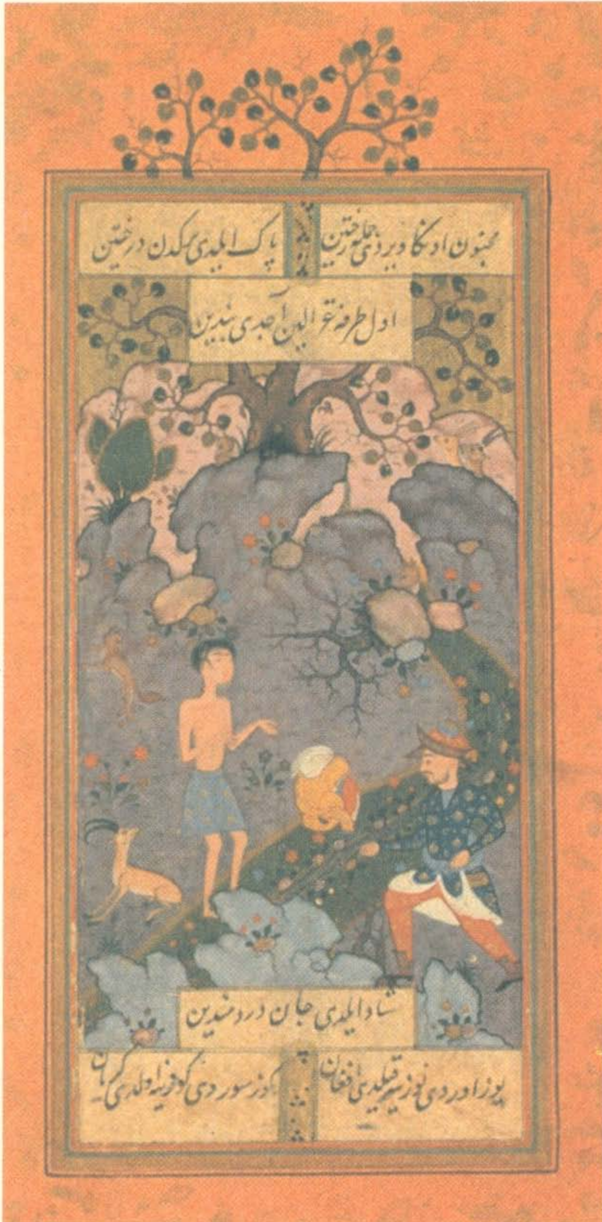
Mecnun'un babasının, ziyafette Leylâ'yı babasından oğlu için istemesi
(B.N., Beyit: 1037)

Mecnun'un Kâbe'de dua edişi (B.N., Beyit: 1104)

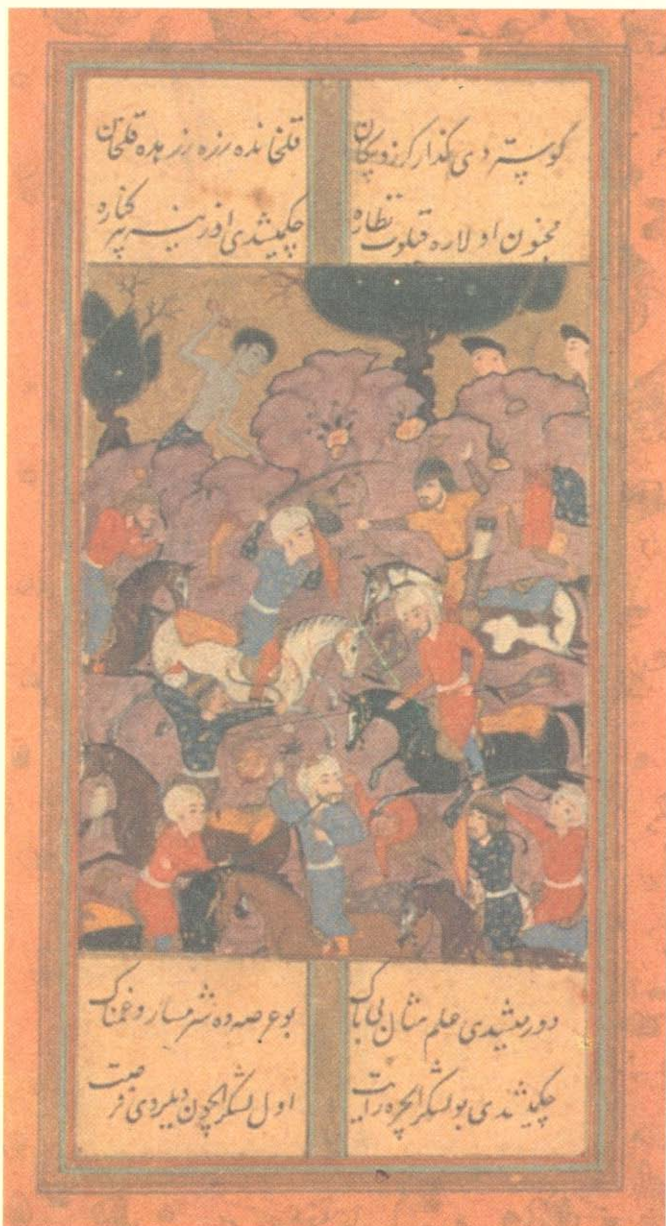
Mecnun'un Kâbe'de dua edişi (T.S.K., Beyit: 1104)

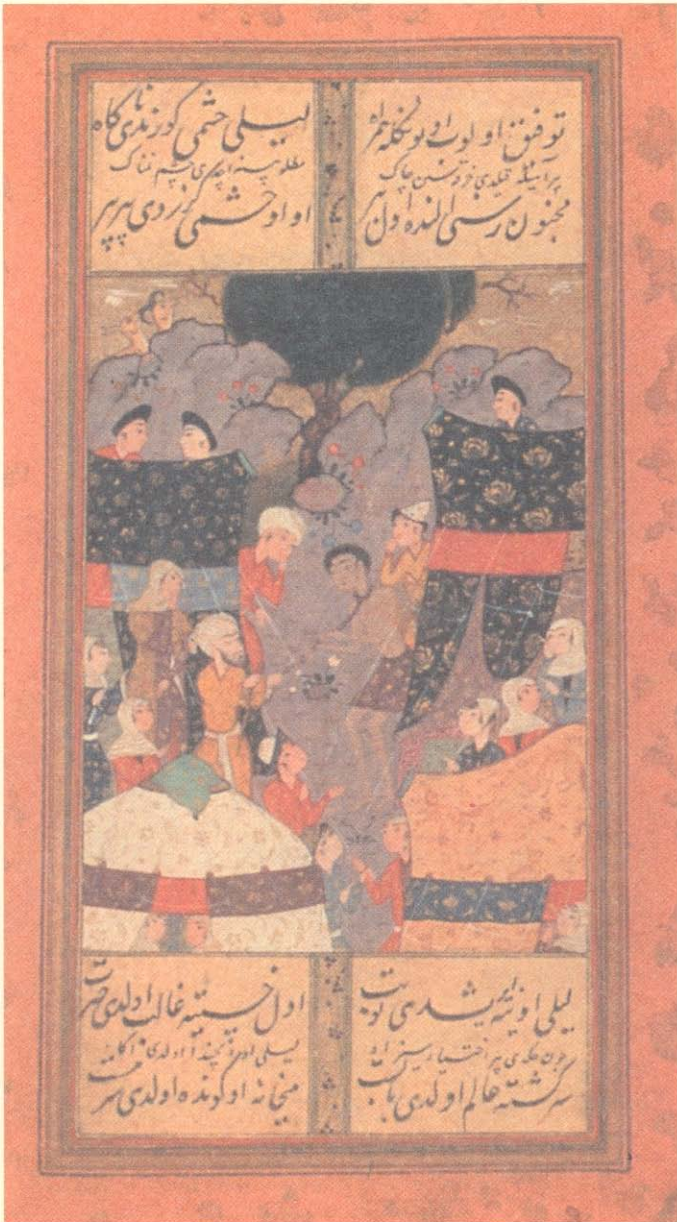
Mecnun'un avcıya elbiselerini verip ceylanı tuzaktan kurtarması
(B.N., Beyit: 1172)

İbni Selâm'ın avda Leylâ ile karşılaşıp ona âşık olması
(B.N., Beyit: 1434)

Nevfel'in, Leylâ'nın kabilesi ile savaşı; Mecnun'un ise Leylâ'nın kabilesinin zaferini dilemesi (B.N., Beyit: 1525)

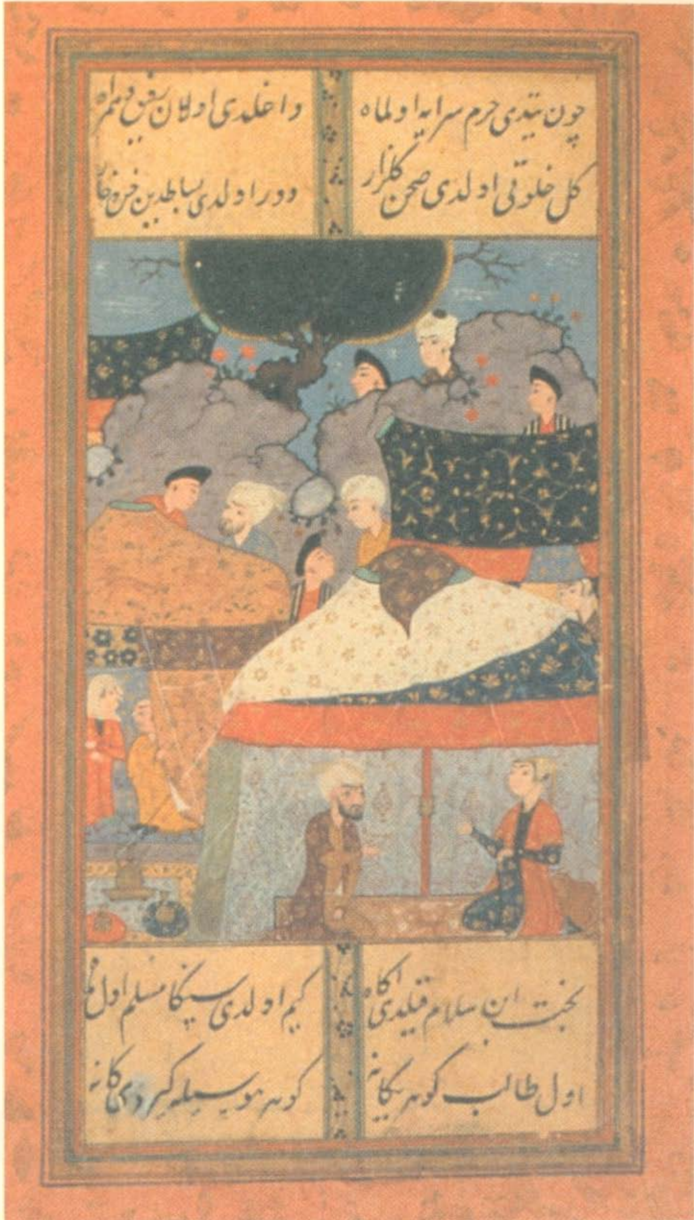

Mecnun'un bir ihtiyarın tutsağı gibi kendini zincire vurdurup, dilenme bahanesiyle Leylâ'nın bulunduğu yere gitmesi (B.N., Beyit: 1630)

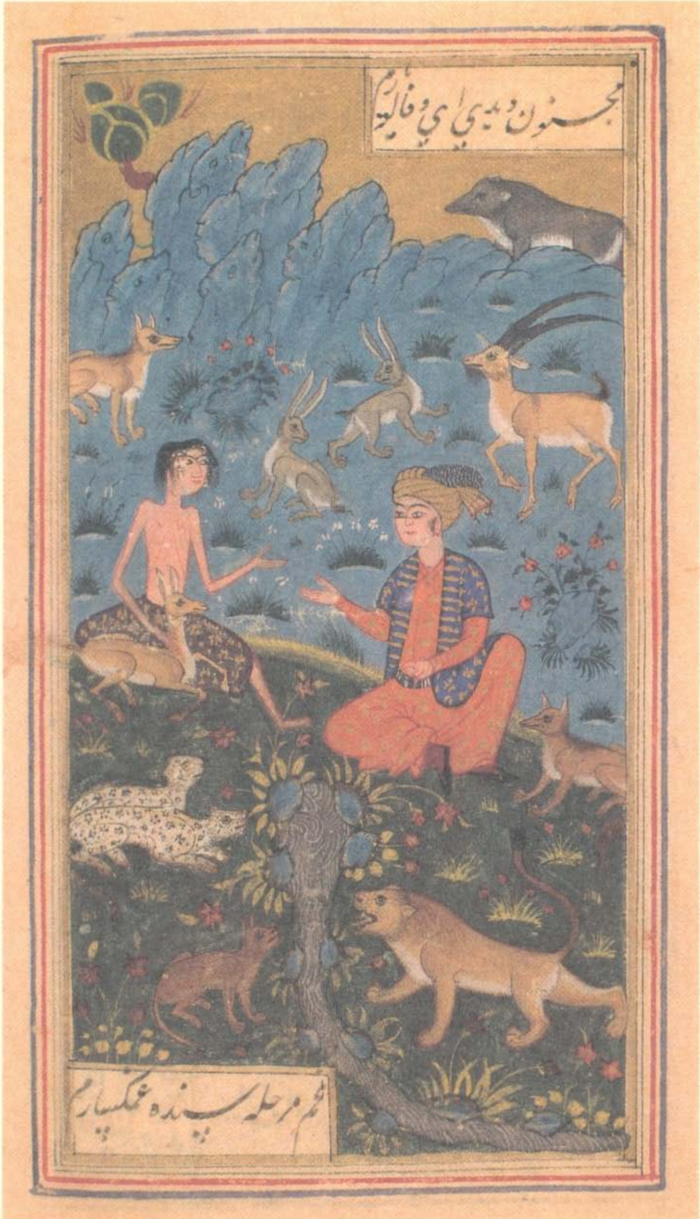

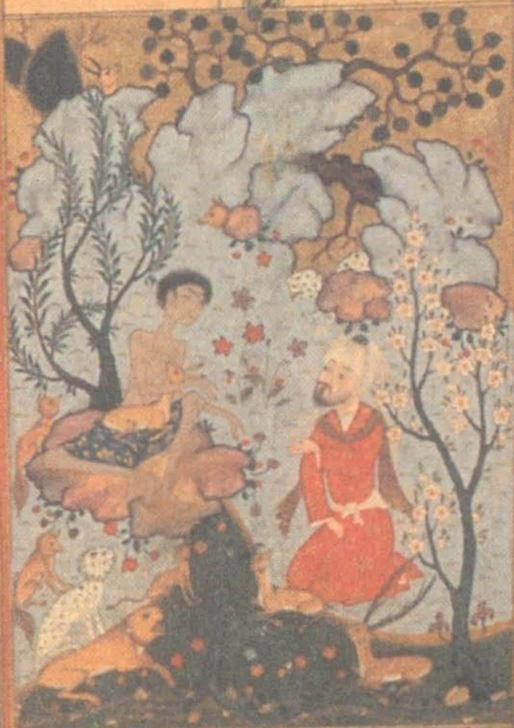
Mecnun'un bir ihtiyarın tutsağı gibi kendini zincire vurdurup, dilenme bahanesiyle Leylâ'nın bulunduğu yere gitmesi (T.S.K., Beyit: 1630)

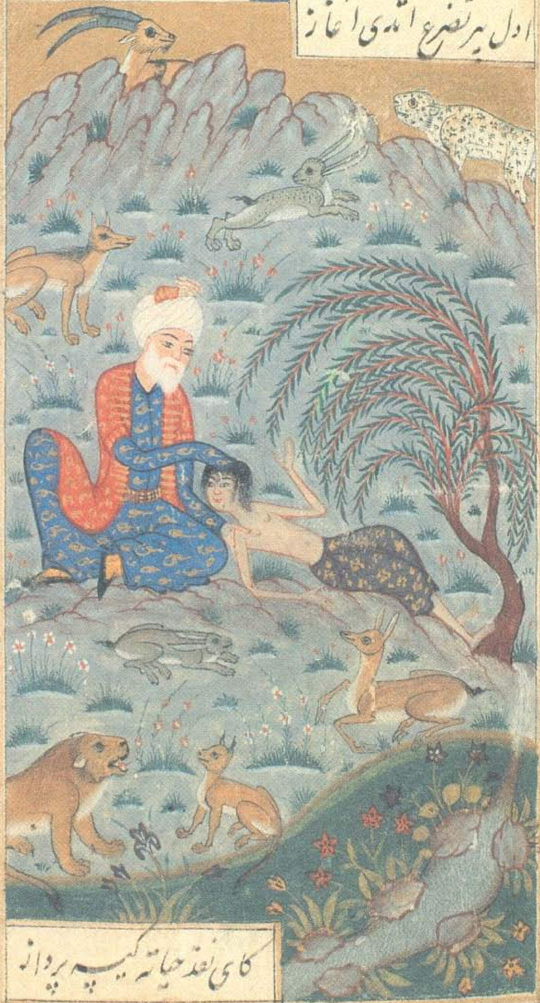
İbni Selâm'ın Leylâ ile evlenip vuslat hevesiyle onun odasına girmesi
(B.N., Beyit: 1789)

Mecnun'un çölde Zeyd ile görüşmesi (T.S.K., Beyit: 1840)

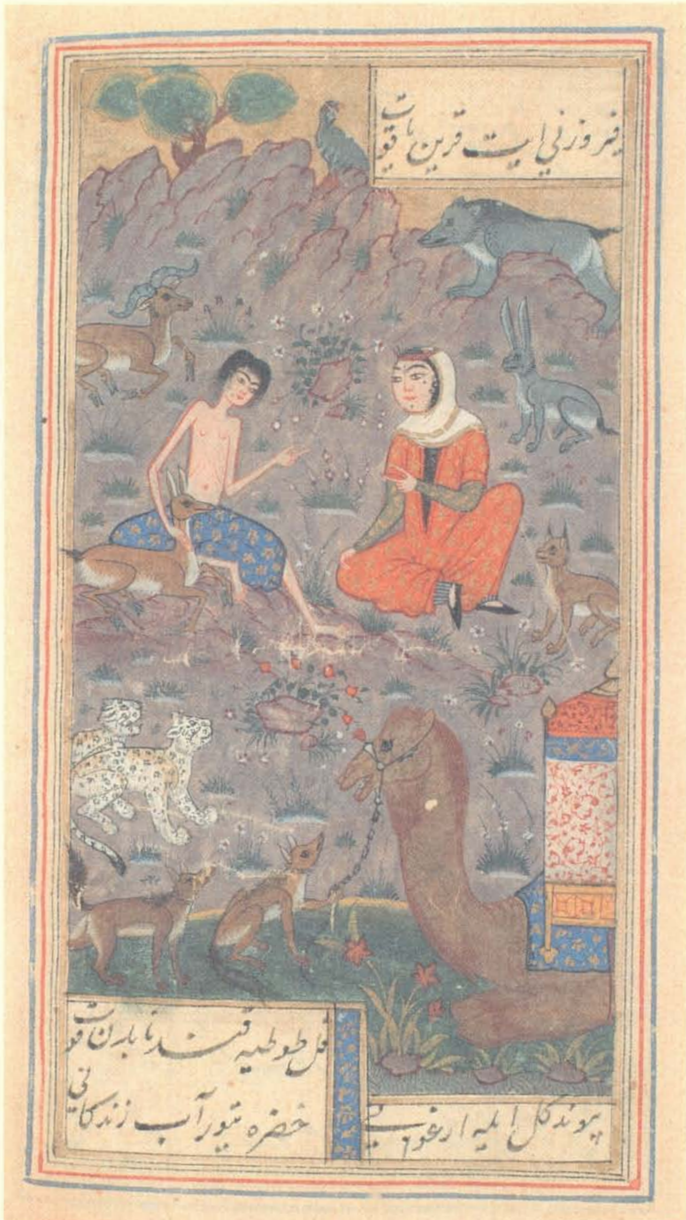
Mecnun'un babasının, oğlunu çölde bularak ona nasihat etmesi
(B.N., Beyit: 2049)

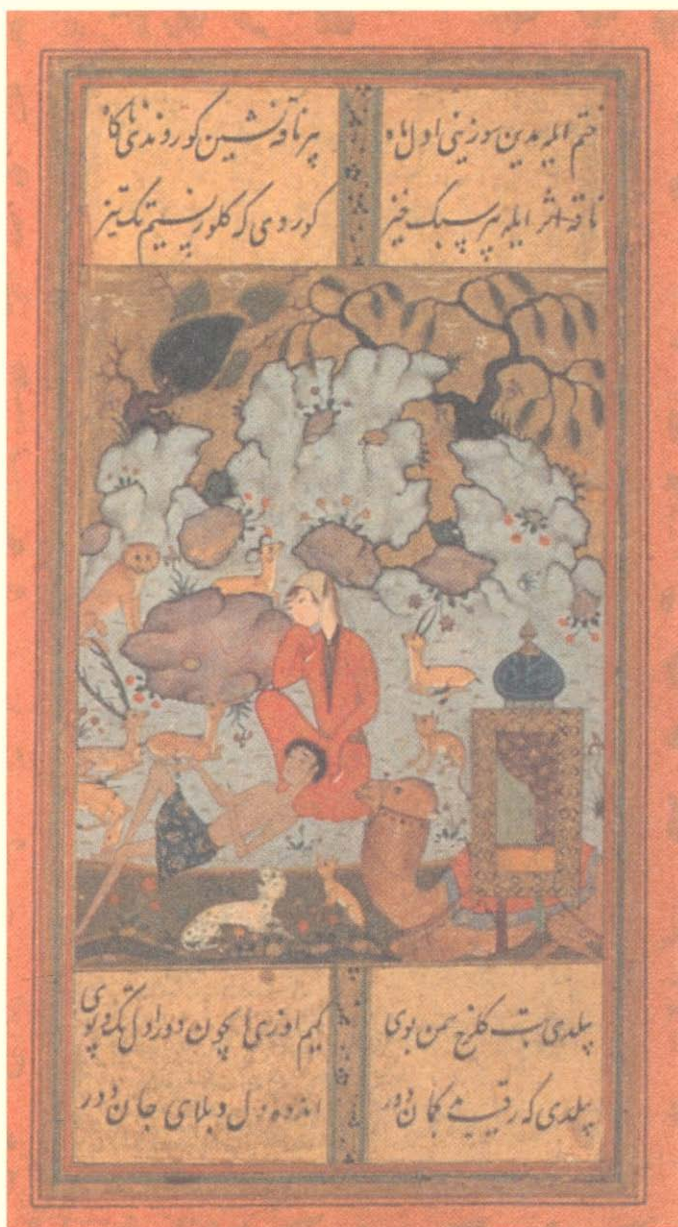
Mecnun'un babasının, oğlunu çölde bularak ona nasihat etmesi
(T.S.K, Beyit: 2049)

Mecnun'un çölde Leylâ ile karşılaşması (B.N., Beyit: 2572)

Mecnun ile Leylâ'nın çölde karşılaşıp konuşmaları (T.S.K., Beyit: 2663)

Leylâ ile Mecnun'un çölde baş başa konuşurken, ansızın Leylâ'yı arayan kervan bekçisinin görünmesi (B.N., Beyit: 2775)

Mecnun'un, Leylâ'nın mezarına kapanarak hasretle dünyadan göçmesi
(B.N., Beyit: 2993)